

BOODSCHAP

van paus Franciscus voor de Vastentijd 2018

1 november 2017

“Door het hand over hand toenemen van de zonde zal de liefde van de meesten verkoelen” (Mat. 24, 12)

Geliefde broeders en zusters,

Het Pasen van de Heer nadert weer! Om ons hierop voor te bereiden biedt de Voorzienigheid van God ons de Veertigdagentijd aan, “het sacramentele teken van onze bekering”¹. De Veertigdagentijd verkondigt en verwezenlijkt de mogelijkheid om naar de Heer terug te keren met heel ons hart en heel ons leven. Ook dit jaar wil ik met deze boodschap heel de Kerk helpen in deze tijd van genade in vreugde en waarheid te leven; en ik doe dit door mij te laten inspireren door een uitdrukking van Jezus in het evangelie van Matteüs: “Door het hand over hand toenemen van de zonde zal de liefde van de meesten verkoelen” (Mat. 24, 12).

Deze zin staat in het gesprek dat het einde der tijden betreft en dat zich afspeelt in Jeruzalem op de Olijfberg, juist daar waar het lijden van de Heer zal beginnen. Als antwoord op een vraag van de leerlingen verkondigt Jezus een grote rampspoed en beschrijft de situatie waarin de gemeenschap van gelovigen zich zou kunnen bevinden: ten overstaan van droevige gebeurtenissen zullen sommige valse profeten velen bedriegen, en wel zo dat zij in de harten de liefde die het middelpunt is van heel het evangelie, dreigen uit te doven.

De valse profeten

Laten wij naar deze passage luisteren en ons afvragen: welke vorm nemen de valse profeten aan? Zij zijn als “slangenbezweerders”, dat wil zeggen ze profiteren van de menselijke emoties om mensen tot slaaf te maken en hen te brengen waarheen zij willen. Hoeveel kinderen van God worden beïnvloed door de verlokkingen van kortdurend genot dat met geluk wordt verward! Hoeveel mannen en vrouwen leven als betoverd door de illusie van het geld, die hen in werkelijkheid tot slaven maakt van winst en bekrompen belangen!

1 Romeins Missaal, Eerste zondag van de Veertigdagentijd, Gebed.

Hoevelen leven met het idee dat zij aan zichzelf genoeg hebben maar die aan eenzaamheid ten prooi vallen.

Andere valse profeten zijn de “charlatans” die eenvoudige en onmiddellijke oplossingen voor het lijden aanbieden, geneesmiddelen die echter in het geheel niet blijken te werken: hoeveel jongeren worden valse geneesmiddelen als drugs, “wegwerprelaties” en gemakkelijk maar oneerlijk gewin aangeboden! Hoevelen zijn er verstrikt in een volslagen virtueel leven, waarin de relaties eenvoudiger en sneller lijken om vervolgens op dramatische wijze zinloos te blijken! Deze bedriegers die waardeloze dingen aanbieden, nemen daarentegen weg wat kostbaarder is, zoals waardigheid, vrijheid en het vermogen om lief te hebben. Het is het bedrog van de ijdelheid dat ons ertoe brengt als pauwen onze veren op te zetten ... om vervolgens tot het belachelijke te vervallen; en van het belachelijke is geen terugkeer mogelijk. En dit verwondert niet: de duivel, die “een leugenaar, ja de aartsleugenaar is” (Joh. 8, 44), houdt het kwaad als het goede voor om het menselijk hart in verwarring te brengen. Ieder van ons is daarom geroepen in zijn hart te onderscheiden en te onderzoeken of hij wordt bedreigd door de leugens van deze valse profeten. Men moet leren niet bij het onmiddellijke, oppervlakkige niveau stil te blijven staan, maar te herkennen wat binnen in ons een goede en duurzamere indruk achterlaat, omdat het van God komt en werkelijk van waarde is voor ons welzijn.

Een kil hart

Dante Alighieri stelt in zijn beschrijving van de hel de duivel voor als zittend op een troon van ijs;² hij woont in het ijs van de verstikte liefde. Laten wij ons dan afvragen: hoe verkoelt in ons de liefde? Wat zijn de signalen die erop wijzen dat in ons de liefde dreigt uit te doven?

Wat de liefde uitdooft, is vooral de geldzucht, “de wortel van alle kwaad” (1 Tim. 6, 10); hierna komt dat wij God en dus het vinden van troost in Hem afwijzen door onze troosteloosheid te stellen boven de troost van zijn Woord

2 “Lo ‘mperador del doloroso regno / da mezzo ’l pezzo uscia fuor de la ghiaccia” (“De heerser van het rijk van smarten / stak vanaf het middel uit het ijs”) (Inferno, XXXIV, 28-29).

en van de Sacramenten.³ Dit alles verandert in geweld dat zich richt tegen hen die als bedreiging van onze “zekerheden” worden gezien: het kind dat nog niet geboren is, de zieke oudere, de gast die op doortocht is, de vreemdeling, maar ook de naaste die niet beantwoordt aan onze verwachtingen.

Ook de schepping is een stille getuige van deze verkillung van de liefde: de aarde wordt vergiftigd door afval dat uit zorgeloosheid en eigenbelang wordt weggeworpen; de zeeën, die eveneens vervuild zijn, herbergen helaas de lichamelijke overschotten van zoveel schipbreukelingen van gedwongen migratie; de hemel - die in Gods plan zijn heerlijkheid bezingt - wordt doorkleefd door machines die dood en verderf zaaien.

De liefde verkoelt ook in onze gemeenschappen: in de apostolische exhortatie Evangelii gaudium heb ik getracht de duidelijkste tekenen van dit gebrek aan liefde te beschrijven. Dat zijn: egoïstische laksheid, steriel pessimisme, een neiging om zich te isoleren en zich in te laten met voortdurende broederoorlogen, een wereldse mentaliteit die ertoe leidt zich alleen maar bezig te houden met wat uiterlijk is, en zo het missionair elan vermindert.⁴

Wat te doen?

Als wij in ons binnenste en rondom ons de zojuist beschreven signalen zien, dan reikt de Kerk, onze moeder en leermeesteres, ons met het soms bittere medicijn van de waarheid in deze tijd van de Veertigdagentijd het zoete geneesmiddel van gebed, aalmoes en vasten aan. Door meer tijd te besteden aan het gebed, maken wij het voor ons hart mogelijk de geheime leugens te ontdekken waarmee wij onszelf bedriegen,⁵ om ten slotte de troost van God te zoeken. Hij is onze Vader en wil voor ons het leven.

Het geven van aalmoezen bevrijdt ons van hebzucht en helpt ons te ontdekken dat de ander mijn broeder of zuster is: wat ik heb, is nooit alleen van mij. Hoezeer zou ik willen dat de aalmoes voor allen zou veranderen in een ware

3 “Het is merkwaardig, maar zeer vaak zijn wij bang voor troost, voor getroost te worden. Wij voelen ons zelfs veiliger in droefenis en troosteloosheid. Weet u waarom? Omdat wij ons in droefenis als het ware hoofdrolspelers voelen. Bij troost is daarentegen de Heilige Geest de hoofdrolspeler” (Angelus, 7 december 2014).

4 Nrs. 76-109.

5 Vgl. Benedictus XVI, encycl. Spe salvi, 33.

levensstijl! Hoezeer zou ik willen dat wij als christenen het voorbeeld van de apostelen zouden volgen en in de mogelijkheid van onze goederen samen te delen met anderen een concreet getuigenis zouden zien van de gemeenschap die wij in de Kerk beleven. Wat dit betreft, maak ik de aansporing van de heilige Paulus tot de mijne, toen hij de Corinthiërs uitnodigde tot de collecte voor de gemeenschap van Jeruzalem: “Ik geef u in dezen een raad die u van pas kan komen” (2 Kor. 8, 10). Dit geldt in het bijzonder in de Veertigdagentijd, waarin veel organisaties collectes houden ten gunste van Kerken en volken in moeilijkheden. Maar hoezeer zou ik ook willen dat wij in onze dagelijkse relaties ten overstaan van iedere broeder en zuster die om hulp vraagt, zouden bedenken dat daar een oproep van de goddelijke Voorzienigheid is: iedere aalmoes is een gelegenheid om deel te nemen aan de Voorzienigheid van God jegens zijn kinderen; en als Hij zich vandaag van mij bedient om een broeder of zuster te helpen, zal Hij dan morgen ook niet voorzien in mijn noden, Hij die zich niet laat overwinnen in edelmoedigheid?⁶

Vasten ontnemt ten slotte onze gewelddadigheid haar kracht, ontwapent ons en vormt een belangrijke gelegenheid om te groeien. Enerzijds maakt Vasten het ons mogelijk te ervaren wat allen ondervinden die ook aan het strikt noodzakelijke gebrek hebben en de dagelijkse greep van de honger kennen; anderzijds brengt het de toestand van onze geest tot uitdrukking die hongert naar goedheid en dorst naar het leven van God. Vasten maakt ons wakker, het doet ons meer letten op God en de naaste, het wekt de wil weer op om aan God te gehoorzamen, de Enige die onze honger verzadigt.

Ik zou willen dat mijn stem verder zou gaan dan de grenzen van de katholieke Kerk om u allen te bereiken, mannen en vrouwen van goede wil, die openstaan voor het luisteren naar God. Als u, evenals wij, bedroefd bent om het hand over hand toenemen van de ongerechtigheid in de wereld, als de kilte die de harten en het handelen verlamt, u zorgen baart, als u de zin van gemeenschappelijk mens-zijn minder ziet worden, sluit u dan bij ons aan om God gezamenlijk aan te roepen, om samen te vasten en samen met ons te geven zoveel u kunt, om onze broeders en zusters te helpen!

6 Vgl. Pius XII, encycl. *Fidei donum*, III.

Het vuur van Pasen

Ik nodig vooral de leden van de Kerk uit om ijverig, gesteund door aalmoes, vasten en gebed, de weg van de Veertigdagentijd op te gaan. Als de liefde in zoveel harten soms lijkt uit te doven, dan dooft zij niet uit in Gods hart! Hij geeft ons steeds nieuwe gelegenheden om opnieuw te kunnen beginnen met lief hebben.

Een gunstige gelegenheid zal ook dit jaar het initiatief “24 uur voor de Heer” zijn, dat ertoe uitnodigt het sacrament van verzoening te vieren in een context van eucharistische aanbidding. In 2018 zal dit plaatsvinden op vrijdag 9 en zaterdag 10 maart, geïnspireerd door de woorden van psalm 130, 4: “Maar bij U vind ik vergeving”. In ieder bisdom zal minstens één kerk gedurende 24 uur achter elkaar open blijven en de mogelijkheid voor een gebed van aanbidding en sacramentele biecht aanbieden.

In de Paasnacht zullen wij de schitterende ritus van het ontsteken van de Paaskaars opnieuw beleven: ontstoken aan het “nieuwe vuur”, zal het licht langzamerhand de duisternis verdrijven en de liturgische gemeenschap weer verlichten. “Het licht van Christus’ glorievolle verrijzenis moge uit ons hart en onze geest de duisternis verdrijven”,⁷ opdat wij allen de ervaring van de leerlingen van Emmaus opnieuw beleven: luisteren naar het woord van de Heer en ons voeden met het eucharistisch Brood zal het ons hart toestaan opnieuw van geloof, hoop en liefde te branden.

Ik zegen u en bid voor u. Vergeet niet voor mij te bidden.

Vanuit het Vaticaan, 1 november 2017
Hoogfeest van Allerheiligen

Franciscus

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers
Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK

⁷ Romeins Missaal, Paaswake.

BOODSCHAP

**van paus Franciscus voor de 55e Wereldgebedsdag voor roepingen 2018
3 december 2017**

De oproep van de Heer horen, onderscheiden, beleven

Geliefde broeders en zusters,

Komende oktober zal de 15e Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode plaatsvinden, die gewijd zal zijn aan de jongeren, in het bijzonder aan de relatie tussen jongeren, geloof en roeping. Bij deze gelegenheid zullen wij de mogelijkheid hebben om dieper in te gaan op hoe de oproep tot de vreugde die God tot ons richt, in het middelpunt van ons leven staat en hoe dit “Gods plan voor mannen en vrouwen van iedere tijd” is (Bisschoppenconferentie, 15e Gewone Algemene Vergadering, De jongeren, het geloof en de onderscheiding van de roeping, Inleiding).

Het betreft een blijde boodschap die ons weer met kracht wordt verkondigd door de 55e Wereldgebedsdag voor Roepingen: wij worden niet aan het toeval overgelaten, noch meegesleept door een reeks ongeordende gebeurtenissen, maar ons leven en onze aanwezigheid in de wereld zijn daarentegen de vrucht van een goddelijke roeping!

Ook in deze onrustige tijd herinnert het mysterie van de Menswording ons eraan dat God ons altijd tegemoet komt en God-met-ons is, die langs de soms stoffige wegen van ons leven trekt en met begrip voor ons smachtend verlangen naar liefde en geluk ons roept tot vreugde. Bij de verscheidenheid en specificiteit van iedere persoonlijke en kerkelijke roeping gaat het om het horen, onderscheiden en (be)leven van dit Woord dat van boven roept en dat onze talenten tot bloei laat komen, dat ons ook instrumenten van heil maakt en ons richt op de volheid van geluk.

Deze drie aspecten -horen, onderscheiding en beleven- vormen ook de omlijsting aan het begin van de zending van Jezus, die na de dagen van gebed en strijd in de woestijn zijn synagoge van Nazareth bezoekt en die luistert naar het Woord, de inhoud van de Hem door de Vader toevertrouwde zending onderscheidt en verkondigt dat Hij gekomen is om het “heden” te verwezenlijken (vgl. Luc. 4, 16-21).

Horen

De oproep van de Heer -dat moet onmiddellijk worden gezegd- is niet zo vanzelfsprekend als een van de vele dingen die wij dagelijks kunnen horen, zien of aanraken. God komt op een stille en discrete wijze, zonder zich op te dringen aan onze vrijheid. Zo kan het gebeuren dat zijn stem wordt verstikt door de vele zorgen en prikkels die onze geest en ons hart in beslag nemen.

Dan is het noodzakelijk ons voor te bereiden op een diepgaand luisteren naar zijn Woord en leven, ook aandacht te schenken aan de kleine dingen van ons dagelijks bestaan, de gebeurtenissen te leren lezen met de ogen van het geloof en open te blijven staan voor de verrassingen van de Geest.

Wij zullen de bijzondere en persoonlijke oproep die God voor ons heeft bedacht, niet kunnen begrijpen, als wij opgesloten blijven in onszelf, in onze gewoonten en in de apathie van wie zijn leven verspilt binnen de beperkte kring van het eigen ik. Zo zouden wij de gelegenheid verliezen om groots te dromen en de hoofdrolspeler te worden van de unieke en originele geschiedenis die God met ons wil schrijven.

Ook Jezus is geroepen en gezonden; daarvoor heeft Hij zich in stilte moeten bezinnen, heeft Hij naar het Woord in de synagoge geluisterd en het gelezen en heeft Hij met het licht en de kracht van de Heilige Geest de betekenis ervan ten volle onthuld, het betrokken op zijn eigen persoon en de geschiedenis van het volk Israël.

Deze houding wordt tegenwoordig steeds moeilijker, omdat wij in een rumoerige maatschappij leven, te midden van het tumult van een overvloed aan prikkels en informatie die onze dagen vullen. Van buiten is er het lawaai dat onze steden en wijken overheerst, en van binnen is er vaak een innerlijke versnippering en verwarring die het ons onmogelijk maakt om te blijven stilstaan, om de smaak van de beschouwing te proeven, om kalm na te denken over de gebeurtenissen van ons leven en om vol vertrouwen in het zorgzame plan van God voor ons te werken, om een vruchtbare onderscheiding te bewerkstelligen.

Maar, zoals wij weten, komt het Rijk van God zonder lawaai te maken en zonder aandacht te trekken (vgl. Luc. 17, 21) en is het alleen maar mogelijk de kiemen ervan waar te nemen, wanneer wij, zoals de profeet Elia, weten

door te dringen in de diepte van onze geest en toelaten dat deze zich opent voor het nauwelijks waarneembare waaien van de goddelijke bries (vgl. 1 Kon. 19, 11-13).

Onderscheiden

Wanneer Jezus in de synagoge van Nazareth de passage van de profeet Jesaja leest, onderscheidt Hij de inhoud van de zending waarvoor Hij is gezonden, en houdt deze voor aan degenen die de Messias verwachtten: “De Geest des Heren is over mij gekomen, omdat Hij mij gezalfd heeft. Hij heeft mij gezonden om aan armen de Blijde Boodschap te brengen, aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken, en aan blinden, dat zij zullen zien; om verdrukten te laten gaan in vrijheid, om een genadejaar af te kondigen van de Heer” (Luc. 4, 18-19).

Zo kan ook ieder van ons de eigen roeping alleen maar ontdekken door geestelijke onderscheiding, “een proces waarmee de persoon in dialoog met de Heer en luisterend naar de stem van de Geest de fundamentele keuzes kan maken, te beginnen bij die betreffende zijn levensstaat” (Bisschoppenconferentie, 15e Gewone Algemene Vergadering, De jongeren, het geloof en de onderscheiding van de roeping, II, 2).

Wij ontdekken in het bijzonder dat de christelijke roeping altijd een profetische dimensie heeft. Zoals de Schrift ons laat zien, worden de profeten gezonden naar het volk in situaties van grote materiële onbestendigheid en van geestelijke en morele crisis om namens God woorden van bekering, hoop en troost te brengen. Zoals een wind die het stof doet opstuiven, verstoort de profeet de valse rust van het geweten dat het Woord van de Heer is vergeten, hij onderscheidt de gebeurtenissen in het licht van Gods belofte en helpt het volk tekenen van de dageraad in de duisternis van de geschiedenis te ontwaren.

Ook vandaag hebben wij grote behoefte aan onderscheiding en profetie; dienen wij de verleidingen van ideologie en fatalisme te overwinnen en in de relatie met de Heer plaatsen, instrumenten en situaties te ontdekken waardoor Hij ons roept. Iedere christen zou het vermogen moeten kunnen ontwikkelen om te “lezen wat zich in de diepte bevindt van het leven” en te begrijpen waar en waartoe de Heer hem roept om zijn zending voort te zetten.

Leven

Ten slotte verkondigt de Heer het nieuwe van het huidige uur, dat velen enthousiast zal maken en anderen zal verharderen: de tijd is vervuld en Hij is de door Jesaja aangekondigde Messias, gezalfd om de gevangenen te bevrijden, aan de blinden het zicht terug te geven en de barmhartige liefde van God aan ieder schepsel te verkondigen. “Het Schriftwoord dat gij zojuist gehoord hebt, is thans in vervulling gegaan” (Luc. 4, 20).

De vreugde van het evangelie, die ons openstelt voor de ontmoeting met God en onze broeders en zusters, kan niet wachten op onze traagheid en luiheid; zij raakt ons niet, als wij aan het raam blijven staan met het excuus dat wij nog altijd op gunstig weer wachten; en het wordt ook niet vervuld, als wij zelf vandaag nog niet het risico nemen van een keuze. De roeping is vandaag! De christelijke zending is voor het heden! En ieder van ons is geroepen -tot het leven van een leek in het huwelijk, dat van een priester in het gewijde ambt, of dat van een bijzondere toewijding- om getuige te worden van de Heer, hier en nu.

Dit “heden”, verkondigd door Jezus, verzekert ons immers dat God blijft “neerdalen” om onze mensheid te redden en ons deelgenoot te maken aan zijn zending. De Heer roept ons nog steeds met Hem te leven en achter Hem aan te gaan in een relatie van bijzondere nabijheid, tot directe dienst aan Hem. En als Hij ons doet begrijpen dat Hij ons roept om ons geheel toe te wijden aan zijn Rijk, moeten wij niet bang zijn! Het is mooi -en het is een grote genade- geheel en voor altijd aan God en de dienst aan onze broeders en zusters toegewijd te zijn.

De Heer blijft vandaag oproepen om Hem te volgen. Wij moeten niet wachten totdat wij volmaakt zijn om edelmoedig “hier ben ik” te antwoorden, noch angst hebben voor onze beperkingen en zonden, maar met een open hart de stem van de Heer ontvangen. Ernaar luisteren, onze persoonlijke zending in Kerk en wereld onderscheiden en ten slotte deze beleven in het heden dat God ons geeft.

Moge de Heilige Maria, de jonge vrouw aan de periferie, die het vleesgeworden Woord van God heeft aanhoord, ontvangen en beleefd, ons bewaren en altijd op onze tocht begeleiden.

Vanuit het Vaticaan, 3 december 2017
Eerste zondag van de Advent

Franciscus

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers

Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK

INVOERING GEDACHTENIS

‘Maria, Moeder van de Kerk’ op maandag na Pinksteren

3 maart 2018

Op 3 maart 2018 heeft het Vaticaan het besluit van Paus Franciscus meegedeeld, dat in de hele Kerk van de Romeinse ritus de viering van Maria onder de titel “Moeder van de Kerk” wordt ingevoerd als een jaarlijkse verplichte gedachtenis.

De beslissing is gepubliceerd in een decreet, ondertekend door de prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, kardinaal R. Sarah, alsmede door de secretaris, aartsbisschop A. Roche, op 11 februari 2018 bij gelegenheid van de 160e verjaardag van de eerste verschijning van Onze Lieve Vrouw te Lourdes.

Het decreet is vergezeld zowel van een toelichting door de kardinaal prefect, als van een bijlage met de Latijnse teksten voor de formulieren voor de Mis, het getijdengebed en het Romeins Martyrologium. De bisschoppenconferenties dienen de vertaling ervan goed te keuren en na het verkrijgen van de Romeinse “confirmatie” te publiceren.

Het decreet wijst erop, dat bij de overweging van de mysteries van Christus en van het wezen van de Kerk de Maagd Maria niet buiten beschouwing kan blijven, omdat zij zowel de Moeder is van Christus als van de Kerk. Augustinus zei al dat Maria de moeder is van de ledematen van de Kerk, omdat zij door haar liefde heeft meegewerkt aan de geboorte van de gelovigen in de Kerk. Paus Leo de Grote verkondigde dat de geboorte van het Hoofd ook de geboorte van het Lichaam is en hij duidde Maria tevens aan als moeder van Christus, de Zoon van God, én als moeder van de ledematen van het mystieke lichaam, namelijk de Kerk.

“Deze overwegingen ontspringen aan het goddelijk moederschap van Maria en aan haar band met het werk van de Verlosser, dat zijn hoogtepunt vindt op het uur van het kruis. Staande naast het kruis ontving moeder Maria het liefdestestament van haar Zoon, waardoor zij alle mensen, vertegenwoordigd in de persoon van de geliefde leerling, aannam als kinderen die herboren moesten worden tot het goddelijke leven. Zo werd zij de liefdevolle moeder van de Kerk, die door Christus werd verwekt op het kruis, toen Hij de Geest

gaf. Van zijn kant koos Christus in zijn geliefde leerling alle leerlingen uit als vertegenwoordigers van zijn liefde tegenover zijn Moeder, door haar aan hen toe te vertrouwen, zodat zij haar zouden eren met de genegenheid van kinderen.”

De zalige Paus Paulus VI riep op 21 november 1964 aan het eind van de derde zittingsperiode van het Tweede Vaticaans Concilie de heilige Maagd Maria uit tot “Moeder van de Kerk”. Bij gelegenheid van het heilig Jaar van de verzoening (1974) werd ter ere van de Heilige Maria, Moeder van de Kerk, een votiefmis opgesteld.

In zijn commentaar wijst kardinaal Sarah erop, dat in de loop van de jaren de invoering van de viering van “Maria, Moeder van de Kerk” in de eigen kalender van sommige landen op de maandag na Pinksteren werd goedgekeurd en ingevoerd (bijv. in Polen en Argentinië). Deze viering werd voor andere dagen goedgekeurd met betrekking tot bijzondere plaatsen, zoals de Basiliek van Sint-Pieter, waar de afkondiging van deze titel door Paulus VI plaats had gevonden. Ook sommigen ordes en congregaties verkregen de goedkeuring voor de eigen teksten van deze viering. Nu wordt deze viering in heel de Latijnse kerk ingevoerd.

Bron: rkliturgie.nl/nieuwsberichten/invoering-gedachtenis-maria-moeder-van-de-kerk-dag-na-pinksteren

REGELING GRATIS VOG VOOR PAROCHIEVRIJWILLIGERS VERLENGD 12 februari 2018

Sinds begin 2016 is het mogelijk om een gratis Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) aan te vragen voor vrijwilligers binnen de Rooms-Katholieke Kerk die werken met minderjarigen en met mensen met een verstandelijke beperking. Deze gratis VOG-regeling zou tot en met 2017 lopen, maar is nu verlengd tot 1 januari 2019.

De verwachting is dat de regeling daarna zal worden omgezet naar een geheel andere regeling. Dit heeft ermee te maken dat in het regeerakkoord is vastgelegd dat de regeling overgaat van het Ministerie van Justitie en Veiligheid naar het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport én dat men in Den Haag nu verkennend onderzoek doet naar verruiming van de regeling. Hierover wordt in de tweede helft van 2018 meer informatie verwacht.

Preventiebeleid R.-K. Kerk

Sinds 2014 heeft de R.-K. Kerk het aanvragen van een VOG verplicht gesteld voor pastorale beroepskrachten en voor bepaalde groepen vrijwilligers. Deze verplichting om een VOG aan te vragen maakt onderdeel uit van het preventiebeleid tegen seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in de R.-K. Kerk.

Parochies kunnen gratis VOG's voor de genoemde groep vrijwilligers aanvragen bij het contactpunt dat daarvoor via het CIO (het Interkerkelijk contact in overheidszaken) bij het Secretariaat van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap (SRKK) in Utrecht is ingericht. Het contactpunt doet een eerste screening van de aanvragen en zet deze door naar de betreffende ministeriële dienst. Parochies worden via hun bisdom verder over de verlenging van de regeling geïnformeerd met opnieuw de uitleg hoe ze gratis VOG's kunnen aanvragen.

OMGANG MET PERSOONSGEGEVENS IN DE ROOMS-KATHOLIEKE KERK

14 maart 2018

In heel de Europese Unie gaat vanaf 25 mei 2018 één regeling gelden voor de omgang met persoonsgegevens. Deze nieuwe wet wordt ook wel de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) genoemd. Onder meer door een mediacampagne van de overheid zijn er veel vragen over deze wetswijziging en het is daarom goed om stil te staan bij wat de AVG voor de Rooms-Katholieke Kerk betekent.

Het is bovendien goed als kerken nadenken over de vraag: wat registreren we van wie, met welke reden en voor hoe lang? De R.-K. Kerk heeft momenteel al regels over hoe om te gaan met persoonsgegevens en privacy in parochies. Deze regels zijn vastgelegd in het Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies.

Het is aan te raden om dit reglement nog eens goed door te lezen, want veel onderwerpen daarin blijven ook binnen de nieuwe wetgeving relevant. Op dit moment wordt gekeken op welke punten dit Algemeen Reglement moet worden aangepast met het oog op de wetswijziging. Zodra daar meer over bekend is, volgt informatie naar de parochies. Voorlopig blijft echter dus het bestaande reglement geldig en parochies kunnen met eventuele vragen zich het beste wenden tot het eigen bisdom.

DECREET TOT VASTSTELLING VAN DE HERZIENE GEDRAGSCODE PASTORAAT 10 april 2018

Ondergetekenden, de diocesane bisschoppen van de bisdommen van de Utrechtse Kerkprovincie, de apostolisch administrator van het Militair Ordinariaat en de diocesaan administrator van het Bisdom Roermond, allen deel uitmakend van de Nederlandse Bisschoppenconferentie,

Overwegende

- dat wij de zorgvuldige pastorale dienstverlening binnen de Kerk dienen te bevorderen en derhalve dienen aan te dringen op de naleving van de gedragsregels in het pastoraat en tegen schendingen ervan met passende maatregelen dienen op te treden;
- dat de rechten en belangen van de christengelovigen en andere personen met het oog op de zorgvuldige pastorale dienstverlening dienen te worden beschermd en gewaarborgd;
- dat het gelet op het belang van een zorgvuldige pastorale dienstverlening wenselijk is dat de bisdommen van de Utrechtse Kerkprovincie beschikken over één Gedragscode Pastoraat;
- dat de eerste editie van de tekst van de Gedragscode Pastoraat door de diocesane bisschoppen van de bisdommen van de Utrechtse Kerkprovincie van kracht is verklaard per 1 juli 2014 en door de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) is voorgelegd aan de oversten om geldig te verklaren binnen hun orde of congregatie;
- dat sindsdien in de kerkgemeenschap ervaring is opgedaan met de vigerende Gedragscode Pastoraat en vele betrokkenen de werking van deze Gedragscode Pastoraat hebben geëvalueerd en de resultaten daarvan hebben voorgelegd aan ons en aan de KNR;
- dat de resultaten van de evaluatie van de vigerende Gedragscode Pastoraat vervolgens zijn verwerkt in de in de bijlage bij dit decreet gevoegde herziene Gedragscode Pastoraat;

- dat de KNR ook heeft meegewerkt aan de opstelling van de in de bijlage bij dit decreet gevoegde herziene Gedragscode Pastoraat.

Stellen vast

de tekst van de in de bijlage bij dit decreet gevoegde herziene Gedragscode Pastoraat.

Bepalen

dat de in de bijlage bij dit decreet gevoegde herziene Gedragscode Pastoraat op 13 april 2018 in werking treedt ter vervanging van de vigerende Gedragscode Pastoraat.

Bepalen voorts

- dat de tekst van de herziene Gedragscode Pastoraat op 13 april 2018 wordt gepubliceerd
 - o op de websites van de bisdommen van de Utrechtse Kerkprovincie;
 - o op de website www.RKKerk.nl;
 - o op de website <https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragkk.nl>;
- dat de tekst van de herziene Gedragscode Pastoraat tevens wordt gepubliceerd
 - o in het eerstvolgende nummer van de Analecta van de bisdommen van de Utrechtse Kerkprovincie;
 - o in het eerstvolgende nummer van de reeks Kerkelijke Documentatie van het Secretariaat van het R.-K. Kerkgenootschap.

Utrecht, 10 april 2018

+ Willem Jacobus kardinaal Eijk
Aartsbisschop van Utrecht

+ Mgr. Dr. J.M. Punt
Bisschop van Haarlem-Amsterdam
Apostolisch administrator van het militair ordinariaat

+ Mgr. Dr. G.J.N. de Korte
Bisschop van 's-Hertogenbosch

+ Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam

+ Mgr. Dr. C.F.M. van den Hout
Bisschop van Groningen-Leeuwarden

+ Mgr. Dr. J.W.M. Liesen
Bisschop van Breda

+ Mgr. dr. H.J.G.M. Schnackers
Diocesaan administrator van het Bisdom Roermond

Mevr. Mr. P.S.J.M. Daalmans
Secretaris-generaal van de Nederlandse Bisschoppenconferentie

GEDRAGSCODE PASTORAAT

13 april 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord

I. Werkingssfeer

II. Waarden en normen in het pastoraat

1. Algemeen
2. Relatie tot de bisschop
3. Relatie tot collega's
4. Gedrag in pastorale relaties en bij geestelijke begeleiding
5. Grensoverschrijdend gedrag
6. Omgang met minderjarigen
7. Geheimhouding
8. Lichamelijk en geestelijk welzijn
9. Behandeling van klachten conform het Reglement R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag

III Tot slot

Voorwoord

Het doel van de Gedragscode Pastoraat is om de sociale veiligheid binnen de R.-K. Kerkprovincie in Nederland te bevorderen en te waarborgen. Van degenen voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt omdat hun werk direct of indirect het pastorale werk van de Kerk moet dienen, mag een correcte, professionele wijze van omgaan met elkaar en met anderen verwacht worden, met als voorbeeld de wijze waarop Jezus Christus omging met zijn leerlingen en andere tijdgenoten. Dat is een basisvoorwaarde voor sociale veiligheid. Binnen dat kader is het vermijden van grensoverschrijdend gedrag een *conditio sine qua non*, een noodzakelijk eerste vereiste.

De Kerk als geloofsgemeenschap en als organisatie dient een voorbeeld van sociale veiligheid te zijn. De Gedragscode Pastoraat biedt een kader waarin die sociale veiligheid centraal staat en deze bevat concrete normen als handleiding voor behoorlijk gedrag in pastorale situaties. Het is de verantwoordelijkheid van degenen voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt om in alle relaties waarin zij pastorale zorg of geestelijke begeleiding verlenen alsmede in alle daaraan gerelateerde relaties duidelijke, juiste

grenzen te stellen en te bewaren. Hun werk is en blijft een dienst aan het geloven van personen, groepen en gemeenschappen en zo aan de Kerk.

Al degenen voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt behoren te allen tijde in hun leven en werk de christelijke waarden en normen te onderschrijven en dienovereenkomstig te spreken en te handelen. Zij moeten weten dat zij voor hun gedrag verantwoordelijk zijn en er ook voor verantwoordelijk gehouden zullen worden. Om het afleggen van verantwoording te waarborgen is een helder beeld van gepast en ongepast gedrag onmisbaar. De Gedragscode Pastoraat biedt daarvoor een raamwerk waarin duidelijke grenzen worden gesteld.

In het verleden zijn er al enkele gedragscodes voor pastoraal werkenden opgesteld, maar er was nog geen uniforme tekst voor de gehele Rooms-Katholieke Kerk in Nederland.⁸

Het ‘Rapport Deetman’⁹ stelde in dezen voor om tot meer samenhang tussen de Nederlandse R.-K. bisdommen (en waar mogelijk met religieuze instituten) te komen.

-
- 8 Er zijn de *Gedragsregels voor hen die in de Rooms Katholieke Kerk in de Bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond pastoraal dienstbaar zijn met een zending of benoeming of aanstelling van de diocesane bisschop* (2003), de *Gedragsregels voor werkers in het pastoraat* van het Aartsbisdom Utrecht (2000) en de Beroepscode voor r.-k. pastores van de VPW Nederland (2011). Van deze teksten is dankbaar gebruik gemaakt bij het opstellen van deze *Gedragscode Pastoraat*. Gebruik is ook gemaakt van de *Gedragscode voor predikanten en kerkelijk werkers* van de PKN (2011-2012) van de ‘Beroepscode’ in de *Beroepsstandaard humanistische geestelijke begeleiding* van het Humanistisch Verbond, d.d. 17 december 2012, blz. 14 – 19, en de *Model Code of Pastoral Conduct for Priests, Deacons, Pastoral Ministers, Administrators, Employees en Volunteers* van de ‘National Catholic Risk Retention group, Inc’ (U.S.A.).
- 9 Wim Deetman e.a., *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk*, Amsterdam 2011 (Uitgebreide versie), blz. 510, vraagt aan de bisschoppen en hogere oversten in ‘Aanbeveling B. Toelating, opleiding, begeleiding en personeelsbeleid’ om “de begeleiding van hun priesters en geestelijken ... zoveel mogelijk te harmoniseren en het personeelsbeleid te verbeteren door professionalisering, meer onderlinge samenwerking of zelfs centralisatie”.

Met deze Gedragscode Pastoraat willen wij als diocesane bisschoppen van de Nederlandse R.-K. bisdommen de sociale veiligheid binnen onze kerkgemeenschap bevorderen. ‘Sociale veiligheid’ omvat veel meer dan het tegengaan van grensoverschrijdend gedrag. Het gaat daarbij om het respecteren van ieders geestelijke, psychische en lichamelijke integriteit en het bevorderen van ieders welbevinden in dezen. Een minimale voorwaarde daarvoor is dat in ieder geval geen grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt.

De Gedragscode Pastoraat bevat geen opvattingen over de inhoud van het werk van pastoraal werkenden. De Gedragscode Pastoraat verwijst ook niet naar een specifiek ambt, een functie of de inhoud daarvan, noch naar de noodzakelijke spiritualiteit die eigen is aan clerici en anderen die binnen de Kerk werkzaam zijn, doch regelt het feitelijke gedrag in het relationele verkeer binnen het pastoraat en daarmee rechtstreeks verband houdende werkvelden. De Gedragscode Pastoraat is gericht op het bevorderen en waarborgen van de sociale veiligheid binnen de Kerk, en op de daarvoor intrinsiek benodigde werkhouding en het noodzakelijke groepsethos van de betrokkenen.

De eerste editie van de tekst van de Gedragscode Pastoraat is door de diocesane bisschoppen van de Nederlandse R.-K. bisdommen van kracht verklaard per 1 juli 2014 en door de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) voorgelegd aan de oversten om geldig te verklaren binnen hun orde of congregatie. Sindsdien is in de kerkgemeenschap ervaring opgedaan met de Gedragscode Pastoraat en hebben vele betrokkenen de werking van de Gedragscode Pastoraat geëvalueerd en de resultaten daarvan voorgelegd aan ons en aan de KNR. De KNR heeft ook meegewerkt aan de opstelling van de onderhavige tekst van de Gedragscode Pastoraat.

Deze Gedragscode Pastoraat is op 10 april 2018 vastgesteld door de diocesane bisschoppen van de Nederlandse R.-K. bisdommen, de apostolisch administrator van het Militair Ordinariaat alsmede de diocesaan administrator van het Bisdom Roermond en wordt van kracht op 13 april 2018. De Gedragscode Pastoraat wordt op 13 april 2018 afgekondigd op de websites van de Nederlandse R.-K. bisdommen, de website van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, de website van het R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag alsmede op de website van de KNR. Deze Gedragscode Pastoraat zal eveneens worden gepubliceerd in de *Analecta*

van de Nederlandse R.-K. bisdommen alsmede in de reeks Kerkelijke Documentatie, een uitgave van het Secretariaat van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap (SRKK).

De Gedragscode Pastoraat is geen vrijblijvend aanbod. Daarom stellen wij, ieder voor het eigen bisdom, deze Gedragscode Pastoraat vast en schrijven die voor. Daarmee willen wij laten zien dat wij urgeren dat allen voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt meewerken aan het handhaven en bevorderen van de sociale veiligheid in onze Kerk. Ook van onze kant zullen wij ons daarvoor in blijven zetten.

In dit verband wijzen wij er op dat klachten over schendingen van de Gedragscode Pastoraat door degenen voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt binnen de Kerk aanhangig kunnen worden gemaakt overeenkomstig de normen vervat in het universele en het particuliere canonieke recht.

In het algemeen kan gesteld worden dat de consequenties voor degene voor wie de Gedragscode Pastoraat geldt en van wie komt vast te staan dat hij¹⁰ deze Gedragscode Pastoraat schendt, kunnen variëren van een mondelinge berisping tot rechtspositionele en/of kerkrechtelijke gevolgen, tot ontneming van het ambt toe. Dit is onder meer afhankelijk van de aard en omstandigheden van de gepleegde schending van de Gedragscode Pastoraat en de omvang van de door de schending toegebrachte materiële en immateriële schade.

Wij nodigen allen die werkzaam zijn in de pastorale zorg uit om deze Gedragscode Pastoraat met elkaar te bespreken en om concrete situaties in de praktijk er aan te toetsen. Voorts is het noodzakelijk dat in de diverse opleidingen, waarin personen zich voorbereiden op pastoraal werk en daarmee rechtstreeks verband houdende werkvelden, er aandacht zal blijven voor deze Gedragscode Pastoraat.

Wij hebben de tekst van de Gedragscode Pastoraat ook aangeboden aan de KNR, in het vertrouwen dat de hogere oversten deze tekst ook geldig zullen verklaren voor de religieuze instituten en de sociëteiten van apostolisch leven.

10 Vanzelfsprekend geldt de *Gedragscode Pastoraat* zowel voor vrouwen als voor mannen. De lezer wordt dan ook verzocht waar „hij” staat ook „zij” te lezen en waar „hem” staat, ook „haar”.

Utrecht, 10 april 2018

+ Willem Jacobus Kardinaal Eijk
Aartsbisschop van Utrecht

+ Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam

+ Mgr. Dr. G.J.N. de Korte
Bisschop van 's-Hertogenbosch

+ Mgr. Dr. C.F.M. van den Hout
Bisschop van Groningen-Leeuwarden

+ Mgr. Dr. J.W.M. Liesen
Bisschop van Breda

+ Mgr. Dr. J.M. Punt
Bisschop van Haarlem-Amsterdam
Apostolisch administrator van het Militair Ordinariaat

Mgr. dr. H.J.G.M. Schnackers
Diocesaan administrator van Roermond

I. Werkingssfeer

De Gedragscode Pastoraat geldt voor:

degene die een opleiding tot priester of diaken volgt (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de rector van de betreffende opleiding);

degene die een andere opleiding tot een pastorale bediening volgt (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de rector van de betreffende opleiding);

degene die een zending, benoeming of pastorale aanstelling van een diocesane bisschop heeft (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de betreffende diocesane bisschop);

degene die als clericus geïncardineerd is in een van de Nederlandse R.-K. bisdommen (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de betreffende diocesane bisschop) of in een Personele Prelatuur (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de regionaal vicaris);

degene die op basis van een zending of opdracht van een kerkelijke gezagsdrager binnen de R.-K. Kerk in Nederland in een burgerlijke instelling werkzaamheden verricht (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de kerkelijke gezagsdrager die de zending of opdracht heeft verleend);

degene die als priester of diaken op reguliere basis pastorale assistentie verleent in een van de R.-K. bisdommen van Nederland waarin hij niet is geïncardineerd (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de bisschop van het bisdom waarin de priester of diaken is geïncardineerd dan wel de hogere overste van het instituut van gewijd leven of de sociëteit van apostolisch leven waarin de priester of diaken is geïncardineerd);

degene die op basis van een arbeidsovereenkomst met een publieke kerkelijke rechtspersoon of als vrijwilliger van die publieke kerkelijke rechtspersoon werkt met minderjarigen en/of met personen die niet compos mentis zijn of anderszins kwetsbare personen (kerkrechtelijk verantwoordelijke; het bestuur van de betreffende publieke kerkelijke rechtspersoon);

degene die zich voorbereidt op het lidmaatschap van een in Nederland gevestigd instituut van gewijd leven of een sociëteit van apostolisch leven, indien de betreffende hogere overste de Gedragscode Pastoraat geldig heeft verklaard binnen het instituut of de sociëteit (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de hogere overste van het betreffende instituut van gewijd leven of de sociëteit van apostolisch leven);

degene die lid is van een in Nederland gevestigd instituut van gewijd leven of een sociëteit van apostolisch leven, indien de betreffende hogere overste de Gedragscode Pastoraat geldig heeft verklaard binnen het instituut of de sociëteit (kerkrechtelijk verantwoordelijke; de hogere overste van het betreffende instituut van gewijd leven of de sociëteit van apostolisch leven).

Alle bovenbedoelde personen dienen in de Gedragscode Pastoraat en de daarin vervatte waarden en normen een verplichtend richtsnoer voor hun handelen te zien.

Deze Gedragscode Pastoraat geldt voor alle categorieën van personen die hiervoor zijn genoemd. Tegelijkertijd wordt van alle (andere) vrijwilligers verwacht dat zij zich - mutatis mutandis - in hun handelen richten naar de waarden en normen die zijn vervat in deze Gedragscode Pastoraat.

De diocesane bisschop of hogere overste kan verklaren dat deze Gedragscode Pastoraat ook voor andere personen en/of functies geldt.

II. Waarden en normen in het pastoraat

1. Algemeen

1.1. Degene voor wie deze Gedragscode Pastoraat geldt is persoonlijk verantwoordelijk voor de invulling en uitoefening van het ambt, de taak of de dienst binnen de door de Kerk gestelde regels.

1.2. Hij raadpleegt bij onduidelijkheid of onzekerheid over een door hem te volgen gedragswijze een collega of leidinggevende.

1.3. Hij stelt zich in het maatschappelijk verkeer zorgvuldig op en is betrouwbaar. Hij gedraagt zich zodanig dat het vertrouwen in de Kerk en in degenen die daarin een ambt, een taak of dienst verrichten, niet wordt geschaad.

1.4. Hij houdt de kennis en de vaardigheden die noodzakelijk zijn voor een kwalitatief goede uitoefening van zijn opdracht op peil, onder andere door middel van studie, bij- en nascholing en voortdurende zorg voor zijn geestelijk leven.

1.5. Hij erkent dat hij een voorbeeldfunctie vervult en streeft ernaar zijn persoonlijk leven in overeenstemming te doen zijn met de christelijke waarden en normen die vanuit de opdracht worden voorgestaan.

1.6. Hij neemt voor zichzelf geen geld voor verleende diensten aan, aanvaardt geen erfenissen en geen aanmerkelijke giften van personen tot wie hij in een pastorale betrekking staat via zijn opdracht binnen de Kerk en beheert geen geld dat niet openlijk verantwoord kan worden.

2. Relatie tot de bisschop¹¹

2.1. Hij erkent de eigen plaats en verantwoordelijkheid van de bisschop in de Kerk, als herder en toezichthouder over het bisdom, die als zodanig voor bepaalde ambten en taken de roeping toetst en bekrachtigt in een kerkelijke benoeming of opdracht.

2.2. Hij is steeds bereid tot een loyale dialoog met de bisschop en erkent dat zijn functie dient te worden uitgevoerd in het kader van de ene zending van de universele Kerk in het bisdom en de kerkprovincie.

3. Relatie tot collega's

3.1. Hij bevordert de collegialiteit met het oog op onderlinge samenwerking.

3.2. Hij houdt rekening met de pluriformiteit van inzichten onder de collega's en weet daar professioneel mee om te gaan.

3.3. Hij weet zich samen met collega's verantwoordelijk voor de sociale veiligheid in de Kerk. In vormen van collegiaal overleg zal hij het bevorderen van de sociale veiligheid de nodige aandacht geven.

3.4. Hij zoekt de collegiale toetsing van zijn pastoraal handelen.

3.5. In het collegiaal overleg worden situaties van mogelijk grensoverschrijdend gedrag en mogelijke aanleidingen ertoe benoemd.

3.6. Bij signalen van mogelijk grensoverschrijdend gedrag van een collega, zal hij deze collega daarop aanspreken.

11 Indien de *Gedragscode Pastoraat* van toepassing is verklaard voor personen die lid zijn van een in Nederland gevestigd instituut van gewijd leven of een sociëteit van apostolisch leven, voor activiteiten binnen of vanuit het eigen instituut of de eigen sociëteit, dient deze paragraaf *mutatis mutandis* gelezen te worden.

3.7. Hij is in het publieke debat zakelijk en respectvol in het oordeel over collega's.

4. Gedrag in pastorale relaties en bij geestelijke begeleiding

4.1. Hij schept een professionele werkomgeving, waarin sociale veiligheid is gewaarborgd en kan worden ervaren.

4.2. Hij is zich bewust van zijn vertrouwenspositie en van de intrinsieke machtsongelijkheid die iedere pastorale relatie met zich meebrengt.

4.3. Wie zich verplicht heeft tot de celibataire levensstaat, is geroepen in alle relaties te allen tijde een voorbeeld van celibataire zuiverheid te zijn.

4.4. Hij gebruikt zijn positie niet om op onredelijke of ongepaste wijze macht uit te oefenen.

4.5. Hij dient de eigen verantwoordelijkheid, de rechten en de waardigheid van elke persoon te respecteren en diens welzijn te bevorderen.

4.6. Hij is binnen redelijke grenzen beschikbaar voor iedereen die direct of indirect een beroep op hem doet.

4.7. Hij maakt duidelijk op welke wijze, in welke vorm en in welke mate pastorale zorg of geestelijke begeleiding kan worden verleend.

4.8. Hij waarborgt dat het pastoraal contact in vrijheid kan worden aangegaan, kan worden onderhouden en kan worden beëindigd. Indien hij meent dat het pastoraal contact beter kan worden beëindigd, licht hij dit toe.

4.9. Hij overschrijdt in hulpverleningssituaties het gebied waarop hij vakbekwaam is niet en verwijst tijdig door naar andere deskundigen.

4.10. Hij dient, in overleg met de leidinggevende en/of collega's, mogelijke consequenties zorgvuldig te overwegen alvorens een pastorale relatie aan te gaan met iemand met wie hij tevoren een andere relatie had (bijvoorbeeld als werknemer, collega, vriend/-in).

4.11. Hij betracht zodanige terughoudendheid en prudentie in het contact met degene aan wie pastorale zorg wordt verleend of geestelijke begeleiding wordt gegeven, dat ieder mogelijk misverstand en/of de schijn van grensoverschrijdend gedrag wordt vermeden. Hij gaat niet in op seksuele toenaderingspogingen.

4.12. De pastorale zorg of geestelijke begeleiding dient in een gepaste omgeving en op gepaste tijden plaats te vinden, tenzij het om noodsituaties gaat. De gesprekken moeten niet worden gehouden op plaatsen of tijden die bij de persoon die pastorale zorg of geestelijke begeleiding ontvangt of diens omgeving verwarring wekt of zouden kunnen wekken over de aard van de relatie.

5. Grensoverschrijdend gedrag

5.1. Hij maakt zich niet schuldig aan grensoverschrijdend gedrag tegenover werknemers, vrijwilligers, parochianen, collega's en anderen en tolereert dergelijk gedrag van andere pastoraal werkenden niet.

5.2. Onder ernstig en/of strafbaar 'grensoverschrijdend gedrag' wordt verstaan:

- psychisch grensoverschrijdend gedrag, waaronder emotioneel misbruik;
- fysiek grensoverschrijdend gedrag, waaronder mishandeling;
- seksueel grensoverschrijdend gedrag, waaronder seksuele opmerkingen en aanrakingen, vertoon van aanstootgevend materiaal en seksueel misbruik¹²;
- verwaarlozing en/of het onthouden van zorg;
- discriminatie;
- schending van rechten;
- financiële en materiële uitbuiting.

12 Onder seksueel misbruik wordt verstaan: Iedere gedraging waarbij iemand onder dwang of in een afhankelijkheidsrelatie seksuele handelingen moet verrichten ofwel ondergaan ofwel daarvan toeschouwer moet zijn, dan wel seksueel getinte toenaderingen of uitlatingen in welke vorm dan ook moet dulden en/of andere handelingen of gedragingen van een soortgelijke aard als die strafbaar zijn gesteld in het Wetboek van Strafrecht. Onder dwang wordt onder meer begrepen: fysiek geweld of dreiging daarmee, psychische druk, intimidatie en/of chantage. Verder wordt onder seksueel misbruik ook verstaan het maken van seksueel getint beeldmateriaal van iemand en het gebruiken en/of doorgeven daarvan.

5.3. Gevallen waarin het sub 5.2. bedoelde grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt of heeft plaatsgevonden, dienen hoog te worden opgenomen en onmiddellijk te worden gemeld bij de kerkrechtelijk verantwoordelijke (zie I Werkingssfeer). Bij een klacht van seksueel misbruik van een minderjarige tenminste met een schijn van waarheid, doet de kerkrechtelijk verantwoordelijke daarvan onverwijld aangifte bij het openbaar ministerie c.q. de politie.

5.4. Bij andere vormen van grensoverschrijdend gedrag dan genoemd sub 5.2. wordt het collegiaal overleg benut om het te corrigeren en wordt bij voortzetting van dat gedrag contact opgenomen met de direct leidinggevende.

5.5. Indien hij zich aan grensoverschrijdend gedrag heeft schuldig gemaakt, dient hij te allen tijde bereid te zijn om raadgevingen en/of instructies van leidinggevend, collega's en leidinggevend ter harte te nemen ter voorkoming van herhaling van dat gedrag.

5.6. In die gevallen waarin de Gedragscode Pastoraat niet (direct) voorziet, of bij twijfel over de toelaatbaarheid van bepaalde gedragingen, ligt het binnen de verantwoordelijkheid van collega's om in de geest van de Gedragscode Pastoraat te handelen en een collega op die gedragingen aan te spreken. Eventueel worden die gedragingen als zodanig in het collegiaal overleg ter sprake gebracht. Indien dit niet leidt tot verandering van het gedrag van de betrokkene, dan neemt de direct leidinggevende contact op met de kerkrechtelijk verantwoordelijke (zie I Werkingssfeer).¹³

13 Het *Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling* van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (versie 2017) geeft suggesties voor te nemen stappen bij een vermoeden van 'geweld', waarbij te denken is aan het zelf concretiseren van signalen (wat zie je precies, wat heb je gehoord?), overleg met de collega over wat je hebt gezien/gehoord; indien dit niet bevredigend is en/of het gedrag opnieuw gezien/gehoord wordt ga je het gesprek met de leidinggevende aan. Op elk moment is overleg met een deskundige mogelijk, zoals het AMK (advies- en meldpunt kindermishandeling). Zo vroeg mogelijk moet nagegaan worden of en wat voor hulp er aan het vermeende slachtoffer geboden kan en moet worden.

6. Omgang met minderjarigen¹⁴

6.1. Hij zorgt voor een omgeving en een sfeer waarbinnen de minderjarige veilig is en gerespecteerd wordt.¹⁵

6.2. Hij onthoudt zich ervan de minderjarige te bejegenen op een wijze die de minderjarige in zijn waardigheid aantast.¹⁶

6.3. Hij dringt niet verder door in het privéleven van de minderjarige dan in de pastorale zorg of geestelijke begeleiding functioneel noodzakelijk is. Hij ontvangt de minderjarige niet in de privésfeer.

6.4. Hij onthoudt zich van elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag ten opzichte van de minderjarige. Alle seksuele handelingen, contacten en relaties met een minderjarige zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel grensoverschrijdend gedrag.

6.5. Hij raakt de minderjarige niet op zodanige wijze aan, dat deze aanraking door de minderjarige of diens omgeving naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard ervaren kan worden.

6.6. Hij gaat tijdens kampen, reizen, uitstapjes etc. zeer terughoudend en met respect om met minderjarigen en de ruimtes waarin zij zich bevinden, zoals de kleedkamer of de hotelkamer.

6.7. Hij heeft de plicht de minderjarige naar vermogen te beschermen tegen vormen van ongelijkwaardige behandeling en grensoverschrijdend gedrag en zal er actief op toezien dat deze Gedragscode Pastoraat wordt nageleefd.

14 Het in deze paragraaf gestelde geldt *mutatis mutandis* ook voor alle pastorale relaties met personen die niet *compos mentis* zijn of anderszins kwetsbare personen.

15 De formulering van de nummers 6.1 t/m 6.9 is grotendeels ontleend aan Bijlage 6 ('Modelgedragscode (vrijwillige) medewerkers') van de *Toolkit In veilige handen* van de Vereniging NOV (juli 2010). Een uitvoerige toelichting erop is te vinden in de *Gedragscode Scouting Nederland*, waarin de genoemde nummers ook zijn overgenomen.

16 Dit geldt uitdrukkelijk ook voor benadering via *social media*.

6.8. Indien hij gedrag signaleert dat niet met deze Gedragscode Pastoraat in overeenstemming is en bij vermoedens van geweld of seksueel grensoverschrijdend gedrag, is hij verplicht hiervan melding te maken bij de kerkrechtelijk verantwoordelijke (zie I Werkingssfeer).

6.9. Hij krijgt of geeft geen (im)materiële vergoedingen die niet in de rede zijn.

7. Geheimhouding

7.1. Het behoort tot de sociale veiligheid dat alle informatie, verkregen in het kader van pastorale zorg en geestelijke begeleiding, vertrouwelijk is en blijft, behalve in het geval van dwingende professionele redenen of wanneer de wet dat vereist.

7.2. Als er duidelijk en onmiddellijk gevaar bestaat, mag degene die pastorale zorg verleent of geestelijke begeleiding geeft uitsluitend zoveel informatie vrijgeven als noodzakelijk is om de betrokkenen te beschermen en schade te voorkomen. Hij consulteert een collega, alvorens hij die informatie vrijgeeft.¹⁷

7.3. Alvorens informatie wordt vrijgegeven, dient degene die pastorale zorg verleent of geestelijke begeleiding geeft, indien mogelijk, betrokkenen hiervan en van mogelijke gevolgen op de hoogte stellen.

7.4. Kennis die alleen voortkomt uit persoonlijk contact mag alleen in openbare presentaties worden gebruikt wanneer deze geanonimiseerd is.

7.5. Het biechtgeheim is onschendbaar (canon 983 CIC). Onder geen enkele omstandigheid mag informatie die met het oog op het ontvangen van het boetesacrament is gegeven, worden bekendgemaakt; ook het indirect doorgeven van informatie is onder geen enkele voorwaarde toegestaan.

17 Het bovengenoemde *Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* (zie noot 6) geeft aan hoe te handelen bij signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling (samengevat: breng de signalen in kaart; raadpleeg een collega, het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld; ga het gesprek aan met de cliënt (of haar/zijn ouders); inschatten van risico, aard en ernst; organiseer hulp of doe melding).

8. Lichamelijk en geestelijk welzijn

8.1. Hij besteedt de noodzakelijke aandacht en zorg aan zijn lichamelijk en geestelijk welzijn.

8.2. Hij is alert op waarschuwingssignalen die wijzen op mogelijke problemen met zijn lichamelijk of geestelijk welzijn.

8.3. Hij vraagt onmiddellijk hulp wanneer hij in zijn professionele en/of persoonlijke leven gedrags- of emotionele waarschuwingssignalen opmerkt.

8.4. Adviezen van collega's ten aanzien van zijn lichamelijk en geestelijk welzijn zal hij ter harte nemen.

8.5. Hij zal niet aarzelen om, gevraagd of ongevraagd, een collega te adviseren over diens lichamelijk en geestelijk welzijn.

9. Behandeling van klachten conform het Reglement R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag

9.1. In het Reglement R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag wordt de behandeling geregeld van klachten betreffende het gedrag van personen voor wie de Gedragscodes Pastoraat geldt.

9.2. Het Reglement R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag laat onverlet dat bij meldingen van mogelijk strafbare feiten aangifte moet worden gedaan bij politie of Openbaar Ministerie. De kerkelijke beroeps- en strafprocedures blijven eveneens onverlet. Wie zich tot het Meldpunt wendt, wordt door de Meldpuntfunctionaris geholpen om de toepasselijke procedure te volgen.

III. Tot slot

Het openbare en privé gedrag van degenen die pastoraal werkzaam zijn kan mensen inspireren en motiveren. Wanneer dat gedrag echter verwerpelijk of discutabel is, kan het ook aanstoot geven en het geloof van mensen ondermijnen. Wie pastoraal werkzaam is moet zich daarom te allen tijde bewust zijn van de verantwoordelijkheden die met dit werk gepaard gaan.

PRIVACYVERKLARING EN MODEL VERWERKERSOVEREENKOMST BESCHIKBAAR VOOR PAROCHIES

24 mei 2018

Op de AVG-pagina van rkkerk.nl is een aantal nieuwe documenten beschikbaar gemaakt voor de parochies in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Zo is er nu een privacyverklaring, die de parochies kunnen gebruiken om kerkleden te informeren over hoe ze met hun gegevens omgaan.

De privacyverklaring is een belangrijk document met het oog op de informatieplicht zoals vastgelegd in de AVG. Kerkelijke instellingen moeten transparant zijn over hoe ze gegevens verwerken en dit kan onder meer door mensen te informeren op het moment dat ze in het ledenbestand worden opgenomen.

Aan parochies wordt gevraagd de privacyverklaring op hun website te zetten, zodat deze voor iedereen beschikbaar is. Daarnaast is het verstandig om op (online) (aanmeld)formulieren een link op te nemen naar dit document of de privacyverklaring aan het aanmeldformulier te hechten. Een privacyverklaring hoeft niet te worden ondertekend; het is een (eenzijdige) informatieverklaring en geen toestemmingsdocument.

In bepaalde situaties is het voor parochies verplicht de informatie schriftelijk ter beschikking te stellen. Dit geldt in alle gevallen wanneer (nieuwe) personen (voor het eerst) worden opgenomen in het R.-K. ledenbestand en in onderstaande situaties moet aan de betreffende personen een privacyverklaring worden verstrekt:

- aan ouders van een dopeling bij de aanmelding voor het sacrament van het Doopsel;
- aan volwassenen bij de registratie van de opname in het catechumenaat;
- aan de huwelijkskandidaat(aten) indien hij of zij niet is ingeschreven in de ledenadministratie van de R.-K. Kerk;
- aan contactpersonen opgenomen in het nabestaanden en/of begraafplaatsregister (grafrechten) indien de contactpersoon niet is ingeschreven in de ledenadministratie van de R.-K. Kerk;
- aan de vrijwilliger, indien de vrijwilliger niet is ingeschreven in de ledenadministratie van de R.-K. Kerk.

De privacyverklaring wordt in Word-format ter beschikking gesteld en is op een detail na klaar voor gebruik. Zo moet de parochie zelf de contactgegevens van de parochie invullen en dan kan dit document als pdf op de parochiewebsite worden geplaatst en worden gebruikt volgens bovenstaande instructie.

Verwerkersovereenkomst

Verder zijn op de AVG-pagina van rkkerk.nl een model verwerkersovereenkomst beschikbaar gemaakt en een instructie daarbij (in de column met directe downloads). Als een parochie een derde partij (een zogenaamde: ‘verwerker’) inschakelt die voor de parochie gegevens verwerkt, moet de parochie met deze verwerker namelijk een verwerkersovereenkomst sluiten. In deze overeenkomst dient de parochie ten minste de volgende zaken te regelen:

- het onderwerp en de duur van de verwerking;
- de aard en het doel van de verwerking;
- het soort persoonsgegevens en de categorieën van betrokkenen;
- de rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke.

De privacyverklaring en de model verwerkersovereenkomst zijn in de column met Directe Downloads te downloaden via de AVG-pagina voor R.-K. parochies: <https://www.rkkerk.nl/avg/>

R.-K. KERK BENOEMT FUNCTIONARIS GEGEVENSBESCHERMING LEDENADMINISTRATIE PAROCHIES

30 mei 2018

In het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die op 25 mei is ingegaan, heeft het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap een Functionaris Gegevensbescherming (FG) benoemd. Deze FG oefent zijn taken uit met het oog op de zorgvuldige gegevensverwerking van kerkleden zoals opgenomen in de landelijke ledenadministratie van R.-K. parochies.

Mr. John Bakker, econoom van het bisdom Rotterdam, is benoemd tot FG. Hij heeft in deze functie een duidelijk afgebakend werkveld, namelijk de persoonsgegevens in de ledenadministratie van R.-K. parochies. Dat betekent dat betrokkenen uitsluitend met de FG in contact kunnen treden over zaken die betrekking hebben op deze ledenadministratie door R.-K. parochies.

Voor andere vragen die raakvlakken hebben met de privacywetgeving, bijvoorbeeld over een bericht op de parochiewebsite of een uitzending via de kerkomroep.nl kan men niet bij de FG terecht. Hiervoor zijn parochies zelf verantwoordelijk in de zin van de AVG. Het is belangrijk dat de parochie en betrokkene over deze vragen zelf met elkaar in gesprek gaan.

Met vragen aan de Functionaris Gegevensbescherming over de ledenadministratie van een parochie kan worden gemaild via dit contactformulier op de AVG-pagina voor parochies: <https://www.rkkerk.nl/avg/>

NB: met vragen over in- en uitschrijven uit de Rooms-Katholieke Kerk kan men terecht op de pagina in- en uitschrijven. Daar is informatie te vinden over de betreffende procedure:

<https://www.rkkerk.nl/kerk/kerkprovincie/in-en-uitschrijven/>

KATHEDRAAL ROTTERDAM VIERT 50-JARIG JUBILEUM

10 februari 2018

Dit jaar viert het bisdom het 50-jarig jubileum van de kathedraal (1968-2018). Op 16 maart 2018 is het precies 50 jaar geleden dat de bisschop van Rotterdam de Elisabethkerk aan de Mathenesserlaan verhief tot nieuwe kathedraal. Het bisdom zelf bestaat inmiddels meer dan 60 jaar. Het jubileum van de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal aan de Mathenesserlaan loopt daar een decennium op achter. Dat komt omdat het bisdom Rotterdam de eerste jaren een andere kathedraal had.

Bij de oprichting van het bisdom Rotterdam in 1956 was de eerste kathedraal de HH. Laurentius en Ignatius kerk aan de Westzeedijk in Rotterdam. Een gestage terugloop van parochianen gecombineerd met een verslechterde bouwkundige toestand van het gebouw, leidde tot het besluit de kerk te sluiten.

Welke kerk in Rotterdam de nieuwe kathedraal zou worden was op dat moment nog de vraag. Uiteindelijk viel de keuze op de kerk aan de Mathenesserlaan. Deze werd op zaterdagavond 16 maart 1968 in een plechtige viering door Mgr. Jansen verheven tot nieuwe kathedraal van het bisdom.

Het 50-jarig jubileum van de HH. Laurentius en Elisabeth kathedraal wordt gevierd in het Jaar van Gebed. De leden van het kapittel vierden vanwege het jubileum samen de eucharistie in de kathedrale kerk op 2 februari, de dag waarop in 1956 het bisdom Rotterdam door paus Pius XII werd opgericht.

De kathedraal is het diocesane huis van gebed. Tijdens de chrismamis op 28 maart zal hier speciale aandacht voor zijn, onder meer door een bisdommagazine dat uitgereikt zal worden. In dat magazine beschrijft archivaris Dick Hoffman van het bisdom Rotterdam hoe de kerk van de H. Elisabeth aan de Mathenesserlaan uiteindelijk de nieuwe kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth werd.

BEDEVAARTSEIZOEN BRIELLE START MET INZEGENING CIBORIUM 18 april 2018

Op zaterdag 28 april start het bedevaartseizoen in het heiligdom van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle op een bijzondere wijze. Mgr. Van den Hende zegent deze dag het ciborium in. Deze altaaroverkapping op het Martelveld achter het kerkgebouw werd de afgelopen maanden gerestaureerd.

De bisschop is hoofdcelebrant in de pontificale eucharistieviering die om 11.00 uur begint. Vanwege het diocesane Jaar van Gebed zal de bisschop tijdens de viering een bedevaartskaars overhandigen aan bedevaartorganisaties van het bisdom Rotterdam. Ook het heiligdom van de HH. Martelaren van Gorcum in Brielle ontvangt een kaars.

De inzegening van het ciborium vindt plaats aan het eind van de eucharistieviering. Het monument dateert van 1921 en werd ontworpen door architect Jan Stuyt. Het ciborium markeert de precieze plaats waar de martelaren van Gorcum ter dood zijn gebracht. De restauratie van het ciborium begon in februari 2018. Uit onderzoek, bij onder andere de Beeldbank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Streekarchief Voorne-Putten & Rozenburg, bleek dat het ciborium oorspronkelijk bedekt is geweest met enkele zogeheten lagen schub- of beverstaartleien. Deze dekkingsvorm is nu opnieuw aangebracht. De ronde bol met kruis bovenop de dakbedekking is karakteristiek voor architect Jan Stuyt en wordt teruggeplaatst nu de restauratie van het dak is voltooid.

Voorafgaand aan de opening van het bedevaartseizoen is ook het museale deel van het heiligdom vernieuwd. Er is een duidelijker onderscheid in de presentatie van de historie sinds 1572 en de verering van de martelaren daarna. Er is vanaf nu meer toelichting te lezen over onder meer de houten kapel met ommegang (1880), het ciborium (1921) en de stenen kerk (1932).

BRIEF

aan parochies inzake bescherming persoonsgegevens

17 mei 2018

Aan de bestuurders van de parochies van het Bisdom Rotterdam

Betreft: Bescherming persoonsgegevens

Geacht bestuur,

Tijdens de voorlichtingsdagen over de nieuwe parochieautomatisering is onder meer een presentatie gegeven over de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG). In deze presentatie werd ook ingegaan op het feit dat de R.-K. Kerk binnen de AVG een bijzondere positie inneemt.

De afgelopen periode is hard gewerkt om het huidige Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies aan te passen aan de AVG. Dit heeft geleid tot het Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies 2018. Daarnaast is een set van praktische handreikingen geschreven die u helpen in de beoordeling van uw eigen vraagstukken rondom privacy, deze zijn als bijlage toegevoegd bij de brief. In deze brief gaan wij in op enkele belangrijke punten.

R.-K. ledenadministratie:

Het zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens is de kern van elk privacy beleid. Parochies verwerken persoonsgegevens van parochianen zo veel mogelijk in de beveiligde digitale omgeving van de R.-K. ledenadministratie.

Als persoonsgegevens buiten de beveiligde digitale omgeving worden verwerkt (bijvoorbeeld met een uitdraai van een adressenlijst of het versturen van een adressenlijst per e-mail) dan mogen deze persoonsgegevens door de ontvanger alléén worden gebruikt voor het doel waarvoor ze zijn verzameld. Is de lijst verouderd of niet meer ter zake dienend, dan moet deze worden vernietigd. Het doorgeven van deze gegevens aan instanties of personen buiten de R.-K. Kerk in Nederland is nooit toegestaan.

Bevoegd om persoonsgegevens te verwerken:

Het verwerken van persoonsgegevens van leden van de R.-K. Kerk is toegestaan. De parochie heeft een gerechtvaardigd belang bij het verwerken van de persoonsgegevens van haar leden met het oog op:

- a) een goede organisatie van de parochiegemeenschap;
- b) het onderhouden van contact met haar leden;
- c) het uitvoeren van haar kerkelijke opdracht.

Als iemand lid is van de R.-K. Kerk, dan is van de betrokkene geen toestemming nodig als de persoonsgegevens worden verwerkt met het oog op bovengenoemde doelen. Het gebruik van persoonsgegevens voor een activiteit die niet door de parochie zelf wordt georganiseerd, is niet toegestaan.

Verwijderen van persoonsgegevens?

Het verwijderen van persoonsgegevens is mogelijk binnen de regels van het kerkelijk recht. Het verwijderen van persoonsgegevens uit de parochieadministratie en/of uit de R.-K. ledenadministratie vindt plaats met inachtneming van de door de Bisschoppenconferentie vastgelegde ‘Procedure met betrekking tot in- en uitschrijving’. De procedure vindt u op www.rkkerk.nl/?s=uitschrijving

Wat kunt u alvast doen?

Als parochiebestuur is het belangrijk inzicht te krijgen in wat de AVG betekent voor uw huidige werkwijze. Wat hierbij goed kan helpen, is het in kaart brengen welke vormen van gegevensverwerking binnen uw parochie plaatsvinden. We adviseren u dan ook zo snel mogelijk zo’n overzicht te maken.

Foto’s en ander beeldmateriaal:

Voor het publiceren van een foto of video waarop iemand herkenbaar is, heeft u altijd de toestemming van de betrokkene nodig. Binnenkort ontvangt u in de vorm van een praktische handleiding informatie over hoe u hiermee moet omgaan. Om hiermee zorgvuldig om te gaan dient u bijvoorbeeld altijd de toestemming van de betrokkene te vragen en te krijgen voor:

- het publiceren van een foto in het parochieblad, op een poster of ander parochiebericht;
- het publiceren van een foto op de website of social media-pagina van de parochie;

- het maken of publiceren van foto's van een tienergroep of kinderactiviteit*;
- het maken of publiceren van foto's tijdens de vieringen van het H. Vormsel* of de Eerste H. Communie* of andere gelegenheden waarbij foto's worden gemaakt tijdens een Eucharistieviering.

* Belangrijk: voor het maken of publiceren van een foto van een kind (<16 jaar) heeft u altijd vooraf de schriftelijke toestemming nodig van een ouder of wettelijke vertegenwoordiger.

Bij videostreaming van Eucharistievieringen kunnen personen herkenbaar in beeld komen. Ook dit is niet toegestaan zonder dat toestemming van de betrokkene(n) is. Controleer daarom goed hoe de camera staat afgesteld en zorg dat alleen mensen in beeld worden gebracht die u daarvoor toestemming hebben gegeven.

Persoonsgegevens in parochieblad:

Wordt een parochieblad geadresseerd en uitsluitend onder R.-K. leden verspreid dan mogen persoonsgegevens worden vermeld als publicatie nodig is voor:

- a) een goede organisatie van de parochiegemeenschap;
- b) het onderhouden van contact met haar leden;
- c) het uitvoeren van haar kerkelijke opdracht.

Als een parochieblad echter online gepubliceerd of openbaar verspreid wordt, is voor het publiceren van persoonsgegevens in het parochieblad toestemming van de betrokkene nodig. Heeft u deze toestemming niet? Dan dienen de gegevens van het algemeen parochiesecretariaat te worden vermeld.

Informatie:

Informatie over de AVG wordt binnenkort gepubliceerd op www.rkkerk.nl. Hierop worden ook de praktische handleidingen beschikbaar gesteld, zodat u weet op welke manier met specifieke onderwerpen moet worden omgegaan.

In het kader van een uniforme werkwijze vragen wij u om de praktische handelingen te volgen die ter beschikking worden gesteld. Wij raden u af u door externe bedrijven te laten adviseren over de invoering van de AVG. De situatie voor de Kerk is bijzonder en wij streven er naar u via eigen kanalen zo goed mogelijk te informeren.

We blijven voor u bezig zo veel mogelijk onderdelen van de invoering van de AVG voor alle parochies gezamenlijk op te pakken. Wij zullen u daarover binnenkort informeren. Mocht u op dit moment vragen hebben dan kunt u contact op nemen met Aureel van Wersch (a.v.wersch@bisdomrotterdam.nl)

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker,
algemeen econoom

Bijlage 1 Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies 2018

Bijlage 2 Praktische handreikingen mei 2018

BRIEF

aan PCI'en inzake bescherming persoonsgegevens

17 mei 2018

Aan de besturen van de parochiële caritasinstellingen (PCI) van het bisdom Rotterdam

Betreft: Bescherming persoonsgegevens

Geachte bestuur,

Zoals u ongetwijfeld hebt gehoord, treedt op 25 mei a.s. nieuwe wetgeving op het gebied van gegevensbescherming in werking, namelijk de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG). Het Secretariaat van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap (SRKK) in Nederland en de Bisdommen houden zich ook voor uw instelling bezig met het implementatieproces daarvan en kijken zorgvuldig naar de inrichtingsvrijheid van de Rooms-Katholieke Kerk en de plaats van het kerkelijk recht.

Op dit moment wordt gewerkt aan model-documenten over de AVG voor (inter)parochiële caritasinstellingen (PCI'en) en armenbesturen. Ook wordt een set van praktische handreikingen geschreven die u helpen in de beoordeling van uw eigen vraagstukken rondom privacy. Hierop vooruitlopend willen wij u alvast informeren over enkele belangrijke punten.

NB: waar hieronder gesproken wordt van PCI'en worden ook de armenbesturen bedoeld.

Verwerking van persoonsgegevens:

Het bestuur van een PCI verwerkt vaak persoonsgegevens van hulpzoekenden en betrokkenen die door de PCI (financieel) worden ondersteund. Afhankelijk van de werkwijze binnen uw PCI kunnen ook andere persoonsgegevens worden vastgelegd, zoals lijsten met persoonsgegevens van contactpersonen. Onder persoonsgegevens worden bijvoorbeeld begrepen: de naam, e-mailadres, adres, woonplaats en telefoonnummer, alsmede informatie over de gezinssamenstelling, inkomensgegevens, gegevens over schulden van de hulpzoekenden. Met name de hulpzoekenden bevinden zich in een kwetsbare fase in hun leven en ook daarom is het van groot belang dat persoonsgegevens van deze groep zorgvuldig worden verwerkt.

Wat kunt u alvast doen?

Als bestuur is het belangrijk inzicht te krijgen in wat de AVG betekent voor uw huidige werkwijze. Wat hierbij goed kan helpen, is het in kaart brengen welke vormen van gegevensverwerking er binnen uw PCI plaatsvinden. Dit kan door te documenteren welke persoonsgegevens u verwerkt en met welk doel u dit doet, waar deze gegevens vandaan komen en met wie u ze deelt. Een dergelijk overzicht is ook handig wanneer betrokkenen u vragen hun gegevens te corrigeren of te verwijderen. We adviseren u dan ook zo snel mogelijk zo'n overzicht te maken.

Model Reglement Bescherming Persoonsgegevens voor een PCI:

Het is verder goed om in één document een overzicht te geven van de rechten en verplichtingen met betrekking tot gegevensverwerking. Voor R.-K. parochies is daarvoor het Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies van kracht. Een dergelijk reglement of modeldocument is er momenteel nog niet voor PCI'en, maar daar wordt door ons aan gewerkt. Daarnaast wordt op dit moment het voorstel uitgewerkt tot het aanstellen van één Functionaris Gegevensbescherming. Dit laatste is een vereiste volgens de AVG en zodra hierover meer bekend is laten we dat weten. U hoeft zelf wat dat betreft nu dus geen stappen te zetten.

Voor parochies is inmiddels een nieuw Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies 2018 beschikbaar. Dit reglement als mede de thans beschikbare praktische handreikingen voor parochies doen wij u, vooruitlopende op de toezending van de specifiek PCI geldende documenten, dan als bijlagen bij deze brief u toekomen.

Informatie:

Informatie over de AVG wordt gepubliceerd op www.rkkerk.nl. Hierop worden ook praktische handleidingen beschikbaar gesteld, die u helpen met specifieke situaties om te gaan

In het kader van een uniforme werkwijze vragen wij u om deze praktische handleidingen te volgen. Wij raden u af u door externe bedrijven te laten adviseren over de invoering van de AVG. De situatie voor de Kerk is bijzonder en wij streven er naar u via eigen kanalen zo goed mogelijk te informeren.

We werken er met man en macht aan om alles tijdig in orde te maken en streven er daarbij naar zo veel mogelijk onderdelen van de invoering van de AVG voor alle kerkelijke instellingen gezamenlijk op te pakken. Wij houden u van verdere ontwikkelingen op de hoogte. Mocht u op dit moment nog vragen hebben dan kunt u contact op nemen met Aureel van Wersch (a.v.wersch@bisdomrotterdam.nl)

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker,
algemeen econoom

Bijlage 1 Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies 2018

Bijlage 2 Praktische handleidingen mei 2018

HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de eucharistieviering bij de
uitvaart van R.F.M. Lubbers, 20 februari 2018, HH. Laurentius en
Elisabeth Kathedraal**

Filippenzen 3, 20-21; Matteüs 11, 28-30

Broeders en zusters, u bent met velen naar hier gekomen om aanwezig te zijn bij deze uitvaartmis voor Ruud Lubbers. We mogen hem toevertrouwen aan de Heer die zijn leven gemaakt heeft, gedragen heeft en het ook zal voltooien. We hebben al veel teruggeblikt op zijn leven. Er zijn op de eerste plaats de vele herinneringen die u zelf heeft, van korter of langer geleden in ontmoetingen met Ruud Lubbers. En als familie heeft u uw eigen gedachten en ervaringen van decennia, dicht bij het hart en bij de realiteit in de omgang met elkaar als familie. We hebben toespraken gehoord en in de media beschouwingen gezien en gelezen. Stuk voor stuk zijn deze een terugblik op het leven van Ruud Lubbers. Vandaag hier in de kerk willen we naast terugblikken ook vooruitzien. Vooruitzien, omdat wij geloven dat het sterven hier op aarde niet het einde van ons leven is, en dat onze naam niet uitgewist wordt zodra we hier op aarde onze laatste adem uitblazen.

In de eerste lezing drukt Paulus de mensen op het hart, dat ons vaderland in de hemel is. Als je vandaag een groot staatsman en politicus begraaft, is het wel een opmerkelijk Schriftcitaat. Je zou als politicus of bestuurder kunnen zeggen: dat is me te vaag. Of zelfs: ik verwijs het naar het land van de fabels, ik concentreer me op het hier en nu, waar ik mijn verantwoordelijkheid te dragen heb. Of je zegt: het is een hele geruststelling, dan doe ik het hier rustig aan, stil maar, wacht maar alles wordt nieuw. Zo hebben we twee uitersten. Politiek bedrijven en besturen met de nadruk op het hier en nu, of vanuit de gedachte dat het later allemaal wel komt. Als we naar het leven van Ruud Lubbers kijken en ons zijn jaren van inzet herinneren en de samenwerking met vele organisaties ter wille van zoveel mensen, dan is niet een van beide geschetste posities aan de orde. Hij verbindt beide werkelijkheden van de aarde en de hemel tot één werkelijkheid. Verbinding is een woord waar in het werk van Ruud Lubbers een streep onder staat in het perspectief van het vaderland in de hemel. Broeders en zusters, die twee horen in een gelovig hart bij elkaar en zeker in zijn leven vormt het een geheel. Al kun je veel meer zeggen over wat je ziet in het hier en nu dan over wat komt en ons beloofd wordt.

Hier in het leven mocht Ruud Lubbers werken en zich inzetten met het visioen van het eeuwig leven in zijn hart. Op vele manieren heeft hij dat gedaan. Als je die verantwoordelijkheid op je neemt, is dat niet in tegenspraak met veel verwachten van wat nog komt. Het hoort bij jezuïeten, waar hij zijn middelbare schoolopleiding ontving, dat je je zo inspant alsof alles van jou afhangt, in het vertrouwen dat alles van God afhangt. Als we zo leven, betekent dat niet dat het ineens gemakkelijker wordt of dat het eenvoudig is. Wanneer je je nek uitsteekt en je schouders zet onder de verantwoordelijkheden en met visie te werk gaat in bestuur en politiek, tref je ook veel moeilijkheden en tegenwerking. Jezus spreekt over een juk in het evangelie: neem het juk maar op je schouders. Dat betekent dat een mens ook een last te dragen heeft.

Ook in politiek en landsbestuur heeft de mens een grote verantwoordelijkheid die je niet kunt afschuiven op het vaderland in de hemel. Tegelijkertijd sta je er niet alleen voor. De Heer laat het niet op je schouders ploffen met: hier heb je het. Het betekent wel dat je in kracht van je verantwoordelijkheden en talenten doet wat je kunt, in het besef dat de Heer met je meegaat. Een lichte last, want de Heer is een en al liefde, geduld en vrede.

Dat is voor leerlingen destijds een geweldige aanblik en leerschool geweest. Vrede brengen en vrede vasthouden is niet zo eenvoudig, bruggen slaan van verbinding gaat niet zo gemakkelijk. Maar het mag met de Heer samen. Verbinden van wat hier moet gebeuren in ons landsbestuur, in verbinding met het vaderland in de hemel, betekent niet dat je als gelovige met je talenten dat toekomstig vaderland kunt verhaasten, dat je het hier al tot voltooiing kunt brengen. En zo zal elke politicus zich soms klein voelen en kwetsbaar, als je het niet allemaal kunt realiseren zoals je hebt gewild. Maar tegelijkertijd is er de belangrijke drive dat we komen tot een samenleving die dat vaderland van de hemel weerspiegelt.

Op de eerste plaats kunnen we ons sterk maken voor de waardigheid van de mens, de waardigheid die iedere persoon heeft, maar die zo vaak tekort wordt gedaan of wordt vergeten. Dan gaat het om dat we ieder in zijn kracht kunnen zetten met de talenten die ieder gegeven zijn om mee te bouwen, want het Rijk van God is geen eenmanszaak. En we mogen het vaderland in de hemel een spiegel laten zijn voor het vaderland hier. Dat vaderland hier is niet exclusief van hen die hier geboren zijn, het is ons als pelgrims gegeven, een vaderland waarvan we niet zomaar de grenzen sluiten. Het vaderland in

de hemel is een geweldig model en leerschool om hier op aarde al naar te streven, met de hulp van de Heer.

Ruud Lubbers heeft dat gedaan ook in de jaren dat hij geen premier meer was. Hij heeft zich ingezet voor veel mensen die op de vlucht waren en ontheemd, overtuigd van hun talenten en gaven, want ook zij zijn geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. We mogen Ruud Lubbers aan de Heer toevertrouwen. We mogen hem nu toevertrouwen aan de Heer die hem geschapen heeft en gedragen heeft en die ook nu mensen roept tot samenwerking, tot solidariteit en de opbouw van een beschaving van liefde. Amen.

HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op Palmzondag/Wereldjongerendag,
H. Petruskerk Leiden, 25 maart 2018**

Marcus 11, 1-10; Jesaja 50, 4-7; Filippenzen 2, 6-11; Marcus 14, 1-15,47

We vieren Palmzondag. We gedenken de intocht van Jezus in Jeruzalem, waar met palmtakken wordt gezwaaid. Na de intocht, met veel palmen, draait al snel de toon om en wordt gezegd: Weg met Hem, aan het kruis met Hem! Wordt Jezus eerst gezien als de langverwachte Messias, aan het eind van de week is Hij als misdadiger weggestuurd en doodgeemaakt. En dan noemen we dat ook nog eens de 'Goede Week'. Maar dat doen we, we noemen deze week zo, omdat we Jezus' kruisdood zien in het perspectief van Pasen.

Jezus komt in Jeruzalem. Daar ervaart Hij de aandacht en de eerbied, en daarna zijn vernedering tot het uiterste. God wil zo ver met ons gaan. Hij is in deze wereld gekomen, omdat Hij naast ons wil staan. Johannes getuigt in zijn evangelie: God houdt zoveel van ons, dat Hij zijn Zoon naar deze wereld heeft gestuurd. Nog meer: Hij geeft zijn Zoon, God staat zijn Zoon af. En als God dan zoveel liefde laat zien, wat is het dan eigenlijk krankzinnig dat mensen die liefde beantwoorden met haat, verwijten en moord.

Als God zo van ons houdt, dat Hij naast ons wil staan, is het ook niet voor te stellen dat Hij halverwege de week zou zeggen: Ik hou ermee op. Het is niet voor te stellen dat Hij zich uit de voeten zou maken. God gaat met ons tot het uiterste. Jezus zegt niet vlak voor het einde: Ik stop ermee, Ik ben Gods Zoon, dit kan toch niet mijn vernedering zijn. Nee, Jezus blaast zijn laatste adem uit aan het kruis. God heeft de wereld zozeer liefgehad dat Hij alles aan ons gegeven heeft, zelfs zijn Zoon. En al zijn er veel mensen die Hem uit de weg willen ruimen, God blijft bij zijn liefde (Johannes 3, 16).

Dat maakt de tocht van de Heer zo indrukwekkend. Niet alleen om op terug te kijken, maar ook voor nu. Hij klampt zich niet vast aan zijn goddelijkheid (Filippenzen 2, 6). Hij heeft zich vernederd tot de dood aan het kruis. Dat betekent niet dat God allerlei kwaad en lijden wil verheerlijken, alsof zou gelden: hoe meer ellende hoe beter het is. Integendeel, God is niet uit op onze vernietiging of dood. Het zijn mensen zelf, die de weg zodanig gaan, dat God hen -zo lijkt het wel- niet kan bereiken met zijn liefde.

God gaat tot het uiterste. Dat betekent dat we nooit meer kunnen zeggen dat God het niet begrijpt of dat het verdriet van een mens niet belangrijk is in Gods ogen, als wij zelf te maken hebben met lijden, teleurstelling, verdriet en kwaad, of als we zelf worden uitgestoten of uitgelachen. Op veel plaatsen in de wereld is dat elke dag opnieuw het geval. Het verwijt wordt wel eens gemaakt: zou God zich nou werkelijk zorgen maken over de pijn en ellende van één mens, of één stadswijk waar niemand naar omkijkt, of één bevolkingsgroep waar niemand op let, of één werelddeel waar mensen om macht strijden.

Als we geloven in Jezus en zijn weg gedenken tot de dood, kunnen we niet zeggen dat het God koud laat dat er lijden is en dood. Hij is naast ons komen staan. Als we zelf verdriet ervaren en in uiterste nood zijn, kunnen we niet zeggen: God laat ons alleen. Kijk naar Jezus en je weet dat Hij naast je staat. Luister naar het evangelie en je weet dat.

Jezus is zelfs in staat zijn angst te overwinnen. Hij zegt aan het kruis: Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten (Marcus 15, 34)? Maar later blaast Hij zijn laatste adem uit in vertrouwen en Hij vergeeft degenen die Hem hebben vervolgd (cf. Lucas 23, 24).

De Goede Week is niet alleen dat het Pasen wordt, maar ook dat de boodschap van de verrijzenis in ons hart een plaats moet krijgen, dat zelfs wanneer lijden en dood bestaan, God naast ons staat in ons leven. En als Hij zo vergevingsgezind is aan het kruis, zal Hij dat ook zijn voor ons. De dood en de zonde staan niet meer tussen God en ons in. Dat is het grote feest van Pasen. Al moeten we sterven, dat is geen dood punt, waar we niet overheen komen. Dood en zonde staan niet meer als een muur tussen ons en God in. Jezus heeft dat doorbroken en er staat zelfs dat het gordijn van de tempel in tweeën scheurt (Marcus 15, 38). Dat is een prachtig teken, dat God een weg voor ons opent in Jezus Christus. Amen.

HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de chrismamis, 28 maart 2018,
HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal**

Jesaja 61, 1-3a.6a.8b-9; Openbaring 1, 5-8; Lucas 4, 16-21

Broeders en zusters in Christus, in het evangelie horen wij hoe belangrijk Jezus Christus is. Dat Hij vol is van de Heilige Geest, dat Hij gezonden is om de blijde boodschap te brengen (Lucas 4, 18-19). En dan staat er vandaag in het evangelie: aller ogen waren gespannen op hem gevestigd (Lucas 4, 20b).

Ik moet u zeggen dat kan in deze kathedraal vandaag meer dan ooit, als u kijkt naar de prachtige schildering die sinds Kerstmis weer helemaal zichtbaar is, hier vooraan in de kerk. Vele ogen kunnen gespannen gevestigd zijn op Christus, heel bijzonder vandaag aan de vooravond van de driedaagse van Pasen, waarin we Jezus' lijden en dood zullen gedenken en zijn opstanding.

We mogen met de schildering even verder kijken. We zien namelijk de Heer die is opgestaan uit de dood, die de Heer is van hemel en aarde, en waarvan de tweede lezing zegt dat Hij de alpha en de omega is (Apocalyps 1, 8). Ook die Griekse letters vindt u hier in de kerk op de muren aan weerszijden.

We gaan de dagen van Jezus' lijden en sterven tegemoet, maar we mogen ook al weten dat Hij de verrezen Heer is. Aan de ene kant zouden we misschien meteen naar Pasen willen springen. Hij is opgestaan uit de dood en leeft (cf Lucas 24, 6). En aan de andere kant is het belangrijk dat we de dagen die eraan vooraf zijn gegaan met aandacht en eerbied vieren.

De overwinning van de Heer is geen goedkope zegen geweest. Hij is naast ons gaan staan in deze wereld en heeft vol van de Heilige Geest de blijde boodschap verkondigd in zijn woorden en in zijn persoon, en Hij is tot het uiterste gegaan. Zelfs toen men Hem bespote en bespuwde en Hem aan het kruis heeft gehangen, is Hij trouw gebleven aan de liefde van God. De liefde die het mogelijk maakt dat Hij in deze wereld is gekomen en dat de Vader Hem aan ons heeft afgestaan (cf Joh. 3, 16). En uiteindelijk is Hij de verrezen Heer.

Onze ogen mogen vanavond extra gespannen zijn en gevestigd op de Heer. En u ziet dat wat de Heer in dit leven steeds opnieuw voorop heeft gesteld

-zijn barmhartigheid en zijn liefde- ook zichtbaar is op de afbeelding in de apsis. Hij toont ons zijn hart. Hij is een koning die ons zijn hart toont. Het gaat niet om de kroon, de scepter en zelfs niet om zijn troon. Het gaat om zijn hart, en dat zien we heel centraal in de koepel afgebeeld. Om Christus heen zijn de apostelen en de vier evangelisten afgebeeld, en als we vandaag hier samenzijn mogen we de kring als het ware rondmaken rond de ene Heer.

Vanavond in deze chrismamis aan de vooravond van Witte Donderdag zijn we bijeen. We komen samen voor het aanschijn van Christus, rond de Heer die ons roept, die ons liefheeft en ons vasthoudt. In zijn aanwezigheid mogen we de oliën zegenen en het chrisma wijden.

Juist in de sacramenten die ons gegeven zijn, komt de liefde van Christus tastbaar nabij. De zalving met catechumenenolie om de doopleerlingen te sterken met de liefde van Jezus zelf. Beste geloofsleerlingen, Christus heeft zijn hart voor jullie geopend, al lang voordat jullie Hem hebben verstaan en aangenomen. De zalving met ziekenolie is voor mensen die te maken hebben met ziekte en lijden, die angst voelen om te sterven, of die hopen beter te worden. Zij worden aangeraakt door de liefde van Christus die zijn hart opent voor hun zorgen en angst.

En dan het chrisma, de belangrijkste olie die we mogen wijden vanavond. De chrisma-olie is genoemd naar de Heer zelf -de Gezalfde, de Christus- (Lucas 4, 18a; Jes. 61, 1). Bij de zalving met chrisma komt Christus zelf in de sacramenten op bijzondere wijze bij ons: bij de dopelingen, de vormelingen, de wijdelingen tot priester van wie de handen worden gezalfd, zoals een van onze diakens straks in juni als hij tot priester wordt gewijd. De chrisma-olie wordt ook gebruikt als er een nieuw altaar wordt gewijd.

Nu we als bisdom Rotterdam samen zijn ten overstaan van de Heer en zijn lijden en dood tegemoet gaan op Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Paaszaterdag, dan mogen we ook zijn volgehouden liefde indachtig zijn en zijn hart zien, dat zo centraal staat in de schildering in deze kerk, en dat ook centraal mag staan in ons leven.

Het hart van de Heer is als een huis. We zijn welkom in dat hart, welkom in de liefde van de Heer (cf Matteüs 11, 28). Of je heel klein bent, of heel oud, het is de Heer die ons uitnodigt en vraagt om een antwoord. Dat mag een

antwoord zijn dat uit je hart komt, dat uit je binnenste komt, omdat de Heer ons vanuit zijn hart in ons binnenste aanspreekt (cf Joh. 10, 14; 15, 9-11). Daarom mogen we ook de priesters vragen om vanavond hun geloften te vernieuwen. Je kunt geen priester zijn zonder het hart van de Heer te kennen en open te staan om steeds opnieuw de kracht van de Heer te ontvangen.

In deze geest zijn we vanavond bijeen uit vele parochies en instellingen: als priesters en diakens, als religieuzen, als werkers in het pastoraat en als parochianen. We mogen ons samengeroepen weten door de Heer als een netwerk van liefde, en de Heer in ons hart sluiten. En als u vanavond voor het slapen gaan de beeltenis van Christus, zoals hier in de schildering, in herinnering roept, dan mag u de dag afsluiten met gebed, om de Heer te danken dat Hij zo dichtbij ons is gekomen dat niets ons meer van Hem kan scheiden (cf prefatie eucharistisch gebed voor de verzoening I). En dat Hij zo dicht bij ons is, dat Hij bij ons blijft (cf Matteüs 28, 20b) en ons fundament is (cf Handelingen 4, 11).

We zijn een netwerk van liefde, zo getuigt de Schrift. Met de Heer als ons hoofd, van het lichaam waarvan wij de ledematen zijn (1 Korintiërs 12); de Heer als de wijnstok en wij de ranken. En dan zegt de Heer: “los van Mij kunnen jullie niets” (Johannes 15, 5). En als we beseffen dat we de levende stenen zijn van een geestelijk bouwwerk met de Heer als ons fundament en als de sluitsteen (Efeziërs 2, 20-21; 1 Petrus 2, 4-5), dan mogen we zeggen dat we niet alleen vanavond ruimte maken voor Christus in ons hart, en voor zijn beeltenis op ons netvlies, maar dat we elke dag bewuster met Hem en met elkaar moeten leven.

En daarom hebben we als bisdom een Jaar van Gebed, en bijzonder in deze kerk die vijftig jaar kathedraal is, ons diocesane huis van gebed. Vijftig jaar geleden is deze kerk gekozen door bisschop Jansen. De eerste kathedraal was aan de Westzeedijk en toen die werd afgebroken werd het deze kerk aan de Mathenesserlaan. We worden verzameld als volk van God en zijn ook genoodzaakt om steeds weer ons te verplaatsen, bijeengeroepen en gevraagd op weg te gaan, omdat ons leven in geloof nu eenmaal een pelgrimstocht is. Aan het einde van die pelgrimstocht wacht de Heer ons op, maar we hebben nog een weg te gaan.

De weg van zijn lijden en sterven gedenken we in de komende dagen. Het is de weg die ligt tussen zijn optreden in de synagoge (Lucas 4, 16-21) en zijn

verrijzenis op Pasen. We mogen ons realiseren dat ook op onze weg lijden te vinden is en dat ook wij geconfronteerd worden met verdriet en pijn. Zijn we dan als netwerk van liefde in staat elkaar vast te houden in Christus' Naam?

We maken vandaag een bijzonder begin. Met de vele voedselpakketten die uit de parochies van ons bisdom naar hier zijn bijeengebracht, laten we zien dat we hart willen hebben voor mensen die in nood zijn, en dat we bij schaarste juist de rijkdom van ons geloof beschikbaar willen stellen.

Onze beschaving van liefde begint bij Christus. Hij verheerlijkt niet het lijden en de dood. Maar de gekruisigde en verrezen Heer laat in zijn trouw tot het uiterste zien, dat zijn liefde vruchtbaar is en sterker dan zonde en dood.

Liefde tot het uiterste is de weg die ook wij gevraagd worden te gaan. Nu we hier samen zijn, mogen we Christus in de viering van de eucharistie ontvangen. Moge dit sacrament, als bron en hoogtepunt van ons leven in geloof (Lumen Gentium 11) aan ons allen de kracht geven om zo op weg te gaan, in beweging te blijven, in gebed te volharden (Lucas 18, 1) en herkenbaar te zijn als leerlingen van Christus door onze hoop en onze liefde. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Daan Huntjens, 2 juni 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal

Jeremia 1, 4-9; Handelingen van de Apostelen 20, 17-18a.28-32.36; Johannes 10, 11-16

Beste broeders en zusters in Christus, we mogen vandaag precies in het midden van het Jaar van Gebed door handoplegging en gebed Daan tot priester wijden. Door handoplegging en gebed, omdat het de Heer zelf is die we mogen vragen om Daan in zijn dienstwerk aan te nemen. Midden in het Jaar van Gebed priester gewijd worden, Daan, betekent dat je ook gedragen mag worden door gebed en dat je de opdracht om met de Heer in gebed verbonden te zijn ook zelf wil aannemen. Als bisdom hebben we dit jaar bijzondere aandacht voor het gebed. Als ranken aan de wijnstok kunnen we niet zonder Hem, zegt de Heer (Joh. 15, 5). Als ledematen van het lichaam van Christus mogen we verbonden zijn met Christus het hoofd (1 Kor. 12, 12-27; Rom. 12, 4-5). Als levende stenen mogen we ons laten voegen in de geestelijke tempel (1 Petr. 2, 4-5; Ef. 2, 19-22).

Met Christus in ons midden mogen we Daan uitkiezen voor het dienstwerk van het priesterschap. Dat gaat niet zonder bidden. Op de eerste plaats zijn er gebedsgroepen in het bisdom, die God vragen: schenk ons nieuwe priesters en diakens. Immers de Heer heeft gezegd dat we moeten vragen om werkers in de wijngaard, om arbeiders voor de oogst (Mt. 9, 37-38; Lc. 10, 2). Daan is een man van gebed. Hij is vertrouwd met de liturgie en het bidden van de Kerk. Als bisschop overzie je niet hoeveel er wordt gebeden in de kerk van Rotterdam. Er wordt veel meer gebeden dan ik weet. In de stilte, in de binnenkamer van uw hart (Mt. 6, 6), wordt door velen van u steeds het gesprek gezocht met God die ons vraagt de bidden (Lc. 18, 1). We mogen beseffen in dit Jaar van Gebed, dat het de Heer is die altijd luistert, dat het vaak aan ons ligt als ons hart gesloten is, dat het een gave van de Heer is als wij steeds weer tot gebed kunnen komen.

Paus Franciscus spreekt in zijn apostolische exhortatie *Gaudete et Exsultate* uitgebreid over het gebed. En hij spreekt ook de priesters aan als hij de woorden van de heilige Bernardus van Clairvaux citeert: als we niet eerst zelf in vuur en vlam zijn gezet en ons laten aanvuren door de Heer, hoe kunnen

we dan anderen in vuur en vlam zetten voor de Heer (cf. artikel 151)? We kunnen niet geven wat we niet eerst zelf hebben ontvangen en met ons hart hebben aanvaard. Bidden is belangrijk. Paus Benedictus benadrukt in zijn reeks catecheses over het gebed dat de Heilige Geest ons helpt te bidden. Hij bidt in ons. We weten zelf niet zo goed hoe we moeten bidden, maar de Heilige Geest helpt ons om zo met de Heer in gesprek te zijn (cf Rom. 8, 26-27).

Als je als priester het bidden als opdracht aanvaardt (het is een antwoord op een van de vragen die vandaag worden gesteld in de wijdingsliturgie) is het niet alleen de kandidaat die zegt tegen de Heer: U kunt op mij rekenen! Nee, het is ook nodig te beseffen dat je dit alleen kunt als God het je geeft. Het is de Heer die je roept en zich over je ontfermt. Het bidden tot de Heilige Geest maakt ons duidelijk hoe beperkt ons eigen bidden en hoe klein ons hart is, hoe weinig mogelijkheden we hebben. Maar als we dat door tussenkomst van de Geest op het spoor komen, gaan we juist meer verlangen dat we alles van de Heer ontvangen wat nodig is, en dat we verbonden zijn met Hem om zo ons dienstwerk te kunnen vervullen.

Het is een fundamentele vraag die aan de wijdeling gesteld wordt: blijf bidden, naast het bedienen van de sacramenten en het verkondigen van het woord. In de wijdingsliturgie wordt gevraagd of je Gods barmhartigheid wilt afsmecken voor het volk dat aan je is toevertrouwd, door onophoudelijk gevolg te geven aan het gebod van de Heer om te bidden. Het is een opdracht van de Heer (*mandatum orandi*) die je niet kunt vergeten en niet kunt weg wissen. Het is het fundament van je ja-woord, Daan, vandaag hier in de kerk. En wanneer ik in de liturgie mag zeggen “Moge God, die het goede werk in jou is begonnen, het zelf tot voltooiing brengen” dan bidden we eigenlijk de Heer dat Hij je kracht mag geven en sterkte om een biddende priester te zijn en te blijven, om zo met vrucht de sacramenten te vieren en het woord te verkondigen.

Daan, je neemt die opdracht van de Heer met een zekere schroom aan, dat weet ik. Maar als je de morele zekerheid hebt dat de Heer je werkelijk roept en dat je zelfs in je gebedsleven afhankelijk mag blijven van God, durf je ja te zeggen. In de eerste lezing is de profeet Jeremia nog wat geschokt vanwege zijn roeping. Hij zegt: ik ben te jong, zoek alstublieft een ander. Met bidden kun je dat ook denken: wat maakt het uit dat ik bid, anderen kunnen het

beter. Maar zoals de Heer in de profeet zijn dienaar ziet, ziet hij in Daan een biddende mens. Blijf bidden, ook al valt het soms niet op, ook al zijn er zoveel anderen dingen die zich aan je opdringen. Blijf bidden. Het is wat de Heer ons vraagt en ook geeft.

Als we de indringende woorden in de tweede lezing goed verstaan, zien we dat Paulus' zending evenmin zonder bidden kan. Er staat in de tweede lezing, dat hij met allen neerknielde en bad. Er wordt geknield en er wordt gebeden. Zo vertrouwt de apostel Paulus de mensen door het gebed toe aan God. Trouwens, elke brief van Paulus begint met gebed en heeft een zegenbede aan het einde. Zo is het herderlijk schrijven van Paulus verbonden met de diepe overtuiging, dat het gebed het fundament is van zijn doen en laten in de geest van het evangelie.

In deze wijdingsliturgie - waarin we bidden dat de Heer, die het gebedsleven in Daan gestart is, het mag blijven inspireren en vervolmaken door de tijd - blijft u die hier aanwezig bent bij het ja-woord van Daan niet buiten schot. Zo van: fijn dat er weer iemand is die voor ons bidt en de barmhartigheid voor ons afsmeekt. Nee, het is belangrijk dat we het bidden van de Kerk doen in gemeenschap met elkaar. In kracht van de Heilige Geest durven we Christus in ons hart toe te laten, in verbondenheid met Hem het Onze Vader in onze mond te nemen en te bidden voor de noden die we - met de ogen van het geloof - op onze weg tegenkomen.

De vragen in deze liturgie aan de wijdeling gaan deels over bidden. Maar het wijdingsgebed zelf ook. Als het gaat om de verbondenheid van de bisschop en de priester, gaat dat juist om bidden. Het gaat om een leven in gebed. Als de priester verbonden is met de bisschop en een dienstwerk oppakt, zou je kunnen denken: fijn voor de bisschop, hij heeft weer iemand die hem helpt ten dienste van de parochies. Maar op de eerste plaats ben ik blij dat er in Daan opnieuw een priester is die met mij als bisschop en met de andere priesters de barmhartigheid van God wil afsmecken. In het geloof en vertrouwen dat de kudde, de gemeenschap van de Heer, ook bidt. Broeders en zusters, als u zelf bidt, zal daardoor des te meer het ontvangen van de sacramenten vruchtbaar zijn, zal des te meer het woord van God doordringen in uw hart, zult u des te meer geraakt worden door de noden van uw naaste en van de Kerk. Onze donateurs die aan de priesteropleiding Vronesteyn geven, doen dat ook in het besef dat het een nood is om te voorzien in een goede opleiding en

vorming van priesters en diakens, ter wille van de voortgang van de Kerk als verkondiger van de blijde boodschap in Christus' Naam.

In het evangelie van vandaag staat de Goede Herder centraal. Een beeld daarvan staat in de hal van Centrum Vronesteyn. Als we spreken over priesterschap, mogen we kijken naar Jezus, naar zijn gebed. We mogen zijn gebedsleven onder ogen zien, want Hij laat zien hoe het gebed je hele dienstwerk kan doordringen in afhankelijkheid en verbondenheid, in kwetsbaarheid en met volharding.

Mogen we als Kerk bidden dat de Heer het ons geeft om het gebed in ons midden gaande te houden, dat er priesters zijn die dat voorleven en aanwakkeren en die het vuur dat in hun hart gelegd is in kracht van de Heilige Geest doorgeven aan ieder die ervoor openstaat, of ervoor open zou kunnen staan. Inderdaad, ook voor mensen die ervoor open zouden kúnnen staan, want we zien de Kerk niet als een krimpande gemeenschap, maar als een netwerk van liefde, dat zijn geloofsleven van de Heer ontvangen heeft en het als haar zending beschouwt om de blijde boodschap van Gods liefde te verspreiden in woord en daad. Zo is de Kerk ten volle een teken van heil in de wereld (cf Lumen Gentium 1) tot eer van God. Amen.

KORTE VOORDRACHT BIJ JUBILEUM RAAD VAN KERKEN IN NEDERLAND

Vertrouwen op de Heilige Geest

Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, Pinksteren, 21 mei 2018

Jubileum markeren

Vandaag mogen wij in Amersfoort het vijftigjarig bestaan markeren van de raad van kerken in Nederland: 1968-2018. Vanaf het begin in 1968 is de RKK in Nederland als lid betrokken bij de raad van kerken op nationaal niveau.

Vijftig jaar is in het licht van de kerkgeschiedenis geen lange tijdspanne. Echter, wanneer je deze periode van een halve eeuw beziet in de context van een mensenleven of wanneer je ernaar kijkt met de invalshoek van verschillende generaties die elkaar opvolgen, dan is vijftig jaar op weg zijn in de oecumene toch wel een aanzienlijke tijd en de viering ervan een mijlpaal.

Op het feest van de Heilige Geest

De markering van het vijftigjarig bestaan van de raad van kerken in Nederland vindt plaats op Pinksteren. Dat heeft te maken met de overtuiging dat we de waarachtige voortgang van de oecumene verbinden met het werk van de Heilige Geest.

Het Tweede Vaticaans Concilie spreekt in 1964, in het decreet *Unitatis Redintegratio*, over de oecumenische beweging als een geestelijk proces, onder ingeving van de genade van de Heilige Geest¹⁸. In deze geest stelt het Oecumenisch Directorium van de pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid van de christenen in 1993: “De oecumenische beweging is een genade van God, geschonken door de Vader in antwoord op het gebed van Jezus en de smeekbeden van de kerk die haar door de Heilige Geest worden ingegeven”¹⁹.

18 Tweede Vaticaans Concilie, *Unitatis Redintegratio*, decreet over de katholieke deelname aan de oecumenische beweging (1964) n. 4.

19 Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen, *Oecumenisch Directorium, Richtlijnen voor de toepassing van de beginselen en normen inzake de oecumenische beweging* (1993). Nederlandse vertaling: SRKK, *kerkelijke documentatie* (1993) 290-353, n. 22.

De oecumenische beweging is verbonden met de werking van de Heilige Geest. Unitatis Redintegratio uit 1964 en de Charta Oecumenica uit 2001 (over de samenwerking van kerken in Europa) onderstrepen beide de opdracht van Efeziërs 4, 3-4: “Beijvert u de eenheid des Geestes te behouden door de band van de vrede: één lichaam en één Geest, zoals ook gij geroepen zijt tot een en dezelfde hoop waarvoor Gods roeping borg staat. Eén Heer, één geloof en één doop”²⁰.

Dat de viering van het gouden jubileum van de raad van kerken in Nederland aansluiting zoekt bij het feest van Pinksteren en dat de oecumenische beweging open wil staan voor de gaven van de Heilige Geest, is geen vondst van een organiserend comité maar op basis van de overtuiging dat de oecumenische beweging alleen vrucht kan dragen en voortgang kan maken in kracht van de Heilige Geest.

De tekst van de preambule van de raad van kerken in Nederland spreekt de intentie uit dat in gezamenlijkheid gestreefd wordt om de roeping tot eenheid te vervullen tot eer van de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Om als raad van kerken in gezamenlijkheid eer te kunnen brengen aan de drie-ene God, is de bijstand van de Heilige Geest noodzakelijk. Immers, het is de Heilige Geest die ons alles leert en alles in herinnering brengt wat de Zoon ons gezegd heeft (Johannes 16, 26) en het is de Heilige Geest die ons doet uitroepen: “Abba Vader” (Romeinen 8, 15).

Dialoog in kracht van de Heilige Geest

Waar het gaat om de oecumenische samenwerking in de raad van kerken dan is daarin dialoog een centraal begrip. Dialoog in het kader van de oecumene betreft echter niet alleen het gesprek tussen kerken en tussen kerkmensen. Het gaat eerst en vooral ook om de dialoog van de mens met God.

De eerste dialoog die nodig is om tot vruchtbare samenwerking te komen is het gesprek tussen God en mens, d.w.z. het persoonlijk naderen van de mens tot God (met heel je hart, je verstand en al je krachten). Het gesprek

20 *Unitatis Redintegratio* n. 2; Conferentie Europese kerken (CEC) en Raad Europese Bisschoppenconferenties (CCEE), *Charta Oecumenica, handvest voor de groeiende samenwerking van de kerken in Europa* (22 april 2001) hoofdstuk I.

met God in het gebed is nodig om tot vruchtbare oecumenische dialoog te komen tussen de lidkerken in de raad van kerken. In 1995 noemde paus Johannes Paulus II in zijn encycliek *Ut Unum Sint* het gebed de ziel van de oecumenische vernieuwing²¹.

Vervolgens is belangrijk dat een dialoog in het kader van de oecumene tussen lidkerken bewust in kracht van de Heilige Geest wordt ondernomen. Paus Franciscus schrijft in de Apostolische Exhortatie *Evangelii Gaudium* (2013) over de werking van de Heilige Geest waar het gaat om de oecumenische dialoog: “Als wij werkelijk geloven in de vrije en overvloedige werking van de Geest, hoeveel kunnen wij dan nog van elkaar leren! Het gaat er niet alleen om inlichtingen te krijgen over de ander om hem beter te leren kennen, maar te oogsten wat de Geest in hen ook als een geschenk voor ons heeft gezaaid”²².

Een oecumenische dialoog in kracht van de Heilige Geest is niet een uitwisseling die buiten de Kerk en de kerken omgaat. Immers, de elementen van heiliging en waarheid (elementen die aanwezig zijn in de afzonderlijke kerken en gemeenschappen van christenen) moeten in de dialoog aan de orde komen²³.

Paus Franciscus schrijft aangaande de gezindheid van de deelnemers aan een oecumenische dialoog: “Wij moeten er altijd aan denken dat wij pelgrims zijn en dat wij samen op pelgrimstocht zijn. Daartoe moet men zijn hart toevertrouwen aan zijn reisgenoot zonder argwaan, zonder wantrouwen, en vóór alles kijken naar wat wij zoeken.”²⁴

Het was paus Paulus VI die reeds in 1964 in zijn encycliek *Ecclesiam Suam* een pleidooi hield voor een gezindheid en praktijk gekenmerkt door dialoog. Paus Johannes Paulus II spreekt -in navolging van zijn voorganger paus

21 Paus Johannes Paulus II, Encycliek *Ut Unum Sint* (1995) art. 28. Nederlandse vertaling in: SRKK, kerkelijke documentatie (1995) 292-360.

22 Paus Franciscus, Apostolische exhortatie *Evangelii Gaudium* (2013) art 246. Nederlandse vertaling in: SRKK, *kerkelijke documentatie* 2014/1.

23 Lutherse Wereldfederatie en Pauselijke Raad voor de Eenheid van de Christenen, *From Conflict to Communion* (2013) art 27. Nederlandse vertaling: Katholieke Vereniging voor Oecumene, *Van Conflict naar Gemeenschap* (2016).

24 Paus Franciscus, *Evangelii Gaudium* art 244.

Paulus VI- over de oecumenische dialoog niet alleen als een uitwisseling van ideeën, maar vooral als een uitwisseling van gaven²⁵.

De oecumenische dialoog heeft ook de werking van een gewetensonderzoek. Dit betekent dat wij in de gezamenlijke dialoog de zonde van verdeeldheid op het spoor komen en overtuigd moeten zijn van de noodzaak tot bekering²⁶. Onder verwijzing naar paus Paulus VI, spreekt Johannes Paulus II over een dialoog van bekering, een heilsdialoog²⁷.

Paus Johannes Paulus voegt toe dat “de volledige communio tot stand moeten komen door de aanvaarding van de volle waarheid waarheen de Heilige Geest de volgelingen van Christus leidt. Iedere vorm van reductionisme of gemakkelijk ‘concordisme’ moet worden vermeden. Men dient ernstige vraagstukken op te lossen, want anders zouden ze in dezelfde vorm of in een andere gedaante op een ander ogenblik weer opduiken”²⁸.

Vertrouwen op de Heilige Geest

De samenwerking in de raad van kerken in Nederland laat echt een gedeeld vertrouwen zien in de werking van de Heilige Geest. We mogen zonder meer samen constateren dat het vertrouwen in de Geest aanwezig is in de raad, in de loop van de afgelopen vijftig jaar.

Waar het gaat om de werking van Heilige Geest in de raad van kerken, is het wel belangrijk dat we in het kader van de oecumenische beweging inzetten op méér dan een eenzijdige interpretatie van de geestes-gave van verstand. Onze oecumenische dialoog is niet een intellectuele samenwerking die door spitsvondigheid en relativering automatisch tot conclusies leidt.

Vertrouwen op de Heilige Geest vraagt dat wij in de oecumene oog hebben voor álle gaven van de Heilige Geest en dat we ook daadwerkelijk alle gaven gebruiken in de oecumenische samenwerking, en meer nog, dat we in de raad van kerken de vruchten van de Heilige Geest onderkennen, juist ook wanneer dialoog taai is of lange adem vraagt.

25 Johannes Paulus II, *Ut Unum Sint* art. 28, citerend uit encycliek van Paulus VI *Ecclesiam Suam*.

26 Johannes Paulus II, *Ut Unum Sint* art. 34.

27 Johannes Paulus II, *Ut Unum Sint* art. 35, tevens verwijzing naar *Ecclesiam Suam*, III.

28 Johannes Paulus II, *Ut Unum Sint* art. 36.

Naast de gaven van de Geest wil ik uitdrukkelijk ook de vruchten van de Geest noemen, ontleend aan de brief aan de Galaten. Van harte noem ik vandaag die vruchten van Gods Geest als gave en basis om als raad van kerken in Nederland vertrouwvol verder te gaan op de weg van oecumenische dialoog en samenwerking: liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtheid en ingetogenheid²⁹.

Ik bid dat de raad van kerken haar toekomst in het streven naar eenheid blijft zoeken en vinden in een volledig vertrouwen op de Trooster en de Helper, de Geest van de waarheid, die ons de lange adem schenkt die we nodig hebben als christenen, op onze gezamenlijke weg van bekering, verzoening en eenheid, tot eer van de drie-ene God.

29 Galaten 5, 19-23.

ADDRESS AT THE BEGINNING OF THE INTERNATIONAL MEETING OF CIDSE

Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, The Hague, May 23, 2018

You are gathered together as CIDSE, an international alliance of Catholic development agencies working together for global justice. Since you are a network of Catholic development agencies, first I would like to share three biblical images with you when it comes to a network:

1. In the Gospel of John, Jesus speaks in chapter 15 about the real vine and the branches. He says: “I am the true vine [...] Dwell in me, as I in you. No branch can bear fruit by itself, but only if it remains united with the vine; no more can you bear fruit, unless you remain united with me” These words of Jesus are not about just a good harvest of grapes. Jesus refers to the fruits of true love: “that you may bear fruit in plenty and so be my disciples [...] Dwell in my love”³⁰.
2. In the first letter to the Corinthians, saint Paul writes about the body of Christ consisting of many organs. These different organs are parts of the one body. The members of this body are called to have concern for one another. Saint Paul writes: “If one organ suffers, they all suffer together. Of one flourishes, they all rejoice together.” Within this body, God has given different tasks and functions to be fulfilled³¹.
3. The first letter of Peter gives us another biblical image of a network by inviting us saying: “come, and let yourselves be built, as living stones into a spiritual temple” with Jesus Christ, the risen Lord to be the cornerstone³².

At the beginning of your international meeting, in light of these three biblical images, I would like to emphasize the importance of being a network of love.

³⁰ John, 15, 1-10.

³¹ 1 Corinthians 12, 14-31.

³² 1 Peter 2, 4-5. See also Ephesians 2, 20-22.

In 2006, when the diocese of Rotterdam celebrated her 60th anniversary, as a diocesan church we used the image of being a 'network of love'. The Church as a network of love. When we use this image, it does not in the first place refer to our church buildings, made of bricks. The Church being a network of love is in the first place the community of Christ consisting of living stones, of many different organs to be one body, branches united by Christ, rooted in his love.

Inspired by the biblical images just mentioned, it is important to recognize that the network of love is about our identity as a local parish, as a diocesan Church and also about the identity of the universal Church.

Dear members of CIDSE, being an international alliance of Catholic development agencies, you are a part of this network of love, which is the Church.

It is clear that the Church to be a network of love does not exist for her own sake. The Church of Christ is called to proclaim the Gospel, to spread the good news by words as well as by deeds and actions of love.

Jesus the true vine, the head of the body and the cornerstone inspires us and teaches us to remain in his love. The Church, as a network of love is urged by Christ to show compassion and mercy; to put solidarity into practice for the sake of God's kingdom, at the service of mankind.

Pope Leo XIII, in his encyclical *Rerum Novarum* (1891) spoke in this regard about 'friendship'; Pope Pius XI used in *Quadragesimo Anno* (1931) the words 'social charity'. Pope Paul VI introduced the terminology 'a civilization of love', expanding the concept to cover the many modern aspects of the social question³³.

Dear friends, as a network of love we are called to contribute to build a civilization of love. As Catholics we have the mission of transforming society into a 'civilization of love'³⁴.

33 Pope John Paul II, *Encyclical Centesimus Annus* (Rome 1991) n. 11.

34 A. Kupperts/P. Schallenberg e.a., *Docat. What to do?* (San Francisco 2016) n. 319.

The civilization of love is an important concept in the social teaching of pope Paul VI. And it is repeatedly used by pope John Paul II³⁵ and pope Benedict XVI³⁶.

In light of a true civilization of love, pope Benedict issued in 2012 the apostolic letter *Intima Ecclesiae Natura*, concerning the service of charity, entrusted to the Church.

By this document pope Benedict XVI intended “to provide an organic legislative frame work for the better overall ordering of the various organized ecclesial forms of the service of charity, which are closely related to the diaconal nature of the Church and the episcopal ministry.”³⁷

In the perspective of the Church as a network of love, Catholic development agencies (working together for global justice), take part in this mission of love of the Church, with their projects and plans in accordance with the Catholic faith and teaching, including the protection of human life and dignity: in order to build a true civilization of love³⁸.

35 E.g. Pope John Paul II, *Message World Day of Peace 2001*.

36 E.g. Pope Benedict, *Message 22th World Youth Day 2007*: “Develop your capacities, not only in order to become more ‘competitive’ and ‘productive’, but to be witnesses of charity. In addition to your professional training, also make an effort to acquire religious knowledge that will help you to carry out your mission in an responsible way. In particular, I invite you to carefully study the social doctrine of the Church so that its principles may inspire and guide your action in the world. May the Holy Spirit make you creative in charity, persevering in your commitments, and brave in your initiatives, so that you will be able to offer your contribution to the building up of the ‘civilization of love’. The horizon of love is truly boundless: it is the whole world!”

37 Pope Benedict, Apostolic Letter issued motu proprio *Intima Ecclesiae Natura*, on the service of charity (Rome 2012).

38 Cf *Intima Ecclesiae Natura* (Rome 2012) art. 10. 4, regarding the responsibility of the Bishop: “In particular, the diocesan Bishop is to ensure that charitable agencies dependent upon him do not receive financial support from groups or institutions that pursue ends contrary to Church’s teaching. Similarly [...] the diocesan Bishop is to ensure that these charitable agencies do not accept contributions for initiatives whose ends, or the means used to pursue them, are not in conformity with the Church’s teaching.”

The ideal of a civilization of love can also explicitly be found in the teachings of our present pope Francis, for example at the gatherings of the World Youth Days in Poland and Brazil: “Through your witness and service, help to build a civilization of love” (July 28, 2013).

It is clear that the Encyclical *Laudato si'* speaks about our world and our environment as our common house in light of our vocation to build a civilization of love. The Church as a network of love has to set before the world the ideal of a civilization of love³⁹.

In paragraph 231 of the Encyclical *Laudato si'* pope Francis refers to Paul VI and to Benedict XVI:

“Love, overflowing with small gestures of mutual care, is also civic and political, and makes itself felt in every action that seeks to build a better world. Love for society and commitment to the common good are outstanding expressions of a charity which affects not only relationships between individuals but also ‘macro-relationships, social economic and political ones.’”⁴⁰ That is why the Church set before the world the ideal of a civilization of love⁴¹. Social love is the key to authentic development: “In order to make society more human, more worthy of a human person, love in social life - political, economic and cultural - must be given renewed value, becoming the constant and highest norm of all activity.”⁴² In this framework, along with the importance of little everyday gestures, social love moves us to devise larger strategies to halt environmental degradation and to encourage a ‘culture of care’ which permeates all of society. When we feel that God is calling us to intervene with others in these social dynamics, we should realize that this too is part of our spirituality, which is an exercise of charity and, as such, matures and sanctifies us.

Dear members of CIDSE, as Catholic development agencies working together for global justice, you are called to participate in the mission of the Church as a network of love.

39 Pope Francis, Encyclical letter *Laudato si'* (Rome 2013) n. 231.

40 Pope Benedict, Encyclical *Caritas in Veritate* (Rome 2006) n. 2.

41 Pope Paul VI, *Message for the World Day of Peace 1977*.

42 Pontifical Council for Justice and Peace, *Compendium of the Social Doctrine of the Church* (Rome 2004) n. 582.

Being organizations with a strongly lay character in communion with the bishops as pastors of the People of God, you work together by means of many projects and programs in order to contribute to the edification of a civilization of love.

Since the Church is a network of love, and your organizations are a part of this network, we are called to seek together the cooperation with all people of good will, since the world entrusted to us, is our common house.

Two things more I want to mention here, at the end of my little speech at the beginning of your international meeting.

- Somebody from the past: saint Lawrence. Saint Lawrence is the patron-saint of the diocese of Rotterdam. Born in Spain, saint Lawrence served the Church (+ 258) as a deacon taking care of the poor and the needy in the city of Rome. In the third century Christians were severely persecuted. The emperor forced Lawrence to hand over all the possessions of the diocese. Lawrence, however, gave the goods of the Church to the poor and the needy. After three days, Saint Lawrence returned to the emperor together with the poor and the people in need. Saint Lawrence explained to the emperor, pointing at the poor and needy: “These people are the real treasure of the Church.” The diocese of Rotterdam published a short comic (in eight languages) about the testimony of Saint Lawrence serving the Church in favor of a civilization of love.
- Something with regard to the future: DoCat. During the World Youth Days in Poland in 2016, pope Francis presented to a crowd of more than one million young people a special book about the Social Teaching of the Catholic Church. This book is a real instrument to get to know the social doctrine of the Church. Pope Francis asked the young Catholics to be ambassadors of the Gospel⁴³. It is important to invite new generations

43 Pope Francis, *Introduction to the DoCat* (November 6, 2015): “I invite you all now really to get to know the social doctrine of the Church, I am dreaming not just about groups that sit under trees and discuss it. That is good! Do that! My dream is of something greater: I wish I had a million young Christians or, even better, a whole generation who are for their contemporaries ‘walking, talking social doctrine’. Nothing else will change the world but people who with Jesus devote themselves to it, who with him go to the margins and right into the middle

of Catholics to join our network of love in order to build a civilization of love, together with all people of good will. I am sure that the DoCat will be of great help⁴⁴.

Dear members of CIDSE, may the Lord Jesus Christ be your strength. By the working of the Holy Spirit, Jesus will teach us how to remain faithful to his network of love (as branches of the true vine, as members of the body of Christ, as living stones of the spiritual temple) and to build a civilization of love.

Finally I like to use some words of pope Francis on the 50th anniversary of *Populorum Progressio* (April last year):

“The Church does not tire of offering this wisdom and work to the world, mindful that integral development is the path of good that the human family is called to follow. I invite you to carry on this work with patience and perseverance, trusting that the Lord accompanies us.”⁴⁵

of the dirt.”

44 Several times the *DoCat* speaks about the ‘civilization of love’. See nn. 14, 51, 102, 275, 276, 319.

45 Pope Francis, *The duty of integration*, address on the 50th anniversary of *Populorum Progressio*, in: *L’Osservatore Romano*, April 7, 2017.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op de feestdag van de H. Antonius van Padua, 13 juni 2018, kerk en klooster H. Antonius van Padua te Den Haag

De heilige Antonius van Padua: visie op rechtvaardigheid, mensbeeld in het licht van het Evangelie, ontwikkeling van de sociale leer van de Kerk

1. Vandaag op het feest van de heilige Antonius zijn wij samengekomen in deze kerk die aan hem is gewijd, om zijn feest te vieren met een eucharistieviering en met bezinning. Antonius is voor ons een concreet voorbeeld van evangelisch leven. Veel gelovigen rekenen op zijn voorspraak bij God, d.w.z. de heilige Antonius bidt met ons mee tot de Heer om onze woorden met zijn gebed kracht bij te zetten. In andere woorden: Antonius doet -in vertrouwen op God- een goed woord(je) voor ons⁴⁶. Voorspraak heet dat.

2. De heilige minderbroeder Antonius van Padua is een zeer populaire, wereldbenoemde heilige. Hier in Den Haag in deze Boskantkerk gaat de devotie tot de heilige Antonius terug tot minstens 1840. Al vanaf 1798 had een voorloper van de Boskantkerk, bediend door de franciscanen, de heilige Antonius van Padua als patroonheilige⁴⁷. Ook op andere plekken in het bisdom Rotterdam zijn er kerken die naar Antonius van Padua zijn genoemd, zoals in Dordrecht, Hellevoetsluis, Leiden en Oud-Beijerland.

3. Antonius leefde in de 12e-13e eeuw. Hij werd geboren rond 1190 in Lissabon (Portugal). Zijn naam was toen Fernando. Hij stamde uit een adellijke familie. In 1210 trad hij in bij de augustijnen nabij zijn geboorteplaats. In 1212 ging hij naar de beroemde universiteitsstad Coimbra. Hier leefde hij in het augustijner klooster. Daar ontving hij zijn opleiding tot priester. Fernando was heel goed thuis in de Heilige Schrift. In 1217 bezochten volgelingen van Franciscus voor de eerste maal Coimbra.

46 Cf Gezang (13e eeuw) over de krachtadigheid van het gebed van St. Antonius en tevens een aansporing om vertrouwvol om zijn voorspraak te bidden: *Si quaeris miracula*. Voor Nederlandse vertaling, zie: L. Goossens ofm, *Bidden met Antonius* (Haarlem 1996) 102-106.

47 P. van Geest, Den Haag, *Antonius van Padua*, zie: www.meertens.knaw.nl/bedevaart/bol/plaats/646.

De jonge augustijn Fernando was zeer onder de indruk van hun levenswijze. De minderbroeders van Franciscus vormden destijds een nieuwe orde. Zij waren zeer populair. In de ogen van de mensen verkondigden zij het evangelie juist door hun daden. Zij beleefden daadwerkelijk de armoede want ze leefden heel sober. De franciscaanse minderbroeders toonden ook missionaire inzet. Zo gingen zij naar de moslims in Marokko. Daar stuitte hun prediking op verzet. In 1220 werd het gebeente van de eerste vijf minderbroeder-martelaren naar Coimbra overgebracht en begraven in het augustijner klooster.

4. Fernando was zo onder de indruk van de minderbroeders-franciscanen, dat hij als jonge augustijn de overstap maakte naar deze nieuwe orde. Hij trad in 1220 toe tot de bedelorde van Franciscus. Vanaf dat moment heette hij geen Fernando meer, maar: Antonius. Antonius trok ook naar Marokko om daar onder de moslims (toen Saracenen genoemd) te werken. Hij had er zijn leven voor over. Maar vlak na zijn aankomst in Marokko werd Antonius ziek. Hij moest terugkeren naar Portugal.

Op de gedwongen terugreis kwam het schip van Antonius in een zware storm terecht. Het dreef af naar Sicilië. De plaatselijke minderbroeders-franciscanen vingden Antonius op. Zij namen Antonius mee naar het Pinksterkapittel dat Franciscus samen met 3000 broeders hield. Hier ontmoette Antonius de heilige Franciscus van Assisi voor de eerste maal. Antonius werd als minderbroeder geplaatst in de kluizenarij van Monte Paolo. Er was een kerkje met enkele eenvoudige cellen. In de stilte en eenvoud overwoog Antonius zijn leven en zocht naar datgene wat God met hem voorhad.

5. Een jaar later, in 1222, werd Antonius tot priester gewijd⁴⁸. In september 1222 ontving Antonius de bevoegdheid te preken. Antonius ontwikkelde zich tot een groot predikant. Niet alleen omdat hij met goedgekozen woorden het evangelie verkondigde maar vooral omdat hij voorleefde wat hij verkondigde. In moderne woorden: “He practiced what he preached.”

48 Er zijn beweringen dat Antonius al in Coimbra als Augustijn tot priester zou zijn gewijd (cf *Vita Sancti Raymundi a S. Romano*). Een bericht in de *Legenda Assidua* (1232) vertelt dat Antonius zich onder de wijdelingen in Forlì bevond in 1222. Zie: L. Hardick, *Antonius van Padua* (Bloemendaal 1993) 30-32; G. Egger, *Heiliger Antonius von Padua* (Illerthissen 2013) 42.

Antonius vond dat een predikant zichzelf steeds moet afvragen of hij datgene wat hij preekt ook zelf doet. Hij zei: *“Een predikant spreekt met twee lippen, maar ook met zijn leven en zijn goede naam.”* Sint Antonius kon in zijn preken vernietigend uithalen naar de uitbuiters van de armen. Hij keerde zich vooral tegen woekeraars. In de middeleeuwen was rente vragen op geleend geld verboden. Het eisen van rente op geleend geld gold als een schending van de rechtvaardigheid en de naastenliefde (verboden door concilies van Arles, 314 en Nicea, 325). Het Tweede Lateraans Concilie (1139) stelde zelfs dat men woekeraars de sacramenten zou moeten weigeren en een begrafenis in gewijde aarde (cfr. Lc. 6, 32. 34)⁴⁹.

6. In de tijd van Antonius (13e eeuw) werden de steden groter. In de nieuwe economie van de steden was geld nodig om te investeren en zo arbeid mogelijk te maken. Degene die geld leende kon investeren en geld verdienen en betaalde daarna met rente terug aan degene die het kapitaal verschaft had. De geldeconomie leidde tot stedelijke rijkdom, een economische bloei en een stedelijk zelfbewustzijn. Door de opkomende geldeconomie in de steden werden echter ook de sociale tegenstellingen verscherpt. Er ontstond een stedelijk proletariaat. Handige zakenlieden richtten leenbanken op. Mensen leenden geld tegen woekerrente en kwamen daardoor nog meer in de schulden. Sint Antonius kwam op voor deze nieuwe armen, de slachtoffers van de opkomende geldeconomie, deze slachtoffers van woeker. Enkele citaten van Antonius uit zijn preken:

“Het vervloekte volk van de woekeraars wordt op aarde groot en sterk. Hun tanden zijn als leeuwentanden. Hij heeft de tanden van een jonge leeuw (Joel 1,6) want hij verslindt het bezit van de armen, wezen en weduwen.”

“God laat niets onvergolden. Als woekeraars tegen het licht van hun geweten gehandeld hebben, zullen ze het licht van de genade en de Kerk verliezen.”

7. Ik wil u in dit kader ook een legende over Antonius vertellen. In Florence was een groot woekeraar gestorven. Deze was heel machtig en kon de stad naar zijn hand zetten. Toen de woekeraar begraven werd, greep Antonius in. Hij riep tot de omstanders dat de woekeraar geen kerkelijke begrafenis verdiende. Dat was immers voor woekeraars verboden. Antonius beweerde

⁴⁹ L. Hardick, o.c. 37-39.

dat, als men het lichaam van de woekeraar zou openen, men geen hart zou aantreffen. Dat zou liggen in zijn geldkist. En inderdaad, toen men het lichaam van de woekeraar opende trof men geen hart aan. Het zat in zijn geldkist. Deze legende vormt een levendige illustratie van het woord van Jezus: *“Waar uw schat is, daar is ook uw hart”* (Mt. 6, 21).

Antonius had als predikant grote invloed en vele mensen bekeerden zich. Zelfs had Antonius invloed in het bestuur van de stad. De magistraat van Padua vaardigde op 15 maart 1231 een wet uit die als volgt luidde: *“Op verzoek van broeder Antonius, mag voortaan geen schuldenaar, die niet in staat is te betalen, van zijn vrijheid beroofd worden. Aansprakelijk is hij in dit geval met zijn bezit, niet met zijn persoon of vrijheid.”* Aan het onrecht kwam aldus door toedoen van Antonius een einde. In 1228 ging Antonius in Padua wonen en kreeg hij van Franciscus de opdracht om theologie te doceren aan zijn medebroeders. In 1231 sterft Antonius op 13 juni.

8. Zoals aan het begin van mijn voordracht gezegd, Antonius is een van de meest vereerde heiligen in onze Kerk. Antonius was oprecht bekommerd om het lot van de armen en hij spande zich in om hun situatie te verbeteren. In zijn liefde en zorg voor de armen toonde Antonius zich een volgeling van Jezus Christus. Een uitgewerkte sociale leer vinden we bij hem nog niet.

In de latere verering van Antonius zijn wel diaconale elementen te vinden. In veel kerken hangt dicht bij het beeld van Antonius een offerbus. Op die offerbus staat: *“Liefdewerk der broden”*, of zoals hier in de Boskantkerk: *“Antonius-brood”*. Het is de gewoonte dat vereerders van Antonius hem niet alleen iets vragen maar ook iets offeren. Deze offerande is bestemd voor de armen. In 1890 in de Zuid-Franse havenplaats Toulon kon een vrouw, Louise Bouffier, de deur van haar winkel niet open krijgen. De sleutel werkte niet. Zij riep de hulp in van een slotenmaker. Deze kwam met een sleutelbos maar wist het slot evenmin te openen. Hij keerde terug naar zijn zaak om met zwaarder gereedschap terug te keren. Ondertussen bad Louise tot St. Antonius en zij vroeg hem om hulp opdat de deur van haar winkel niet opengebroken hoefde te worden. Zij beloofde de armen brood te geven als St. Antonius haar zou verhoren. De slotenmaker kwam terug, probeerde alsnog een sleutel en de deur ging open. Uit dankbaarheid plaatste Louise een Antoniusbeeld in haar winkel met een offerbusje waarin mensen geld voor de broden konden deponeren. Van het ingezamelde geld kocht zij broden. Deze handelwijze sprak velen

aan en binnen de kortste tijd stonden deze offerbusjes in verschillende kerken. In 1896 stimuleerde paus Leo XIII dit Liefdewerk van de Broden.

9. In de negentiende eeuw waren er niet alleen grote steden maar vond ook de industriële revolutie plaats. Naast grote rijkdom was er grote armoede. De Kerk trachtte de armen nabij te zijn maar de traditionele caritas en liefdadigheid voldeden niet in voldoende mate. Als reactie op de Industriële Revolutie en de opkomst van het Marxisme analyseerde de Kerk de maatschappelijke ontwikkelingen in de licht van het evangelie. Hier ligt de kiem van de sociale leer van de Kerk. Deze sociale leer werd steeds meer ontwikkeld en verfijnd. Paus Leo XIII kwam met de encycliek *Rerum Novarum* (1891), en veertig jaar later Pius XI met *Quadragesimo Anno* (1931). Paus Johannes Paulus II schreef *Laborem excersens* (1981), *Sollicitudo rei socialis* (1987) en *Centesimus annus* (1991). In 2006 schreef paus Benedictus XVI de encycliek *Deus Caritas Est* en in 2009 *Caritas in Veritate*. En paus Franciscus schreef in 2013 geschiedenis met zijn encycliek over de gezamenlijke zorg voor de schepping als ons gemeenschappelijk huis: *Laudato si'*.

10. Een samenvatting van een groot deel van de geschriften die samen de sociale leer van de Kerk vormen is het zogeheten *Compendium van de sociale leer van de Kerk* uit 2004, waarvan in 2008 een Nederlandse vertaling uitkwam⁵⁰. Met een uitgebreid register van zaken en onderwerpen die de sociale leer aangaan is dit compendium een echt opzoekboek en gids, uitgegeven door de Pauselijke Raad van rechtvaardigheid en vrede. Graag wil ik in één adem de *DoCat* noemen, dat is een boek over de sociale leer van de Kerk -in vraag en antwoord- dat paus Franciscus in 2016 aan katholieke jongeren in Warschau presenteerde⁵¹. De paus riep jongeren tijdens de WJD op om als echte ambassadeurs de liefde van Christus in woord en daad te verspreiden⁵².

50 Pauselijke Raad voor Rechtvaardigheid en Vrede, *Compendium van de Sociale Leer van de Kerk* (Licap, Brussel 2008/2013).

51 A. Kuppens/P. Schallenberg, *Docat. What to do* (San Francisco 2016).

52 Paus Franciscus, *Introduction to the Docat* (November 2015): "I invite you all now really to get to know the social doctrine of the Church, I am dreaming not just about groups that sit under trees and discuss it. That is good! Do that! My dream is of something greater: I wish I had a million young Christians or, even better, a whole generation who are for their contemporaries 'walking, talking social doctrine'. Nothing else will change the world but people whom with Jesus devote themselves to it, who with him go to the margins and right into the middle of the dirt."

In de sociale leer van de Kerk staat de waardigheid van iedere mens centraal. Ieder mens is geschapen naar het beeld van God (Gen. 1, 27). Dat betekent dat ieder mens kostbaar is in Gods ogen. Dat roept op tot respect en eerbied voor het leven van iedere mens. In de sociale leer van de Kerk wordt benadrukt dat bijvoorbeeld werk voor een mens niet alleen broodwinning inhoudt maar ook zelfontplooiing betekent. En de samenleving moet zodanig zijn ingericht dat mensen tot hun recht komen en ook het hunne kunnen bijdragen en opbouwen. Het gemeenschappelijk belang (*bonum commune*) is dan niet in tegenspraak of concurrentie met het belang van een individuele persoon.

11. Sint Antonius had in zijn tijd veel oog voor het leven en de ontplooiingskansen van individuele armen. Hij kwam voor hen op in zijn prediking en door zijn concrete voorbeeld. Antonius had ook zorg voor rijken en machtigen, namelijk dat zij door zijn prediking op hun beurt oog zouden krijgen voor het leven van de kleinen en hen als mens, naar Gods beeld geschapen, zouden herkennen en erkennen.

12. Aan het einde van het evangelie van Matteüs zegt de Heer: “*al wat gij gedaan hebt voor de geringsten van mijn broeders hebt ge voor Mij gedaan*” (Mt. 25, 40). Ditzelfde hoofdstuk van Matteüs geeft de evangelische aanzet tot de zogenaamde werken van barmhartigheid als opdracht: hongerigen voeden, dorstigen te drinken geven, vreemdelingen opnemen, naakten kleden, gevangenen bezoeken, etc. De bijbelse grondslag van deze diaconale opdracht is precies dat een mens met honger of dorst, een vreemdeling, een naakte of gevangene, een mens is geschapen naar Gods beeld. Een mens: uniek en met waardigheid. Deze mens tegemoet treden en respectvol nabij zijn doet het meest recht aan deze persoon als beeld van God.

Anderzijds, in datzelfde hoofdstuk van Matteüs wordt een ieder opgeroepen zijn ontvangen talenten in te zetten. Omdat een mens, naar Gods beeld geschapen, ook zijn talenten ontvangen heeft van God, komt een mens -als beeld van God- het best tot ontplooiing wanneer hij of zij ze in dienst stelt van de Heer en de medemens, tot opbouw en ondersteuning. Jezus zelf heeft immers ons leven gedeeld bij zijn menswording en is naast ons komen staan, het meest nog als broeder van de mens in nood, de kleine en de arme.

“Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand [...] Gij zult uw naaste beminnen als uzelf” (Mt. 22, 37-39).

Deze twee geboden als leidraad van de Heer, zijn in het leven en werken van St. Antonius heel concreet.

13. Het Compendium van de sociale leer van de Kerk noemt dit de evangelisatie van de sociale sector: de bouw van een stad voor de mens die meer humaan is omdat hij meer de vorm aanneemt van het koninkrijk van God⁵³. Het gaat in de sociale leer van de Kerk, in ons diaconaal en sociaal handelen om ‘een beschaving van liefde’⁵⁴, gebaseerd op het liefdesgebod van de Heer: “Dit is mijn gebod dat gij elkaar liefhebt, zoals Ik u heb liefgehad” (Johannes 15, 12). Daarbij hebben we steeds opnieuw de inspiratie nodig van de Heilige Geest. De Geest helpt om ons geloof handen en voeten te geven. Hij zorgt ervoor dat in ons binnenste dezelfde gevoelens van rechtvaardigheid en barmhartigheid leven die ook in het hart van de Heer aanwezig zijn⁵⁵.

Geïnspireerd door het voorbeeld van de heilige Antonius, en aangespoord door de sociale leer van de Kerk, worden wij geroepen om mee te bouwen aan een beschaving van liefde. Als we mensen in nood tegemoet treden, dan hebben we van Antonius geleerd dat een mens in armoede als persoon niet samenvalt met zijn financiële schuld, dat de focus op een zieke mens niet beperkt mag worden tot zijn blinde darm, en dat vluchtelingen geen wandelende problemen zijn maar mensen met een waardigheid.

Nu wij vandaag op het feest van Sint Antonius van Padua de eucharistie hebben gevierd en Antonius vragen om zijn voorspraak, dan mogen we er op vertrouwen dat onze daden van liefde in ieder geval gedragen worden door gebed.

53 Compendium art 63; Cf DoCat art 319: “Yes, as Catholics we have the mission of transforming society into a civilization of love.”

54 E.g. Johannes Paulus II, *Centesimus Annus* (Rome 1991) art 11; Franciscus, *Laudato si'* (Rome 2013) art 231.

55 *Compendium* art 25.

INLEIDING

Samenvatting van de inleiding over eucharistie en aanbidding door Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, 30 juni 2018 kerk van de H. Antonius van Padua (De Boskant) in Den Haag

We zijn met veel mensen. Vlak voor de zomerperiode bent u met velen gekomen, om in het Jaar van Gebed extra aandacht te besteden aan de opdracht van de Heer die zegt in het Lucas evangelie: blijf bidden, volhard in het gebed. En Hij zegt: zal Ik bij mijn terugkeer op aarde nog geloof vinden (cf Lucas 18, 1 en 6)?

Het is niet vreemd dat we een leven in gebed verbinden met een leven in geloof. Paus Benedictus XVI spreekt over gebed als de ademhaling van de ziel. We bidden om onze ziel op adem te brengen en zo ons leven in geloof te kunnen volbrengen. Omdat bidden en geloof bij elkaar horen, en omdat geloven afhankelijk is van onze trouw aan het gebed, hebben we een heel jaar om aandacht te besteden aan het bidden. Vandaag spreken we over de aanbidding van de Heer in het heilig Sacrament, dat een bijzondere manier van bidden is.

Ik zal met u spreken over de eucharistie en over de aanbidding in het sacrament. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) noemt de eucharistie “bron en hoogtepunt” (‘Lumen Gentium’ 11). Bron wil zeggen: de eucharistie brengt ons als hoogste gebed steeds dicht bij de Heer. De eucharistie voedt ons. Niet zonder reden zegt de Kerk dat de eucharistie in de ontmoeting met de Heer zo de bron is, dat deze de Kerk opbouwt. Johannes Paulus II zegt in de encyciek ‘Ecclesia de eucharistia’ (2003) dat de eucharistie datgene is wat ons tot Kerk maakt. Het is heel belangrijk dat we de eucharistie beschouwen als gebed. Het eucharistisch gebed zelf wordt het grote dankgebed genoemd, waarin we Jezus’ kruisdood en verrijzenis gedenken, hoe Hij zijn leven heeft gegeven aan het kruis en is opgestaan uit de dood. Zo is de eucharistie bron en hoogtepunt, ons meest belangrijke gebed, waarin de Heer dichtbij ons is, ons aanspreekt en de priester te midden van de gelovigen zijn stem en handen leent aan de Heer voor dit bijzondere sacrament.

Vanaf de vroegste tijd van de Kerk is er grote eerbied voor het sacrament van de eucharistie. We lezen al in de Handelingen van de Apostelen, dat de leerlingen trouw bleven aan het gebed en het breken van het brood

(Handelingen, 2, 42). Niet voor niets wordt dat dat in één adem genoemd. Als men eucharistie vierde, kon men niet altijd iedereen die ziek was ook meteen bereiken. Zo is vroeg in de Kerk het gebruik ontstaan om de eucharistie te bewaren na afloop van de viering van de eucharistie, voor de zieken om buiten de mis te ontvangen als viaticum. Daaruit is eigenlijk de aanbidding ontstaan. Het lichaam van de Heer werd bewaard ten behoeve van de zieken om het hen te geven. Het bracht mensen er uiteindelijk toe buiten de mis te bidden bij het sacrament.

Jezus zegt: Ik ben met u tot het einde van de wereld (Matteüs 28, 20). Al heel vroeg hebben de christenen ervaren dat de Heer in de eucharistie deze belofte waarmaakt. Bij de Heer blijven. U krijgt straks een gebedskaart 'Blijf in mijn liefde' (cf Johannes 15, 9). Het is belangrijk om die aansporing te verbinden met de eucharistie. We kunnen het beste in de liefde van de Heer blijven als we vanuit de eucharistie leven en de Heer aanbidden in het sacrament dat we bewaren.

Aanbidding is zoals ik aangaf, verbonden met de eucharistie. In de eucharistie bouwen we de Kerk op en worden we zelf opgebouwd. We worden uitgenodigd te bidden bij het sacrament. Dat kan in stilte bij het tabernakel, bij een gesloten ciborie die op het altaar staat, of bij uitstelling dat wil zeggen met zichtbaar de hostie in de monstrans.

Omdat de eucharistie onze Kerk opbouwt, mogen we niet vergeten dat we die eucharistie moeten blijven vieren en de Heer nabij zijn in gebed, wanneer we Hem zoeken in het sacrament dat bewaard wordt. Gewoon bij de Heer willen zijn, een bezoek brengen, bidden en Hem vertellen wat ons op het hart ligt. De heilige Alphonsus De' Liguori heeft meditaties geschreven voor wie bij het sacrament wilde bidden. De eerste meditatie spreekt over de woorden van Jezus zelf: Ik ben met u tot het einde van de wereld (Matteüs 28, 20). De Heer is aanwezig in de eucharistie en is blijvend aanwezig in het sacrament dat wordt bewaard. Zo is ons aanbidden een antwoord op zijn belofte: Ik ben met u. Ons antwoord is: en ik ben bij U.

We mogen dat persoonlijk doen, maar onze aanbidding wordt nooit iets privés of individueels. In de recente documenten over aanbidding wordt gezegd dat je bij persoonlijke aanbidding altijd meteen verbonden bent met de hele Kerk. Je beseft te behoren tot zijn lichaam, het lichaam van Christus.

En zoals de eucharistie de Kerk opbouwt, mag aanbidding het besef doen groeien dat je niet alleen voor de Heer staat, maar met de hele Kerk die bidt en die de Heer wil navolgen in zijn liefde. Zo moeten we geen tegenstelling maken tussen het persoonlijk bidden en het gemeenschappelijk gebed van de Kerk. Ook als we de communie naar de zieken brengen is dat immers een benadrukken dat ze deel uitmaken van het lichaam van Christus. Paulus zegt: waar één lid lijdt, lijden allen en waar één vreugde heeft, delen allen daarin (cf 1 Korintiërs 12, 26).

Aanbidding, kunnen we vaststellen, is niet iets van het verleden. Er zijn al drie belangrijke documenten uit dit millennium die erover spreken. Het genoemde document van paus Johannes Paulus II, de encycliciek 'Ecclesia de Eucharistia' uit 2003. Daarna 'Redemptionis sacramentum' uit 2004 (Congregatie voor de Goddelijke Eredienst). En paus Benedictus schreef na de synode over de eucharistie in 2007 de exhortatie 'Sacramentum caritatis'. Een ander document is nog het 'Directorium van de volksvroomheid'. Dit besteedt ook aandacht aan aanbidding en maakt duidelijk dat er een innerlijke band is tussen het kruisoffer en de verrijzenis van Jezus en zijn blijvende aanwezigheid in het sacrament dat wij bewaren.

Er is in de laatste jaren wel gezegd: de eucharistie is om te vieren en niet om naar te kijken. Paus Benedictus zegt echter, wanneer we de eucharistie ontvangen hebben, hebben we daarvoor ook al in eerbied gezegd: Heer, ik ben niet waardig, Lam Gods [...] ontferm U over ons. Zo mogen we voorafgaande aan en vanuit de viering van de eucharistie, Hem als de gekruisigde en verzenen Heer gezelschap houden en weten dat Hij elke dag in onze Kerk is en dat wij door Hem worden opgebouwd tot het lichaam van Christus. Van daaruit kunnen we zijn liefde delen met anderen. De Heer strekt zijn liefde naar allen uit en die mogen wij laten zien. Zo is de eucharistie ook 'een motor' voor daden van liefde en een oefening in liefde, die we vanuit de praktijk van de aanbidding mogen laten zien in de concrete dienst aan de medemens.

ALGEMEEN DECREET DIOCESANE AFDRACHT PAROCHIES IN HET BISDOM ROTTERDAM MET INGANG VAN 1 JANUARI 2018

Gelet op hetgeen

in canon 1263 Wetboek van Canoniek Recht 1983 is bepaald: ‘De diocesane bisschop heeft het recht om, na de raad voor economische aangelegenheden en de priesterraad gehoord te hebben, voor de noden van het bisdom publieke kerkelijke rechtspersonen die onder zijn bestuur vallen, een bescheiden belasting op te leggen evenredig aan de inkomsten; de andere fysieke personen en rechtspersonen mag hij alleen in geval van ernstige nood en onder dezelfde voorwaarden een buitengewone en bescheiden heffing opleggen, behoudens particuliere wetten en gewoonten die hem verdergaande rechten toekennen.’

Overwegende dat

de diocesane afdracht wordt geheven van parochies in het bisdom Rotterdam en dient ter financiering van de activiteiten van het bisdom ten behoeve van de parochies en andere activiteiten in het kader van de doelstellingen en taken van het bisdom; dat diocesane bijdrage noodzakelijk is om het bisdom zijn taken op een goede wijze te laten vervullen; dat daartoe behoren de ondersteuning van de parochies op het gebied van de pastorale zorg, de benoemingen en de ondersteuning van en toezicht op administratie en beheer van de parochies; dat verder een belangrijk onderdeel is de eventueel noodzakelijke financiële ondersteuning door het bisdom van parochies die er in financiële zin te zwak voorstaan, zodanig dat onderlinge solidariteit in het bisdom als netwerk van liefde concreet gestalte krijgt tot opbouw en verdieping van de Kerk als lichaam van Christus en haar zending.

Gehoord hebbend

conform canon 1263 Wetboek van Canoniek Recht 1983, de Raad voor Economische Aangelegenheden van het bisdom Rotterdam en de Priesterraad van het bisdom Rotterdam.

Kondigt bij deze af

overeenkomstig canon 8 § 2 Wetboek van Canoniek Recht 1983, gelet op de bevoegdheid die ondergetekende is toegekend in canon 1263 Wetboek van Canoniek Recht 1983, ter zake de diocesane afdracht van parochies in het bisdom Rotterdam met terugwerkende kracht met ingang van 1 januari 2018.

Artikel 1 Definities

1. Basisjaar: onder basisjaar wordt verstaan het boekjaar waarvan de financiële gegevens dienen als uitgangspunt voor de berekening van de diocesane afdracht over het heffingsjaar.
2. Bezittingen en beleggingen: de onroerende zaken en financiële waarden welke als belegging worden aangehouden.
3. Gerealiseerde winst / resultaat: het verschil tussen de verkoopopbrengst van een actief en de historische kostprijs van dat actief.
4. Heffingsjaar: het jaar waarop de diocesane afdracht betrekking heeft.
5. Historische kostprijs: de verkrijgingsprijs of vervaardigingskosten van een actief.
6. Kerkelijke gebouwen / overige kerkelijke gebouwen:
 - a. kerkelijke gebouwen: de gebouwen die door een parochie worden gebruikt voor liturgische activiteiten alsook pastorieën die door een priester worden bewoond;
 - b. overige kerkelijke gebouwen: de gebouwen die niet (langer) worden gebruikt voor liturgische activiteiten of bewoning door een priester, maar voor andere activiteiten waarmee opbrengsten worden gegenereerd.
7. Vaste activa: de in de rekening en verantwoording opgenomen gebouwen (inclusief ondergrond), bezittingen en beleggingen.
8. Verkoopopbrengst: de overeengekomen verkoopprijs, verminderd met de aan die verkoop direct toerekenbare kosten.

Artikel 2 Heffingsbasis

De diocesane afdracht over enige jaar (jaar t) wordt geheven over alle inkomsten van de parochie zoals deze blijken uit de rekening en verantwoording van de parochie over het tweede daaraan voorafgaande jaar (jaar t-2), met dien verstande dat de diocesane afdracht die wordt geheven over baten uit de verkoop van onroerende zaken en uit nalatenschappen wordt geheven in het jaar waarin de desbetreffende bate wordt gerealiseerd.

Artikel 3 Inkomsten

1. In het kader van deze regeling worden de inkomsten onderscheiden in:
 - a. bijdragen parochianen
 - b. opbrengsten uit bezittingen en beleggingen
 - c. overige inkomsten,ongeacht de vraag of deze inkomsten worden verantwoord in de staat van baten en lasten, ten gunste van voorzieningen of ten gunste van het eigen vermogen.

2. Onder bijdragen parochianen worden verstaan de bijdragen die in de rekening en verantwoording als zodanig zijn opgenomen.
3. Onder opbrengsten uit bezittingen en beleggingen worden verstaan de opbrengsten die uit hoofde van de exploitatie in de rekening en verantwoording als zodanig zijn opgenomen, waaronder ook de inkomsten uit begraafplaatsen.
4. Onder overige inkomsten worden verstaan de inkomsten die in de rekening en verantwoording zijn opgenomen als functionele inkomsten, incidentele baten en de baten die als externe dotatie aan voorzieningen, dan wel als vermogensmutatie zijn verantwoord.
5. Voor de bepaling van de hoogte van de opbrengst uit verkoop van vaste activa wordt uitgegaan van de gerealiseerde verkoopopbrengst verminderd met de historische kostprijs van het actief, met uitzondering van de opbrengst van de verkoop van (niet verhuurde) kerkelijke gebouwen welke voor de gehele opbrengst in de afdracht wordt betrokken.
6. Niet in de heffing worden betrokken:
 - a. niet gerealiseerde koersresultaten en/of herwaarderingen van vaste activa
 - b. bijdragen van (overheids-)instellingen, met dien verstande dat voorafgaande aan de verkrijging een bisschoppelijke machtiging hiervoor is verkregen en de bijdrage eenduidig blijkt uit de rekening en verantwoording, met vermelding van het nummer van de desbetreffende bisschoppelijke machtiging en tot maximaal het bedrag van de besteding van deze bedragen.

Artikel 4 Tarief

Het tarief van de diocesane afdracht bedraagt 10%.

Artikel 5 Berekening afdracht en bezwaar

1. Het bisdom stuurt uiterlijk binnen twee maanden na goedkeuring van de rekening en verantwoording over het basisjaar de berekening van de afdracht over het heffingsjaar naar de parochie, met dien verstande dat de diocesane afdracht die wordt geheven over baten uit de verkoop van onroerende zaken en uit nalatenschappen wordt geheven in het jaar waarin de desbetreffende bate wordt gerealiseerd.
2. Het bedrag van de heffing wordt uiterlijk 31 december van het jaar voorafgaande aan het heffingsjaar vastgesteld.
3. Indien de rekening en verantwoording over het basisjaar niet tijdig goedgekeurd kan worden als gevolg van laattijdige indiening, stelt het bisdom een voorlopige afdracht voor het heffingsjaar vast.

4. De berekening van de afdracht vindt plaats met een administratieve beschikking. De parochie kan binnen tien nuttige dagen vanaf de wettige betekening van de beschikking herroeping of verbetering daarvan vragen aan de bisschop.

5. De bisschop beslist binnen uiterlijk dertig dagen vanaf de dag waarop de aanvraag tot herroeping of verbetering hem heeft bereikt op het verzoek van de parochie.

6. Indien de bisschop binnen 30 dagen niet heeft beslist op het verzoek van de parochie, dan wel indien de parochie het niet eens is met de beslissing van de bisschop, kan de parochie binnen 15 nuttige dagen in beroep gaan bij het Diocesaan Bureau voor Geschillen. De termijn van 15 dagen vangt aan vanaf de dertigste dag dan wel de betekening van de beslissing van de bisschop.

Artikel 6 Betaling

1. De jaarlijkse afdracht wordt in maximaal twaalf maandelijks termijnen, ingaande in de maand januari, gedurende het heffingsjaar voldaan.

2. Indien een parochie niet in staat is de afdracht tijdig te voldoen, treedt de parochie binnen een termijn van uiterlijk twee maanden nadat de betaling had moeten geschieden in overleg met het bisdom teneinde een betalingsregeling te treffen.

Artikel 7 Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking met ingang van 1 januari 2018 (inkomsten 2016).

Artikel 8 Overgangsbepalingen

1. In de rekening en verantwoording vanaf het jaar 2017 neemt de parochie een overzicht op van de historische kostprijs van de vaste activa.

2. Met de goedkeuring van de rekening en verantwoording 2017 door het bisdom wordt de historische kostprijs van de dan aanwezig vaste activa geacht te zijn vastgesteld.

3. Indien en voor zover de parochie de historische kostprijs gegevens niet op een betrouwbare wijze kan bepalen, zullen de parochie en het bisdom in onderling overleg het bedrag vaststellen dat als historische kostprijs beschouwd wordt.

Artikel 9 Slotbepaling

In die gevallen waarin deze regeling niet voorziet beslist de bisschop.

Dit algemene decreet verplicht conform canon 8 § 2 Wetboek van Canoniek Recht vanaf een maand na de datum van afkondiging.

Rotterdam, 21 maart 2018

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr F.J. Vermeulen
kanselier bisdom Rotterdam

Decreetnummer DBR 2018.001

DECREET

PERSENELE UNIE VAN BESTUREN VAN DE PAROCHIES H. BONIFATIUS TE RIJSWIJK/DEN HAAG, SINT MAARTEN TE VOORBURG EN TRINITAS TE LEIDSCHENDAM ALS EEN TUSSENSTAP OP WEG NAAR FUSIE

Gelet op hetgeen

is bepaald in canon 515 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.) en met inachtneming en van toepassing verklaring van canon 121 (C.I.C.).

Overwegende dat

er al geruime tijd door de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam wordt gewerkt aan een meer intensieve samenwerking; dit tegen de achtergrond van Samenwerking Geboden 2;

als tussenstap naar een verdergaande vorm van samenwerking, te weten fusie, is gevraagd om de bestuursvorm van personele unie van besturen van toepassing te verklaren op de voornoemde parochies;

bij dit alles de parochianen steeds betrokken zijn geweest.

Gehoord hebbende

de Priesterraad in vergadering bijeen d.d. 20 maart 2018.

Kondigt bij deze af

dat met ingang van 1 maart 2018 de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam de structuur hebben van een personele unie van besturen, met dien verstande dat de personele unie bedoeld is als een tussenstap op weg naar fusie;

dat met ingang van 1 maart 2018 de zeereerwaarde heer W.P.J. Bakker is benoemd tot moderator van de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam;

dat met ingang van 1 maart 2018 de hoogerwaarde heer A.J. van Deelen is benoemd tot parochievicaris van de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam;

dat met ingang van 1 maart 2018 tot leden van de personele unie van besturen van de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam zijn benoemd mevr. T. Tangel in de functie van vicevoorzitter, de heer V. Dobbe in de functie van penningmeester, de heer O. de Man in de functie van secretaris, mevr. A. van der Wallen en de heer S. Verouden. Deze benoemingen gelden voor de gebruikelijke eerste termijn van vier jaar.

Dit besluit wordt op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 (C.I.C.) aan mij een verzoek gedaan worden tot verbetering of herziening van dit decreet. Als datum voor de betekening van dit decreet bepaald ik 26 maart 2018.

Rotterdam, 26 maart 2018

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr F.J. Vermeulen
kanselier bisdom Rotterdam

Decreetnummer DBR 2018/002

DECREET TOT SLUITING VAN DE KERK CHRISTUS DIENAAR TE ZOETERWOUDE DORP

Gezien

het feit dat het bestuur van de Rooms-Katholieke Parochie HH. Petrus en Paulus te Leiden aan de bisschop van Rotterdam een met redenen omkleed verzoek heeft voorgelegd om de Rooms-Katholieke kerk Christus Dienaar, gelegen aan de Van Swietenstraat 1-3 te Zoeterwoude Dorp te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

voornoemd verzoek reeds eerder gedaan is door het bestuur van de voormalige Rooms-Katholieke Parochie Sint Jan's Onthoofding te Zoeterwoude Dorp.

Overwegende

dat in de periode 2009-2012 diverse gesprekken hebben plaatsgevonden met vertegenwoordigers tijdens het bisdom Rotterdam en het parochiebestuur van de parochie Sint Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp om tot een keuze te komen tussen de kerk Sint Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp en de kerk Christus Dienaar, eveneens te Zoeterwoude Dorp;

dat na de fusie tot HH. Petrus en Paulusparochie te Leiden e.o. op 1 oktober 2012 deze gesprekken zijn voortgezet met het bestuur van deze parochie en een keuze is bepaald;

dat door voornoemd parochiebestuur is besloten om de kerk Christus Dienaar te Zoeterwoude Dorp aan de eredienst te onttrekken op een nader vast te stellen termijn, afhankelijk van de restauratie en herinrichting van de kerk Sint Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp;

dat de restauratie en herinrichting van de kerk Sint Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp in mei 2018 is voltooid en de kerk opnieuw in gebruik is genomen op 20 mei 2018;

dat de leden van de Priesterraad van het bisdom Rotterdam in het kader van de samenvoeging tot R.-K. parochie HH. Petrus en Paulus d.d. 25 september 2012 gehoord zijn over het voornemen om ofwel de kerk Sint

Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp ofwel de kerk Christus Dienaar te Zoeterwoude Dorp te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

dat de pastoor en de andere leden van het pastoraal team en het parochiebestuur al het nodige doen en zullen blijven doen ten behoeve van de pastorale zorg aan de parochianen te Zoeterwoude Dorp, hetgeen onder meer gebleken is uit de restauratie en herinrichting van de kerk Sint Jans Onthoofding te Zoeterwoude Dorp;

dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen ook overigens is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;

dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de kerk Christus Dienaar zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

Besluit

dat de R.K. kerk Christus Dienaar, gelegen aan de Van Swietenstraat 1-3 te Zoeterwoude Dorp, met ingang van 20 mei 2018 zal worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken;

dat daartoe op 9 mei 2018 met parochianen voor de laatste keer de heilige eucharistie zal worden gevierd.

En vraagt

dat de pastoor en de andere leden van het bestuur van de R.-K. parochie HH. Petrus en Paulus er zorg voor dragen dat te zijner tijd de eventueel nog in de kerk Christus Dienaar te Zoeterwoude Dorp aanwezige kerkinventaris die eigendom is van de R.-K. parochie HH. Petrus en Paulus in goede afstemming met betrokkenen veilig wordt gesteld;

dat de herbestemming van de eventueel nog in de kerk Christus Dienaar te Zoeterwoude Dorp aanwezige kerkinventaris zal plaatsvinden met inachtneming van artikel 53 van het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland;

dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de parochianen van de Rooms-Katholieke parochie HH. Petrus en Paulus, in het bijzonder van de gemeenschap rond de kerken Christus Dienaar en Sint Jans Onthoofding in Zoeterwoude Dorp.

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 1 mei 2018.

Rotterdam, 1 mei 2018

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Drs. A.M.C.B. de Jong
kanselier ad hoc

Decreetnummer DBR 2018/004

JAAROVERZICHT

Pastorale personeelsmutaties 2017

Wijdingen

Er was één wijding tot priester:

C. Stok MA (10 juni 2017)

Er was één wijding tot transeunt diaken:

D.S. Huntjens MA (18 november 2017)

Er was één wijding tot permanent diaken

P.M. Winnubst (18 november 2017)

Eerste benoemingen en aanstellingen

Priester/regulier:

H.E.J. Grotaers (1 maart 2017)

T. Kozienski s.chr. (1 maart 2017)

P.K.B. Mazono s.v.d. (1 december 2017)

Diaken:

R. de Weerd MA (1 oktober 2017)

Pastoraal werkers m/v:

Mw. M.G.A. van Dijk MA (1 februari 2017)

S.M. Zuidersma MA (1 maart 2017)

Mw. J.G. Stam MA (15 maart 2017)

Mw. J.M. van der Lee MA (7 augustus 2017)

Emeritaat en pensioen

Priester (emeritaat):

W. van der Meer (1 augustus 2017)

Pastoraal werkers (pensioen):

Mw. drs. A.L. Gerritsen (1 januari 2017)

P.W.G. van Beurden (1 maart 2017)

Mw. Th.M.C. Epskamp (18 april 2017)

W.B. Mudde MA (12 april 2017)

Mw. drs. P. Kuperus-Glas (1 juli 2017)

Drs. J.C. Koeleman (26 juli 2017)

Mw. Th.B. Beemster (12 november 2017)

Mw. M.Th.Ph. van de Loo (17 november 2017)

Overleden

Bisdompriesters:

Johannes van den Haak (11 april 2017)

Louis Jacques Willem Berger (7 juli 2017)

Theodorus Johannes Jozef van Steekelenburg (9 december 2017)

Wilhelmus Maria Ignatius van den Ende (14 december 2017)

Diakens:

Machiel Wilhelmus Maria Greeve (6 maart 2017)

Louis Antoine Maria van den Hoven (2 oktober 2017)

Hans Joseph Herman Berkemeijer (7 november 2017)

BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN

Eerste kwartaal 2018

Benoeming

A.J. van Deelen, benoeming tot administrator van de parochie Tous les Saints te Den Haag voor 1 jaar, 01-01-2018

C.N. Bergs, ontslag als moderator van de Federatie Rotterdam Rechter Maasoever en benoeming tot lid van het pastoraal team van de Federatie Rotterdam Rechter Maasoever te Rotterdam, 01-01-2018

H.E.J. Grottaers, benoeming tot pastor van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs, Bergschenhoek, Bleiswijk, Pijnacker en Nootdorp tot 1 juli 2018, 01-01-2018

Drs. G. Brink, goedkeuring en kerkelijke zending als R.K. geestelijk verzorger in de Alrijne Zorggroep, locatie verpleeghuis Leythenrode te Leiderdorp, 01-01-2018

Mgr. dr. H.A. Verbakel, benoeming tot bisschoppelijk vicaris voor de migrantengemeenschappen voor drie jaar, 01-01-2018

Dr. Th.B. Hansen, benoeming tot administrator van de Spaanssprekende parochie La Sagrada Familia te Rotterdam voor 2 jaar (tot 20 februari 2020), 20-02-2018

Goedkeuring en zending

Mw. drs. A.F.L. de Krijger, goedkeuring en kerkelijke zending als R.K. geestelijk verzorgster in de penitentiare inrichting De IJssel te Krimpen aan den IJssel en de penitentiare inrichting Haaglanden, locatie Scheveningen te Den Haag, 01-01-2018

S.M. Zuidersma MA, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie Heilige Thomas te Alphen a/d Rijn e.o. voor onbepaalde tijd, 01-03-2018

Mw. drs. D.W.M. Bühler, goedkeuring en kerkelijke zending als medewerker jongerenpastoraat van de Pastorale Dienstverlening van het bisdom Rotterdam (0,5 fte) tot 01-03-2021, 01-03-2018

Mw. drs. J.C. Meijer, goedkeuring en kerkelijke zending als geestelijk verzorgster bij zorginstelling Pieter van Foreest, locatie De Hooge Tuinen te Naaldwijk, 02-03-2018

Mw. J.G. Stam MEd, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werkster in de parochie Pax Christi te Woerden e.o. voor onbepaalde tijd, 15-03-2018

Eervol ontslag/ontheffing kerkelijke zending

Mw. G.A.M. Willers-van Oostwaard, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als medewerker Leren en Pastoraat in het bisdom Rotterdam afdeling Pastorale Dienstverlening (met pensioen), 01-01-2018

Mw. F.H. Hagedoorn-Timmermans MA, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als medewerker Jongerenpastoraat in het bisdom Rotterdam afdeling Pastorale Dienstverlening, 01-01-2018

B. Wooning s.v.d., eervol ontslag als administrator van de Spaanstalige parochie La Sagrada Familia te Rotterdam, 01-01-2018

Mw. M.G.A. van Dijk MA, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorgster bij de zorginstelling Antesgroep te Rotterdam en Poortugaal, 01-01-2018

Mgr. dr. H.A. Verbakel, eervol ontslag als vicaris-generaal, 01-01-2018

Mw. drs. J.C. Meijer, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorgster bij de zorginstelling De Naaldhorst te Naaldwijk, 02-03-2018

Mw. K. Bos, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorgster bij de zorginstelling Aafje, locatie De Vijf Havens te Rotterdam, 15-03-2018

Drs. C.W. Burgering, eervol ontslag als diaken van de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer, 01-04-2018

Tweede kwartaal 2018

Benoeming

D.S. Huntjens MA, benoeming tot lid van het pastoraal team van de parochiefederatie Vlietstreek te Leidschendam, Voorburg en Rijswijk, 02-06-2018

Drs. C.W. Burgering, benoeming tot diaken van de Federatie St. Franciscus, tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o. (voor 0.5 fte), 01-04-2018

F. Numbi Wa Mbuyu c.s.sp., benoeming tot lid van het pastoraal team van de parochiefederatie Maria Magdalena te Rotterdam, 29-03-2018

Goedkeuring en zending

Mw. A.C.M.M. van Engeland, goedkeuring en zending als pastoraal werkster bij de Kerkelijke instelling RK Dovenpastoraat binnen de grenzen van het bisdom Rotterdam, 01-09-2017 (met terugwerkende kracht)

Mw. M.G.A. van Dijk MA, goedkeuring en zending als geestelijk verzorgster

bij Zorgpartners Midden-Holland, locatie De Reehorst te Reeuwijk, 01-05-2018

Mw. G.W.G.M. Vermeulen, goedkeuring en zending als geestelijk verzorgster bij woon- en zorgcentrum De Merwelanden te Dordrecht, 22-05-2018

Eervol ontslag/ontheffing kerkelijke zending

Drs. C.W. Burgering, eervol ontslag als diaken van de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer, 01-04-2018

Dr. P.A.H.M. Mantelaers, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker in de cluster Sint Ursula en O.L.V. van Sion te Schipluiden e.o. (met pensioen), 28-04-2018

R.J.W. Winkelhuis, eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de parochie H. Theresia van Avila te Dordrecht e.o. en ontslag uit de gewone ambtsbediening (met emeritaat), 23-06-2018

Overig

H.C. Flohr met terugwerkende kracht per 24 juni 2016 benoemd voor een nieuwe termijn van vier jaar als lid van de Adviescommissie voor Permanent Diakens in Opleiding

R.I.M. Lijesen met terugwerkende kracht per 20 maart 2017 benoemd voor een nieuwe termijn van vier jaar als lid van de Adviescommissie voor Permanent Diakens in Opleiding

J.H. Smith, per 1 januari 2018 benoemd tot moderator (“cappellanus”) van de Broederschap/Haagse bedevaarten voor drie jaar

A.J. van Deelen, per 1 januari 2018 benoemd tot voorzitter van de kerkelijke instelling Sint Jacobs Huis voor een eerste periode van vier jaar

D.M. van Rosendaal, per 25 februari 2018 benoemd tot ambtelijk secretaris curatorium Centrum voor Priester- en diakenopleiding Vronesteyn voor een tweede periode vier jaar

W.P.J. van Paassen, per 27 maart 2018 benoemd tot lid van de diocesane bezoekgroep emeriti

Mgr. dr. H.A. Verbakel, per 1 juni 2018 eervol ontslag als lid van het rectoraatsbestuur H. Antonius van Padua te Den Haag

Mr J.C.G.M. Bakker, per 1 juni 2018 benoemd voor een eerste termijn van vier jaar tot lid van het rectoraatsbestuur H. Antonius van Padua te Den Haag

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD

van het bisdom Rotterdam, 20 maart 2018 (2018-1)

Inhoudelijk gesprek: de organisatie van de parochie centraal en decentraal

Vicaris-generaal Visser leidt het gespreksonderwerp ‘Het functioneren van de pastoraatgroep’ in. De rol van de pastoraatgroep is een van de facetten binnen de verhouding centraal / decentraal. In sommige parochies is er geen pastoraatgroep, in andere een pastoraatgroep per parochiekern of een pastoraatgroep per parochie. In het gesprek over dit onderwerp merkt Mgr. Van den Hende op dat de pastoraatgroep in principe gekoppeld is aan het pastoraal team. Locatieraden zijn gekoppeld aan het parochiebestuur, maar de leden van een locatieraad worden niet benoemd door de bisschop. De leden van de pastoraatgroep wel. Opgemerkt wordt dat de connectie tussen pastoraatgroep en de eigen locatie belangrijk is in de uitvoering van werkzaamheden. Het doel van de pastoraatgroep is het ondersteunen van de lokale pastoraal, waar de pastorale beroepskrachten niet aan toe komen. De focus ligt daarmee op de basis, de voortgang van de dagelijkse lokale pastoraal. Daarbij is het wel de vraag wat er lokaal volgehouden kan worden. De denkkraft dient daarnaast de focus te leggen op het geheel van het samenwerkingsverband.

Mgr. Van den Hende leidt het gespreksonderwerp ‘De functie van de parochiekerk’ in. Bij Samenwerking Geboden 2 is doorgaans een parochiekerk aangewezen, maar niet overal. In een enkel geval is er sprake van een ‘rondreizende’ parochiekerk. In een federatie hebben alle locaties een parochiekerk. In de Codex is niets opgenomen over de parochiekerk, maar het is goed om één kerk als zodanig aan te wijzen voor de geloofsgemeenschap, zeker omdat er sprake is van een afnemend aantal priesters. Er wordt nu nog op relatief veel plaatsen eucharistie gevierd. Het is belangrijk te overwegen of je ernaar kunt toewerken, bijvoorbeeld tussen nu en twee jaar, dat er in elke parochie of samenwerkingsverband op één plaats altijd eucharistie, pastriduum en grote kerkelijke feesten kunnen worden gevierd. Sommige pastoors vragen de bisschop dit te besluiten, om dit niet als pastoor te hoeven besluiten. Het is overigens niet de bedoeling om in de parochiekerk alle vieringen te houden, terwijl er elders dan geen aanbod meer is. De Priesterraad spreekt over het verschil tussen de stad en het platteland.

Vieringen concentreren in parochiekerken levert in de praktijk wel discussie op. De grootste geloofsgemeenschap is ook niet altijd gegroepeerd rond de parochiekerk. En er zijn ook praktische vragen, bijvoorbeeld rond het openbaar vervoer. Het kost tijd om mensen in beweging te krijgen en ze eraan te laten wennen dat de parochiekerk niet om de hoek is. Elders in de wereld is dat anders en zijn mensen gewend aan grotere afstanden. In het gesprek wordt opgemerkt dat het beter is om het kerkelijk leven op plekken goed te organiseren dan verder te blijven verdelen en verspreiden. De parochiekerk kan daarin dienstig zijn. Mgr. Van den Hende stelt dat er vanwege formatie-technische en economische redenen echt iets moet gebeuren. Daarbij is het van belang om als netwerk van liefde bij elkaar te komen voor de ontmoeting met de Heer in de eucharistie. De bisschop rondt het onderwerp af met een samenvatting van de genoemde punten: stad en platteland, duidelijkheid, geleidelijkheid en aandacht voor uitleg over de eucharistie. Het bisdom Rotterdam ontkomt er niet aan om over de parochiekerk na te denken.

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 15 mei 2018 (2018-2)

Inhoudelijk gesprek: de organisatie van de parochie centraal en decentraal

Mgr. Van den Hende leidt het agendapunt in. De Priesterraad stelt vast dat het steeds lastiger wordt om lege plaatsen in te vullen. Iedereen, maar met name de jongere, heeft het druk. Jongeren zijn intrinsiek gemotiveerd en flexibel en soms is het handig om een parallelle groep vrijwilligers op te starten met voornamelijk jongeren. Het engagement van de oudere vrijwilliger is ontstaan in de periode dat het credo de zelfdragende gemeenschap was. Daarin zijn de pastorale beroepskrachten de passanten. Los van leeftijd is er een nieuw type vrijwilliger aan het ontstaan. De vrijwilligerskerk kwam op in de eindfase van een periode, waarin mensen lang niet altijd konden kiezen wat ze wilden worden. Het vrijwilligerswerk is dan een persoonlijk emancipatieproces te noemen. Voor nieuwe vrijwilligers ligt dat anders. Die kunnen zelf kiezen wat ze willen worden. Een verandering in het vrijwilligerswerk is dan minder bedreigend. De oudere generatie neemt verantwoordelijkheid voor de gemeenschap als zodanig. De jongere generatie neemt doorgaans verantwoordelijkheid voor een deel van de gemeenschap. Het is belangrijk om het gesprek aan te gaan over motivatie voor en inhoud van het vrijwilligerswerk. De Kerk wordt niet alleen gedragen door financiën, maar ook door concrete inzet van vrijwilligers die de pastoor en het pastoraal team helpen. Hoe willen we Kerk zijn naar de toekomst toe? Een van de leden van de Priesterraad geeft aan dat je hierover in gesprek moet gaan, een beroep moet doen op betrokkenheid en die betrokkenheid moet verbinden met visie en beleid. Het zijn vaak de pastorale beroepskrachten die mensen aanspreken. Een coördinator vrijwilligerswerk kan echter ook kwaliteiten met vacatures verbinden in afstemming met het pastoraal team. Het is de taak van iedere priester om mensen aan te spreken op basis van wat zij kunnen en wat nodig is. Dat is een minder individuele benadering van het vrijwilligerswerk. Een vrijwilliger is dienstbaar aan de geloofsgemeenschap. Geloof hoort daarbij. Het is belangrijk dat er geloofsgroei mogelijk is en dat mensen openstaan voor geloof. Vrijwilligers zijn allereerst gelovigen met wie spiritualiteit gedeeld wordt. De Kerk moet gebouwd worden op geloof. Een andere beweging is niet denkbaar. Maar geloof is niet altijd beleden geloof en er is ook onvermogen om over het geloof te spreken. Jongere generaties zijn opgegroeid met spreken over het geloof. Voor oudere generaties geldt dat minder.

NECROLOGIE

Johannes Clemens Maria van Winkel

Op dinsdag 29 mei 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de zeereerwaarde heer Johannes Clemens Maria van Winkel priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 18 juni 1936 te 's-Gravenhage en priester gewijd op 23 mei 1964.

Hans van Winkel werd na zijn wijding achtereenvolgens tot kapelaan benoemd in de parochies St. Jeroen te Noordwijk (1964) en O.L. Vrouw Altijddurende Bijstand te Rotterdam (1966). In februari 1969 werd hij tevens benoemd tot moderator van het Ziekenapostolaat. Op 1 maart 1977 volgde zijn pastoorsbenoeming in de parochie H. Theresia van het Kind Jezus te Den Haag. In februari 1985 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie HH. Michael en Clemens te Rotterdam en in 1988 tot pastoor van de parochie H. Maria van Jesse te Delft. Met ingang van 1 september 1995 werd hij benoemd tot pastoor van de parochies Sint Josef en H. Willibrordus te Wassenaar en op 15 november 1995 tevens tot pastoor van de parochie De Goede Herder eveneens te Wassenaar. Op 10 juni 2003 werd hij benoemd tot lid van het pastoraal team van de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer.

Pastor Van Winkel vervulde daarnaast tal van belangrijke nevenfuncties. Hij was spiritueel van de priesteropleiding Vronesteyn (van 1987 tot 2000), lid van de Priesterraad (van 1991 tot 2001), spiritueel van de priesteropleiding van het Ariënskonvikt van het aartsbisdom Utrecht, lid van de Broederschap van de Heilige Liduina van Schiedam, rector van de kapel van Huize Mater Ecclesiae te Den Haag, voorzitter van de kerkelijke instelling Sint Jacobs Godshuis te Den Haag, erekapelaan van de Soevereine Militaire Orde van Malta Associatie Nederland.

Met ingang van 18 juni 2011, bij gelegenheid van zijn 75e verjaardag, werd hem op eigen verzoek eervol ontslag verleend als lid van het pastoraal team van de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer en tegelijkertijd ook eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Pastor Hans van Winkel heeft zich vierenvijftig jaar als priester ingezet voor het bisdom Rotterdam.

Hans van Winkel was een innemende en aimabele persoonlijkheid, erudiet en met veel belangstelling voor kunst en cultuur. Het was een man van de Kerk en van geloof, beide heeft hij trouw en naar beste vermogen gediend.

Veel dank is het bisdom verschuldigd aan mevrouw Posthumus-Faber en mevrouw Speckens-van Tuyl die hem vele jaren trouw ter zijde hebben gestaan.

INHOUDSOPGAVE

Jaargang 63 januari-juni 2018 Nummer 1-2

BOODSCHAP van paus Franciscus voor de Vastentijd 2018, 1 november 2017.....	1
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de 55e Wereldgebedsdag voor roepingen 2018, 3 december 2017.....	6
INVOERING GEDACHTENIS ‘Maria, Moeder van de Kerk’ op maandag na Pinksteren, 3 maart 2018	11
REGELING GRATIS VOG VOOR PAROCHIEVRIJWILLIGERS VERLENGD, 12 februari 2018	13
OMGANG MET PERSOONSGEGEVENS IN DE ROOMS- KATHOLIEKE KERK, 14 maart 2018	14
DECREET TOT VASTSTELLING VAN DE HERZIENE GEDRAGSCODE PASTORAAT, 10 april 2018	15
GEDRAGSCODE PASTORAAT, 13 april 2018	18
PRIVACYVERKLARING EN MODEL VERWERKERSOVEREENKOMST BESCHIKBAAR VOOR PAROCHIES, 24 mei 2018.....	32
R.-K. KERK BENOEMT FUNCTIONARIS GEGEVENS BESCHERMING LEDENADMINISTRATIE PAROCHIES, 30 mei 2018.....	34
KATHEDRAAL ROTTERDAM VIERT 50-JARIG JUBILEUM, 10 februari 2018.....	35
BEDEVAARTSEIZOEN BRIELLE START MET INZEGENING CIBORIUM, 18 april 2018	36
BRIEF aan parochies inzake bescherming persoonsgegevens, 17 mei 2018.....	37
BRIEF aan PCI'en inzake bescherming persoonsgegevens, 17 mei 2018.....	41
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de eucharistieviering bij de uitvaart van R.F.M. Lubbers, 20 februari 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal.....	44
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op Palmzondag/ Wereldjongerendag, H. Petruskerk Leiden, 25 maart 2018.....	47

HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de chrismamis, 28 maart 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal	49
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Daan Huntjens, 2 juni 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal	53
 KORTE VOORDRACHT BIJ JUBILEUM RAAD VAN KERKEN IN NEDERLAND Vertrouwen op de heilige Geest, Pinksteren, 21 mei 2018.....	57
ADDRESS AT THE BEGINNING OF THE INTERNATIONAL MEETING OF CIDSE, The Hague, May 23, 2018	62
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op de feestdag van de H. Antonius van Padua, 13 juni 2018, kerk en klooster H. Antonius van Padua te Den Haag.....	68
INLEIDING Samenvatting van de inleiding over eucharistie en aanbidding door Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, 30 juni 2018 kerk van de H. Antonius van Padua (De Boskant) in Den Haag.....	75
 ALGEMEEN DECREET Diocesane afdracht parochies in het bisdom Rotterdam met ingang van 1 januari 2018, 21 maart 2018	78
DECREET Personele unie van besturen van de parochies H. Bonifatius te Rijswijk/Den Haag, Sint Maarten te Voorburg en Trinitas te Leidschendam als een tussenstap op weg naar fusie, 26 maart 2018	83
DECREET tot sluiting van de kerk Christus Dienaar te Zoeterwoude Dorp, 1 mei 2018	85
 JAAROVERZICHT Pastorale personeelsmutaties 2017	88
BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN	90
 VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 20 maart 2018 (2018-1)	93
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 15 mei 2018 (2018-2).....	95
 NECROLOGIE	96

BRIEF

van paus Franciscus aan het Volk van God

“Wanneer één lid lijdt, delen alle ledematen in het lijden”

20 augustus 2018

“Wanneer één lid lijdt, delen alle ledematen in het lijden” (1 Korintiërs 12, 26). Deze woorden van Sint-Paulus weerklinken krachtig in mijn hart als ik nogmaals het lijden vaststel dat vele minderjarigen ondergaan door seksueel misbruik, machtsmisbruik en misbruik van geweten door een groot aantal geestelijken en godgewijde personen. Misdaden die diepe wonden van pijn en machteloosheid veroorzaken, voornamelijk onder de slachtoffers, maar ook bij hun familieleden en in de grotere gemeenschap van zowel gelovigen als niet-gelovigen. Als we naar het verleden kijken, weten we dat we nooit genoeg kunnen doen wanneer we om vergeving vragen en de schade proberen te herstellen. En als we naar de toekomst kijken, moet geen moeite worden gespaard om een cultuur te creëren waarin dergelijke situaties niet meer kunnen voorkomen, laat staan dat ze kunnen worden afgedekt en daardoor bestendigd. De pijn van de slachtoffers en hun families is ook onze pijn. Daarom moeten we dringend nog eens ons commitment, om de bescherming van minderjarigen en kwetsbare volwassenen te verzekeren, bevestigen.

1. Wanneer één lid lijdt...

In de afgelopen dagen werd een rapport openbaar gemaakt waarin de ervaringen van minstens duizend overlevenden werden beschreven, allemaal slachtoffers van seksueel misbruik, machts- en gewetensmisbruik door priesters in een periode van ongeveer 70 jaar. Hoewel we kunnen zeggen dat de meeste van deze gevallen tot het verleden behoren, hebben we toch de pijn van veel van de slachtoffers leren kennen. We beseffen dat deze wonden nooit verdwijnen en dat ze ons dwingen deze gruweldaden te veroordelen en met vereende krachten deze cultuur van de dood te ontwortelen; deze wonden verdwijnen nooit. De hartverscheurende pijn van deze slachtoffers, die het uitschreeuwen tot in de hemel, werd lang genegeerd, stil gehouden of het zwijgen opgelegd. Maar de schreeuw was krachtiger dan alle maatregelen die haar tot zwijgen wilden brengen en dan beslissingen die een oplossing moesten bieden, maar het in feite nog erger maakten door in medeplichtigheid te vallen. De Heer hoorde die roep en liet ons opnieuw zien aan welke kant Hij staat. Maria's lied is geen vergissing en blijft door de eeuwen heen zacht echoën. Want de Heer herinnert zich de belofte aan onze voorouders: “Hij

toont de kracht van zijn arm; slaat trotsen van hart uiteen. Heersers ontnemt Hij hun troon, maar Hij verheft de geringen. Die hongeren overlaadt Hij met gaven, en rijken zendt Hij heen met lege handen” (Lucas 1, 51-53). Beschaamd beseffen we dat onze levenswijze onze woorden heeft ontkend en blijft ontkennen. Met schaamte en berouw erkennen we als kerkelijke gemeenschap dat we niet waren waar we moesten zijn, dat we niet tijdig hebben gehandeld en ons bewust waren van de omvang en de ernst van de schade die aan zoveel levens werd toegebracht. We toonden geen zorg voor de kleinen; we lieten ze in de steek. Ik maak me de woorden van toenmalig kardinaal Ratzinger eigen wanneer hij zich tijdens de kruisweg voor Goede Vrijdag in 2005 identificeerde met de kreet van pijn van zoveel slachtoffers en riep: “Hoeveel vuiligheid is er in de Kerk, en zelfs onder hen die als priesters volledig aan [Christus] zouden moeten toebehoren! Hoeveel trots, hoeveel zelfvoldaanheid! Het verraad van Christus door zijn leerlingen, hun onwaardige ontvangst van zijn lichaam en bloed, is stellig het grootste leed dat de Verlosser te verduren heeft; het doorboort zijn hart. We kunnen enkel tot Hem roepen vanuit de diepte van ons hart: Kyrie eleison -Heer, red ons! (Matteüs 8, 25) (negende statie).”

2. ...delen alle ledematen in het lijden

De omvang en de ernst van alles wat er is gebeurd, vereist een alomvattende en gecoördineerde aanpak. Hoewel het belangrijk en noodzakelijk is voor elke weg tot bekering om de volle waarheid te erkennen, dit is op zich niet genoeg. Vandaag worden we als Volk van God uitgedaagd om de pijn van onze broeders en zusters die fysiek en mentaal verwond werden, op ons te nemen. Waar we in het verleden reageerden met verwaarlozing, moet solidariteit voortaan in de diepste en meest uitdagende zin onze handelwijze zijn in heden en toekomst. En dit in een omgeving waar conflicten, spanningen en alle slachtoffers van elk type misbruik een uitgestoken hand kunnen vinden om hen te beschermen en hen te redden van hun pijn (vergelijk Evangelii Gaudium 228). Een dergelijke solidariteit vereist dat we op onze beurt alles veroordelen wat de integriteit van een persoon in gevaar brengt. Een solidariteit die ons oproept om alle vormen van corruptie te bestrijden, vooral spirituele corruptie. Dit laatste betreft “een comfortabele en zelfvoldane vorm van blindheid, waar ten slotte alles geoorloofd lijkt: bedrog, laster, egoïsme en zoveel subtiele vormen van zichzelf tot het centrum van alles maken, want ‘de satan zelf vermomt zich als een engel van het licht’ (2 Kor. 11, 14)” (Gaudete et Exsultate, 165). De aansporing van Sint-Paulus om

te lijden onder hen die lijden, is het beste tegengif tegen al onze pogingen om de woorden van Kaïn te herhalen: “Moet ik dan op mijn broer passen?” (Genesis 4,9).

Ik ben me bewust van de moeite en het werk dat in verschillende delen van de wereld wordt gedaan om de nodige manieren te vinden om de veiligheid en bescherming van de integriteit van kinderen en kwetsbare volwassenen te garanderen, en ook van het implementeren van een zero tolerance beleid en manieren om mensen die overtredingen begaan of misdaden toedekken, voor hun verantwoordelijkheid te plaatsen. We hebben getalmd om acties en sancties toe te passen die zo noodzakelijk zijn, maar ik ben er zeker van dat ze zullen helpen om een grotere zorgcultuur te garanderen vanaf nu.

Hand in hand met die inspanningen moeten alle gedoopten zich betrokken voelen bij de kerkelijke en sociale verandering die we zo hard nodig hebben. Deze verandering vraagt om een persoonlijke en gemeenschappelijke bekering die ons de zaken doet zien zoals de Heer ze ziet. Paus Johannes Paulus II zei vaak: “Als we echt opnieuw beginnen vanuit de beschouwing van Christus, dan leren we Hem te zien in de gezichten van de mensen met wie Hij wilde geïdentificeerd worden” (Novo millennio ineunte, 49). Om de realiteit te zien zoals de Heer doet, om te zijn waar de Heer wil dat we zijn, om een bekering van hart in zijn aanwezigheid te ervaren. Om dit te doen, zullen gebed en boetedoening helpen. Ik nodig het hele trouwe gelovige volk van God uit voor een boetedoening van gebed en vasten, volgens het bevel van de Heer.¹ Dit kan ons geweten wakker schudden en onze solidariteit en toewijding aanwakkeren tot een cultuur van zorg die “nooit meer” zegt tegen elke vorm van misbruik.

Er bestaat geen bekering van de Kerk zonder de actieve deelname van alle leden van Gods Volk. Sterker nog, telkens wanneer we probeerden om het Volk van God te vervangen, dood te zwijgen, te negeren of te verenigen tot kleine elites, creëerden we gemeenschappen, projecten, theologische benaderingen, spiritualiteiten en structuren zonder wortels, zonder geheugen, zonder gezichten, zonder lichamen en uiteindelijk zonder leven.² Het wordt duidelijk in een bepaalde opvatting van het gezag van de Kerk, die

1 (“Maar dit soort [demon] wordt alleen uitgedreven door gebed en vasten”) (Matteüs 17, 21).

2 Conform de brief aan het Volk van God onderweg in Chili (31 mei 2018).

voorkomt in veel gemeenschappen waar seksueel misbruik en machts- en gewetensmisbruik plaatsvonden. Denk aan klerikalisme, een benadering die “niet alleen de persoonlijkheid van christenen vernietigt, maar ook afdoet aan de genade van het doopsel, dat de Heilige Geest in het hart van ons volk uitstortte”.³ Of klerikalisme nu door priesters of door leken tot stand komt, het leidt tot een incisie, een snede in het kerkelijke lichaam die veel van het kwaad dat we vandaag veroordelen, bevordert en in stand houdt. “Nee” zeggen tegen misbruik, is ook nadrukkelijk “nee” zeggen tegen alle vormen van klerikalisme.

Het is altijd goed te onthouden dat “De Heer in de heilsgeschiedenis een volk heeft gered. Er bestaat geen volledige identiteit zonder lidmaatschap van een volk. Daarom redt niemand zich alleen, als geïsoleerd individu, maar God trekt ons aan, rekening houdend met de complexe verwevenheid van relaties tussen personen die in de menselijke gemeenschap tot stand komen: God heeft in een sociale dynamiek, in de dynamiek van een volk willen binnentreden” (Gaudete et Exsultate, 6). Daarom kunnen we op dit kwaad, dat zoveel levens verduisterde, alleen maar samen antwoorden door het te beleven als een taak die ons allemaal aangaat, als het Volk van God. Dit besef deel uit te maken van een volk en een gedeelde geschiedenis zal ons in staat stellen om onze zonden en fouten uit het verleden te erkennen met een berouwvolle openheid die toelaat om van binnenuit vernieuwd te worden. Zonder de actieve deelname van alle leden van de Kerk zijn alle inspanningen om de cultuur van misbruik in onze gemeenschappen met wortel en tak uit te roeien en de noodzakelijke dynamiek voor degelijke en realistische verandering teweege te brengen, tevergeefs.

De boetvaardige dimensie van vasten en gebed zal ons als Gods volk helpen om voor de Heer te komen staan, en voor onze gewonde broeders en zusters, als zondaars die om vergeving smeken en om de genade van schaamte en bekering. Zo zullen we op ideeën komen voor acties en maatregelen afgestemd op het evangelie. Want: “Telkens wanneer wij trachten naar de bron terug te keren en de oorspronkelijke frisheid van het evangelie terug te krijgen, verschijnen er nieuwe wegen, creatieve methoden, andere uitdrukkingsvormen, meer welsprekende tekenen, woorden die vol zijn van

3 Brief aan kardinaal Marc Ouellet, Voorzitter van de Pauselijke Commissie voor Latijns Amerika (19 maart 2016).

een vernieuwde betekenis voor de huidige wereld” (Evangelii Gaudium, 11). Het is essentieel dat wij, als Kerk, in staat zijn om met verdriet en schaamte de wreedheden te erkennen en te veroordelen, begaan door godgewijde personen, geestelijken, en mensen belast met de missie om te zorgen voor de meest kwetsbaren. Laten we vergeving vragen voor onze eigen zonden en de zonden van anderen. Een besef van zonde helpt ons om de fouten, misdaden en wonden uit het verleden te erkennen en maakt ons in het heden meer open en toegewijd op weg naar hernieuwde bekering.

Zo ook zullen boetedoening en gebed ons helpen om onze ogen en ons hart voor het lijden van andere mensen te openen en om de dorst te weerstaan naar macht en bezit, zo vaak de oorzaak van deze vormen van kwaad. Mogen vasten en bidden onze oren openen voor de verzwegen pijn van kinderen, jongeren en gehandicapten. Een vasten dat ons hongerig en dorstig naar gerechtigheid kan maken en ons ertoe aanzet in de waarheid te staan en alle gerechtelijke maatregelen te ondersteunen die nodig zijn. Een vasten dat ons wakker schudt en ons toegewijd maakt aan de waarheid en de naastenliefde met alle mannen en vrouwen van goede wil, en de samenleving in het algemeen op de strijd tegen alle vormen van machtsmisbruik, seksueel misbruik en het misbruik van het geweten.

Op deze manier kunnen we duidelijk onze roeping laten zien als “het teken en instrument van de innerlijke vereniging met God en van de eenheid van heel het mensdom” (Lumen Gentium, 1).

“Als één lid lijdt, delen alle ledematen in het lijden”, zei Sint-Paulus. Door een houding van gebed en boetedoening, stemmen we ons als individu en als gemeenschap af op deze oproep, zodat we groeien in de gave van mededogen, in rechtvaardigheid, preventie en herstel. Maria koos ervoor om aan de voet van het kruis van haar Zoon te staan. Zonder aarzeling stond ze vastberaden naast Jezus. Zo had ze haar hele leven gedaan. Als we de verwoesting voelen veroorzaakt door kerkelijke wonden, doen we er goed aan om met Maria “meer op het gebed aan te dringen”, om des te meer te groeien in liefde en trouw aan de Kerk (Sint-Ignatius van Loyola, Geestelijke Oefeningen 319). Zij, de eerste van de leerlingen, leert ons allen als leerlingen hoe we stil moeten staan bij het lijden van onschuldigen, zonder excuses of lafheid. Naar Maria kijken, is het voorbeeld ontdekken van een ware volgeling van Christus. Moge de Heilige Geest ons de genade van bekering schenken en de

innerlijke zalving die nodig is om onze wroeging te uiten en onze vaste wil om deze misdaden van mishandeling moedig te bestrijden.

Vaticaanstad, 20 augustus 2018
Franciscus

*Vertaling: Vlaamse Bisschoppen via www.kerknet.be, voor Nederland aangepast met geciteerde teksten uit de Nederlandse vertalingen daarvan
Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK*

BOODSCHAP VAN PAUS FRANCISCUS VOOR DE WERELDDAG VAN DE ARMEN

18 november 2018, 33ste zondag van de Tijd door het jaar

Die roepen in nood, naar hen luistert de Heer

1. “Die roepen in nood, naar hen luistert de Heer” (Ps. 34, 7). De woorden van de psalmist worden ook de onze op het ogenblik dat wij geroepen zijn om de verschillende omstandigheden van lijden en marginalisering onder ogen te zien waarin zoveel broeders en zusters leven die wij gewoonlijk aanduiden met de algemene term “armen”. De schrijver van deze woorden is niet onbekend met deze omstandigheden, integendeel. Hij ervaart de armoede aan den lijve en verandert haar toch in een lied van lofprijzing van en dank aan de Heer. Vandaag maakt deze psalm het ook ons, die door zoveel vormen van armoede zijn omgeven mogelijk te begrijpen wie de ware armen zijn. Wij zijn geroepen de blik te richten op hen om te luisteren naar hún roepen en hun noden te erkennen.

Vóór alles wordt tegen ons gezegd dat de Heer luistert naar de armen die tot Hem roepen, en dat Hij goed is voor hen die hun toevlucht tot Hem zoeken met een hart dat gebroken is door droefheid, eenzaamheid en uitsluiting. Hij luistert naar allen die worden vertrapt in hun waardigheid en desondanks de kracht hebben hun blik naar boven te richten om licht en vertroosting te ontvangen. Hij luistert naar hen die worden vervolgd in de naam van een valse gerechtigheid, onderdrukt door een politiek die deze naam onwaardig is, en beangstigd door geweld; en toch weten zij dat zij in God hun Heiland hebben. Wat uit dit gebed naar boven komt, is vooral het gevoel van overgave aan en vertrouwen in een Vader die luistert en ontvankelijk is. Op de golflengte van deze woorden kunnen wij dieper begrijpen wat Jezus heeft verkondigd met de zaligspreking “Zalig de armen van geest, want aan hen behoort het Rijk der hemelen” (Mat. 5, 3).

Krachtens deze unieke, en om vele redenen onverdiende en moeilijk volledig uit te drukken ervaring voelt men hoe dan ook het verlangen om deze aan anderen mee te delen, vóór alles aan allen die, zoals de psalmist, arm, afgewezen, gemarginaliseerd zijn. Niemand mag zich immers van de liefde van de Vader uitgesloten voelen, vooral in een wereld die vaak de rijkdom verheft tot eerste doel en de mensen in zichzelf opsluit.

2. De psalm karakteriseert de houding van de arme en zijn verhouding met God met drie werkwoorden. Het eerste is: “roepen”. De toestand van armoede kan niet met één woord worden beschreven, maar wordt een kreet die door de hemelen heen gaat en God bereikt. Wat drukt de kreet van de arme anders uit dan zijn lijden en eenzaamheid, zijn desillusie en hoop? Wij kunnen ons afvragen: hoe kan het dat deze kreet, die omhoog stijgt tot voor Gods aanschijn, onze oren niet bereikt en deze ons onverschillig en onaangedaan laat? Op een Dag als deze zijn wij geroepen tot een ernstig gewetensonderzoek om te begrijpen of wij werkelijk in staat zijn om naar de armen te luisteren.

Wij hebben behoefte aan de stilte van het luisteren om hun stem te herkennen. Als wij te veel praten, zullen wij er niet in slagen naar hen te luisteren. Ik ben vaak bang dat veel initiatieven, hoe prijzenswaardig en noodzakelijk ook, meer erop gericht zijn om onszelf te behagen dan om werkelijk de kreet van de arme gewaar te worden. In dat geval is, op het ogenblik dat de armen hun kreet laten horen, de reactie niet consequent: niet in staat om aan te sluiten bij hun toestand. We zijn zo verstrikt geraakt in een cultuur die ertoe verplicht naar onszelf in de spiegel te kijken en bovenmatig voor onszelf te zorgen, dat we van mening zijn dat een gebaar van altruïsme voldoende kan zijn om de mensen tevreden te stellen zonder ons direct in gevaar te brengen.

3. Een tweede werkwoord is “antwoorden”. De Heer, zo zegt de psalmist, luistert niet alleen naar de kreet van de arme, maar Hij antwoordt. Zijn antwoord is, zoals heel de heilsgeschiedenis laat zien, een volledige deelname van liefde aan de toestand van de arme. Dat is zo geweest, toen Abraham God zijn verlangen tot uitdrukking bracht om een nageslacht te hebben, ondanks dat hij en zijn vrouw Sara geen kinderen hadden (vgl. Gen. 15, 1-6). Dat is gebeurd, toen Mozes door het vuur van een braamstruik die brandde zonder verteerd te worden, de openbaring van de goddelijke naam en de zending heeft ontvangen om het volk uit Egypte te laten vertrekken (vgl. Ex. 3, 1-15). En dat antwoord is bevestigd gedurende heel de tocht van het volk door de woestijn; toen het de kwellingen van de honger en de dorst voelde (vgl. Ex. 16, 1-16; 17, 1-7) en toen het verviel tot de ergste ellende, dat wil zeggen de ontrouw aan het verbond en de afgodendienst (vgl. Ex. 32, 1-14).

Het antwoord van God aan de arme is altijd een ingreep van heil om de wonden van ziel en lichaam te helen, om de gerechtigheid te herstellen en te

helpen het leven met waardigheid weer op te nemen. Het antwoord van God is ook een oproep voor wie ook maar in Hem gelooft, om evenzo te doen binnen de grenzen van het menselijke. De Werelddag van de Armen wil een klein antwoord zijn dat vanuit de hele, over de wereld verspreide, Kerk zich richt tot alle armen van ieder land, opdat zij niet denken dat hun kreet in het luchtledige is terechtgekomen. Waarschijnlijk is het als een druppel water in de woestijn van de armoede; maar toch kan het een teken van samen delen zijn voor hen die in nood verkeren, om de actieve aanwezigheid te voelen van een broeder en een zuster. De armen hebben geen behoefte aan een daad van delegeren, maar aan een persoonlijke betrokkenheid van allen die luisteren naar hun kreet. De zorg van de gelovigen mag zich niet beperken tot een vorm van bijstand -hoe noodzakelijk en gepast op het eerste ogenblik ook-, maar vereist de “aandacht van liefde” (apostolische exhortatie Evangelii gaudium, 199) die de ander als persoon eert en zijn welzijn zoekt.

4. Een derde werkwoord is “bevrijden”. De arme van de Bijbel leeft met de zekerheid dat God ten gunste van hem ingrijpt om hem zijn waardigheid terug te geven. Armoede wordt niet gezocht, maar veroorzaakt door egoïsme, hoogmoed, hebzucht en ongerechtigheid. Kwaden die zo oud zijn als de mens, maar nog altijd zonden die zoveel onschuldigen treffen en leiden tot dramatische maatschappelijke consequenties. De handeling waarmee de Heer bevrijdt, is een daad van heil voor al degenen die Hem hun verdriet en angst hebben getoond. De gevangenschap van de armoede wordt doorbroken door de kracht van Gods ingrijpen. Veel psalmen vertellen en vieren deze heilsgeschiedenis die een bevestiging vindt in het persoonlijke leven van de arme: “Hij bekommert zich om de gekwelde. Hij wendt zijn aangezicht niet af, maar luistert naar zijn roepen” (Ps. 22, 25). Gods aangezicht kunnen aanschouwen is een teken van zijn vriendschap, zijn nabijheid, zijn heil. “Ik mag mij verheugen in uw erbarmen, Gij ziet mijn ellende, [...] geeft mijn voeten ruim baan” (Ps. 31, 8-9). De arme “ruim baan” bieden is gelijk aan hem bevrijden uit de “strik van de jagers” (Ps. 91, 3), hem losmaken uit de val die hem op zijn weg is gezet, opdat hij ongehinderd kan gaan en met serene blik naar het leven kan kijken. Gods heil neemt de vorm aan van een naar de arme uitgestoken hand, die opname aanbiedt, beschermt en het mogelijk maakt de vriendschap te voelen waaraan hij behoefte heeft. Beginnend bij deze concrete en tastbare nabijheid start een echt traject van bevrijding: “Iedere christen en iedere gemeenschap is geroepen om instrument van God te zijn voor de bevrijding en de vooruitgang van de armen, zodat zij ten volle

kunnen integreren in de maatschappij; dit veronderstelt dat wij volgbaar en oplettend zijn om de kreet van de arme te horen en hem hulp te bieden” (apostolische exhortatie Evangelii gaudium, 187).

5. Het ontroert mij te weten dat zoveel armen zich hebben vereenzelvigd met Bartimeüs, over wie de evangelist Marcus het heeft (vgl. 10, 46-52). De blinde Bartimeüs “zat langs de weg te bedelen” (v. 46) en toen hij Jezus voorbij hoorde komen, “begon hij luidkeels te roepen” en de “Zoon van David” te smeken medelijden met hem te hebben (vgl. v. 47). “Velen snauwden hem toe te zwijgen, maar hij riep nog veel harder” (v. 48). De Zoon van God luisterde naar zijn roepen: “‘Wat wilt ge dat Ik voor u doe?’ De blinde antwoordde: ‘Rabboeni, maak dat ik zien kan!’” (v. 51). Deze bladzijde uit het evangelie maakt zichtbaar wat de psalmist verkondigde als belofte. Bartimeüs is een arme die verstoken is van fundamentele vermogens zoals zien en werken. Hoeveel routes leiden ook vandaag nog tot vormen van onzekerheid! Het gebrek aan basale bestaansmiddelen, de marginaliteit, wanneer men niet meer volledig beschikt over eigen werkkraft, de verschillende vormen van maatschappelijke slavernij ondanks de door de mensheid tot stand gebrachte vooruitgang... Hoeveel armen zitten er zoals Bartimeüs vandaag aan de rand van de weg en zoeken naar een zin voor hun toestand! Hoeveel van hen vragen zich af waarom zij diep in deze afgrond terecht zijn gekomen en hoe zij eruit kunnen komen! Zij wachten erop dat iemand tot hen nadert en zegt: “Heb goede moed! Sta op, Hij roept u” (v. 49).

Het gebeurt helaas vaak dat de stemmen die men hoort daarentegen verwijtend zijn en verzoeken om te zwijgen en te ondergaan. Het zijn valse stemmen, vaak bepaald door een angst voor de armen, die niet alleen worden beschouwd als nooddrufte personen, maar ook als mensen die onzekerheid, instabiliteit, verwarring in het dagelijks leven brengen en daarom moeten worden afgewezen en op een afstand moeten worden gehouden. Men neigt ertoe een afstand tussen zichzelf en hen te creëren en men realiseert zich niet dat men zich zo verwijdt van de Heer Jezus, die hen niet afwijst, maar hen tot zich roept en hen troost. Hoe toepasselijk klinken in dit geval de woorden van de profeet over de levensstijl van een gelovige: “de strengen van het juk losmaken, de geknechte de vrijheid hergeven en alle jukken door te breken [...] uw brood delen met wie honger heeft; arme zwervers opnemen in uw huis; een naakte kleden die gij ziet” (Jes. 58, 6-7). Deze handelwijze maakt het mogelijk dat de zonde wordt vergeven (vgl. 1 Petr. 4, 8), dat de

gerechtigheid haar weg aflegt en dat, wanneer wij tot de Heer roepen, Hij dan zal antwoorden en zeggen: hier ben Ik! (vgl. Jes. 58, 9).

6. De armen zijn de eersten die in staat zijn om de tegenwoordigheid van God te herkennen en getuigenis af te leggen van zijn nabijheid in hun leven. God blijft zijn belofte trouw en ook in de duisternis van de nacht laat Hij het niet ontbreken aan de warmte van zijn liefde en vertroosting. Om echter de drukkende toestand van de armoede te overwinnen is het noodzakelijk dat zij de aanwezigheid van de broeders en zusters gewaar worden die zich om hen bekommeren en die door de deur van hun hart en leven open te zetten, hen laten voelen dat zij hun vrienden en familieleden zijn. Alleen zo kunnen wij “de reddende kracht van hun leven erkennen” en “dit in het middelpunt van deweg van de Kerk te plaatsen” (apostolische exhortatie Evangelii gaudium, 198).

Op deze Werelddag worden wij uitgenodigd een concrete vorm te geven aan de woorden van de psalm: “De armen zullen eten en verzadigd worden” (Ps. 22, 27). Wij weten dat in de tempel van Jeruzalem na de offerrite het gastmaal plaatsvond. In veel bisdommen is dit een ervaring geweest die afgelopen jaar de viering van de Eerste Werelddag van de Armen heeft verrijkt. Velen hebben de warmte van een huis gevonden, de vreugde van een feestmaal en de solidariteit van allen die hun tafel op een eenvoudige en broederlijke wijze hebben willen delen. Ik zou graag willen dat ook dit jaar en in de toekomst deze Dag zou worden gevierd in het teken van de vreugde voor het hervonden vermogen om samen te zijn. Samen in gemeenschap bidden en op zondag de maaltijd delen, het is een ervaring die ons terugbrengt naar de eerste christengemeenschap die de evangelist Lucas beschrijft in al haar originaliteit en eenvoud: “Zij legden zich ernstig toe op de leer der apostelen, bleven trouw aan het gemeenschappelijk leven en ijverig in het breken van het brood en in het gebed. [...] Allen die het geloof hadden aangenomen, waren eensgezind en bezaten alles gemeenschappelijk; ze waren gewoon hun bezittingen en goederen te verkopen en die onder allen te verdelen naar ieders behoefte” (Hand. 2, 42.44-45).

7. De christelijke gemeenschap onderneemt iedere dag talloze initiatieven om een teken van nabijheid en troost te bieden in vele vormen van armoede die wij voor ons zien. Vaak slaagt de samenwerking met andere instanties die niet door het geloof, maar door menselijke solidariteit worden bezielde,

erin om hulp te bieden die wij alleen niet zouden kunnen verwezenlijken. Erkennen dat in de immense wereld van de armoede ook onze inbreng beperkt, zwak en onvoldoende is, leidt ertoe de handen uit te strekken naar anderen, opdat wederzijdse samenwerking op de meest doeltreffende wijze haar doel kan bereiken. Wij worden door het geloof en het imperatief van de naastenliefde gedreven, maar wij weten andere vormen van hulp en solidariteit te erkennen die gedeeltelijk dezelfde doelen voor ogen hebben, mits wij maar niet hetgeen ons eigen is, verwaarlozen, namelijk allen naar God en tot heiligheid brengen. De dialoog tussen de verschillende ervaringen en de nederigheid om onze medewerking zonder enige geldingsdrang te verlenen is een passend en volledig evangelisch antwoord dat wij kunnen verwezenlijken.

Het gaat er niet om ten opzichte van de armen de eerste te willen zijn met ingrijpen, maar wij kunnen nederig erkennen dat het de Geest is die gebaren opwekt die een teken zijn van het antwoord en de nabijheid van God. Wanneer wij een manier vinden om de armen te benaderen, weten wij dat de eerste plaats Hem toekomt die onze ogen en ons hart heeft geopend voor de bekering. De armen hebben geen behoefte aan geldingsdrang, maar aan liefde die zich weet te verbergen en het goede dat men gedaan heeft, weet te vergeten. De ware hoofdrolspelers zijn de Heer en de armen. Wie zich dienstbaar opstelt, is een instrument in de handen van God om zijn tegenwoordigheid en heil te doen erkennen. De heilige Paulus herinnert hieraan, wanneer hij aan de christenen van Corinthe, die onder elkaar wedijverden in charisma's en daarbij zochten naar de meest aanzienlijke, schrijft: “het oog kan niet tot de hand zeggen: ‘ik heb je niet nodig’, en evenmin het hoofd tot de voeten: ‘ik heb je niet nodig’” (1 Kor. 12, 21). De apostel maakt een belangrijke overweging, wanneer hij opmerkt dat de ledematen van het lichaam die het zwakst lijken, het noodzakelijkst zijn (vgl. v. 22); en “die wij beschouwen als minder eerbaar, omgeven wij met groter eer, terwijl de andere dat niet nodig hebben” (vv. 23-24). Terwijl Paulus een fundamenteel onderricht geeft over de charisma's, voedt hij de gemeenschap ook op tot een evangelische houding ten opzichte van haar zwakste en meest behoeftige leden. Gevoelens van verachting en piëtisme jegens hen dienen ver te zijn van de leerlingen van Christus: zij zijn veeleer geroepen hun eer te brengen, hun voorrang te geven, ervan overtuigd dat zij een werkelijke aanwezigheid zijn van Jezus te midden van ons. “Al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders, hebt gij voor mij gedaan” (Mat. 25, 40).

8. Hier begrijpt men hoe ver onze levenswijze afstaat van die van de wereld die hen die macht en rijkdom hebben, prijst, navolgt en nabootst, terwijl zij de armen marginaliseert en hen beschouwt als afval en een schande. De woorden van de apostel zijn een uitnodiging om evangelische volheid te geven aan de solidariteit met de zwakste en minder bedeelde leden van het lichaam van Christus: “Wanneer één lid lijdt, delen alle ledematen in het lijden; wordt één lid geëerd, alle delen in de vreugde” (1 Kor. 12, 26). Op dezelfde wijze spoort hij ons in de Brief aan de Romeinen aan: “Verblijdt u met de blijden en weent met hen die wenen. Weest eensgezind. Schikt u zonder hooghartigheid in de omgang met gewone mensen” (12, 15-16). Dat is de roeping van een leerling van Christus; het ideaal waarnaar men volhardend moet streven is steeds meer “de gezindheid van Christus Jezus” (Fil. 2, 5) in ons op te nemen.

9. Een woord van hoop wordt de natuurlijke epiloog waarop het geloof zich richt. Vaak zijn het juist de armen die onze onverschilligheid in een crisis storten, omdat die houding voortkomt uit een te immanente en met het heden verbonden visie op het leven. De kreet van de arme is ook een kreet van hoop waarmee hij de zekerheid laat zien dat hij wordt bevrijd. De hoop, gebaseerd op de liefde van God die degene die zich aan Hem toevertrouwt, niet in de steek laat (vgl. Rom. 8, 31-39). De heilige Theresia van Avila schreef in haar Weg van de vervolmaking: “De armoede is een goed dat alle goeds van de wereld in zich sluit; zij garandeert ons een grote heerschappij, ik bedoel dat zij ons heer maakt over alle aardse goederen, omdat zij ons deze doet minachten” (2, 5). In de mate waarin wij in staat zijn het ware goede te onderscheiden, worden wij rijk ten overstaan van God en wijs ten overstaan van onszelf en de anderen. Het is juist zo: in de mate waarin men erin slaagt de juiste en ware zin aan de rijkdom te geven, groeit men in menselijkheid en krijgt men het vermogen tot samen delen.

10. Mijn medebroeders bisschoppen, de priesters en in het bijzonder de diakens, aan wie de handen zijn opgelegd voor de dienst aan de armen (vgl. Hand. 6, 1-7) samen met de Godgewijde personen en zoveel mannelijke en vrouwelijke leken die in parochies, verenigingen en bewegingen het antwoord van de Kerk op de kreet van de armen tastbaar maken, nodig ik uit om deze Werelddag te beleven als een bevoorrecht ogenblik van nieuwe evangelisatie. De armen evangeliseren ons door ons te helpen iedere dag de schoonheid van het evangelie te ontdekken. Laten wij deze gelegenheid van genade niet in het

luchtledige doen verdwijnen. Laten wij ons allen schuldenaars ten opzichte van hen voelen, opdat door elkaar de hand te reiken de heilzame ontmoeting tot stand komt die het geloof ondersteunt, de liefde concreet maakt en de hoop in staat stelt zeker verder te gaan op de weg naar de Heer die komt.

Vanuit het Vaticaan, 13 juni 2018

Liturgische gedachtenis van de heilige Antonius van Padua

Franciscus

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers

Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK

MODEL PRIVACYREGLEMENT EN PRIVACYVERKLARING VOOR PCI'S EN ARMENBESTUREN

6 juli 2018

In mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht geworden. Deze nieuwe wet voor de bescherming van persoonsgegevens heeft ook gevolgen voor de Parochiële Caritas Instelling (PCI) (of Armenbestuur) van de parochies. Voor de PCI's en Armenbesturen zijn nu een model privacyreglement en een model privacyverklaring beschikbaar.

Beide modellen zijn beschikbaar gemaakt door het Secretariaat van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap (SRKK) en met een begeleidende brief via de bisdommen aan de PCI's en Armenbesturen verstuurd. Daarnaast zijn ze te downloaden via www.rkkerk.nl. Het zijn modellen, omdat de documenten door de PCI-besturen zelf vastgesteld dienen te worden en op sommige onderdelen verder moeten worden ingevuld. Voor het model reglement geldt dat het is goedgekeurd door de Nederlandse Bisschoppenconferentie.

Met behulp van zowel het reglement als de privacyverklaring kunnen diegenen die zich met een hulpvraag richten tot een PCI of Armenbestuur goed worden geïnformeerd over hun rechten en plichten als het gaat om hun gegevens.

Het privacyreglement en de privacyverklaring kunnen worden gedownload op de AVG-pagina voor r.-k. parochies www.rkkerk.nl/avg

Wie het nieuws omtrent de AVG vanuit de Rooms-Katholieke Kerk direct in de eigen mailbox wil ontvangen, kan zich daar abonneren op de gratis AVG-nieuwsbrief.

VERKLARING NEDERLANDSE BISCHOPPENCONFERENTIE OVER MAATREGELEN SEKSUEEL MISBRUIK 10 september 2018

Inleiding

Naar aanleiding van recente nieuwe publicaties over seksueel misbruik door priesters en religieuzen in Pennsylvania en eerder al in Australië ervaren veel gelovigen opnieuw pijn en schaamte als gevolg van berichten over misbruik waarin de ellende van slachtoffers scherp naar voren komt. De Nederlandse bisschoppen delen in die pijn en schaamte.

De bisschoppen veroordelen seksueel misbruik, waar dit ook gepleegd wordt. Echter vooral in de Kerk, die de opdracht heeft het Evangelie van Christus uit te dragen, mag seksueel misbruik nooit of te nimmer voorkomen. De Kerk moet er alles aan doen om een veilige plek te zijn voor minderjarigen die -op welke manier dan ook- aan haar zorgen worden toevertrouwd. De bisschoppen dragen hiervoor primaire verantwoordelijkheid. Wij betreuren het daarom ten zeerste dat er bisschoppen zijn die deze verantwoordelijkheid niet genomen hebben of zelfs zichzelf aan seksueel misbruik schuldig hebben gemaakt.

Door het recente nieuws is de vraag gerezen wat de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland met klachten van seksueel misbruik door medewerkers van de Kerk heeft gedaan dan wel momenteel doet.

Erkenning, hulp en genoegdoening

Toen in maart 2010 de eerste berichten naar buiten kwamen over seksueel misbruik zoals dat is voorgekomen in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland, hebben de Nederlandse Bisschoppenconferentie (BC) en de KNR gezamenlijk aan de heer drs. W.J. Deetman, oud-minister en oud-voorzitter van de Tweede Kamer, de opdracht gegeven om samen met de naar hem genoemde commissie het seksueel misbruik, gepleegd door medewerkers van de Rooms-Katholieke Kerk in het tijdvak tussen 1945 en 2010, in beeld te brengen. Op advies van de Commissie Deetman, die haar rapport publiceerde op 16 december 2011, hebben de BC en de KNR voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik de onafhankelijke Stichting Beheer & Toezicht inzake seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (Stichting Beheer & Toezicht) opgericht. Deze Stichting had

vier pijlers: het Meldpunt waar klagers hun klachten konden indienen, de Klachtencommissie die de klachten onderzocht, de Compensatiecommissie die een genoegdoening vaststelde in overeenstemming met wat in de Nederlandse rechtspraktijk gebruikelijk is (met een maximum van € 100.000,-) en een Platform Hulpverlening dat de opdracht had slachtoffers van seksueel misbruik in contact te brengen met gespecialiseerde hulpverleners. Daarnaast kwamen er ook mogelijkheden voor schikkingen en mediation. Bij de klachtenbehandeling werd geen rekening gehouden met verjaring. Ook werden klachten tegen overleden aangeklaagden in behandeling genomen.

De bisschoppen hechten hierbij hoge waarde aan de inzet van onafhankelijke commissies en onafhankelijke deskundigen om de waarheid betreffende seksueel misbruik boven tafel te brengen en te achterhalen wat er feitelijk gebeurd is. Wij hebben hen evenals de hogere religieuze oversten vrij toegang verleend tot onze archieven.

Het seksueel misbruik dat heeft plaatsgevonden kan helaas nooit meer ongedaan worden gemaakt. Echter, de BC en de KNR hebben geprobeerd om op bovengenoemde wijze naar vermogen aan de slachtoffers erkenning, genoegdoening en hulp te bieden met als doel zo mogelijk een begin te maken met een proces van heling. Daarbij moesten wij als bisschoppen tezamen met de hogere religieuze oversten een leerproces doormaken. Onze eerste reacties waren niet altijd goed en adequaat. Wij moesten pioniersarbeid verrichten. Er waren immers geen voorbeelden voorhanden in andere sectoren van de Nederlandse samenleving van manieren waarop een bevredigend antwoord kon worden gevonden op de in korte tijd ontstane stortvloed van klachten van seksueel misbruik, veelal van vele tientallen jaren geleden en betreffende aangeklaagden die al overleden waren. Gaandeweg hebben wij echter geleerd hoe we met de slachtoffers in gesprek konden gaan en daadwerkelijk erkenning, hulp en genoegdoening konden bieden. Bij alles wat we gedaan hebben, hebben we het belang van de slachtoffers steeds voorop gesteld.

Het Voorzittersoverleg, ingesteld in oktober 2013, waarin kardinaal Eijk als portefeuillehouder voor het dossier seksueel misbruik namens de BC, Br. C. van Dam c.s.a. als voorzitter van de KNR en de heer G. Klabbers als voorzitter van de koepelorganisatie van slachtofferorganisaties (KLOKK) zitting hadden, heeft zich intensief gebogen over de knelpunten die zich voordeden in de algemene regelingen voor de behandeling van klachten van

seksueel misbruik. De Contactcommissie onder leiding van de voorzitter van de BC Mgr. Van den Hende zorgde voor oplossingen bij stagnaties in de behandeling van afzonderlijke klachten.

Omdat sommige klachten wegens gebrek aan steunbewijs niet gegrond konden worden verklaard, terwijl die desalniettemin authentiek overkwamen, is via een door de heer Deetman geleide Slotactie aan de betrokken slachtoffers nog zoveel mogelijk erkenning, genoegdoening en hulp aangeboden.

De Voorzieningenrechter in Utrecht bepaalde op 1 oktober 2014 dat klachten van seksueel misbruik uiterlijk tot 1 mei 2015 bij de Klachtencommissie van de Stichting Beheer & Toezicht konden worden ingediend.

Daartoe opgeroepen door een tweetal moties in de Tweede Kamer, hebben de BC en de KNR voor schrijvende klachten die vanaf de sluitingstermijn van de klachtenbehandeling bij de Klachtencommissie van de Stichting Beheer & Toezicht zijn ingediend, de Afspraak Nagekomen Meldingen gemaakt. Deze voorziet in een gesprek van de klager met een team van deskundigen, erkenning, hulp en een bescheiden genoegdoening van maximaal € 5.000,-.

De Klachtencommissie heeft intussen alle klachten behandeld en ook de Compensatiecommissie heeft haar werkzaamheden afgerond. Tijdens een persconferentie op 18 december 2017 heeft de Stichting Beheer & Toezicht haar Eindrapport⁴ aangeboden aan kardinaal Eijk, de voorzitter van de KNR en de voorzitter van KLOKK.⁵

Op 20 augustus 2018 heeft de BC de Engelse vertaling van het Eindrapport van de Stichting Beheer & Toezicht 'Reporting Centre Sexual Abuse within the Roman Catholic Church in the Netherlands: Report on activities 2011-2018'⁶ toegestuurd aan de betrokken instanties van de Heilige Stoel: de Congregatie voor de Geloofsleer en de Pauselijke Commissie voor de Bescherming van

4 <https://www.meldpuntmisbruikrkk.nl/S/SiteAssets/Paginas/default/Meldpunt%20Seksueel%20Misbruik%20RKK%20-%20Verslag%20van%20werkzaamheden%202011-2018%20corr.pdf>

5 <https://www.rkkerk.nl/kerk-neemt-eindverslag-stichting-beheer-toezicht-ontvangst/>

6 <https://www.meldpuntmisbruikrkk.nl/S/SiteAssets/Paginas/default/Report%20on%20activities%202011-2018.pdf>

Minderjarigen en tevens aan de apostolisch nuntius in Den Haag. De BC en de KNR hopen dat men ook elders in de wereldkerk voordeel kan hebben van de ervaringen van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland waar het gaat om het geven van erkenning, hulp en genoegdoening aan slachtoffers van seksueel misbruik door medewerkers van de Kerk. Tevens is de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland bereid haar ervaringen op dit gebied te delen met andere sectoren in de maatschappij die met seksueel misbruik in de eigen gelederen geconfronteerd worden.

Klachten van grensoverschrijdend gedrag kunnen vanaf 1 mei 2015 worden gemeld bij het Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK. De jaarverslagen van het Meldpunt worden gepubliceerd op de website van het Meldpunt (<https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/>). Bij klachten van seksueel misbruik van minderjarigen tegen nog levende personen die vallen onder de verantwoordelijkheid van een bisschop of hogere overste wordt door deze onverwijld aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie en worden tegen de betrokken aangeklaagde adequate maatregelen genomen om herhaling te voorkomen. Deze kunnen behelzen dat het aangeklaagde verboden wordt om bestuurlijk, pastoraal en liturgisch actief te zijn en dat het de aangeklaagde -wanneer het om een priester gaat- wordt verboden om publiekelijk de Eucharistie te vieren. Is de aangeklaagde een actieve priester of diaken, dan moet deze bovendien de pastorie verlaten en zich vestigen buiten zijn parochie en de parochie(s) waar het gestelde misbruik heeft plaatsgevonden.

Preventie

In het licht van de vele berichten sinds 2010 over en meldingen van seksueel misbruik in Nederland is het besef verder gegroeid dat een bijzondere aandacht voor preventie van seksueel misbruik in de Kerk noodzakelijk is, ook om daarmee respect te betuigen aan de slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in het verleden. De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland heeft serieus lessen getrokken uit het verleden. Daarbij trekken de bisschoppen en hogere oversten zoveel mogelijk samen op, hetgeen ook één van de aanbevelingen van de commissie Deetman is.

Preventieve regels en maatregelen zijn onder meer:

De Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)⁷ - per 1 januari 2014 eist de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) bij de benoeming van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers, van religieuzen, bij de aanname van kandidaten hiervoor en de aanstelling van bepaalde vrijwilligers en functionarissen. De invoering van de VOG maakt onderdeel uit van het preventiebeleid van de Nederlandse bisdommen, ordes en congregaties. De informatie over de VOG, achtergronden en een handleiding, zijn gepubliceerd op de website van Nederlandse Kerkprovincie (www.rkkerk.nl) en op de website van de KNR (www.knr.nl).

De Gedragscode Pastoraat⁸ - sinds 1 juli 2014 is er één gedragscode voor de Nederlandse bisdommen, het militair ordinariaat en de religieuze instituten die bij de KNR zijn aangesloten. Deze gedragscode sluit aan bij gedragscodes die in andere sectoren van de samenleving gangbaar zijn. Het doel van de Gedragscode Pastoraat is om de sociale veiligheid binnen de Rooms-Katholieke Kerkprovincie in Nederland te bevorderen en te waarborgen.

Verplicht antecedentenonderzoek⁹ sinds 2005 bestaat er een verplichting in de Nederlandse Kerkprovincie om een antecedentenonderzoek uit te laten voeren indien priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers vanuit het bisdom waarin zij werkzaam zijn naar een ander bisdom gaan om daar pastoraal actief te zijn of vanuit een bisdom naar een religieus instituut of omgekeerd gaan om pastoraal werkzaam te zijn. Het onderzoek moet gebeuren voordat de betreffende priester, diaken of pastoraal werk(st)er een benoeming en zending krijgt. Het betreffende protocol is per 1 november 2012 vernieuwd¹⁰. De religieuze instituten hebben deze maatregel vrijwillig uitgebreid naar alle religieuzen, dus niet alleen de priesters en diakens onder hen maar ook de vrouwelijke religieuzen en de broeders.

7 <https://www.rkkerk.nl/rk-kerk-in-nederland-voert-verklaring-omtrent-het-gedrag-vog-in/>

8 https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2018/04/Gedragscode_Pastoraat_2018.pdf

9 <http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/FormulierantecedantenNL.pdf>

10 <http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/ProtocolantecedentenNL.pdf>

Daarnaast zijn vier voorzieningen opgezet, die gericht zijn op de handhaving van de regels uit de Gedragscode en op adequate ondersteuning van slachtoffers:

- Het Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend gedrag¹¹ - indien er sprake is van grensoverschrijdend gedrag van personen die vallen onder de werkingssfeer van de Gedragscode Pastoraat, biedt het reglement de kaders voor onderzoek van klachten. De bisdommen alsmede de religieuze orden en congregaties die onder de KNR vallen, hebben zich verplicht deze kaders toe te passen.

- Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag (Meldpunt)¹² - het Meldpunt is de centrale voorziening waar grensoverschrijdend gedrag kenbaar dient te worden gemaakt. Binnen het Meldpunt is een meldpuntfunctionaris werkzaam die tot taak heeft klachten in ontvangst te nemen en te registreren (volgens een protocol). Tevens is deze functionaris secretaris van de Klachtencommissie. Namens de bisschoppen en hogere oversten is er een Raad van Toezicht die let op het functioneren van het Meldpunt.

- Klachtencommissie¹³ - bij een klacht van grensoverschrijdend gedrag is er een onafhankelijke Klachtencommissie (conform het Reglement) dat de klacht behandelt.

- Vertrouwenspersonen - aan het Meldpunt zijn vertrouwenspersonen verbonden: elk bisdom heeft er één en de KNR heeft er twee.

Daarnaast zijn in het licht van de preventie initiatieven genomen om seksueel misbruik en breder, grensoverschrijdend gedrag, in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland te voorkomen:

11 http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/150501_Reglement_R-K_Meldpunt_Grensoverschrijdend_Gedrag.pdf

12 <https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/>

13 Het Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK en de Klachtencommissie zijn niet dezelfde organen als die functioneerden onder de Stichting Beheer & Toezicht, die ook meldingen en klachten tegen overledenen en inzake verjaard seksueel misbruik van minderjarigen behandelden.

- Verspreiding Gedragscode Pastoraat - de Gedragscode Pastoraat is door de bisschoppen en het bestuur KNR breed verspreid. Deze gedragscode is in alle pastorale teams alsmede in vergaderingen van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers in dekenaten of regiovicariaten besproken, alsmede bij de KNR aangesloten religieuze instituten besproken en hierin ook weer geëvalueerd.

- Ambts- en noviciaatsopleidingen - tijdens de opleidingen voor priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers wordt expliciet aandacht geschonken aan de thematiek van afstand en nabijheid in het pastoraat. Daarbij wordt tevens gebruik gemaakt van externe professionele trainers. Bij de religieuze instituten is er volop aandacht geschonken aan het thema zowel onder de instituten waarvan de leden niet langer actief zijn in het pastoraat alsmede bij de instituten waarvan de leden nog wel pastoraal actief zijn en al dan niet nieuwe leden aannemen. Ieder religieus instituut heeft na juni 2014 de Gedragscode Pastoraat aangevuld met eigen (toegepaste) regels voor het eigen instituut. Vooral die instituten die te maken hebben met jongerenwerk en die over een gastenverblijf beschikken, hebben de regels die daarop betrekking hebben ook kenbaar gemaakt in hun instituten.

- Kennisverwerving - waar mogelijk en relevant wordt deelgenomen aan nationale en internationale congressen over de preventie van seksueel misbruik. Zo hebben vertegenwoordigers van de BC en het bestuur van de KNR in november 2015 deelgenomen aan een congres over preventie van seksueel misbruik van minderjarigen in Luxemburg Trier. Gezamenlijk zijn de Nederlandse ervaringen internationaal gedeeld, met name ook met de betrokken instanties van de Romeinse curie¹⁴.

Tot besluit

Zoals wij aan het begin van deze verklaring zeiden ervaren de bisschoppen net als veel gelovigen naar aanleiding van de recente berichten over seksueel

14 Hoewel tijdens het Ad Limina bezoek van de Nederlandse bisschoppen in december 2013 bleek dat de Congregatie voor de Geloofsleer, die verantwoordelijk is voor de behandeling van gevallen van seksueel misbruik door clerici, grote waardering had voor de voortvarende wijze waarop de Nederlandse Kerkprovincie het probleem van het seksueel misbruik had aangepakt, is de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerk blijvend attent op nieuwe inzichten die de aanpassing van genoemde regelingen noodzakelijk maken en, zoals blijkt uit deze verklaring, doet dit ook.

misbruik opnieuw pijn en schaamte. We zouden hierdoor ook ontmoedigd kunnen worden. Toch roepen de bisschoppen op niet ontmoedigd te raken, maar onze schaamte en pijn om te zetten in toewijding tot preventie en herstel voor de slachtoffers.

Bij het in ontvangst nemen van het Eindrapport van de Stichting Beheer & Toezicht herhaalde kardinaal Eijk de drie uitgangspunten die de BC en de KNR consequent hebben gehanteerd bij de behandeling van het seksueel misbruik, die hij had genoemd in zijn toespraak bij gelegenheid van het ronde tafel overleg met de Tweede Kamer op 29 juni 2016:¹⁵

1. Transparantie ten aanzien van seksueel misbruik;
2. Onafhankelijkheid van het onderzoek van het seksueel misbruik en de behandeling van klachten van seksueel misbruik;
3. Respect voor de slachtoffers.

Deze uitgangspunten zullen de bisschoppen en hogere oversten ook in de toekomst vastberaden blijven hanteren in hun zorg voor slachtoffers van seksueel misbruik en hun zorg voor de preventie van grensoverschrijdend gedrag in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland.

De Bisschoppenconferentie van Nederland

¹⁵ <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2016/08/2016-06-29-Rondetafelgesprek-mondelinge-inbreng-kardinaal-Eijk-def.pdf>

NEDERLANDSE BISCHOPPEN VERWELKOMEN DRS. HARRIE SMEETS ALS NIEUWE BISCHOP VAN ROERMOND

10 oktober 2018

Paus Franciscus heeft op woensdag 10 oktober de deken van Venray, drs. H.M.G. (Harrie) Smeets, benoemd tot bisschop van Roermond, als opvolger van bisschop Frans Wiertz. Hij wordt de 24e bisschop van Roermond, oftewel de 10e bisschop van Roermond sinds het herstel van de hiërarchie in 1853.

Meer dan vijftientig jaar is Harrie Smeets als priester werkzaam in het bisdom Roermond, de laatste jaren tevens als deken en kanunnik (lid van het Kathedraal Kapittel, het belangrijkste adviesorgaan van de bisschop). De leden van de Nederlandse Bisschoppenconferentie zijn verheugd dat het bisdom Roermond nu in de persoon van Mgr. Smeets een nieuwe bisschop kan begroeten.

De bisschoppen beloven samen met de gelovigen in het bisdom Roermond te bidden om zegen en inspiratie voor de nieuwe bisschop en zijn diocese in de tijd die komt. “Graag verwelkomen wij Mgr. Smeets als nieuwe collega in ons midden”, aldus de voorzitter van de bisschoppenconferentie Mgr. Van den Hende.

GEDRAGSCODE PASTORAAT NU OOK BESCHIKBAAR IN HET ENGELS

14 december 2018

De Gedragscode Pastoraat voor de Rooms-Katholieke Kerk is nu ook in een Engelse vertaling beschikbaar. De code geldt sinds 2014, is sindsdien geëvalueerd en sinds 13 april 2018 uitgebreid en aangescherpt. Het doel van de Gedragscode Pastoraat is om de sociale veiligheid binnen de R.-K. Kerkprovincie in Nederland te bevorderen en te waarborgen.

De gedragscode is nu zowel in het Nederlands als in het Engels gratis te downloaden. De Nederlandse vertaling is daarnaast ook beschikbaar in een gedrukte versie. Deze is te bestellen voor de prijs van €2,- per stuk, exclusief behandel- en portokosten.

Bestellen en/of downloaden

Om de Gedragscode Pastoraat (Nederlandse versie) in druk te bestellen stuurt u een mail naar bestel@rkk.nl. Vermeld de titel, uw naam en adresgegevens en het aantal exemplaren dat u wilt bestellen. Met eventuele vragen over uw bestelling kunt u bellen met het bisdom Breda: 076 - 522 34 44, dagelijks telefonisch bereikbaar tot 12.30 uur.

De Gedragscode Pastoraat kan in het Nederlands worden gedownload en in het Engels via: <https://www.rkkerk.nl/publicaties/kerkrechtelijke-documenten/>

BISSCHOPPENCONFERENTIE VRAAGT PAROCHIES TE COLLECTEREN VOOR SULAWESI

10 oktober 2018

De Nederlandse Bisschoppenconferentie roept via de bisdommen parochies op om zondag 14 oktober een extra collecte te houden voor Sulawesi. De opbrengst is bestemd voor directe noodhulp die door de ter plekke wonende zusters FDNCS (dochteren van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart) wordt gegeven aan de bevolking van Palu.

De actie wordt ondersteund door de Stichting Bisschoppelijke Vastenactie die rechtstreeks contact onderhoudt met de zusters. Palu is een provincieplaats op Sulawesi die zeer zwaar is getroffen door de recente aardbeving en de daarop volgende tsunami. De zusters vangen daar onder meer dakloze mensen op en delen voedselpakketten uit.

De schade op Sulawesi is onvoorstelbaar. Ruim tweeduizend mensen overleefden de ramp niet, duizenden raakten gewond en tienduizenden werden dakloos. Nog steeds zijn duizenden mensen vermist - er is nog nauwelijks hoop dat zij het verschrikkelijke natuurgeweld overleefden.

De Nederlandse bisschoppen leven mee met de bewoners van Sulawesi. De grote menselijke nood en de enorme schade doen een dringend beroep op hulp. De bisschoppen vragen dan ook om te bidden en te geven voor de slachtoffers van deze ramp.

De opbrengsten van de collecte, maar ook particuliere giften, kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer NL38INGB0002010534, ten name van St. Bisschoppelijke Vastenactie, Den Haag, onder vermelding van 'Sulawesi'. Direct doneren via vastenactie.nl kan ook.

**COLLECTE EN PARTICULIERE GIFTEN VOOR SULAWESI BRENGEN
MEER DAN € 244.000 OP
21 december 2018**

De collecte en particuliere giften voor Sulawesi, waartoe de bisschoppen opriepen na een tsunami en aardbeving in oktober 2018, bracht al meer dan € 244.000 euro op. Dat blijkt uit een tussenstand van de Stichting Bisschoppelijke Vastenactie (BVA), die laat weten dat er nog steeds giften binnenkomen.

De opbrengst wordt via de zusters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart (FDNSC) rechtstreeks besteed aan de slachtoffers van de natuurramp.

De zusters, die zelf aanwezig zijn in het getroffen gebied (Palu), hebben onmiddellijk na de aardbeving en tsunami hulp geboden aan de getroffen bevolking. Ze vingen op hun eigen terrein en in hun kinderdagverblijf daklozen op. Ook zijn vanuit die locatie medische posten gerund door vrijwilligers die ook naar andere opvangkampen reisden.

Na de eerste weken hebben de zusters in overleg met andere organisaties en congregaties gekeken wat de grootste noden waren in de samenleving. Besloten werd het weeshuis van de zusters te herstellen en verbeteren om ook nieuwe weeskinderen (vanwege de ramp) te kunnen opvangen. Ook het kinderdagverblijf wordt hersteld.

MGR. DR. JAN HENDRIKS BISSCHOP-COADIUTOR VOOR HET BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM

23 december 2018

Zaterdag 22 december 2018 is in Rome bekend gemaakt dat paus Franciscus hulpbisschop dr. J.W.M. (Jan) Hendriks benoemd heeft tot bisschop-coadjutor, met recht van opvolging voor het bisdom Haarlem-Amsterdam. Dit betekent dat Mgr. Jan Hendriks, sinds december 2010 hulpbisschop van het bisdom Haarlem-Amsterdam, te zijner tijd de huidige bisschop Mgr. dr. Jos Punt zal opvolgen.

Mgr. Hendriks is sinds zijn bisschopswijding lid van de Nederlandse Bisschoppenconferentie. Vanuit de bisschoppenconferentie is hij in de Nederlandse kerkprovincie bisschop-referent voor het onderwijs.

Mgr. Van den Hende reageert als voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie op rkkerk.nl: “Mgr. Jan Hendriks is in onze Nederlandse bisschoppenconferentie een vertrouwde collega. Graag bidden wij als bisschoppen voor Mgr. Hendriks bij de start en vervulling van zijn nieuwe verantwoordelijkheid als bisschop-coadjutor en voor onze voortgaande samenwerking in de bisschoppenconferentie en de Nederlandse kerkprovincie.”

30 JAAR VRONESTEYN (1988 - 2018) IN HET JAAR VAN GEBED

1 oktober 2018

Op maandag 1 oktober vierde Centrum Vronesteyn voor de priesteropleiding en diakenopleiding een bijzondere dies. In het Jaar van Gebed bestaat Centrum Vronesteyn 30 jaar. Mgr. Van den Hende verzorgde de dieslezing. In de eucharistieviering daaraan voorafgaand preekte rector Walter Broeders: “Wij mogen leven uit het evangelie, het vóórleven en aan een nieuwe generatie na ons overdragen.”

Verschillende priesters concelebreren tijdens de eucharistieviering in de Sint Martinuskerk in Voorburg. Onder hen vicaris-generaal Tjeerd Visser en emeritus bisschop Mgr. Van Luyn. Diakens zijn Pier Tolsma (lid van het pastoraal team ter plaatse) en Peter Winnubst (lid van het pastoraal team van de parochie H. Augustinus). De muzikale ondersteuning wordt verzorgd door een aantal priesterstudenten en diakenkandidaten.

Omdat Vronesteyn het 30-jarig bestaan viert in het diocesane Jaar van Gebed, spreekt Mgr. Van den Hende in de dieslezing over het gebed. Priesters en diakens zijn een deel van de geloofsgemeenschap, waarin ieder lid geroepen is om aandacht te hebben voor gebed in het dagelijks leven als gelovige, persoonlijk en gemeenschappelijk. Daarom begint de bisschop zijn inleiding met de opdracht van iedere gelovige om te bidden, persoonlijk en gemeenschappelijk.

Aan het eind van de bijeenkomst, na de dieslezing van de bisschop, wordt een speciale uitgave van het Bisdom Magazine uitgereikt: 30 jaar Vronesteyn (1988 - 2018) in het Jaar van Gebed. Het blad werd gemaakt in opdracht van de staf van Centrum Vronesteyn en de Bisdomstaf. Rector Walter Broeders van Vronesteyn overhandigde het eerste exemplaar aan ouders van een van de priesterstudenten van Vronesteyn, een donateur van Vronesteyn en aan de bisschop.

Het blad nodigt mannen die bezig zijn met de vraag of God ze roept om priester of diaken te worden uit om daarover in gesprek te gaan en contact op te nemen met de rector Vronesteyn. Parochies op hun beurt worden uitgenodigd om te bidden voor roepingen en aandacht te geven aan Roepingenzondag, wanneer de collecte bestemd is voor Vronesteyn.

Het blad is verzonden aan donateurs van Vronesteyn en in de loop van oktober verspreid in de parochies in het bisdom. Het bevat getuigenissen van (oud)studenten en donateurs van Vronesteyn. Het legt in woord en beeld de liturgie van de wijding uit en laat zien hoe studenten leren geloven met hun hoofd én met hun hart.

De vorming van priesters en diakens is een verantwoordelijke taak, die met deskundigheid en betrokkenheid ter hand wordt genomen door de staf van Centrum Vronesteyn. Velen in het bisdom bidden voor de opleiding, de studenten en de staf, en geven ook een financiële bijdrage.

Vragen over de vorming en opleiding tot priester of diaken? Neem contact op met rector Broeders via e-mail: priesteropleiding@bisdomrotterdam.nl of www.bisdomrotterdam.nl/vronesteyn. Giften voor Vronesteyn zijn welkom op: IBAN NL29 INGB 0000 3656 73 t.n.v. Centrum Vronesteyn.

BRIEF

Aanvraagmogelijkheid gratis VOG verruimd en verlengd tot 1 juli 2019 15 november 2018

Aan de besturen van de parochies in het bisdom Rotterdam

Geachte parochiebesturen,

Sinds januari 2016 bestaat de mogelijkheid om een gratis Verklaring Omtrent het gedrag (VOG) te verkrijgen voor vrijwilligers die werken met minderjarigen en met mensen met een verstandelijke beperking. Binnen de R.K. Kerk zijn inmiddels via deze regeling ruim 5000 gratis VOG-aanvragen verwerkt.

Wij willen u via deze brief attenderen op het feit dat de bestaande regeling voorlopig op dezelfde wijze tot 1 juli 2019 zal worden voortgezet, met dien verstande dat vanaf 1 november 2018 de regeling door de overheid is uitgebreid naar alle vrijwilligers die werken met mensen in een afhankelijkheidssituatie. Daarmee wordt bedoeld: vrijwilligers die hulp of begeleiding bieden aan kwetsbare groepen of personen. Daarnaast moet er sprake zijn van een risicovolle situatie, zoals één-op-één huisbezoeken. Hierdoor vallen vanaf 1 november 2018 bijvoorbeeld ook vrijwilligers die huisbezoeken aan zieken en ouderen afleggen onder de regeling gratis VOG.

NB Landelijk wordt onderzocht hoe het mogelijk kan worden gemaakt dat parochies in de nabije toekomst zelf digitaal gratis VOG's voor vrijwilligers kunnen aanvragen. Hierover wordt u in een later stadium geïnformeerd.

De bestaande centrale aanvraagprocedure blijft in ieder geval gelden tot 1 juli 2019.

Volledigheidshalve geven we u nogmaals aan op welke wijze u de aanvragen kunt doen.

Hoe werkt het?

Het verdient aanbeveling dat u als parochie een vaste contactpersoon aanwijst voor het aanvragen van (gratis) VOG's. Uw vaste contactpersoon voert via onderstaande link zijn of haar gegevens in plus die van de vrijwilliger waarvoor een gratis VOG aangevraagd wordt. Per vrijwilliger

vult u 1 formulier in. De vragen die u in het formulier beantwoordt, gaan onder andere over uw bekendheid met de preventieve maatregelen die de R.-K. Kerk genomen heeft om seksueel misbruik te voorkomen. Via deze link komt u in het formulier dat u dient in te vullen: <http://fd8.formdesk.com/ipal/aanvraagvog>

De gemotiveerde aanvraag wordt vervolgens binnen het landelijk secretariaat van de R.-K. Kerk verwerkt in het systeem van de dienst Justis. Om de aanvraag voor een gratis VOG te kunnen verwerken is het noodzakelijk dat de vrijwilliger voor wie u de VOG aanvraagt, beschikt over een e-mailadres en DigiD. U moet het e-mailadres, de voorletter(s), de achternaam en de geboortedatum van de vrijwilliger in het aanvraagformulier opgeven. Zorg er dus voor dat u over deze gegevens beschikt of ze bij de vrijwilliger opvraagt. Het is daarnaast raadzaam om de vrijwilliger tijdig te wijzen op de noodzaak van een DigiD, zodat deze eventueel nog door de vrijwilliger aangevraagd kan worden.

De vrijwilliger voor wie de gratis VOG is bestemd, ontvangt van de dienst Justis een e-mail met een link en een code om de aanvraag af te ronden. Via de link en de code in deze e-mail logt de vrijwilliger in met DigiD. Daar rondt de vrijwilliger de VOG-aanvraag af door te bevestigen dat de gegevens juist zijn opgenomen. De code in de e-mail is 30 dagen geldig. Als de vrijwilliger de code laat verlopen, moet de VOG-aanvraag opnieuw. Dat betekent tijdverlies en dubbel werk. Het is daarom aan te bevelen dat de vaste contactpersoon de vrijwilliger informeert over het feit dat hij een e-mail van de dienst Justis kan verwachten. Ook is het goed dat de contactpersoon tijdig bij de vrijwilliger (bijvoorbeeld twee of drie weken nadat de aanvraag is gedaan) informeert of de e-mail ontvangen is en de aanvraag daadwerkelijk is afgerond.

Nadat de vrijwilliger de aanvraag heeft afgerond wordt deze vervolgens door Justis in behandeling genomen. Justis informeert de vrijwilliger zelf schriftelijk over de afhandeling van de aanvraag. In de praktijk krijgt de vrijwilliger de VOG meestal binnen anderhalve week. Als uit onderzoek blijkt dat de vrijwilliger in aanraking is geweest met Justitie, gaat Justis na of dit relevant is voor het doel waarvoor de verklaring is aangevraagd. In dat geval kan het langer duren dan 2 weken voordat de vrijwilliger bericht krijgt. Na ontvangst van zijn VOG overlegt de vrijwilliger deze aan u als parochie.

Zoals gezegd kwamen voor de gratis VOG in uw parochie in aanmerking vrijwilligers die werken met jeugd en jongeren en mensen met een verstandelijke beperking. Ná 1 november 2018 is de VOG gratis aan te vragen voor meer vrijwilligers binnen uw organisatie, namelijk voor alle vrijwilligers die werken met mensen uit kwetsbare doelgroepen. In het geval dat een vrijwilliger werkzaamheden verricht voor kwetsbare doelgroepen en daarnaast als vrijwilliger nog een andere functie bekleedt waartoe ingevolge het besluit van de Bisschoppenconferentie sinds 1 januari 2014 een VOG vereist is, bijvoorbeeld de vrijwilliger die persoonsgegevens beheert, tekenbevoegdheid heeft met betrekking tot financiën etc, dan kunnen meerdere screeningsopties worden aangegeven.

De reguliere VOG blijft verplicht voor alle overige functies waarvoor de regeling “gratis VOG” niet van toepassing is.

Kort samengevat is het van belang de volgende stappen te volgen:

- Stap 1: Controleer voor welke vrijwilligers u een VOG zou moeten aanvragen;
- Stap 2: Check voor wie de VOG gratis zou kunnen zijn;
- Stap 3: Voer de gegevens van deze vrijwilligers in via bovengenoemde link.

Voor vragen naar aanleiding van deze brief kunt u in het bisdom contact opnemen met ondergetekende.

Met een vriendelijke groet,

R. Peeters
hoofd personeel & pastoraal

HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle,
7 juli 2018**

Wijsheden van Jezus Sirach 51, 1-8; 2 Korintiërs 4, 7-25; Matteüs 10, 17-22

Broeders en zusters, heeft u de laatste zin van het evangelie van vandaag nog in uw hoofd? De Heer zegt: Als je gered wilt worden moet je volharden. Wat is dat, volharding? We denken misschien al snel aan de tanden op elkaar, niet zeuren, schouders eronder en doorlopen. Maar als het om volharding gaat, lijkt het me beter dat we niet de betekenis overnemen die de wereld eraan geeft. Alsof alles van onze spieren afhangt, van discipline en grootspraak.

Volharding in Bijbelse zin heeft ermee te maken dat je bereid bent om dingen te verdragen en uit te houden die moeilijk zijn. Een andere belangrijke betekenis van volharding in de Schrift is dat we niet opgeven. Dat we niet nalaten en niet moe worden om datgene te doen waar het op aankomt.

Bij volharding mogen we kijken naar het leven van onze Heer Jezus. Hij was niet iemand met grootspraak. Niet iemand met de tanden op elkaar en ten koste van anderen doorduwen. Het is Jezus zelf die zijn leven ten einde toe gedragen heeft in de eerste betekenis van volharding. Hij heeft verdragen wat Hij aan lijden ontmoette. Hij heeft verdragen wat er aan onrecht op Hem afkwam en heeft volgehouden tot het uiterste aan het kruis. Daarbij is Hij niet moe geworden om steeds opnieuw de liefde te verkondigen. Een liefde die barmhartigheid betekent en leven ten volle in het licht van God.

Volharding zoals in het leven van Onze Heer - van verdragen en uithouden en niet moe worden - vinden we ook terug in het leven van de Martelaren van Gorcum. De Martelaren hebben zich hier op deze plaats toevertrouwd aan God. Je zult maar meegenomen worden. Nog net niet van je bed gelicht, maar wel in gevangenschap worden bedreigd, vernederd, gepijnigd. Dan sta je hier en moet je je geloof in de eucharistie loslaten en ook het liefst hele lelijke dingen over de paus zeggen.

De Martelaren hebben dat onrecht en die dreiging verdragen, volgehouden. Het verslag van hun terechtstelling getuigt dat ze niet moe zijn geworden om steeds opnieuw uit te leggen wat het geloof voor hen betekent. Wat de Kerk

is, wie Jezus Christus is, wat de eucharistie als bron en hoogtepunt voor ons inhoudt (cf. Matteüs 10, 19-20).

Volharding heeft dus niet te maken met even doorzetten alleen. Of je eigen spieren gebruiken, op je eigen kracht vertrouwen. Het is op de eerste plaats je overgeven aan de liefde van God. Je toevertrouwen aan zijn trouw en redding. Zoals het stond in de eerste lezing: Denken aan de weldaden van eerder (Sirach 51, 8). Denken aan Gods barmhartigheid, zoals Hij die ons heeft betoond. Je als het ware laten bemoedigen door wat er aan weldaden van Godswege achter ons ligt in de heilsgeschiedenis met God, om dan nu de moed te hebben om te verdragen, vol te houden en niet los te laten.

Heel bijzonder mogen wij dat doen in het Jaar van Gebed, dat heel bijzonder in het bisdom Rotterdam een jaar lang een terugkerende opdracht is. In Lucas 18 zegt Jezus dat we moeten blijven bidden en volharden in het gebed.

Volharden in het gebed. Wat betekent dat? Wederom niet alleen op je eigen discipline vertrouwen, je ogen stijf dicht doen en alle woorden uitspreken die in je boekje staan, maar je allereerst toevertrouwen aan God. Dat je weet dat Hij er altijd is en dat je gelooft dat Hij in je hart wil wonen, elke dag opnieuw.

Bidden, broeders en zuster, heeft wel met discipline te maken. Het heeft ook te maken met doorzetten en niet moe worden. Maar het is iets anders dan krachtpatserij. Het is vooral steeds weer de kracht zoeken bij de Heer om Hem gezelschap te houden. Steeds weer kracht zoeken bij God om je leven aan te kunnen en je in het licht van zijn aanwezigheid te plaatsen.

Van het gebed wordt vaak gezegd dat nood leert bidden. En daar hoor je soms de afschuwelijke bemerking bij: “Als er weer eens een keer oorlog komt, dan zit de kerk wel vol.” Maar nood leert niet altijd bidden.

Er is een indrukwekkende getuigenis van de uit Vietnam afkomstige kardinaal Văn Thuận die jarenlang gevangen heeft gezeten in een donkere cel. Zodanig dat je op een gegeven moment niet meer weet of het dag of nacht is. Hij zegt: “Op dat moment is bidden evenmin gemakkelijk en evenmin vanzelfsprekend. Alsof je zomaar in één keer je nood kunt klagen, zomaar ineens onder woorden kunt brengen waar je bang voor bent, dan voel je je zwakheid en komt er soms geen woord over je lippen” (Frans Văn Thuận,

Getuigenis van de hoop. Vademecum voor de katholiek in het derde millenium [2001] pag. 119).

“Juist in de zwakheid”, getuigt hij, “in gevangenschap terneergeslagen, voelde ik mijn verlangen om tot God te kunnen spreken. Ik kon het niet altijd want ik was te zwak. Ik kon niet altijd de woorden vinden, maar ik dacht wel steeds aan Hem. En langzaamaan groeide de mogelijkheid om te midden van angst en onzekerheid toch weer woorden te vinden om tot God te spreken.” Dat kwam niet voort uit een discipline om vóór alles je gebeden op te zeggen, maar het kwam vanuit het verlangen om met God verbonden te zijn. Zoals Jezus met zijn Vader verbonden was en steeds opnieuw bad op de berg, in de stilte van de woestijn, in de binnenkamer.

Zo verlangden ook de Martelaren van Gorcum ondanks alles naar de Heer in het eeuwig leven. Zij hebben dat uitgesproken en ervoor gebeden. Zij waren op die manier vanuit hun verlangen in staat om biddende mensen te zijn, ook toen de dood naderbij kwam.

Broeders en zusters, we moeten niet wachten tot de nood bezit van ons leven neemt. We moeten niet wachten tot we in pure ellende zitten met de gedachte: ‘dan komt het bidden wel vanzelf’. Als de Heer zegt dat we moeten blijven bidden, volharden in gebed, dan betekent het dat we niet moe mogen worden om in ons dagelijks leven steeds weer het gesprek met de Heer aan te gaan. Bidden doen we heel bijzonder als we hier de eucharistie vieren, als het volk van God dat onderweg is.

We komen naar Brielle niet alleen van verschillende plekken, maar de Kerk omvat als gemeenschap ook meerdere eeuwen. Zo mogen we ons vandaag verbonden weten met de Martelaren van Gorcum. En als Kerk van vele plaatsen mogen we ons ook verbonden weten met de lijdende christenen van nu die elders leven. Straks als de collecte komt, zal daar een getuigenis van klinken. Was dood en verderf maar iets van het verleden. Ook nu hebben mensen ermee te maken en worden levens bedreigd en erdoor bepaald.

Broeders en zusters, kunnen wij niet beter nu al beginnen met bidden? In de eucharistie zijn we samen en is de focus op het woord en het sacrament van de Heer. De uitnodiging klinkt om ons hart te verheffen en bij de Heer

te zijn, zoals we straks samen zullen bidden in de preek, het begin van het eucharistisch gebed.

Maar hoe gaat het in ons eigen leven op momenten dat we niet hier klem in de bank zitten? Zijn we dan ook in staat om te bidden? Zijn we dan ook in staat om het zo rustig te maken in ons hart dat er ruimte is voor God? Dat we oog hebben voor wat Hem voor ogen staat? En dat we te allen tijde weten dat Hij ons kent als geen ander?

Is er in ons gebed ook ruimte voor de noden van mensen die wij kennen? En voor de mensen die onbekend zijn, lijden en op de vlucht zijn? Ons gebed tot God komt niet pas tot bloei als de nood uitbreekt. De Heer vraagt ons om als mensen van geloof elke dag ons leven te markeren met gebed.

Paus Benedictus XVI zegt dat het gebed de ziel is van ons leven in geloof. De ademhaling van de ziel, als wij bidden. Zoals we ons leven alleen voort kunnen zetten wanneer we onze longen laten werken, zo kunnen we ons geloof alleen voeden, sterken en levend houden als we bidden en in gesprek blijven met God. Volharding dus.

Ook om te verdragen wat er moeilijk is aan het gebed en dan niet te zeggen: “Dat is niks voor mij. Laat mij maar een keer de kerkdeur verven, of de ramen van de sacristie schuren. Daar ben ik veel beter in dan bidden.” Moet u blijven doen. Maar houdt ook het gebed gaande. En zeg desnoods alleen maar: “Ik doe het voor U, Heer. Helpt U mij om met U verbonden te zijn.”

Kunnen wij blijven bidden in het leven van alledag? Kan ons leven misschien een doorlopend gebed worden? Niet dat we niet meer naar buiten gaan, zullen werken of elkaar ontmoeten. Maar je leven laten dragen door gebed is dat je altijd wel een moment vindt om te weten: ‘De Heer is er en ik mag zijn kind zijn. Ik heb een opdracht als gedoopte om de liefde van God te verkondigen en ook het nodige te verdragen als het moeilijk is. Niet moe te worden als het tegen zit. En als ik word uitgelachen, me niet snel terug te trekken.’

Kunnen wij verdragen dat bidden soms ronduit moeilijk is? Ik stel me zo voor in het Jaar van Gebed dat er ook onder u zijn die zeggen: “Prachtig zo’n Jaar van Gebed, maar binnen een jaar gaat het me nog niet lukken. Binnen

een jaar zit ik nog te knoeien en val ik terug.” Kunnen we dan misschien die zwakheid van onszelf toch verdragen?

Zoals kardinaal Vẵn Thuậ̃n in de gevangenis in Vietnam die zwakheid omarmd heeft en zei: “Dan pas komt het verlangen naar God in mij naar boven. Niet door mijn eigen kracht, mooie woorden en voortreffelijke regelmaat.” Durven wij tegen de Heer te zeggen als wij bidden: “Heer, kom mijn zwakheid te hulp?”

Het is zo dat onze Heer Jezus zijn nood heeft geklaagd aan het kruis “Waarom hebt Gij mij verlaten?” (Psalm 22). De Martelaren moesten elkaar bemoedigen om zich niet uiteindelijk toch terug te trekken. Zouden wij dan zonder de bemoediging van Gods kant kunnen bidden? Zouden wij zonder de ondersteuning van de Heilige Geest (cf. Romeinen 8, 26) steeds opnieuw woorden vinden om met God te spreken, en de Kerk en de wereld met alle noden bij Hem aanbevelen?

Misschien moeten wij de nederigheid opbrengen om steeds opnieuw te beginnen. Ik weet zeker dat steeds opnieuw beginnen geen brevet van onvermogen is. Het is een teken van ons verlangen. Dat u wilt bidden en blijft gaan voor een band met de Heer die allang zijn hand naar u heeft uitgestoken en die zijn belofte over u heeft uitgesproken. Mogen wij in deze bedevaartskerk in het Jaar van Gebed ons toevertrouwen aan God. Zoals Jezus zich aan zijn Vader heeft toevertrouwd. Zoals de Martelaren zich aan elkaar en de Heer hebben toevertrouwd.

En weet u wat het is? De weldaden in herinnering brengen betekent ook de kruisiging en verrijzenis van Jezus Christus voor ogen houden. In het licht van het evangelie duiden moeiten nooit op een doodlopende weg. De pijn die wij ondervinden is nooit een teken dat het allemaal niet waar is. Onze moeite mogen wij toevoegen aan wat nodig is voor het rijk van God.

Om met de woorden van het bisschopswapen van Mgr. Van Luyn te spreken: Om ons eigen deel van het lijden te dragen in de verkondiging van het evangelie (cf. 1 Timoteüs 1, 8). En in mijn eigen wapenspreuk staat “Sine timore serviamus illi.” Zonder bang te zijn mogen we de Heer dienen (cf. Lucas 1, 74). We mogen blijven bidden en steeds weer opnieuw proberen en vragen: “Kom mij te hulp.”

Het gesprek met de Heer komt van zijn kant. Als ons verlangen steeds in ons pogen doorklinkt, dan blijft die band met de Heer een levende band. Het kloppende hart van ons geloof, van onze Kerk. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de tv-mis, H. Jacobus de Meerdere kerk in Den Haag, 29 juli 2018

2 Koningen 4, 42-44; Efeziërs 4, 1-6; Johannes 6, 1-15

Broeders en zusters,

Vandaag mogen wij hier in de kerk de eucharistie vieren in directe verbinding met tienduizenden mensen via de camera. Meer nog dan anders, besef ik dat we niet alleen hier in de Jacobuskerk maar dat we als Kerk wereldwijd de zondag vieren: wereldwijd wordt vandaag op talloze plekken in de Kerk eucharistie gevierd.

In het sacrament van de eucharistie maakt Jezus op bijzondere wijze zijn belofte waar, dat Hij met ons zal zijn tot aan het einde van de tijd (cf Matteüs 28, 20). Dat Jezus dichtbij ons wil blijven in het heilig sacrament is een groot geschenk.

Het is geweldig om te beseffen dat Christus in de eucharistie net zo dicht bij ons is, als destijds bij de duizenden mensen van de wonderbare broodvermenigvuldiging.

Vandaag horen wij in het evangelie van Johannes over de ontmoeting van Jezus met de grote menigte. Veel mensen waren Jezus achterna gegaan. Zij hadden Jezus' wonderen gezien: de tekens van het rijk van God, zoals het genezen van zieken.

Vandaag in het evangelie wil Jezus opnieuw een teken stellen van het rijk van God. Jezus wil de duizenden mensen te eten geven. Maar de apostel Andreas zegt: Hier is een jongen met vijf broden en twee vissen, maar wat betekent dat voor zo'n aantal?

Broeders en zusters, wat daarna gebeurt volgens de evangelist Johannes, doet ons denken aan de drie dingen die Jezus deed bij het laatste avondmaal, namelijk (1) Jezus nam de broden, (2) Jezus sprak het dankgebed, en (3) Jezus liet de broden uitdelen aan de mensen.

Ook straks kunt u in het eucharistisch gebed horen dat deze handelingen van Jezus met nadruk worden genoemd: Jezus nam het brood, sprak het dankgebed en brak het brood om het te verdelen.

Broeders en zusters, de Kerk heeft vanouds een verbinding gelegd tussen het bijzondere teken van de broodvermenigvuldiging en het laatste avondmaal, de eucharistie. Tot op de dag van vandaag, in iedere eucharistie, overal ter wereld, is het Jezus die bij ons komt en die zichzelf aan ons te eten geeft: dit is mijn lichaam.

Paus Franciscus noemde in zijn catechese op het Sint Pietersplein de eucharistie een teken van Gods liefde. Echter, Christus' liefde die wij in de eucharistie ontmoeten en ontvangen houdt voor ons ook een opdracht in, namelijk dat wij op onze beurt die dienende liefde daadwerkelijk delen met anderen in Christus' naam, en wij de liefde van Christus doorgeven in concrete daden van liefde.

Paus Benedictus (cf *Sacramentum Caritatis* 88) schreef dat de eucharistie als sacrament van Gods liefde een sociale opdracht in zich heeft: “dat het offer van Christus voor allen bestemd is, dat de eucharistie ieder die in Hem gelooft, er toe aanzet ‘gebroken brood’ te worden voor de anderen en zich in te zetten voor een rechtvaardiger en broederlijker wereld.”

“Denkend aan de broodvermenigvuldiging van de broden en de vissen, moeten wij onderkennen dat Christus tot op de dag vandaag doorgaat met zijn leerlingen aan te sporen om zich in eigen persoon in te zetten: ‘Geef gij hun maar te eten’ (Marcus 14, 16).”

“Eucharistie die zich niet vertaalt in concrete beoefening van de liefde is ten diepste onvolledig”, aldus paus Benedictus in zijn encycliek *Deus Caritas Est*.

Broeders en zusters, vandaag vieren wij in deze kerk (in verbondenheid met miljoenen mensen wereldwijd) de heilige eucharistie en mogen wij in dit sacrament de verrezen Heer ontmoeten.

Vandaag ontvangen we tevens de opdracht om in Jezus' naam wereldwijd te delen van wat wij ontvangen hebben. Vanuit deze eucharistie worden wij concreet gezonden om mee te bouwen aan een beschaving van liefde in de wereld van nu. Amen.

GELOOFSGESPREK

met Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende voorafgaand aan de mediaviering op tv, 29 juli 2018

We moeten in ons christelijk leven het bidden heel centraal stellen. We zien natuurlijk vaak, dat het bidden door heel veel dingen die we moeten, of door ruimte die ingenomen wordt door allerlei andere impulsen, onder de maat blijft, of misschien zelfs verdwijnt uit ons dagelijks ritme. Als Jezus zegt dat we moeten bidden en niet moeten versagen (Lucas 18, 1) en een paar verzen daarna vraagt of de Mensenzoon bij zijn komst op aarde nog geloof vinden, verbindt Hij het blijven bidden met het kunnen blijven geloven.

Je kunt je geloof niet op eigen kracht vasthouden. Het is een gave Gods. Maar je moet het wel blijven onderhouden. Het bidden, het gesprek met God, hoe klein of hoe royaal ook, is belangrijk om je geloven in God en je vertrouwen op God vitaal te houden. Daarom is een Jaar van Gebed belangrijk. Het bidden hoort bij ons leven als christen, het is als het ademen voor je geloof. Paus Benedictus noemt bidden de ‘ademhaling van de ziel’. Het Jaar van Gebed is er voor de verdieping en versterking van ons christelijk leven, opdat het gebed een meer centrale plaats krijgt en meer bewust ook onze opdracht wordt.

In het genoemde hoofdstuk van Lucas 18 zie je dat het volharden in gebed belangrijk is. Niet als een kwestie van tanden op elkaar en doorduwen, maar als steeds weer opnieuw het gebed als opdracht van je christelijk leven opnemen, net zoals de naastenliefde.

De viering van de eucharistie, door het Tweede Vaticaans Concilie ‘bron en hoogtepunt’ van het kerkelijk leven genoemd, is het centrale sacrament. Het brengt ons dicht bij Jezus, in gebed met Hem verbonden, samen rond de Heer verenigd. We ontvangen Hem in het woord van de Schrift en ook als onze gastheer en ons voedsel in de eucharistie. Van daaruit zet je dan als individuele gelovige het gesprek met de Heer voort in je dagelijkse leven.

Jezus zegt: “Ik ben de wijnstok, Gij zijt de ranken” (Johannes 15, 5). We vinden in de Bijbel meerdere beelden die laten zien dat de Kerk een netwerk is rond de Heer. We kunnen denken aan het beeld van de Kerk als een lichaam met vele ledematen, waarvan Christus het hoofd is (1 Korintiërs 12, 1-11;

Romeinen 12, 4-52). Of aan de Kerk als een bouwwerk van levende stenen, met de Heer als hoeksteen (1 Petrus 2, 4-5) en als sluitsteen (Efeziërs 2, 19-21).

Er is altijd een link tussen het vieren van de eucharistie, de ontmoeting met de Heer, en het persoonlijk leven, waarin we die ontmoeting met de Heer gestalte geven en vasthouden. In het besef dat het ook altijd verbonden is met alle anderen die op die dag op andere plaatsen hetzelfde doen.

Het is een groot geschenk dat de Heer in ons midden komt. Kunnen we dat echt geloven, dat Hij in ons midden komt. De grote heilige Alfonso de' Liguori (1696-1787) heeft grote teksten geschreven over het mediteren bij het heilig Sacrament. Hij zegt, dat Jezus zijn belofte "Ik ben met u tot aan het einde van de tijd" (Matteüs 28, 20) juist waarmaakt in de eucharistie. Daar komt Hij bij ons, heel verborgen, maar ook heel dichtbij. Jezus is dan net zo dicht bij ons in het sacrament als bij de leerlingen van het eerste uur.

Met de gaven die we ontvangen in de eucharistie, bouwen we de Kerk op en kunnen we onze van de Heer ontvangen zending in de wereld gestalte geven. Paus Franciscus heeft verschillende keren gezegd dat je in de ontmoeting met Jezus pas ontdekt hoeveel Hij van ons houdt. En die grote liefde voor ieder van ons maakt het mogelijk om die liefde die wij ontvangen met anderen te delen. Dat kan heel concreet. Denk maar aan de werken van barmhartigheid en de aansporingen hieromtrent van paus Franciscus in het Jaar van Barmhartigheid.

Paus Benedictus schreef over de broodvermenigvuldiging en over hoe Jezus zoveel mensen te eten geeft. Hij vraagt: hoe kunnen wij dan vanuit de eucharistie, waarin we Jezus ontvangen als het levende brood, de broodvermenigvuldiging in deze tijd voortzetten? Juist de eucharistie geeft ons kracht om er te zijn in een wereld die honger heeft, die dorst heeft, die nood lijdt en die vraagt om een antwoord. Het laatste van de viering van de eucharistie is de 'missio'. Dat wil zeggen: zending. De eucharistie, de heilige mis, is genoemd naar dat laatste woord. We worden na de ontmoeting met de Heer, het gebed waarin we Hem ontmoeten, gezonden door Hem. Die sociale zending wordt ons veel meer duidelijk door wat we ontvangen en door wie we zijn. Zo kan die sociale dimensie van de Kerk, die zending die we in de wereld hebben tot opbouw van een beschaving van liefde, gebeuren vanuit de eucharistie.

Als je de eucharistie viert, bouw je je geloof op. Dan mag je ontvangen wat je nodig hebt om in je leven van alledag het evangelie uit te dragen. Niet altijd met grote woorden, maar ook met nabijheid aan mensen die dat nodig hebben, met aandacht voor de noden die er zijn. Zodra de eucharistie beëindigd wordt met de zending, de missio, volgt de slotzin: “Gaaf nu allen heen in vrede.” Het woord vrede komt vaak voor in de eucharistie en betekent niet alleen dat je je onthoudt van geweld, maar gaat over de vrede van Christus die in je hart begint, omdat de liefde van God in je hart begint. Die vrede heeft vele componenten, want rechtvaardigheid is nodig voor vrede, menselijkheid is nodig, de bescherming van het leven, een zorgvuldige omgang met de schepping. In de eucharistie komt datgene naar je toe wat je nodig hebt om de zending die de Heer ons heeft toevertrouwd samen gestalte te geven.

We bidden niet direct om kracht voor die zending. In de eerste plaats bidden we, omdat we met de Heer verbonden willen zijn. We zien steeds ook in Jezus’ leven dat Hij op hele belangrijke momenten in zijn zending bidt tot zijn Vader. Als Hij zijn leerlingen aanwijst, als Hij erop uit trekt, als Hij voor zijn kruisdood staat, als Hij opnieuw bij zijn leerlingen komt. Dan merk je zijn innige verbinding met de Vader. We bidden op de eerste plaats om die band met de Heer gestalte te geven. We bouwen die band op op zijn initiatief. En vanuit die band met Hem kunnen we niet anders dan erop uit te trekken. Bidden is niet zozeer: ik moet weer een blik spinazie eten om genoeg kracht te hebben. Je bidt om met de Heer verbonden te zijn, die je de kracht geeft om vervolgens zijn zending in de wereld te vervullen. Vanuit de verbondenheid met de Heer kun je doen wat Hij je vraagt.

Er zijn veel initiatieven in het Jaar van Gebed. Soms zijn het eenmalige bijeenkomsten ter bezinning of toerusting. En soms zie je dat mensen meer werk willen maken van hun gebed en een gebedskring starten. We moeten canoniek een kerkbestuur hebben, we moeten een locatieraad hebben en een club die de dakgoten dicht houdt. Zo zou ik ook graag in elke parochie een gebedskring hebben. Mensen die samenkomen om als groep te bidden, ook voor het wel en wee van de parochie en voor een vruchtbaar geloof in het hele bisdom. Om op zo’n manier ook als netwerk van liefde gehoor te geven aan de uitnodiging van de Heer om te kunnen doen wat Hij vraagt.

Bidden hoort bij de fundamenteën van ons kerkelijk leven. Dat betekent dus, en dat gebeurt ook, dat mensen het gebed oppakken als iets dat hoort bij hun

roeping. Ik kan niet alleen maar een christen zijn die de geloofsbelijdenis uitspreekt, ik kan niet alleen maar een christen zijn die de handen uit de mouwen steekt. Het moet gedragen worden door gebed. Als je naar de catechismus kijkt, zie je dat die vier belangrijke stukken heeft: over de geloofsbelijdenis, over het geloof vieren, over het geloof leven, en over het gebed. In de inleiding wordt gezegd dat het gebed het cement is tussen die drie. Geloven, vieren en leven in het licht van de principes van de tien geboden, worden mogelijk gemaakt door het gebed en daardoor beziel.

Je moet uitkijken dat je niet zegt met een Jaar van Gebed: ik heb op een knop gedrukt en wat is het een succes. Ik bid ervoor dat het gebed in het Jaar van Gebed meer een levende werkelijkheid wordt voor mensen, meer een belangrijk bestanddeel van hun dag. Ik ben me heel erg bewust van het feit dat God met al die mensen afzonderlijk een dialoog aangaat en iets wil opbouwen. Als Paulus spreekt over de Heilige Geest die in ons bidt (Romeinen 8), geloof ik en vertrouw ik erop dat in een Jaar van Gebed niet zozeer ik op een knop heb gedrukt, maar dat bij meer mensen het hart open is om het gesprek met de Heer aan te gaan. Het is dus veel meer dan wat je kunt organiseren en faciliteren. Ik bid dat mensen door het Jaar van Gebed gezamenlijk en individueel meer oog krijgen voor het gesprek met God, dat Hij van zijn kant begonnen is. Ik hoop dat dat in het leven van ons bisdome in dit jaar ook het geval is. Dat de ontmoeting met de levende Heer in de eucharistie en in het gebed vrucht mag dragen in ieder van ons en daardoor voor het geheel van het lichaam van Christus.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij het betrekken van de kerk O.L.Vrouw van de Rozenkrans en H. Albertus (Blijdorp) door de Paróquia Nossa Senhora da Paz (migrantenparochie voor Portugees spreken), 23 september 2018

Wijshheid 2, 12+17-20; Jakobus 3, 16 - 4, 3; Marcus 9, 30-37

Broeders en zusters, wij zijn de Kerk van de Heer. De Kerk van de Heer bestaat uit vele stenen. Niet op de eerste plaats de stenen van dit gebouw, maar u als levende stenen. Vandaag hebben we dat op een bijzondere manier laten zien. Aan het begin van de mis zijn stenen binnengedragen. En op die stenen staan allerlei activiteiten van de parochie. Die stenen zijn allemaal even groot. Er is niet een hele grote en veel kleine stenen, maar allemaal hebben ze dezelfde maat. Want zo laten we zien dat alle stenen nodig zijn. Als we taken doen die zichtbaar zijn of onzichtbaar, Jezus ziet alles wat we doen.

Al die taken zijn belangrijk, omdat ze bouwen aan een levende Kerk. Wij zijn de Kerk van Christus en we hebben geluisterd naar het woord van Jezus. Hij is de grootste steen, want Hij is het fundament van de Kerk. En die Jezus vraagt om nederig te zijn. Hij zegt: Ik ben gekomen om dienaar te zijn. Hij dient door de liefde van God te laten zien. Hij zegent de mensen en troost de mensen. Hij zegt ook dat ze zich moeten bekeren, want wij mensen vinden het soms moeilijk om dienaar te zijn. Dan gaan we toch weer onze eigen steen groter maken of voorop leggen.

Jezus de dienaar helpt de mensen. Hij geeft zelfs zijn leven aan het kruis. Wij als levende stenen mogen iedere zondag naar Jezus luisteren. En onze Kerk bouwen op zijn woorden en zijn voorbeeld. En daarom ontvangen wij Jezus in de communie. Want de Heer van de Kerk geeft ons de kracht om een levende steen te kunnen zijn.

De stenen hier in de kerk staan mooi naast elkaar opgesteld. In de praktijk van de parochie is dat wel eens moeilijk. De ene steen duwt de andere wat opzij of voorover. Maar Jezus vraagt elkaar de ruimte te geven omdat we één Kerk zijn. Jezus Dienaar laat zien dat je wanneer je klein bent groot in liefde kunt zijn. Dat staat in de tweede lezing van de apostel Jakobus. Elkaar

dienen betekent elkaar helpen. Elkaar dienen betekent elkaar ruimte geven. Jezus en de apostel Jakobus laten zien dat elkaar dienen ook betekent dat je klein moet zijn.

Je kunt geen ruimte geven als je alleen maar groter wilt worden. En daarom zegt Jakobus: zorg dat je vrede uitdeelt. Dat je eerlijk bent tegen elkaar. Dat je barmhartig bent en vol liefde. Want bij eerlijkheid dan is er pas vrede.

Broeders en zusters, wij zijn de Kerk van de Heer. En Jezus leert ons om klein te worden en groot in liefde te zijn. Dat is niet altijd gemakkelijk. In alle parochies en ook in uw parochie kan dat wel eens botsen. Maar Jezus geeft het voorbeeld ook om elkaar te vergeven. Om weer samen als stenen te bouwen aan de Kerk. Want Jezus blijft het fundament. En hij nodigt u uit in dit nieuwe kerkgebouw samen een gemeenschap van geloof te zijn. Jezus heeft geduld met ons. Maar wij kunnen ook niet steeds wachten. Vandaag is een nieuw begin. Ontvang de liefde van God in je hart en deel die met anderen. En zorg dat alle levende stenen elkaar steunen en dragen, zoals Jezus vraagt. Als wij Jezus ontvangen in de communie krijgen we daarvoor de kracht. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de afsluiting van het bedevaartseizoen te Brielle, 13 oktober 2018, Bedevaartkerk Brielle

In de korte Schriftlezing, broeders en zusters, wordt gezegd dat profetie nooit gebeurt uit menselijke aandrift, maar dat door de Heilige Geest gedreven mensen van Godswege hebben gesproken (2 Petrus 1, 21). Je kunt hetzelfde zeggen van martelaarschap, althans van christelijk martelaarschap. Je hebt vormen van martelaarschap, die wel door menselijke aandrift worden gedreven, die dan ook meteen met de daad anderen mee de dood in slepen. Christelijk martelaarschap is niet door menselijke aandrift, maar door de Heilige Geest mogelijk. En daarom staan wij ook dichterbij de Martelaren van Gorcum dan wij denken.

Als je hun levensbeschrijving leest, met name van de periode van hun laatste dagen, dan zijn het mensen zoals wij. De een wat meer aan het woord dan de ander. De een wat meer op de voorgrond dan de ander. De een heeft gauw het ritme van het gebed te pakken, terwijl de ander nog piekert en peinst. De een heeft veel geleerd, en de ander sluit zich aan bij het geloof van de ander. Er is aan de ene kant moed en vertrouwen, aan de andere kant ook angst en hoop op redding. Martelaarschap komt niet voort uit eigen drijfveren, maar uit de kracht van de Heilige Geest.

Als je het de Martelaren zou hebben gevraagd, terwijl ze aan hun werk als priester en religieus begonnen, hadden ze niet allemaal volmondig gezegd 'ja', als je vraagt: "Zou je martelaar willen zijn?" En ook als je het ons, op de mens af, zou vragen, zou het op zijn minst vreemd zijn als je gelijk volmondig 'ja' zou roepen. Want kun je dat wel op eigen kracht? En zou je je leven in dienst van de Heer niet veel liever in harmonie en vrede willen beleven? Tenslotte staat het ons vrij om te bidden om die vrede. Hoe vaak komt het niet in het getijdengebed van de Kerk voor dat wij bidden om vrede en vrijheid van godsdienst, om ons geloof te kunnen belijden en ook te kunnen verspreiden.

Martelaarschap komt evenwel op je weg. Er zijn velen in het geloof ons op die weg voorgegaan. En als we denken aan het martelaarschap in christelijke zin, dan kan dat nooit zonder met ons hart aan te sluiten bij Jezus zelf. Die gekomen is om te dienen. Die zijn leven gegeven heeft als losprijs voor velen.

Ook Hij heeft op het kruis gebeden: “Heer, hebt Gij Mij verlaten?” En ook Hij bad aan de vooravond van zijn lijden: “Mag deze beker aan Mij voorbij gaan.” Ook de Heer is niet fluitend en lachend zijn levenseinde tegemoet gegaan. Maar Hij is in de gehoorzaamheid aan zijn zending en met de grote liefde die Gods Zoon eigen is die laatste stap gegaan.

Broeders en zusters, ook de Martelaren hebben in gehoorzaamheid aan het geloof de laatste dagen beleefd en zijn zo trouw mogelijk gebleven aan hun Heer en aan de Kerk. De grootste groep bestond uit leden van de Minderbroeders Franciscanen. Er was ook één Dominicaan bij. Er waren twee Norbertijnen en er waren ook wereldheren. Priesters en religieuzen die samen, met verschillende spirituele tradities, zich verenigd hebben op het moment van hun veroordeling en terechtstelling, op het moment van de bedreigingen en van hun vernedering.

Broeders en zusters, vandaag sluiten wij het bedevaartjaar af. En ook dit jaar heeft hun getuigenis geklonken. Ook dit jaar zijn hun geloof en hun volharding voor ons een voorbeeld geweest. En heel bijzonder hebben we het mogen verbinden met het diocesane Jaar van Gebed. ‘Volharden in gebed’ was het thema van de Nationale Bedevaart, toen de kerk zo vol was dat niemand nog een zitplaats had. Vandaag is het anders, we zijn met een kleine groep, maar niet minder belangrijk wanneer wij ons verbinden met de Martelaren van Gorcum in dit uur.

Profetie is nooit voortgekomen uit menselijke aandrif. Martelaarschap evenmin. Ik durf zelfs te zeggen: Volharden in gebed, in geloof, hoop en liefde, heeft ook naast menselijk willen op de eerste plaats de Heilige Geest nodig. En zo mogen wij vragen, op voorspraak van de Martelaren in wie Gods Geest werkzaam is geweest, in verbondenheid met onze Heer Jezus, die is gekruisigd, gestorven en verrezen, dat ook wij de Trooster en Helper in ons leven mogen ervaren en ontvangen, zodanig dat ook wij trouw kunnen blijven aan het geloof in de Heer en zijn Kerk. Heel specifiek maakt onderdeel uit van het geloofsgetuigenis hun verbondenheid met de eucharistie. In dit sacrament komt Jezus werkelijk in ons midden, zijn Lichaam en Bloed, Hij is onze gastheer en ook ons voedsel wanneer wij de eucharistie vieren. En Hij die beloofd heeft met ons te zijn alle dagen van ons leven, blijft in ons midden aanwezig in het heilig Sacrament. Daarvan hebben de Martelaren getuigd en daarvoor hebben ze ook hun leven gegeven toen ze die overtuiging

niet hebben losgelaten. En daarom maakt van deze vesper ook de aanbidding van het heilig Sacrament een moment deel uit.

We weten de Heer in ons midden. Hij is net zo dicht bij ons als bij de eerste leerlingen. Net zo dicht bij ons als bij de Martelaren in hun doodsnoed. Hij is bij ons, om ons ook op de weg te leiden naar Gods toekomst toe. En mocht daar een getuigenis van ons gevraagd worden, laten we allereerst vertrouwen op de Heilige Geest en op Jezus Christus, de Heer van de Kerk. En als het vraagt om martelaarschap en misschien de angst ons om het hart slaat, of we de spieren al aanspannen om het op een lopen te zetten, mogen we dan weten dat het martelaarschap niet alleen voortkomt uit menselijke aandrift, maar op de eerste plaats wordt gedreven door de Heilige Geest. Dan trouw te zijn, in vrede te blijven, en te weten dat Gods woord van trouw zelfs in de donkere ruimte van het lijden licht verspreidt. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de eucharistieviering met de diakenwijding van Steef Lokken en Henk van Zoelen, 10 november 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal

Jesaja 61, 1-3a; Handelingen 6, 1-7b; Matteüs 25, 31-40

Broeders en zusters, beste Henk en Steef, zonder de Heilige Geest kunnen wij niet de Kerk zijn die we zijn. En zonder de Heilige Geest is het niet mogelijk geroepen te worden en antwoord te geven. Daarom staan we hier vandaag in het besef dat het niet in de eerste plaats ons initiatief of kracht is, en dat we het niet zelf zijn begonnen. God is het werk in ons begonnen en we geloven dat Hij steeds opnieuw met ons begint.

In de eerste lezing klinken woorden uit de profeet Jesaja die helemaal van toepassing zijn op Jezus. Hij is de langverwachte Messias die in de wereld komt. God die zo van ons houdt dat Hij naar ons toekomt en dat zijn Zoon ons leven deelt. Van Hem wordt gezegd, en Hij getuigt ervan als Hij in de synagoge de woorden leest die van toepassing zijn op Hem, dat de Heilige Geest ten volle op Hem rust en Hem in staat stelt te doen wat past in het plan van God: bevrijding, verlossing en vernieuwing (Lucas 4, 16-21).

De kracht van de Heilige Geest is niet weg te denken uit onze Kerk, noch uit de geschiedenis van God met ons de eeuwen door. Het is die Heilige Geest die ons samenbrengt. Natuurlijk zoek je voor een dag als vandaag zelf je pak uit, poets je je schoenen en laat je de kaarten voor de uitnodiging drukken. Maar het is de Heilige Geest die ons bijeenbrengt.

Het is belangrijk steeds opnieuw te beseffen dat we weliswaar zelfstandig zijn, maar niet zomaar op eigen benen staan. De Heer heeft ons gemaakt en zendt ons uit de wereld in, en dat is niet van de ene op de ander dag gegaan.

We kunnen lezen dat God met ons onderweg is - als we de Schrift openslaan - en lezen over de Schepping. God ons kent bij onze naam. En als Jezus onze wereld betreedt, mogen mensen ten volle zien hoe barmhartig de Heer is. Hij is het gezicht van Gods barmhartigheid, die bevrijdt, verlost en vernieuwt. Van die Heer mogen we alles verwachten tot op de dag van vandaag. Geleidelijk aan is de Heer Jezus met zijn apostelen onderweg gegaan. Hij

heeft hen onderricht in de liefde, het woord van God in hun hart gelegd. En als ze bij zijn kruisdood met lege handen staan, is het uiteindelijk de Heer zelf die, na zijn dood en verrijzenis, opnieuw op de komst van de Heilige Geest wijst die hen steunt: wacht maar in Jeruzalem en bid om kracht uit de hoge (Lucas 24, 49). En Maria bidt met hen mee (Handelingen 1, 14), zij die overschaduwd werd door de Heilige Geest en zo Jezus' moeder kon worden (Lucas 1, 35).

De apostelen kwamen op hun beurt handen tekort, de Kerk ontwikkelde zich, maar ze wilden indachtig hun roeping trouw blijven aan het gebed en de bediening van het woord (Handelingen 6, 2-4).

Broeders en zusters, we kunnen het niet wagen het gebed uit te schakelen. Ook als het druk is, kun je het niet overslaan. Juist in het Jaar van Gebed dat we vieren wordt duidelijk dat het hele leven van de Heer wordt gedragen door gebed. Hij die vol is van de Heilige Geest (Lucas 4, 1.18), is niet opgehouden te bidden, en Hij heeft ons geleerd wat bidden betekent: je hart openen voor de Vader, je verlangens bekend maken bij de Vader (Matteus 6, 5-15). Een levend gesprek elke dag opnieuw.

Diakens werden gekozen en door handoplegging en gebed aangesteld (Handelingen 6, 6) om de apostelen in hun dienstwerk bij te staan, omdat naast de verkondiging en het gebed de dienst aan de naaste in nood een kerntaak is van de Kerk (paus Benedictus XVI, *Deus Caritas Est* 25). Het is de plaats waar misschien wel het meest de liefde van God zichtbaar wordt, wanneer de diakens naar de armen gaan, zoals de diaken Laurentius (225-258) later in Rome deed. Hij bracht de mensen de liefde van God in woord en daad.

Dat is nogal wat. Het is ook de grote taak die Henk en Steef wacht. Ze nemen het ambt van diaken niet overmoedig op zich. Er is een prachtig filmpje gemaakt dat op de website van het bisdom is geplaatst, waarin ze over hun roeping spreken. Heel centraal daarin heeft het woord van God een plek in hun getuigenis. Het woord van God dat je bezielt en vervult en je op weg houdt.

Vandaag mogen we vieren dat opnieuw de Heilige Geest vaardig is geworden over Henk en Steef om ja te kunnen zeggen om dienaar te worden. De

opleiding en vorming tot diaken gaat niet vanzelf, en ik zie hun familie hier in de eerste bank zitten. Het is een geloofsweg die Steef en Henk samen met hun familie zijn gegaan. De liefde van God mag je concreet maken met elkaar. Het huwelijk is het eerste waar ‘ja’ op is gezegd: het huwelijk als hun eerste roeping. Maar nu met de steun en de nabijheid van de familie kan de roeping tot het diaconaat met vertrouwen worden aangenomen.

De Kerk heeft niet alleen de taak het geloof te ontvangen en te bewaren, zoals de apostelen het aannamen en door het verdriet van Goede Vrijdag heen kracht ontvingen. Het is belangrijk dat we geloven en het doorgeven aan mensen van alle tijden. De Kerk bewaart het evangelie om het steeds opnieuw bekend te maken aan alle mensen van goede wil, in de Kerk en buiten de Kerk. Het is zo mooi omschreven door het Tweede Vaticaans Concilie, dat iedere mens bekwaam is de roepstem van God te horen (GS 19; cf CKK 27). Mensen zeggen misschien: ik heb andere plannen dan het evangelie en iets anders te doen dan op zondag naar de kerk te gaan. Maar de Heer gaat met iedere mens onderweg. In vragen en bij noden.

We mogen geloven dat de Heer ons roept om op onze beurt anderen te roepen. Bij het diaconaat wil het zeggen dat de Heer laat zien wat het is om dienstbaar te zijn (Johannes 13, 15-17), dat je dat door mag zetten en andere mensen op dat spoor mag zetten.

Het staat in het evangelie, en voor een Rotterdammer (“geen woorden maar daden”) had ik misschien het voorgaande allemaal over kunnen slaan en meteen tot het dienstwerk als de kern kunnen komen, maar het liefdewerk moet geplaatst worden in het kader van de heilsgeschiedenis van God met ons. Het is niet ons idee. Het is allereerst de Heer die het voorleeft tot op het kruis en die elke dag opnieuw verkondigd wordt in de evangelie van de Kerk. Daarom kunnen we deze bijbelpassage uit Matteüs 25, niet zomaar los citeren.

Diaconale fondsen zeggen dat misschien ook, wanneer het om projecten gaat. Maar we zullen als Kerk steeds moeten zeggen: we hebben eerst het initiatief van God nodig en we hebben het nodig open te staan voor de Heilige Geest. Dat is het kapitaal, waarmee wij beginnen. De rijkdom van ons geloof, daar gaat het om. Daarom zegt Matteüs 25 op de eerste plaats dat we waakzaam moeten zijn, de lampen brandend moeten houden, niet slapen als er een

beroep op ons wordt gedaan en niet weglopen (Matteüs 25, 1-13). En het tweede stuk van Matteüs 25 gaat vervolgens over je talenten (Matteüs 2, 14-30): stop ze niet weg, draag met de gaven die God je geeft bij aan de zending van de Kerk, zoals Steef en Henk vanaf vandaag en de andere diakens om ons heen deel hebben aan de zending van de Kerk, door het dienstwerk van de Heer te leren en door te geven.

We zullen bidden dat de Heer die het goede werk in ons is begonnen, het ook door mag zetten. Ik ben ervan overtuigd, dat de Heer het in hun hart en handen legt, en dat de nabijheid en wederkerigheid in de familie een belangrijke steun is in het diaconaat.

En we bidden dat de Heer nog veel mensen mag roepen tot priester of diaken, tot religieus of tot het huwelijk. Er zijn misschien mensen vandaag onder u in de kerk die denken: waarom ik niet? Het zou goed zijn als vandaag de Heilige Geest aan u het laatste zetje geeft om erover in gesprek te gaan. Want dan kan de verkondiging van het evangelie doorgang vinden in de nieuwe generaties die na ons komen. We mogen het doen met het geloof in ons hart en in de overtuiging dat we met de liefde van Christus echt het verschil mogen maken in de wereld, niet voor onze eigen eer, maar tot de eer van God. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Richard Steenvoorde o.p. en diakenwijding van Stefan Mangnus o.p., 17 november 2018, St. Dominicus kerk (Het Steiger), Rotterdam

1 Johannes 3, 14-18; Lucas 6, 27-38

Broeders en zusters, het is een bijzondere dag hier in de kerk van Het Steiger, voor de Dominicaanse familie. We mogen iemand tot priester wijden, Richard Steenvoorde, en iemand tot diaken wijden, Stefan Mangnus. Vorige week nog was in de kathedraal van Rotterdam een wijdingsplechtigheid van twee diakens die beschikbaar zullen zijn voor het pastoraat in de parochies van het bisdom Rotterdam.

Vandaag zullen de wijdingen in een andere context plaatsvinden. Stefan is geen diaken die hier met zijn vrouw en kinderen zit als familie. En Richard is als priester niet meteen bestemd voor het parochiepastoraat. Jullie zijn lid van de Dominicaanse orde en nog maar recent aangekomen in Rotterdam en als gemeenschap begonnen op deze plek.

In de context van het religieuze leven worden jullie tot diaken en priester gewijd, in bijzondere verbondenheid met de medebroeders hier in Nederland en wereldwijd. Zijn een bisdom en haar diocesane priesters en diakens voornamelijk gericht op een concreet territorium, als je dominicaan bent opent zich een hele wereld waar medebroeders werkzaam zijn en zich wereldwijd beschikbaar stellen voor het Rijk van God.

Diaken worden en priester worden is één ding. Het zijn is nog wat anders. Gaandeweg mag je het dienstwerk waartoe je de wijding ontvangt concreet ontvouwen. De diaken stelt Christus als dienaar present. Dit wil niet zeggen dat je als diaken al het werk bij jezelf moet houden omdat iedereen alles bij jou neerlegt. Nee, als diaken mag je iedereen betrekken en uitnodigen om in de geest van Christus dienstbaar te zijn (cf wijdingsgebed: ‘het volk opwekken tot navolging’): zelf de handen uit de mouwen steken en ook anderen uitnodigen. De priester stelt Christus als hoofd present, je mag herder en leraar zijn en verkondigen dat Jezus de Heer is.

Het woord ‘veritas’ neemt in de Dominicaanse orde een belangrijke plaats in. ‘Veritas’ is dan vooral de persoon van Christus, die in de wereld is gekomen om de liefde van God te openbaren tot het uiterste (cf Johannes 3, 16-17). Hij is het gezicht van Gods barmhartigheid, zoals paus Franciscus aangaf in het voorbije heilig jaar van barmhartigheid (Bul ‘Misericordiae Vultus’).

Jezus Christus mogen wij verkondigen en heel bijzonder in de Dominicaanse familie mag je dat doen door in het voetspoor te treden van de Heer als een echte pelgrim. De dominicanen zijn niet voor niets begonnen in de steden. Daar gingen de broeders in dialoog over Christus en zijn boodschap. En zo is het wonen als Dominicaanse gemeenschap in de stad Rotterdam niet een bekroning, maar ook nu een middel, om het apostolaat te midden van velen uit te kunnen oefenen.

De liefde van Christus is niet vrijblijvend. Je kunt niet alleen bewondering hebben voor Christus en ondertussen je hart onaangeraakt laten. Je wordt gevraagd om ook zelf die liefde in je hart te sluiten en in je woorden en daden te getuigen van de liefde van Christus. Heel bijzonder mag je dat doen als diaken in en vanuit de Dominicaanse familie, met ‘gezag in bescheidenheid’. Christus’ liefde laat ons geen rust (2 Kor. 5, 14). Hij heeft de weg naar het eeuwig leven geopend en wil met zijn leven jou sterken. Als priester mag je verkondigen dat de liefde van God naar alle mensen uitgaat, heel bijzonder in de viering van de eucharistie en het sacrament van boete en verzoening. De liefde van de Heer verkondigen in de stad en daarbuiten.

Paus Franciscus zei in Assisi tegen jongeren: verkondig het evangelie desnoods met woorden (Assisi, 4 oktober 2013; cf Congregatie voor de religieuzen, rondzendbrief bij gelegenheid van Jaar van het gewijde leven, ‘Rallegratevi’). Ze keken vreemd op van die woorden. Het waren woorden van het grote voorbeeld van paus Franciscus: de heilige Franciscus van Assisi. Ook die trok door de steden samen met zijn broeders om de mensen het evangelie te brengen. De mensen werden geraakt door hun onderlinge liefde en broederschap, en kwamen zo de liefde van God op het spoor. In de Dominicaanse familie moeten het gebed, de studie en het gemeenschapsleven de liefde van Christus dragen. En ook in de Dominicaanse orde moet het beginnen zonder woorden: zie hoe ze elkaar liefhebben, hoe ze bidden en studeren en hoe ze een gemeenschap vormen in Jezus’ Naam (cf Handelingen

2, 44-47; 4, 32). Bidden, studeren en een gemeenschap vormen, het zijn middelen om de verkondiging van Christus steeds opnieuw zichtbaar en hoorbaar te maken.

Laudare, benedicere, praedicare. Deze drie woorden staan op de voorkant van het liturgieboekje. De lof aan God is niet louter een doel op zich. De lofprijzing Gods mag steeds meer ons hart openen voor Gods liefde, opdat je in staat bent vanuit die liefde als dominicaan de mensen te zoeken en te vinden en te ontmoeten in Jezus' Naam.

Het evangelie van vandaag legt de lat heel hoog. Jezus spreekt hier, nadat Hij eerst zijn leerlingen heeft uitgekozen (Lucas 6, 12-16) en de zaligsprekingen heeft gedeeld met hen (Lucas 6, 17-26). Dan staat er die beroemde perikoop van vandaag. We mogen alles voor de Heer over hebben. Niet ons hart staat centraal, maar het hartsverlangen van Jezus zelf; daar gaat het om. Ook in onze stad en ons land, waar meer dan de helft van de bevolking, zoals laatst bleek uit een onderzoek van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), zich niet tot een religie bekennt.

En dan zeggen mensen: heb jij dan nog steeds een God nodig die voor je zorgt en voor je denkt? Kun je niet op eigen benen staan? Maar dan mogen we zeggen: als de God die wij aanbidden en de Heer die ons geroepen heeft alleen maar een projectie van onszelf zou zijn, dan zouden we toch niet bedacht hebben onze vijanden te beminnen, te bidden voor hen die ons mishandelen, en de andere wang toe te keren, nadat we een dreun op de ene hebben gekregen (Lucas 6, 27-29). Nee, God die ons liefheeft is niet door ons ontwikkeld, maar is naar ons gekomen om te laten zien dat wij - geschapen naar zijn beeld en gelijkenis (Genesis 1, 27) - geroepen zijn tot gemeenschap met Hem en om op onze beurt Hem te verkondigen.

In de viering van de eucharistie waarvan de priester de bedienaar is, mag je de liefde van Christus ontvangen, ondervinden en verkondigen, terwijl de diaken beweegt van de dienst aan het altaar naar de tafel van de armen, het dienstwerk van de tafels.

Lof brengen aan God, omdat je hart vervuld is van Hem. Zegenen, omdat je je leven in verband kunt brengen met God die ons het eerst heeft liefgehad (1 Johannes 3, 16; 4, 10). En dan: verkondigen. Soms staan mensen er meteen

voor open, soms wordt je woord bij voorbaat afgehouden, vaak zal er gesprek ontstaan.

Vanuit de dialoog die God met ieder van ons in aangegaan ('Gaudium et Spes' 19; CKK 27-30) ben je geroepen om als dominicaan op jouw beurt met anderen in dialoog te treden.

Broeders en zusters, ik ben blij dat ik vandaag deze wijdingen mag verrichten, omdat zichtbaar wordt dat samen bidden, studeren en een gemeenschap vormen ook in onze tijd een goede keuze is, een echt antwoord op de roepstem van God.

Richard en Stefan, één ding wil ik nog zeggen: jullie hebben veel gestudeerd en er komen nog meer titels aan, maar vergeet niet dat de Heer het werk in jullie is begonnen. Als je studeren wordt bevestigd of bekroond met welke afronding dan ook, juist ook dan mag je zeggen: wat geweldig dat we mogen meewerken met de Heer (cf Handelingen 14, 27).

Ik bid dat we in ons hart geraakt mogen worden door de Heer en mogen jullie je bij zijn zending aansluiten door samen te bidden, samen te studeren en samen beschikbaar te zijn voor de wereld om ons heen in Jezus' Naam, desnoods met woorden. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de afsluiting van het Jaar van Gebed op het hoogfeest van Christus Koning, 25 november 2018, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal Rotterdam

Daniël 7, 13-14; Apokalyps 1, 5-8; Johannes 18, 33b-37

Broeders en zusters in Christus. Vandaag mogen we het hoogfeest vieren van Christus Koning. Christus is koning van hemel en aarde, zo staat het in de liturgische teksten. Maar bij een koning hebben we toch andere gedachten. Zelfs als een vorst nederig of heel behulpzaam is, is er al gauw sprake van een paleis, een rode loper en dienaren die hem te hulp schieten van achter de rododendrons. Als je bijvoorbeeld naar koningen en koninginnen kijkt op tv, naar de uitzending ‘Blauw bloed’, lijkt dat beeld wel te kloppen. Maar bij Christus als koning herken je niets van de rode loper, geen groot paleis of vele dienaren die hem omstuwen. Jezus staat voor Pilatus, niet als koning, maar als misdadiger. En niemand komt Hem te hulp, zoals de Heer ons zelf vertelt in het evangelie, want anders hadden ze wel voorkomen dat dit zou gebeuren (Joh. 18, 36).

Koning Christus is zonder paleis, rode loper en lakeien (cf Mt. 8, 20). Natuurlijk, Hij krijgt wel een kroon op zijn hoofd, maar dat is een doornenkroon die Hem tot bloedens toe wordt opgezet, en Hij kreeg een purperen mantel om zijn schouders (Joh. 19, 2-3) en uiteindelijk een rietstok met een spons gedrenkt in zure wijn (Joh. 19, 29). Nee, Hij heeft niets van een koning, zoals we die gewend zijn te zien. En toch stelt Pilatus die vraag: zijt Gij koning? En Jezus stelt een tegenvraag: is dat u ingefluisterd (Joh. 18, 34)? Want Jezus is door zijn eigen volk naar Pilatus gebracht, die het gezag handhaaft namens de Romeinen, die al een kleine tweehonderd jaar de bezetters zijn van Jeruzalem.

Gij zijt dus toch koning, zegt Pilatus (Joh. 18, 37). Hij is bezorgd over de ontstane onrust in Jeruzalem, niet zozeer dat Jezus met macht en geweld zijn stoel inneemt, of een heel leger op de been brengt tegen het Romeinse leger. Maar wel lijkt hij te beseffen, dat Jezus iemand is die vele harten heeft geraakt. Pilatus weet goed dat je meer mensen in het hart raakt door vrede te verkondigen dan door met de vuist op tafel te slaan, dat je meer mensen in het hart raakt door de vrede voor te leven dan met geweld en pijn de orde

te herstellen. Nee, die koning Jezus zou wel eens veel meer invloed kunnen hebben dan Pilatus als landvoogd zou willen en de keizer voor mogelijk houdt.

En zo is het ook, want Jezus zegt: mijn koningschap is niet van deze wereld, want dan zou Ik wel dienaren hebben gehad die voor Mij op zouden zijn gekomen (Joh. 18, 36). Ik ben met een andere missie gekomen. Zozeer heeft God de wereld liefgehad, dat Hij zijn Zoon heeft gegeven (cf Joh. 3, 16), tot het uiterste, want Hij heeft zijn leven gegeven. Uiteindelijk wordt Hij veroordeeld, als een misdadiger aan het kruis geslagen en Hij sterft. Is dat nu een koning die het op kan nemen tegen de macht van koningen en keizers in deze wereld?

Het rijk van de Heer begint in ons hart. Meteen onder het kruis is dat al zichtbaar. Er waren mensen die Hem bespuwden, maar er waren ook mensen die hun hart openden en zijn rijk van vrede wilden opbouwen. De eerste christenen hebben dat met veel offers gedaan. Mensen werden als oproerkraaiers opgepakt en gedood. Het moet voor de eerste christenen een zware tijd zijn geweest, als je steeds hoort dat je medegelovigen worden opgepakt en uit de rijen van de christenen weg vallen door geweld en martelaar werden (cf Hand. 7, 54- 8,1; 9, 1-2).

De Heer is koning over hemel en aarde. Dat betekent niet een nog groter paleis, een nog langere looper of een groter leger. Het betekent, dat we geloven dat de Heer in ons hart zijn rijk vestigt.

Toen het feest van Christus Koning werd ingesteld in 1925 door paus Pius XI, was dat tussen twee wereldoorlogen in. Er waren veel mensen in verwarring. Machthebbers en ideologieën vielen over elkaar heen en vrede en veiligheid waren geen zekerheid. In die tijd werd het feest ingesteld, omdat het niet gaat om macht en geweld ten koste van de waardigheid van mensen, maar dat de Heer een vorst van vrede is wiens koningschap zich uitstrekt tot alle mensen (Pius XI, encycliciek Quas Primas). En die vrede kan alleen bereikt worden als we ons hart openen voor de liefde van God en wanneer de hoop die in ons leeft de aanzet is om onszelf te geven voor de opbouw van Gods rijk.

We mogen vandaag beseffen, dat de verrezen Heer, Christus Koning, op de eerste plaats zijn hart aan ons toont en niet op de eerste plaats zijn

kroon en staf. We mogen vandaag ontdekken wat het fundament is van zijn koningschap. Als iemand veel gebeden heeft, is het Jezus wel. We hebben daar dit Jaar van Gebed vaak bij stil gestaan. Jezus laat zijn openbare leven beginnen met gebed, Hij bidt in de woestijn (Mt. 4, 1-11; Mc. 1, 12-13; Lc. 4, 1-13). Hij bidt intens voordat Hij zijn leerlingen kiest (Lc. 6, 12-16; cf Mc. 3, 13-16) en Hij bidt voor de mensen die aan Hem zijn toevertrouwd als schapen zonder herder (Mt. 9, 36-38). Hij bidt in de Hof van Olijven en zegt daar: maar toch niet mijn wil, maar uw wil geschiede (Mt. 26, 39; Mc. 14, 36; Lc. 22, 42). Aan het kruis bidt Hij vol overtuiging woorden uit psalm 22: Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten (Mt. 27, 46; Mc. 15, 34). En bij zijn laatste adem bidt Hij: vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen (Lc. 23, 34).

Dat is de Koning die christenen door de eeuwen heen heeft geïnspireerd. Hij is de verrezen Heer die bij ons komt als we de eucharistie vieren en telkens als we het evangelie lezen. We hebben een Jaar van Gebed gehouden, opdat we met de Heer nog meer een gemeenschap van gebed worden. Wanneer de Heer ons als zijn leerlingen vraagt, kunnen we dat niet volbrengen zonder gebed (cf Lc, 18, 1.8b). Het gebed is niet een prevelen met de mond en vanuit een lege huls, maar het moet komen uit ons hart (Mt. 6, 5-13).

Als we voortdurend de Heer betrekken bij onze zorgen en vreugden, kunnen we pas zeggen dat we met Hem op weg gaan en steeds in Hem onze kracht en vreugde vinden. En daarom vandaag op het feest van Christus Koning de vraag aan u: mag Christus heersen in uw hart? Natuurlijk, zult u zeggen. Maar die vraag gaat dieper, namelijk dat we werkelijk beseffen van dag tot dag dat we geschapen zijn om te leven in gemeenschap met Hem, dat we zijn woorden in ons hart bewaren (Lc. 8, 15) en ons hoofd en onze handen beschikbaar stellen om te bouwen aan zijn rijk. Durven we dat aan op het feest van Christus Koning? De Heer roept ons ook vandaag en zegt: ‘wat ge aan de minsten der mijnen hebt gedaan, hebt ge aan Mij gedaan’ (Mt. 25, 40). Daarin klinkt onze roeping door hier en nu, op dit moment. En als we in de eucharistie zeggen: Heer, ik ben niet waardig dat Gij tot mij komt, dan komt Hij naar ons toe en is dat gebed een hulp om ons hart te openen voor zijn liefde en trouw.

Het komende jaar willen we in ons bisdom extra stil staan bij onze roeping om te getuigen in de wereld, door als priester of diaken beschikbaar te zijn,

om vanuit de roeping als gehuwden door dik en dun trouw te blijven in lief en leed, om als religieuze te volharden in eenvoud en gebed, de roeping om als gedoopte christen dienstbaar te zijn in de wereld van vandaag.

Bouwen aan Gods rijk. U voelt het al, er komt een nieuw themajaar aan. En ik hoop dat ieder dan kan zeggen: ja Heer, hier ben ik (cf 1 Sam. 3, 10; Ps. 40, 8-9; Hand. 9, 10). Het helpt ons wanneer we trouw blijven aan het gebed (1 Tess. 5, 17). In dat aanhoudende gebed kan onze roeping groeien en kan ons antwoord rijpen en kunnen we vanuit de Heer opnieuw naar buiten treden met geloof, hoop en liefde. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de bisschopswijding van Mgr. Harrie Smeets, 8 december 2018, Sint-Christoffelkathedraal in Roermond

Broeders en zusters in Christus, hier in de kathedraal van de heilige Christoffel, elders bij een scherm, en in onze kerkprovincie via de televisie. Vandaag mogen we monseigneur Harrie Smeets, priester van het bisdom Roermond, tot bisschop wijden om in de komende jaren de herder van Gods Kerk in het bisdom Roermond te zijn.

Ik weet dat na het terugtreden van bisschop Frans Wiertz, die ruim 24 jaar (september 1993 - december 2017) de herder is geweest van het bisdom Roermond, velen in dit bisdom hebben uitgezien naar een nieuwe bisschop. We zijn paus Franciscus dankbaar dat hij voorzien heeft in de benoeming van een nieuwe herder voor het bisdom Roermond en een nieuwe collega in onze Nederlandse bisschoppenconferentie.

Verwachtingen ten aanzien van een bisschop zijn altijd groot. Dat geldt in heel de Kerk, in ieder bisdom, en dat is niet vreemd. Destijds in het begin van de Kerk, waren de verwachtingen aangaande de eerste apostelen ook niet gering.

Na intens gebed koos de Heer Jezus zijn apostelen uit en Hij stelde er twaalf aan om met Hem te zijn, en om hen uit te zenden voor de prediking van het Rijk van God (Mc. 3, 13-19; Mt. 10, 1-42; Lc. 12-16).

Op Pinksteren werden de apostelen in hun opdracht en zending gesterkt en bevestigd. In het boek Handelingen der apostelen wordt gezegd dat zij kracht uit den hoge zouden ontvangen (cf Hand. 1, 8) na intens gebed, samen met Maria de moeder van Jezus (Hand. 1,14).

Vandaag vragen wij voor de wijdeling eveneens om de kracht van de Heilige Geest. Na ons gemeenschappelijk gebed in verbondenheid met Maria en alle heiligen die met ons meebidden, worden in stilte aan de wijdeling de handen opgelegd en volgt het wijdingsgebed.

In het wijdingsgebed richten de wijdende bisschoppen zich op een gegeven moment rechtstreeks tot God en bidden: “stort de kracht uit die van U komt, de Geest van gezagvol bestuur die Gij gegeven hebt aan uw geliefde Zoon, Jezus Christus, de Geest die Hij zelf geschonken heeft aan zijn apostelen, die uw Kerk hebben gesticht van plaats tot plaats als uw heiligdom.”

Dat heiligdom dat hier wordt genoemd is niet op de eerste plaats een kathedraal, een kerkgebouw, maar de gemeenschap van gelovigen die hun hart openen voor Christus in kracht van de Geest.

Beste Harrie, door handoplegging en het gebed van de wijdingswoorden mag jij vanaf vandaag in kracht van de heilige Geest als bisschop: herder zijn in de gemeenschap van gelovigen van het bisdom Roermond. Als bisschop ben je verbonden met de bisschop van Rome en de andere bisschoppen. Als lid van het wereldwijde college van bisschoppen mag je treden in de taak van de eerste apostelen.

Het Tweede Vaticaans Concilie (LG 20) zegt dat een bisschop de dienst van de gemeenschap op zich neemt, een dienstwerk tot opbouw van de Kerk dat je als bisschop samen met de priesters en diakens mag vervullen ten dienste van alle gelovigen.

Het is dus niet vreemd dat men van een bisschop veel verwacht, en het is terecht wanneer een bisschop op zijn beurt veel van zijn priesters, diakens en medegelovigen vraagt en verwacht.

Immers, als leden van de Kerk zijn wij op elkaar aangewezen (cf LG 10), niet in de zin van een zwakgebod maar juist om samen in staat te zijn rekenschap te geven van de hoop die in ons leeft (cf 1 Petr. 3, 15) en die wij op Christus hebben gebouwd (cf Ef. 1, 12), om het geloof als rijkdom te bewaren en in liefde uit te dragen, in Gods naam.

Het is in deze gezindheid dat monseigneur Smeets zijn wapenspreuk, zijn motto als bisschop, heeft geformuleerd: “in Gods naam mensen liefhebben.” In dit gelovig en tevens missionair perspectief is het meer dan terecht dat de nieuwe bisschop ook veel van zijn bisdom verwacht.

Broeders en zusters, ik herinner mij het verhaal van een bisschop die werkzaam was in een uitgestrekt bisdom in Australië. Op weg naar een parochie om het sacrament van het vormsel toe te dienen, moest hij onderweg tanken. Hij was vergeten om vóór vertrek de tank te vullen. En zo stond de bisschop in zijn bisschoppelijke toog op een winderige dag bij een tankstation.

Terwijl hij met één hand de benzineslang vasthield en met zijn andere hand het paarse keppeltje op zijn hoofd, vroeg een andere automobilist bij de pomp: “Wat doet u eigenlijk?” Het antwoord was: “Ik ben bisschop.” Kijkend naar de toog en het borstkruis zei de vragensteller: “Ja, dat zie ik zo ook wel, maar... wat doet u eigenlijk voor werk?”

Het is duidelijk dat men doorgaans wel weet hoe een bisschop er uit ziet. Maar wat precies de omvangrijke taak van een bisschop is als herder van zijn bisdom, die de dienst van de gemeenschap op zich heeft genomen, is vaak veel minder bekend en zichtbaar.

Ik wil de plaats en taak van een bisschop daarom kort op een rijtje zetten. In het wijdingsgebed komt naar voren dat de bisschop de persoon van Christus zelf representeert te midden van zijn medegelovigen.

In de jaarlijkse viering van de oliewijding, de Chrismamis, zegt de bisschop ieder jaar opnieuw: “ik ben mij ervan bewust dat ik onder u de plaats mag innemen van Christus, de Hogepriester en de goede Herder, de Leidsman en Dienaar van allen” (cf Nederlandse uitgave van het Altaarmissaal pg. 308-309).

In Christus’ naam heeft de bisschop de taak om de gelovigen in zijn bisdom te heiligen door zijn aanhoudend gebed en door het vieren van de sacramenten. Voorts heeft de bisschop de taak om ten overstaan van zijn diocesanen leraar te zijn, door het evangelie te verkondigen en uit te leggen in woord en voorbeeld. Ook is het de taak van de bisschop om als een herder leiding te geven aan de gemeenschap van gelovigen die aan zijn zorgen is toevertrouwd.

Op deze wijze is een bisschop geroepen om samen met zijn priesters en diakens in Christus’ naam de gelovigen van zijn bisdom (ten diepste een gemeenschap van geroepen) toe te rusten, opdat zij op hun beurt in staat zijn te getuigen van de liefde van Christus, ja: in Gods naam de mensen lief te hebben in de wereld van nu.

In dit kader leen ik graag de woorden van paus Paulus VI die gedurende zijn pontificaat heeft benadrukt dat we geroepen zijn om te bouwen aan een beschaving van liefde, opdat onze wereld steeds meer de contouren krijgt van het Rijk van God; dat in onze harten dezelfde gevoelens van rechtvaardigheid en barmhartigheid aanwezig zijn die voortdurend heersen in het hart van onze Heer Jezus.

Kortom, de Heer verwacht veel van zijn dienaar die vandaag tot bisschop wordt gewijd. Maar, broeders en zusters, een bisschop wordt niet in Gods naam aangesteld om alles op eigen kracht te verrichten. Aan u, als leden van de Kerk, wordt gevraagd om uw geloof en inzet beschikbaar te stellen voor de zending van de Kerk.

Met nadruk wordt straks aan het einde van de belofte van de wijdeling gezegd: “Moge God, die het goede werk in u is begonnen, het zelf tot voltooiing brengen.”

Beste Harrie, durf je daar op te vertrouwen? En kun je later als bisschop met de apostelen van het eerste uur te beamen, dat het de Heer zelf is die alles tot stand brengt, met jouw medewerking (cf Hand. 14, 27)?

Vandaag op 8 december, op het hoogfeest van de Onbevleete Ontvangenis van Maria, het patroonsfeest van dit bisdom, mogen we luisteren naar het geloofsantwoord van de Maagd Maria, die in het evangelie zegt: “Zie de dienstmaagd des Heren, mij geschiede naar uw woord” (Lc. 1, 26-38).

Beste Harrie, in de belofte zo dadelijk na deze homilie wordt verwacht dat je als wijdeling naar het voorbeeld van Maria in geloof zult antwoorden: “Ja, dat wil ik.”

Het ja-woord dat je ten overstaan van de bisschoppen en de gelovigen hier aanwezig zult geven, ligt in het verlengde van je ja-woord destijds bij je diakenwijding en voorafgaande aan je priesterwijding. In een interview heb je ten aanzien van het ambt van bisschop gezegd: “Bij mijn priesterwijding heb ik me beschikbaar gesteld en dus ook hiervoor” (KN 19 oktober 2018).

Broeders en zusters, vandaag wordt ten dienste van het bisdom Roermond een nieuwe bisschop gewijd. Wat zou het geweldig zijn voor de voortgang van

het evangelie hier en nu, wanneer u vandaag (als geloofsleerling, gedoopte christen, religieus, gehuwde, priester of diaken), in uw hart durft te zeggen: “Heer, hier ben ik”, heel bewust in verbondenheid met monseigneur Harrie Smeets die in uw midden zal antwoorden: “Ja, ik wil” en die tot uw bisschop wordt gewijd. Amen.

LEZING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de dies van 30 jaar Vronesteyn, maandag 1 oktober 2018, Sint-Martinuskerk Voorburg

Inleiding en aanleiding

Geachte aanwezigen, betrokken aanwezigen die met Vronesteyn verbonden willen zijn. Vandaag houden wij samen de dies van Vronesteyn. We vieren een lustrum, want Vronesteyn bestaat dertig jaar als diocesaan centrum voor de opleiding en vorming tot priesters en diakens.

In de loop van dertig jaar is aan verschillende rectoren de leiding van dit huis toevertrouwd, meerdere priesters (zowel diocesane priesters alsook religieuzen) hebben als spiritueel gewerkt ten dienste van de vorming, en generaties studenten volgen elkaar op, al lopen die qua leeftijd ook wel door elkaar. Ten behoeve van het reilen en zeilen van ons huis is er de huishouding. Verschillende medewerkers geven en gaven hun beste krachten. En vanuit de staf is voortdurende aandacht voor de voortgang van de studie van individuele studenten.

Het bescheiden jubileum van dertig jaar Vronesteyn vindt plaats in een voor ons bisdom bijzonder jaar. Het bisdom Rotterdam beleeft namelijk momenteel een speciaal themajaar. Sinds de Advent van 2017 zijn wij bisdom-breed bezig met het Jaar van Gebed. Dit bijzondere themajaar met veel aandacht voor het bidden duurt voort tot het feest van Christus Koning, eind november 2018, wanneer in de kathedrale kerk van Rotterdam met een plechtige eucharistieviering het einde van het Jaar van Gebed zal worden gemarkeerd.

In het kader van het diocesane Jaar van Gebed, wil ik graag de kans benutten om in deze dieslezing van vandaag met u stil te staan bij het gebed, bij ons bidden.

Ik wil het op deze dies dan niet alleen hebben over het bidden van priesterstudenten en kandidaten op weg naar het diaconaat, en ook niet alleen spreken over de plaats van het gebedsleven in de periode van vorming en opleiding. Dat zou misschien in het kader van de dies van Vronesteyn wel verwacht worden als eerste of zelfs als enige focus van deze lezing. Echter, priesters en diakens maken deel uit van de Kerk als geheel. Zij

zijn een deel van de geloofsgemeenschap, waarin ieder lid geroepen is om als christen aandacht te hebben voor gebed, om trouw te zijn aan het bidden in het dagelijks leven als gelovige, zowel persoonlijk gebed alsook gemeenschappelijk gebed.

Deze lezing bestaat uit vijf korte hoofdstukken.

- (1) Eerst wil ik met u stilstaan bij de opdracht van iedere christengelovige om te bidden, zowel persoonlijk als gemeenschappelijk.
- (2) Ten tweede is het belangrijk om te onderkennen dat gebed in onze huidige tijd niet vanzelfsprekend is, en ik wil met u nadenken op welke wijze en in welke omstandigheden ons bidden onder druk staat.
- (3) In de derde plaats komt in deze lezing de plek van het bidden, de positionering van het gebed, aan bod in het kader van de opleiding en vorming van priesters en diakens.
- (4) Ten vierde staan we stil bij het gebed als fundament en voorwaarde in het leven en dienstwerk van priesters en diakens.
- (5) Op de vijfde plaats wil ik in deze lezing op een rijtje zetten: de plaats en de functie van ons bidden in en met de Kerk als netwerk van liefde. Daarbij hoort tevens de taak om als priesters en diakens voorop, maar het geldt voor ons allemaal, anderen uit te nodigen tot gebed en anderen de aanzet tot bidden te geven.

1. Bidden als opdracht van iedere christengelovige

In de heilige Schrift getuigen veel teksten van de praktijk van een biddende omgang met God.

Wanneer in de Catechismus van de Katholieke Kerk (CKK)¹⁶ over het christelijk gebed wordt gesproken, wordt naar de aartsvader Abraham verwezen als iemand die met een luisterend hart zijn beslissingen nam in het licht van Gods bedoelingen: “Het gebed van Abraham manifesteert zich allereerst in daden: in stilzwijgen richt hij bij elke pleisterplaats een altaar op voor de Heer [...] De aartsvader heeft in God geloofd, hij is op weg in tegenwoordigheid van God en in verbondenheid met Hem” (CKK 2570-2571). Abraham luistert en gaat op weg. Een zwijgende bidder, zou je kunnen zeggen. Maar in beproeving is Abraham ook in staat met God het gesprek

16 SRKK, *Catechismus van de Katholieke Kerk, geactualiseerde versie* (2008/2013).

aan te gaan in woorden. Als hij kinderloos lijkt te blijven, zegt hij tegen God: wat baten mij uw gaven, wat baat mij mijn bezit, wanneer ik kinderloos blijf (cf Gen. 15, 2-3)? En wanneer de verwoesting van Sodom op stapel staat, is het Abraham die een pleidooi houdt om de stad te sparen, wanneer hij aan God vraagt: wilt gij werkelijk met de boosdoeners ook de rechtvaardigen verdelgen (cf Gen. 18, 23)? En zo wordt Abraham van zwijgende bidder tot iemand die van binnenuit het gesprek met God aangaat en onderhoudt.

De Catechismus wijst ook op het gebed van Mozes die zijn volk uit de slavernij van Egypte moest leiden (CKK 2574-2577). Allereerst is het God die zich aan Mozes bekend maakt, die het gesprek met Mozes is aangegaan vanuit de brandende braamstruik (cf Ex. 3). Daarna treedt Mozes in dialoog met de Heer. Eerst heeft hij nog tegenwerpingen en uitvluchten, maar Mozes aanvaardt uiteindelijk de opdracht en laat zich zenden door de Heer naar zijn volk. In de loop van de tijd ontwikkelt de dialoog van God en Mozes zich tot een vertrouw-volle omgang, van aangezicht tot aangezicht (cf Ex. 33, 11). Mozes vraagt om aanwijzingen en verduidelijking van Gods kant, en ten overstaan van God pleit Mozes meermaals voor zijn volk. De Catechismus typeert het bidden van Mozes als: het gebed van de bemiddeling.

In het kader van het gebed wordt ook verwezen naar de bouw van een huis voor de Heer, een verblijfplaats voor God met de ark van het verbond, eerst een tent en uiteindelijk de tempel. Op deze plaatsen wordt intens gebeden en men leert er ook bidden. Het is Hanna die in het heiligdom van de Heer smekend vraagt om een zoon te mogen ontvangen. Haar intense gebed werd aanvankelijk geïnterpreteerd als het gedrag van iemand die dronken is. Er staat in het boek Samuel dat Hanna in haar binnenste sprak, wel haar lippen bewoog, maar dat haar stem niet hoorbaar was (cf 1 Sam. 12). Hanna weet de priester Eli ervan te overtuigen dat zij oprecht met groot verlangen aan het bidden is. En als Hanna een zoon mag ontvangen, noemt zij hem Samuel, wat betekent: ‘want ik heb hem van de Heer afgesmeekt’ (cf 1 Sam. 1, 20).

Wanneer de Catechismus spreekt over het gebed, wordt ook verwezen naar koningen, zoals David en Salomo die zich richten tot God, met vallen en opstaan. Zij bidden niet alleen voor hun eigen noden, maar zij bidden ook om de noden van het hun toevertrouwde volk bij de Heer te brengen (CKK 2579-2580).

In het kader van het gebed mogen we in het Oude Testament de profeten niet ongenoemd laten. De profeten ontvingen hun roeping tot profeet van de Heer, al voelden zij zich klein, onwaardig of angstig. De Catechismus besteedt uitgebreid aandacht aan Elia en stelt dat het gebed het hart van profeten omvormt en geschikt maakt: “Uit hun alleen-zijn met God putten de profeten het licht en de kracht voor hun zending. Hun gebed is geen vlucht uit een ontrouwe wereld; het is een luisteren naar het woord van God. Soms is het een woordenwisseling of een klacht, maar altijd een bemiddeling die de tussenkomst van de reddende God, de Heer van de geschiedenis, verwacht en voorbereidt” (CKK 2584).

Wanneer wij het boek van de psalmen openslaan, dan vinden wij aanroepingen en gebeden in verschillende en zeer uiteenlopende omstandigheden; woorden en gebeden tot God in situaties van vreugde, verdriet, angst, ontredde, zondebesef, berouw, bewondering, dankbaarheid, eenzaamheid, redding en bevrijding. Vaak zijn het aanroepingen en gebeden die getuigen van diep menselijke ervaringen die onder woorden worden gebracht in het gesprek met de Heer. Het is daarom dat in de Catechismus van de Katholieke Kerk wordt gezegd: in het psalmboek wordt het woord van God tot gebed van de mens (CKK 2587).

De gebedspraktijk die in het Oude Testament oplicht, heeft alles te maken met een ontmoeting, een dialoog tussen God en de mens, waarbij de Heer als eerste het gesprek met ons is aangegaan. Het gaat dan in het antwoord van onze kant niet alleen om te bidden voor jezelf, maar ook voor anderen, het gaat naast het persoonlijk gebed ook om het gebed als gemeenschap. Bovenal worden we uitgenodigd om in het dagelijks leven het gesprek met God als een dialoog voortdurend gaande te houden.

In de geschriften van het Nieuwe Testament, met name in de evangeliën, leren wij Jezus Christus kennen als iemand die voortdurend bidt, wiens leven intens verbonden is met bidden¹⁷. De Heer is vertrouwd met de wet en de profeten, met de geschriften waaronder de psalmen. Het vol overgave bidden van Jezus ontlokt aan de leerlingen de vraag: Heer, leer ons bidden (Lc. 11, 1-2).

17 I. de la Potterie, *Het gebed van Jezus* (Bonheiden 1987); Paus Benedictus XVI, *Het gebed van Jezus*, in: Benedictus XVI, *Ademhaling van de ziel, oase van vrede. Catechesen over het gebed* (Den Bosch 2014) 69-76.

Het evangelie maakt duidelijk dat het leven van Jezus voortdurend getekend wordt door gebed, zoals in de woestijn waar Jezus verbleef ter voorbereiding op zijn openbare leven (Mt. 4, 1). En voordat de Heer zijn twaalf apostelen riep, ging Hij de berg op in afzondering (Mc. 3, 13). Ook nodigt de Heer zijn leerlingen uit om naar een afgelegen plaats te gaan en daar alleen te zijn (Mc. 6, 32). Op de vraag om te leren bidden, geeft de Heer aan zijn apostelen het gebed des Heren, het Onze Vader (Mt. 6, 9-13; Lc. 11, 2b-4). En Jezus leert zijn leerlingen dat de Vader in de hemel openstaat voor ons gebed: “Hoeveel te meer zal uw Vader in de hemel de heilige Geest geven aan wie Hem erom vragen” (Lc. 11, 13b). Aan de vooravond van zijn lijden is de Heer in de hof van Olijven, waar Hij in doodsangst bidt en uiteindelijk zegt: “toch niet zoals Ik wil, maar zoals Gij wilt” (Mt. 26, 36-46; Mc. 14, 32-42; Lc. 22, 39-46). In het hogepriesterlijk gebed bidt Jezus voor zichzelf, voor zijn leerlingen en voor alle gelovigen (Joh. 17). Wanneer de Heer aan het kruis te sterven hangt, bidt Jezus woorden uit psalm 22: “Mijn God, mijn God waarom hebt Gij Mij verlaten?” (Mt. 27, 46; Mc. 15, 34). De lijdende Christus bidt voor zijn vervolgers en bespotters, wanneer Hij zegt: “Heer, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen” (Lc. 23, 34). Uiteindelijk bidt de Heer in overgave: “Vader, in uw handen beveel Ik mijn geest” (Lc. 23, 46). Het intense gebedsleven van Jezus als zodanig is al een indringende uitnodiging om Hem met heel ons hart te volgen als leerlingen die leven van het gebed en die geloven in de kracht ervan. Het is daarom dat het speciale gebed dat we bisdombreed gebruiken bij gelegenheid van het Jaar van Gebed deze gebedsmomenten van Jezus ook daadwerkelijk noemt.

De Catechismus wijst ons nog op drie belangrijke gelijkenissen van Jezus over het gebed in het evangelie van Lucas (CKK 2613). Zo is er de gelijkenis van de lastige vriend die midden in de nacht toch opendoet om van het aanhoudende vragen om drie broden af te zijn (Lc. 11, 5-13). Deze gelijkenis is een aansporing om met aandrang te bidden tot God. De tweede gelijkenis is die van de lastige weduwe die bij een rechter blijft vragen om recht te verschaffen (Lc. 18, 1-8). Deze gelijkenis is een aansporing om steeds te bidden met het geduld van het geloof. De derde gelijkenis gaat over een hoogmoedige farizeeër en een tollenaar die zijn hoofd buigt en bidt: “God, wees mij zondaar genadig” (Lc. 18, 9-14). Deze derde gelijkenis, zo zegt de Catechismus, benadrukt dat bidden nederigheid vraagt, nederigheid van hart.

Naast het voorbeeld van zijn persoon en de aansporing door middel van gelijkenissen, roept Jezus zijn leerlingen ook expliciet op om te volharden in gebed: om steeds te blijven bidden en daarin niet te versagen (Lc. 18, 1). Het is mijns inziens niet zonder betekenis dat juist in het kader van de oproep om te volharden in gebed, Jezus tevens de indringende vraag stelt: “zal de Mensenzoon bij zijn (weder)komst het geloof op aarde vinden?” (Lc. 18, 8). Bidden om de dialoog met God gaande te houden, bidden om het geloof in God te bewaren, levend te houden met Gods genade, totdat de Heer wederkomt.

Na Jezus’ verrijzenis en hemelvaart gaan wij als Kerk de weg van het evangelie in een soort van tussentijd, namelijk wij worden geroepen om te volharden in gebed in de periode tussen de verrijzenis en hemelvaart van de Heer enerzijds en zijn wederkomst op het einde van de tijd anderzijds.

De Catechismus noemt deze tussenperiode: de tijd van de Kerk. In het boek Handelingen lezen we dat de eerste christenen ernst maken met hun gebedsleven. De apostelen bidden samen met Maria om de komst van de Heilige Geest (Hand. 1, 12-14) en de gemeenschap van de eerste christenen blijft trouw aan het gebed (Hand. 2, 42). In deze geest klinkt ook in de eerste brief aan de Tessalonicenzen de oproep: Bidt zonder ophouden (1 Tess. 5, 17). En blijkens de tweede brief aan de Tessalonicenzen is gebed nodig om te kunnen volharden in de roeping als christen. In deze brief wordt gezegd: “wij bidden onze God telkens opnieuw, dat Hij u zijn roeping waardig maakt en al uw goede voornemens en elke daad van uw geloof met macht tot volkomenheid brengt” (1 Tess. 1, 11).

Mocht u reeds het enthousiasme hebben opgevat om - meer dan voorheen - als christenen opnieuw te volharden in gebed, dan moeten we tevens goed beseffen dat wij nooit alleen op eigen kracht kunnen en hoeven te bidden. De Romeinenbrief benadrukt dat de Heilige Geest ons helpt om te bidden en voor ons pleit (Rom. 8, 26-27).

2. Bidden in de huidige omstandigheden

Maar bidden in de huidige omstandigheden kent ook wel belemmeringen en moeilijkheden. Daar wil ik in dit tweede deel over spreken. Dat zal niet volledig zijn, want ieder heeft zo zijn eigen struikelpartijen en belemmeringen als het gaat om bidden. Een aantal wil ik er aanstippen.

Op de eerste plaats de drukte van ons leven. Waar vinden wij als moderne mensen de rust en ruimte om te bidden, om eerst maar eens stil te zijn? Hoe dominant is een levensritme dat aangedreven wordt door vele verwachtingen, afspraken en andere impulsen, mobieltjes in de mis, een misdienaar die even snel zijn facebook checkt tijdens de offerande. Priesters in de Sint Pieter die met foto's bezig zijn. Het werd zelfs paus Franciscus te veel en hij heeft ervan gezegd: bid in de eucharistie en laat dat mobieltje even weg. Komen we nog wel los van het digitale netwerk, waarmee wij verbonden zijn? Weet wel, dat is niet het netwerk van liefde.

Paus Franciscus waarschuwt ons in zijn apostolische exhortatie *Gaudete et Exsultate*¹⁸ om niet in onszelf opgesloten te raken met ons mobieltje, ons digitale netwerk en met alles wat bij ons naar binnen broemt. Hij spreekt over de verstikking in de gesloten immanentie van deze wereld, terwijl we te midden van onze krachtingspanningen juist moeten blijven verlangen naar God en niet de deur dicht doen waar het gaat om onze relatie met Hem¹⁹.

Ten tweede, er is bij veel mensen en ook bij onszelf - als we eerlijk zijn - vaak een gebrek aan dialoog met God. Zijn we voortdurend in het besef dat we in zijn tegenwoordigheid leven? Of we nu een half brood bij de bakker halen, weer met onze mobiel in de weer zijn, of voor een stoplicht staan te mopperen. Hebben we een zodanige dialoog met God dat we ook kunnen spreken van een betrokkenheid op elkaar? We roepen wel naar God en ik vond het zo mooi in een boek van professor Van Bavel over het gebed volgens Augustinus, waarin hij zegt: God aanroepen is niet voldoende, je moet Hem binnenroepen in je hart²⁰. En digitaal gesproken: even een los sms-je zonder de context van een voortdurende en echt opgebouwde communicatie of verstandhouding is niet voldoende. En paus Franciscus, opnieuw in *Gaudete et Exsultate*, pleit voor een voortdurende openheid voor de transcendentie die tot uitdrukking komt in gebed en aanbidding²¹.

18 Paus Franciscus, *Apostolische Exhortatie Gaudete et Exsultate*. Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke Documentatie 2018 nr. 1*, pp 40-133.

19 *Gaudete et Exsultate*, nr. 147.

20 T. J. van Bavel OSA, *Als je hart bidt... Augustinus' leer over het gebed*, Augustijns Historisch Instituut (Leuven 1996) 23-44.

21 *Gaudete et Exsultate*, nr 147.

Naast de drukte van ons leven en een gebrek aan dialoog is een derde punt: veelheid van werk. Veel mensen lijken gebukt te gaan onder de werkdruk. En ook in de kring van pastorale beroepskrachten komt de agenda soms meer ter sprake dan de heilige Schrift. Een ooit in 1997 verschenen onderzoek van de VPW, getiteld 'de god van de pastor'²², toonde aan dat bij veel pastorale krachten het bidden zich uiteindelijk beperkte tot het bidden in de setting van het pastorale werk (het professioneel bidden), en dat er veel minder sprake was van persoonlijk gebed in het kader van het eigen geestelijk leven. Met alle goede bedoelingen, een louter bidden op aanvraag van anderen, maar nauwelijks een eigen gebedspraktijk hebben, is een belemmering als het gaat om een persoonlijke gebedsrelatie met de Heer. Ik kom er niet aan toe, hoor je vaak zeggen.

Maar is ons netwerk van liefde dan tóch een netwerk als koepel van activiteiten? En ben je je nog wel bewust, wanneer je nooit persoonlijk bidt, door wie je eigenlijk gezonden bent? Het gaat om de voortgang van het pastoraat en het diaconaat, wordt dan gezegd. Maar moet dat niet op de eerste plaats geworteld blijven in de innige band met de Heer die ons roept en die ons de kracht geeft?

Een vierde punt is de gewoonte, misschien de macht van de gewoonte ook. Een lauwheid die kan optreden als je het ambt van diaken of priester uitoefent. Paus Benedictus XVI heeft dat in de Chrismamis in een preek aan de orde gesteld in 2008. Als priester, zei hij, mag je in de eucharistie je dienstwerk dichtbij de Heer uitoefenen. In deze zin betekent 'dienen' vooral ook de nabijheid van de Heer ondervinden en vertrouwelijkheden. Daarin zit ook een gevaar, namelijk dat het sacrale dat je ontmoet, iedere keer opnieuw als priester of diaken, een gewoonte wordt [...] beïnvloed door de gewoonten, nemen we als priester niet meer het grootse, nieuwe en verrassende feit waar dat Christus zelf aanwezig is, tot ons spreekt, zich aan ons geeft. Tegen deze gewenning aan de buitengewone werkelijkheid die de Heer ons geeft, tegen deze onverschilligheid van hart, moeten wij onophoudelijk vechten door steeds opnieuw onze ontoereikendheid en de genade te erkennen die is gelegen in het feit dat Hij zich in onze handen overlevert²³.

22 G. Zuidberg, *de god van de pastor, onderzoek naar de spiritualiteit van pastores* (Utrecht 1997) 126-131.

23 Congregatie van de clerus, *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters* (11 februari 2013) nr. 50. Nederlandse vertaling: *SRKK, Kerkelijke Documentatie* 2013/2.

We kunnen natuurlijk zeggen: onze huidige tijd is ook wel heel ingewikkeld. We zuchten nog eens diep en laten het bidden voor wat het is. Maar ik ben ervan overtuigd dat bidden nooit vanzelf gaat, want er is altijd een zekere toeleeg voor nodig, in welke tijd je als gelovige ook leeft. Bidden moet je leren en ook willen.

Wel is het zo dat bidden tot in het recente verleden veelvuldig door een gelovige omgeving werd gestimuleerd en ondersteund. In de huidige tijd van secularisatie en van een minder kerkelijke cultuur is er aanzienlijk minder ondersteuning. Leven we nog het ritme van het kerkelijk jaar samen in de kerk, maar ook in ons eigen huis als we alleen zijn? Daarom moet bidden niet alleen in de opleiding en vorming aan bod komen onder de vraag: wat is christelijk gebed en hoe doe je dat? Belangrijk is dat tevens de vraag naar de innerlijke motivatie van een priesterstudent of diakenkandidaat serieus aan bod komt.

3. Bidden in het kader van de opleiding en vorming

In de basismnormen voor de vorming van de permanente diakens uit 1998 wordt in het kader van de geestelijke vorming ook het bidden aangestipt. Duidelijk is dat bidden niet los staat van het geheel van de geestelijke vorming. Zo wordt eerst gewezen op de aanwezige levenservaring van een kandidaat, nauw verweven met de menselijke vorming als persoon, en de groei en ontplooiing als gedoopt christen (nummer 71). Daarin worden de specifieke trekken van de diakenspiritualiteit geplant, aldus de basismnormen voor de vorming van diakens²⁴.

Aan de bespreking van het gebed in de vorming van de diakens gaan in de basismnormen eerst andere aspecten vooraf, waar het gaat om het spirituele leven van de diaken in opleiding. Genoemd worden: het ontdekken en delen in de liefde van Christus (eenvoud van hart, zelfgave, dienst en armoede); de eucharistie en de dienst aan het altaar, het boetesacrament, het woord van God met onder andere de geestelijke lezing (*lectio divina*).

Nummer 75: “de inleiding op de betekenis van het gebed van de Kerk zal niet mogen ontbreken. Want bidden namens en ten behoeve van de Kerk maakt

24 Congregatie voor de Katholieke Opvoeding, *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium* (22 februari 1998). Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke documentatie* (2000) 9-31.

deel uit van het dienstwerk van de diaken. Dat vereist doordenking van de oorspronkelijkheid van het christelijk gebed en van de getijdenliturgie, maar bovenal het praktisch daarin binnengeleid worden. Daartoe is van belang dat bij alle bijeenkomsten van toekomstige diakens tijd aan dit gebed wordt gewijd.”

Waar het gaat om de opleiding en vorming van priesters is er de post-synodale exhortatie *Pastores Dabo Vobis* (1992)²⁵. In het gedeelte over de geestelijke vorming (u weet, er zijn vier pijlers te onderscheiden: menselijke vorming, geestelijke vorming, intellectuele vorming, pastorale vorming) wordt het belang benadrukt van een innige verbondenheid van toekomstige priesters met Jezus. Het gaat in deze verbondenheid om vriendschap met Christus. Dit is geen te grote pretentie, stelt het directorium, maar verwijst naar de woorden van Jezus zelf in het Johannes-evangelie: “Ik noem u geen dienaars meer, maar vrienden” (Joh. 15, 15). Het komt er op aan dat toekomstige priesters in hun geestelijk leven Christus zoeken: “Rabbi, waar verblijft ge?” (artikel 46).

In nummer 47 stelt *Pastores Dabo Vobis*, dat in de geestelijke vorming het mediterend en biddend lezen van het woord van God wezenlijk is. De Heer nabij zijn en Hem leren kennen in zijn woord, vertrouwdeheid opbouwen met het woord van God. In dit kader wordt van het gebed gezegd: “Het eerste en fundamentele antwoord op het woord van God is het gebed, dat zonder twijfel een primaire waarde en vereiste vormt in de geestelijke vorming. Deze vorming moet de kandidaten voor het priesterschap brengen tot de kennis en ervaring van de authentieke zin van het christelijk gebed. Die zin ligt in de levende en persoonlijke ontmoeting met de Drie-Ene God.”

In het kader van de vorming wordt niet alleen de vorming van de priesterstudent tot biddende persoon genoemd, maar ook dat de priester in zijn dienstwerk geroepen is om “opvoeder tot gebed” te zijn. Dat wil zeggen anderen tot gebed te brengen, uit te nodigen tot gebed en in te leiden in het bidden.

Daarna worden de eucharistie (hoogtepunt van het christelijk gebed) genoemd, die op haar beurt bron en hoogtepunt is van de sacramenten en

25 Johannes Paulus II, *Postsynodale Apostolische Exhortatie Pastores Dabo Vobis* (25 maart 1992). Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke documentatie* (1992) 2-96.

van de liturgie van de getijden (nummer 48)²⁶. In dit licht wordt de dagelijkse eucharistie benadrukt als “het essentiële moment van de dag”. Vervolgens komt ook het boetesacrament aan de orde.

Belangrijk is om te benadrukken dat het bidden in antwoord op het woord van God en als het naderen tot Christus en met Hem verbonden zijn, ook een andere beweging op gang brengt, namelijk dat de geestelijke vorming ook inhoudt: het zoeken van Christus in je naaste, het zoeken van Christus in de mensen (nummer 49), hetgeen de weg opent vanuit het gebed naar de pastorale en charitatieve opdracht van de priester, en de ontwikkeling ervan gedurende de opleiding en vorming tot priester. Al wat je aan de minsten der Mijnen hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan, zegt Christus (Mt. 25, 40). Voor menig diaken is dit ook een dierbare tekst.

Zoals eerder gezegd, het bidden moet in de opleiding en vorming niet alleen aan bod komen onder de vraag: wat is bidden en hoe doe je dat? Belangrijk is tevens de vraag of de innerlijke motivatie van een priesterstudent of diakenkandidaat serieus aan bod komt. Is iemand echt op de weg naar de Heer toe, met het innerlijk verlangen om Hem te ontmoeten, niet meteen aan de slag in het pastoraat of het diaconaat. Ben je voldoende gemotiveerd om steeds weer de Heer te zoeken en te vinden? Of sta je al klaar met de handen uit de mouwen om op eigen kracht aan de slag te gaan? En daar hoort ook bij het zicht krijgen op je eigen karakter en aanleg waar het gaat om het vinden van stilte en gebed. Ik had een klasgenoot op de middelbare school die naar de missie ging (als missionaris van Mill Hill). Het was een ontzettende bidder. Ik had er altijd groot respect voor. Hij ging naar Kenia. Hij zei: als ik daar de hele dag bezig ben en het er vroeg donker wordt, neem ik een douche en ga ik heerlijk bidden. Hij was een bid-ziel. Hij is helaas vroeg gestorven door vergiftiging. Maar hij zal meer gebeden hebben dan menigeen die tachtig jaar voor de boeg had.

Wat is er voor mij en voor ons nodig om trouw te kunnen blijven aan het gebed? Dat is een belangrijke vraag voor elke priester- en diakenkandidaat. Kan ik voldoende een mens van gebed worden, en wil ik dat ook, zodanig dat ik ook mijn taak als opvoeder tot gebed kan vervullen?

26 Cf *Sacrosanctum Concilium* nr 10; *Lumen Gentium* nr. 11.

In de opleiding en vorming moet de gelovige overtuiging worden geleerd en versterkt dat het bidden niet alleen een inspanning is van de kant van de biddende mens, maar op de eerste plaats ook een geschenk is van God zelf, wanneer wij ons bidden zien als het antwoord van ons hart dat zich weet te openen voor God²⁷.

4. Bidden in het leven en dienstwerk van priesters en diakens

Waar het gaat om de plaats van het gebed in het leven en het dienstwerk van de priesters en diakens, ben ik te rade gegaan bij twee bepalende kerkelijke documenten: het directorium voor het ambt en het leven van de priesters (2013) en het directorium voor de dienst en het leven van permanent diakens (1998). Hierbij wil ik opmerken dat beide directoria expliciet spreken over het werk van een priester en diaken in één adem met hun leven. Het moge duidelijk zijn dat er derhalve geen verschatting wordt verondersteld tussen het dienstwerk enerzijds en het leven anderzijds, ook of juist wanneer wij spreken over het gebed. Dat was in het Tweede Vaticaans Concilie evenzo. Het document *Presbyterorum Ordinis* (7 december 1965) gaat over het dienstwerk en het leven van de priester. Enerzijds om beide bij elkaar te houden, maar om ook het dienstwerk als eerste te noemen, omdat het leven van een priester en een diaken er door moet worden bepaald.

Het nieuwste directorium voor de priesters uit 2013 komt in het tweede hoofdstuk te spreken over de priesterlijke spiritualiteit. De inleidende woorden benadrukken dat deze spiritualiteit in hoofdzaak bestaat in een diepe relatie van vriendschap met Christus. Het zal u daarom niet verbazen dat in het tweede hoofdstuk over de priesterlijke spiritualiteit (getiteld: Bij Christus zijn in het gebed) het eerste kopje luidt: De voorrang van het geestelijk leven.

Juist in dit gedeelte komt men te spreken over het gebed. De nadruk wordt voor de priester gelegd op de navolging. Het navolgen van Christus die bidt, en in navolging van de Kerk die bidt. Het volharden in gebed is in die zin tevens: bidden als vorm van gemeenschap en verbondenheid.

Ik wil in dit kader nummer 53 citeren van het directorium voor de priesters: “Sterk door de bijzondere band met de Heer zal de priester de ogenblikken onder ogen weten te zien waarop hij zich alleen zou kunnen voelen te midden

27 Cf *Gaudete et Exsultate*, nr 149.

van de mensen, door zijn bij Christus-zijn krachtig te hernieuwen in de eucharistie, de werkelijke plaats van de aanwezigheid van de Heer. Evenals Jezus, die, terwijl Hij alleen was, voortdurend bij de Vader was (Lc. 3, 21; Mc. 1, 35), moet ook de priester de man zijn die in de inkeer, in de stilte en in de eenzaamheid de gemeenschap met God vindt, waardoor hij met de heilige Ambrosius zal kunnen zeggen: ‘Ik ben immers nooit minder alleen dan wanneer ik alleen schijn te zijn’.”

In het directorium voor de dienst en het leven van de permanente diakens²⁸ komt het gebed ter sprake in het derde hoofdstuk, na twee hoofdstukken over respectievelijk de juridische en theologische plaats van de diaken in de Kerk. Het gaat dan enerzijds om de eigen specifieke plaats van de diaken als gewijde bedienaar en als zodanig lid van de hiërarchie met de rechten en plichten die daarbij horen, anderzijds worden de verschillende diaconale functies belicht in de liefded werken en in de liturgie. Vervolgens spreekt het directorium over de spiritualiteit van de diaken.

In dit verband wil ik nummer 56 van het directorium voor de dienst en het leven van permanente diakens noemen waarin wordt verklaard “dat het gebed, het persoonlijk gesprek met God, het licht en de kracht zal verlenen die nodig zijn om Christus te volgen en de zusters en broeders te dienen in de verschillende wisselvalligheden.”

Zowel voor de priester als voor de diaken heeft het gebed direct te maken met de uitoefening van zijn ambt en dienstwerk, anderzijds blijft het gebed ook altijd een middel voor het geestelijk leven. Het is nodig om het gebed van beide kanten te blijven benaderen. Juist ook in de ondervraging tijdens de liturgie van de wijding zijn deze beide kanten ingesloten. Geroepen om te bidden voor de Kerk en voor anderen, maar ook het gebed te gebruiken als middel om staande te blijven.

5. Bidden in en als netwerk van liefde

De Catechismus van de Katholieke Kerk bestaat uit vier delen. Het vierde deel is gewijd aan het gebed. Dit laat zien dat de Kerk, gehoorzaam aan de oproep van de Heer om te bidden, het gebed onlosmakelijk verbindt met de

²⁸ Congregatie voor de Clerus, *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium* (22 februari 1998). Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke Documentatie* (2000) 32-63.

rijkdom van ons geloof. Bidden maakt deel uit van ons geloven. ‘Ik geloof wel maar ik bid nooit’, is een moeilijke combinatie.

Na een deel over de geloofsbelijdenis, een deel over de liturgie en de sacramenten, en een deel over de tien geboden en de moraal, gaat het vierde deel over het Christelijk gebed. Bidden hoort bij de roeping van iedere christen. Heel inspirerend wordt gezegd, dat het gebed de verbinding is tussen het geloof belijden, vieren en beleven²⁹. Bidden brengt ons in dialoog met God en houdt zo het belijden, vieren en beleven bij elkaar als één gelovige werkelijkheid.

Het gebed is niet alleen een kwestie van bidden als individuele gelovige, het is nodig ook te bidden in gemeenschap, als Kerk samen te bidden: in de viering van de eucharistie en de aanbidding ervan, in het vieren van de andere sacramenten, in het lezen van het woord van God, in het getijdengebed, en wanneer wij op bedevaart gaan.

De Kerk als netwerk van liefde. Gebed als dialoog met God is wederkerig. Van Hem uit en van mij uit. Maar ook het gebed in het netwerk van liefde is wederkerig als wij zeggen: ik zal voor je bidden. Of als we vragen: wil jij voor mij bidden? Of je op het gebed van anderen rekent, of zelf het bidden voor iemand tot je taak rekent. In het netwerk van liefde is het gebed tussen God en mens wederkerig, maar ook tussen ons als leden van hetzelfde lichaam.

Hebben we zorg voor elkaar als leden van het lichaam van Christus (1 Kor. 12), als ranken aan de wijnstok (Joh. 15), als levende stenen van het geestelijke bouwwerk (1 Petr. 2)? Zorg voor elkaar. Ik bedoel niet alleen zorg in zin van diaconie, maar ook zorg voor elkaars ziel waar het gaat om de vitaliteit van ons geloof. Durven wij anderen te vragen naar hun gebedsleven: ‘Bid je wel eens?’ Durven we uit te nodigen tot gebed: ‘Zullen we samen naar de kerk gaan?’ En neem je als biddende persoon je plaats en taak serieus binnen het geheel van de Kerk als netwerk van liefde als gedoopte, als diaken,

29 CKK 2558: “Het mysterie van het geloof is iets groots. De kerk belijdt het in de apostolische geloofsbelijdenis (eerste deel) en ze viert het in de liturgie van de sacramenten (tweede deel), opdat het leven van de gelovigen gelijkvormig wordt met Christus in de heilige Geest tot heerlijkheid van God de Vader (derde deel). Dit mysterie vereist dus dat de gelovigen erin geloven, dat ze het vieren en dat ze eruit leven in een levendige en persoonlijke relatie met de levende en ware God. Deze relatie is het gebed.”

als priester, als religieus, als ouders en opvoeders? Katholieken zijn vaak geneigd om het bidden ‘uit te besteden’: er wordt wel voor mij gebeden. Of: ik laat een Mis lezen. Maar wat zou het goed zijn als we allemaal als netwerk van liefde dat gebed tot onze taak rekenen en zo knooppunten van gebed zijn die zich met elkaar verbonden weten.

Bidden, soms zie je zo weinig resultaat. Paus Franciscus zegt in een preek op het Sint Pietersplein: blijf bidden, want het vraagt moed om te bidden³⁰. En de lange adem van de Heilige Geest. Het bidden zet ook aan tot daden van liefde, ook in een wereld die misschien liefde lijkt te verdringen en goede daden niet lijkt te zien. Als we elkaar insluiten in ons persoonlijk gebed, en wanneer we als gemeenschap de wereld als ons gezamenlijk huis³¹ in ons gebed insluiten, ook dan vervult de Kerk haar priesterlijke zending in de wereld van nu. Dan is het netwerk van liefde met haar vele knooppunten van gebed door de aanhoudende dialoog met Christus ook in onze tijd werkzaam: als het ware als sacrament en instrument van heil (cf *Lumen Gentium*, art. 1).

Is er wel een goed evenwicht in ons gebedsleven? Denkt u daar eens over na. Vier ik voldoende of regelmatig de heilige Eucharistie? Lees ik in de Schrift als het woord van God? Bid ik in de Kerk samen met anderen, maar ook op een stil moment in mijn eigen leven? Bid ik alleen voor mezelf, of ook voor anderen? Is er ruimte voor de noden van de wereld in mijn vragen en smeken? Kortom, is mijn gebed in evenwicht?

Als we in de Kerk als netwerk van liefde het gebed opnieuw als een serieuze opdracht samen oppakken, in wederkerigheid met God en in wederkerigheid met elkaar, dan kan de Kerk als het ware als sacrament en als instrument, daadwerkelijk meehelpen om een beschaving van liefde op te bouwen.

Dan is de beschaving van liefde niet het zoveelste project waar we even doorheen moeten, maar dan is het een gehoor geven aan de roeping van de Heer, mét de lange adem van het geloof, de hoop en de liefde.

30 Paus Franciscus: “De Heer keert zich niet af van onze noden. Als het lijkt dat Hij onze vraag om hulp niet hoort, moeten we toch blijven roepen: Heer, help ons. Dat is de moed die in het gebed nodig is.”

31 Cf Paus Franciscus, *Encycliek Laudato si’*, over de zorg voor het gemeenschappelijk huis (24 mei 2015). Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke Documentatie* 2015/2.

VOORDRACHT

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op de landelijke impulsdag ‘Beter horen’, 7 november 2018 op het hoogfeest van St. Willibrord, Utrecht

1. Beter horen

‘Beter horen’ is het motto van de uitnodiging om vandaag samen in de Nederlandse kerkprovincie op het hoogfeest van haar patroonheilige, St. Willibrord, na te denken over het belangrijke onderwerp van de roeping. Ik moet u eerlijk bekennen dat ik bij het thema ‘beter horen’ eerst moest denken aan een televisiereclame over gehoorapparaten, met ‘beter horen’ als een gezongen slogan. Zo zie je maar, hoe sterk een commerciële kernboodschap meteen kan doorklinken en onverbiddelijk de nodige associaties oproept.

In de commercial beter horen worden technische mogelijkheden aangeprezen die je gehoorvermogen kunnen ondersteunen of versterken, wanneer je op gevorderde leeftijd ontdekt dat je gehoor minder goed wordt of zelfs problematisch. In de commercial zie je mensen met gehoorproblemen die bedrukt een winkel inlopen, om later met een aangemeten gehoorapparaat weer stralend naar buiten te komen: beter horen.

Echter, je hoeft geen gehoorspecialist te zijn om te weten dat horen niet alleen een technisch verhaal is. Horen is niet alleen een kwestie van het aanschaffen van een apparaat. Ik heb gehoord dat in menig huis wel eens het gehoorapparaat wordt uitgezet als men het praten met elkaar moe is. Goed horen is meer dan een technisch verhaal, horen is niet alleen een kwestie van de oren.

In verband met het onderwerp roeping, zal het u niet verwonderen dat ook roeping en de beantwoording ervan niet alleen een kwestie is van de oren. Immers, ben je wel in staat om te horen wanneer je hart gesloten is? Kun je wel echt horen wanneer je geen contact wilt maken. Kun je wel horen als je afstand houdt of wanneer je je zelfs verder verwijderd? Ben je wel in staat tot horen als je met je gedachten heel ergens anders bent?

Wanneer het gaat om roeping, is horen niet louter een kwestie van techniek, niet alleen iets van de oren. Het gaat om heel de mens die aan wordt gesproken door God. Roeping heeft te maken met het leven in geloof. Het is daarom niet zonder reden om in het kader van deze voordracht eerst te rade te gaan

bij de Catechismus van de Katholieke Kerk (CKK). De CKK is bij uitstek een geloofsboek.

2. Catechismus van de Katholieke Kerk (CKK)

De apostolische constitutie van paus Johannes Paulus II bij de publicatie van de CKK stelt dat de CKK gegeven is als authentieke referentietekst ten dienste van het onderricht van de katholieke leer³². Ook is de CKK bedoeld voor alle gelovigen die meer willen weten over de rijkdommen van ons geloof en als steun in de oecumenische contacten³³. Tevens is de CKK een aanbod voor iedere mens die rekenschap vraagt van de hoop die in ons als christenen leeft en die wil weten wat de RKK gelooft. In dit kader heeft het begrip roeping een plaats in de CKK.

In de Nederlandse editie van de Catechismus van de Katholieke Kerk³⁴ bevat het thematisch register overigens een klein aantal verwijzingen waar het gaat om de term roeping. In de Franse editie bijvoorbeeld wordt in het register onder het woord 'vocation' naar een veel groter aantal teksten verwezen³⁵.

Meteen in de eerste artikelen, in de inleiding van de CKK, komt het onderwerp roeping ter sprake, kort en bondig. God heeft uit goedheid de mens in vrijheid geschapen, om de mens te laten delen in zijn leven. Daarom nadert God altijd en overal tot de mens. Hij roept de mens, biedt hulp om Hem te zoeken, te kennen en met al zijn krachten lief te hebben.

Ondanks de zonde van de mensen die verdeelt en verwijdering brengt, nodigt God uit tot de eenheid van zijn gezin, de Kerk. Daarom heeft Hij in de volheid

32 Johannes Paulus II, *Apostolische Constitutie 'Fidei depositum'* d.d. 11 oktober 1992.

33 Cf Pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid der christenen, *Oecumenisch Directorium* (1993) n. 24: Om ten volle hun oecumenische verantwoordelijkheid op zich te kunnen nemen [...] zouden katholieken allereerst goed moeten weten wat de katholieke kerk is, en in staat moeten zijn verantwoording af te leggen van wat zij leert, haar kerkorde en van haar oecumenische beginselen. Naarmate zij beter van dat alles op de hoogte zijn, zullen zij het beter in gesprekken met andere christenen kunnen uitleggen en naar behoren antwoorden.

34 Secretariaat Rooms-Katholiek Kerkgenootschap, *Katechismus van de Katholieke Kerk* (Utrecht 1995).

35 Mame-Librairie Editrice Vaticane, *Catéchisme de l'Église Catholique* (Paris 1992).

van de tijd zijn Zoon gezonden als Verlosser en Redder. In Hem en door Hem roept God de mensen op om zijn aangenomen kinderen te worden in kracht van de Heilige Geest, om zo deel te krijgen aan Gods leven (artikel 1).

Degenen die met Gods hulp de uitnodiging van Christus hebben ontvangen en er in vrijheid op hebben geantwoord, zijn op hun beurt ertoe aangezet om overal ter wereld de blijde boodschap te verkondigen (artikel 3).

Enerzijds is de roeping van God een geschenk, een gave van Gods kant dat Hij ons roept, zich met liefde aan ons bekend maakt. Anderzijds is roeping ook een opdracht en een verantwoordelijkheid om de roep van de Heer verder te verspreiden en te delen. Dat geldt in de eerste plaats voor de eerste leerlingen van Christus, de apostelen, en hun opvolgers (het bewaren van de schat van de blijde boodschap), en het geldt voor alle gelovigen (de schat door te geven).

Artikel 3 van de CKK sluit in dit licht af met de woorden: “Alle gelovigen zijn geroepen om de schat van geslacht tot geslacht door te geven door het geloof te verkondigen en het te beleven in een broederlijk delen en het te vieren in liturgie en gebed.”

Hiermee zet meteen de CKK ook zichzelf op de kaart als instrument om de Kerk in al haar geledingen inhoudelijk behulpzaam te zijn bij de vervulling van haar roeping.

De CKK verwijst hierbij naar Handelingen 2, 42: “Zij legden zich ernstig toe op de leer van de apostelen, bleven trouw aan het gemeenschappelijk leven en ijverig in het breken van het brood en het gebed.”

Wanneer de CKK spreekt over uitnodiging en roeping, over gave en opgave - en met dit onderwerp als het ware meteen met de deur in huis valt, dan put de CKK aangaande dit onderwerp zowel uit de heilige Schrift, alsook uit de documenten van de Kerk.

Nu wij samen nadenken over het onderwerp roeping, wil ik in navolging van de CKK in het kader van deze voordracht in kort bestek stilstaan bij de heilige Schrift en bij een aantal kerkelijke documenten waar het gaat om roeping.

3. Roeping in het licht van de heilige Schrift

Wanneer het in de heilige Schrift gaat om roeping, dan gaat het om een specifieke betrekking tussen God en mens³⁶. Het gaat dan om een concreet initiatief van de kant van God die zich aan de mens bekend maakt, die bevrijdt maar die ook eisend kan zijn.

Vaak heeft geroepen worden te maken met gezonden worden in de Naam van de Heer.

Een belangrijk voorbeeld in het Oude Testament is de ontmoeting tussen de Heer en Mozes. Exodus 3, 10-15: “Ga er dus heen. Ik zend u naar Farao. Gij moet mijn volk [...] bevrijden.”

In de loop van de heilsgeschiedenis van God en de mensen, worden enerzijds afzonderlijke personen geroepen door de Heer, anderzijds roept de Heer zijn volk Israel als geheel ten dienste van zijn plan in de wereld.

Waar het gaat om de roeping van verschillende afzonderlijke personen, kunnen we naast Mozes ook denken aan Gideon, Samuel, Jeremia, Ezechiël en anderen.

De Heer roept hen en neemt hen voor kortere tijd of levenslang in dienst met een opdracht, met een mandaat. Geroepen worden door de Heer om daadwerkelijk gezonden te worden door de Heer.

In het Oude Testament zijn markante momenten te noemen. Ik denk aan de profeet Jesaja die uiteindelijk antwoordt: “Hier ben ik, zend mij” (Jes. 6, 1-13). Ik denk ook aan de profeet Jeremia, wanneer de Heer het woord tot hem richt en zegt: “voordat Ik u in de moederschoot vormde, koos Ik u uit [...] als profeet voor de volken heb Ik u aangewezen” (Jer 1, 1-10)³⁷.

De beschrijving van een dergelijke roeping kent meerdere elementen: (a) de Heer gaat in op de voorliggende noodsituatie; (b) de Heer verleent een opdracht en een zending; (c) de geroepene bedenkt zich of heeft tegenwerpingen; (d) God verzekert de geroepene van zijn hulp en bevestigt dit met een teken.

36 P. Deselaers, *Berufung*, in LThK (1994/2006) Band 2, 302-306.

37 Zie andere markante roepingsverhalen: Ez. 1, 1- 3, 15, Rech. 6, 11-24; 1 Sam. 9, 1- 10, 16; 1 Sam. 3, 1 ff; 1 Sam. 16, 12 f; 1 Kon. 19, 19 ff; Amos 7, 15; Jona 1, 1 ff.

Fundament van de roeping is het uitdrukkelijke woord van God. Het laat zien dat het niet op de eerste plaats gaat om de eigen wil of de opleiding van de geroepene. Het is Heer die de geroepene (om)vormt tot bode. Voor de geroepene komt het er op aan om te luisteren naar het woord des Heren, het lijden uit te houden, en tot een leven komen dat in overeenstemming is met de boodschap, een transparantie van boodschap en bode.

Zoals gezegd, God roept afzonderlijke personen, maar ook zijn volk als geheel.

In het Nieuwe Testament lezen we dat Jezus Christus gezonden is door de Vader. Echter, van een roeping zoals hiervoor beschreven is geen sprake. Juist vanuit zijn unieke verhouding tot de Vader, treedt Jezus naar voren als degene die roept.

Jezus roept zijn leerlingen heel persoonlijk, maar tegelijkertijd is de boodschap van het koninkrijk ook gericht tot allen. Het initiatief van de roeping gaat uit van de Heer, wanneer Jezus hen ontmoet tijdens de uitoefening van hun beroep.

In de beschrijving van het moment van de roeping springen de woorden ‘meteen’ en ‘terstond’ in het oog. Wanneer Jezus roept gaat het om een binding van de geroepene aan de persoon van Jezus en aan zijn boodschap. Het navolgen van Jezus is verbonden met het verkondigen van die boodschap en de zending om dit te doen.

Het gaat er om dat de apostelen als leerlingen de boodschap van Christus in hun eigen leven aannemen/opnemen en vervolgens door hun missionaire dienstwerk/ hun zending in dienst van de Heer het Evangelie verspreiden, en het met de hulp van de Heer mogelijk maken dat ook anderen deel krijgen aan de blijde boodschap, opdat allen zich aansluiten.

Eenmaal in de dienst van de Heer, legt de apostel Paulus de nadruk op zijn roeping als genade³⁸. Het gaat er om in genade trouw te blijven aan de ontvangen roeping, aan de opdracht van de verrezen Heer.

38 Bijvoorbeeld: Rom. 9, 12; 1 Kor. 1, 9; Gal. 1, 15.

In het licht van de heilige Schrift is het duidelijk dat God doorheen de geschiedenis de mens roept.

4a. Roeping in het licht van een aantal kerkelijke documenten

In de CKK staat in de eerste sectie over de geloofsbelijdenis, als titel van het eerste hoofdstuk: De mens is bekwaam om aangesproken te worden door God. De CKK (artikel 27) stelt dat de mens als religieus wezen, gemaakt naar Gods beeld en gelijkenis, verlangt naar God: “het verlangen naar God is gegrift in het hart van de mens, want de mens is door en voor God geschapen.”

Hier citeert de CKK uit de pastorale constitutie van het Tweede Vaticaans Concilie over de Kerk in de wereld van deze tijd, *Gaudium et Spes* (vreugde en hoop) uit 1965, namelijk: “De diepste grond van de menselijke waardigheid is gelegen in de roeping van de mens tot gemeenschap met God. Reeds vanaf zijn geboorte wordt de mens uitgenodigd tot een dialoog met God (*ad colloquium cum Deo*): immers, de mens bestaat alleen, doordat hij door God uit liefde is geschapen en door God altijd uit liefde in stand wordt gehouden; de mens leeft niet volledig volgens de waarheid, als de mens die liefde niet vrijwillig erkent en zich niet aan zijn Schepper toevertrouwt” (GS 19).

En de CKK (artikel 28) citeert uit het boek Handelingen: “Hij (God) is niet ver van ons. Want door Hem hebben wij het leven, het bewegen en het zijn.” Het zijn woorden uit de toespraak van de apostel Paulus op Areopaag in Athene (Hand. 17, 27-28).

Wanneer het gaat om de mens die geroepen wordt door God, dan zijn de woorden van *Gaudium et Spes* zeer indringend. Ik citeer: “Reeds vanaf zijn geboorte wordt de mens uitgenodigd tot een dialoog met God (*ad colloquium cum Deo*).”

Het is de grondovertuiging van de constitutie *Gaudium et Spes* dat heel de mensheid geroepen is tot gemeenschap met God. Dit bepaalt ook haar visie op de opdracht van de Kerk in de wereld, over de aanwezigheid en activiteit van de Kerk in de wereld. In de woorden van *Lumen Gentium*, de dogmatische constitutie van Vaticanum II over de Kerk: de Kerk als teken en instrument van de innige vereniging met God en van de eenheid van heel het menselijk geslacht (art. 1).

[*] Intermezzo: Sint Willibrord

In dit verband wil ik een moment stilstaan bij de heilige wiens hoogfeest wij vandaag vieren in de Kerk³⁹. Hij is de patroonheilige van de Nederlandse kerkprovincie. Als Angelsaksische monnik is Willibrord vanaf zijn jongste jaren gevormd in het monastieke leven, gevoed door het woord van God in stilte en studie. In het klooster, dat wil zeggen in de gemeenschap van de Kerk, heeft Willibrord Christus leren kennen en zijn roeping kunnen ontvangen en verstaan.

Als monnik wist hij zich geroepen tot missionaire arbeid in den vreemde. Hij onderneemt heel bewust zijn missiereizen als pelgrim in dienst van de Heer (*peregrinari in Domino*).

Geroepen door de Heer en zijn evangelie, ziet Willibrord het als missionaire opdracht om op zijn beurt anderen te roepen tot de navolging van Christus, teneinde op hun beurt deel te krijgen aan het leven van de Heer.

Uit eigen ondervinding weet Willibrord dat de Heer Jezus je uitnodigt en roept om je leven steeds meer aan God toe te vertrouwen en te bouwen op zijn liefde.

Als pelgrim in den vreemde omwille van de Heer, gaf Willibrord gehoor aan de roeping van de Heer. En in Jezus' Naam bracht Willibrord het evangelie aan mensen in onze streken, in de overtuiging dat zij ten diepste in staat zullen zijn om de roepstem van de Heer te verstaan⁴⁰.

In nomine Dei feliciter, schreef Willibrord: 'in naam van God gelukkig'. Zo staat de monnik-missionaris Willibrord met heel zijn persoon in de apostolische traditie van de Kerk, d.w.z. door het geloof aan te nemen, het te bewaren en door te geven.

In de woorden van de CKK (om de navolging van toen en nu maar eens met elkaar te verbinden) vereren wij St. Willibrord als degene die met Gods hulp de uitnodiging van Christus heeft ontvangen en er in vrijheid op heeft geantwoord, en die op zijn beurt ertoe is aangezet om de blijde boodschap te verkondigen.

39 P. van Moorsel, *Willibrord en Bonifatius* (Bussum 1968); A. Weiler, *Willibrords missie. Christendom en cultuur in de zevende en achtste eeuw* (Hilversum 1989).

40 Cf CKK 27: "de mens is bekwaam om aangesproken te worden door God."

Duidelijk is dat het missioneringswerk van Willibrord geen opdracht was voor één persoon, los van anderen. Willibrord had metgezellen en medewerkers. De missionaire roeping van de missionaris Willibrord is ingebed in de Kerk als gemeenschap van geroepen, bestaande uit mensen die in geloof deel mogen hebben aan de ene zending die Christus aan de Kerk heeft toevertrouwd.

In dit besef reisde Willibrord naar Rome om zijn werk als missionaris in verbondenheid met paus Sergius, in en vanuit de gemeenschap van de Kerk te kunnen verrichten.

4b. Terug naar een aantal documenten van de Kerk

Zoals gezegd, het is de roeping en de zending van de Kerk om het werk van Christus voort te zetten in kracht van de Heilige Geest: getuigen van de waarheid (Joh. 3, 17; 18, 37), redden in plaats van oordelen (Mt. 20, 28), dienen in plaats van gediend worden (Mc. 10, 45).

In de woorden van *Gaudium et Spes* (1965) is het de roeping en de zending van de Kerk, iedere tijd opnieuw, om de mensheid ervan te overtuigen dat God de wereld uit liefde geschapen heeft en in stand houdt, dat de wereld weliswaar door de macht van de zonde (*potestas maligni*) is geraakt en geschaad, maar dat door de kruisdood en verrijzenis van Christus de macht van de boze is gebroken. In het licht van de verlossing kan de wereld worden omgevormd volgens de bedoelingen die God met de wereld en de mensheid heeft, om de voltooiing te kunnen bereiken.

Zoals *Gaudium et Spes* spreekt over de roeping en zending van de Kerk in de wereld, spreken andere documenten van het Tweede Vaticaans Concilie over de roepingen binnen de gemeenschap van de Kerk, juist met het oog op haar roeping en zending naar buiten.

In dit kader staat de dogmatische constitutie over de Kerk van het Tweede Vaticaans Concilie, getiteld *Lumen Gentium* (Licht van de Volkeren) uit 1964, stil bij de roeping en taak van het gewijde ambt in de Kerk in relatie tot het gemeenschappelijk priesterschap van de gelovigen. Ik citeer: “Het gemeenschappelijk priesterschap van de gelovigen en het ambtelijk priesterschap zijn naar aard en in rangorde van elkaar verschillend, maar ze zijn op elkaar aangewezen” (art. 10).

In de Kerk als gemeenschap van geroepenen hebben de gewijde bedienaren een eigen roeping en taak, en ook de gelovigen hebben hun eigen roeping en taak als gedoopten.

In de woorden van de dogmatische constitutie *Lumen Gentium*: “De ambtelijk priester, door de gewijde macht waarover hij beschikt, vormt en bestuurt het priesterlijk volk; in de persoon van Christus voltrekt hij het eucharistisch offer en in naam van geheel het volk draagt Hij het aan God op. De gelovigen, van hun kant, doen door hun koninklijk priesterschap actief mee in de aanbieding van de eucharistische offergave. Zij oefenen het verder uit in het ontvangen van de sacramenten, in het gebed en de dankzegging, in het getuigenis van een heilig leven, en in de onthechting en de daadwerkelijke liefde” (art. 10).

In verschillende documenten van het Tweede Vaticaans Concilie komt de specifieke roeping van het ambtelijk priesterschap ter sprake, alsook de roeping tot het religieuze leven en de missionaire roeping. Er is tevens aandacht voor het huwelijk: voor het huwelijk als sacrament, voor de roeping tot het huwelijkse leven alsook voor het gezin als plaats waar samen gebeden wordt tot de Heer om specifieke roepingen.

In de gemeenschap van de Kerk waarin de verschillende roepingen een plaats hebben, en waarin het ambtelijk priesterschap (op grond van de wijding) en het gemeenschappelijk priesterschap (op grond van het doopsel) beide hun oorsprong hebben in Christus, is duidelijk dat ook het bidden om roepingen deel uitmaakt van de vitaliteit van de Kerk.

In deze lijn heeft paus Paulus VI in 1964 (nog tijdens het Tweede Vaticaans Concilie) in de wereldwijde Kerk de wereldgebedsdag voor roepingen ingesteld. Sindsdien wordt ieder jaar op de vierde zondag van Pasen, wanneer het evangelie van de Goede Herder wordt gelezen (Joh. 10), wereldwijd in de Kerk gebeden voor roepingen tot het priesterschap en het religieuze leven en voor de missionaire roeping.

5. De boodschappen bij gelegenheid van roepingenzondag (wereldgebedsdag voor roepingen)

Wanneer we vandaag nadenken over roepingen in de gemeenschap van de Kerk met het oog op de roeping en zending van de Kerk, de gemeenschap van de Kerk als omgeving waarin geleerd wordt je roeping te verstaan,

dan zijn de pauselijke boodschappen die ieder jaar bij gelegenheid van de wereldgebedsdag om roepingen worden verspreid werkelijk leerzaam en inspirerend. Het is daarom dat ik in het kader van deze voordracht een aantal van deze boodschappen de revue laat passeren.

a. Paus Paulus VI (1963-1978) spreekt bij gelegenheid van de eerste wereldgebedsdag om roepingen een radioboodschap uit. De paus begint met het citeren van de aansporing van Christus in het evangelie: ‘vraagt de Heer van de oogst, dat Hij arbeiders stuurt voor zijn Kerk’ (cf Mt. 9, 38).

De oogst is groot maar arbeiders zijn er weinig. En paus Paulus vervolgt: “het zijn er weinig gezien de groeiende noodzaak van pastorale zorg, het zijn er weinig gezien de behoefte van de moderne wereld om duidelijkheid en licht (die wereld vraagt geestelijke leraars en vaders met begrip en openheid), het zijn er weinig ten opzichte van het aantal mensen dat ver weg staat van het geloof, dan wel onverschillig of vijandig is.”

b. In het jaar 1978, bij gelegenheid van de *vijftiende* wereldgebedsdag voor roepingen (tevens de laatste boodschap in deze reeks van paus Paulus VI want hij overlijdt in augustus 1978) staat wederom de aansporing van de Heer centraal om te bidden om arbeiders voor de oogst (Mt. 9, 37; Lc. 10, 2) en om arbeiders in de wijngaard (Mt. 20, 1).

Paus Paulus VI richt zich dan heel direct tot de jongeren. Hij vestigt hun aandacht op Christus, en gaat in zijn boodschap de dialoog aan met de jongeren. Hij vraagt: “ken jij de gedachten van de Heer, weet je waarvoor je bid? Weet je wat het betekent priester, religieus of missionaris te zijn?” Na de aandacht voor Christus, presenteert paus Paulus VI de Kerk als de gemeenschap van de gelovigen, als de kudde die open staat om de hele mensheid te ontvangen (Joh. 10, cf *Lumen Gentium* 6 en 9).

Paus Paulus VI zegt in zijn boodschap: “om de zin en de waarde van iedere roeping te begrijpen is het nodig om je geest en hart te richten op de werkelijkheid van Christus en zijn Kerk. Leer Christus en de Kerk beter kennen, om er méér van te houden, je roeping te ontdekken, deze roeping te leven en er trouw aan te blijven met de genade van de Heer.”

Paus Paulus VI richt zich ook tot de zielzorgers, de religieuzen, de opvoeders, missionarissen etc. “Maak de werkelijkheid van Christus en zijn Kerk bekend, onderricht deze waarheid op begrijpelijke, stimulerende en aantrekkelijke wijze, zoals Jezus wist te doen als leraar en herder, opdat niemand *door onze schuld* niet weet wat hij moet weten om zich (anders en beter) te kunnen oriënteren op het eigen leven.”

c. In 1979 is het paus Johannes Paulus II die de reeks van boodschappen bij gelegenheid van de wereldgebedsdag om roepingen mag voortzetten. Hij schrijft: “Ik ben paus Paulus dankbaar dat hij reeds tijdens het Tweede Vaticaans Concilie de gebedsdag voor roepingen heeft ingesteld. Ik volg zijn voorbeeld.”

Ook paus Johannes Paulus II maakt van zijn boodschap een uitgesproken oproep. Hij gebruikt bij zijn eerste keer in 1979 drie kernwoorden: Bid! Roep! Antwoord!

Bid! De gemeenschap van de Kerk wordt aangespoord om te bidden voor roepingen. Paus Johannes Paulus II noemt de wereldgebedsdag voor roepingen: een dag van getuigenis en gehoorzaamheid, een dag van hoop een dag met geestelijke uitstraling. De Heer aanroepen en vragen om roepingen in kerken, in gemeenschappen, in families en in de harten van de gelovigen, is wereldwijd als een onzichtbaar klooster, waar ononderbroken gebeden wordt om roepingen.

Roep! De bisschoppen en hun medewerkers en ook de oversten van de religieuzen worden aangespoord om priesterroepingen en roepingen tot het religieuze leven te bevorderen en bijzondere aandacht te hebben voor de missionaire roeping. Ook Jezus zelf heeft werkers voor de oogst geroepen. Zijn woorden zijn bewaard in het evangelie: “Volg Mij, Ik maak u tot vissers van mensen” (Mt. 4, 19); “Kom, volg Mij” (Mt. 19, 21; Joh. 12, 26). Wij moeten de woorden van Heer hoorbaar maken tot aan het einde van de wereld (Hand 1, 8). De Heer is vrij om te kiezen wie Hij wil, maar meestal roept Hij door ons en onze woorden. Dus wees niet bang om te roepen. Ga naar de jonge mensen, ontmoet hen persoonlijk en roep, hun harten zijn bereid tot luisteren. Wij moeten roepen, de Heer doet de rest.

Antwoord! Met dit sleutelwoord worden de jonge mensen aangesproken. Paus Johannes Paulus II zegt: “Ik zou met jullie willen praten, ik heb vertrouwen in jullie.” Hij brengt een aantal antwoorden in herinnering die gegeven werden in het evangelie als antwoord op de roep van de Heer: Petrus en Andreas lieten onmiddellijk hun netten in de steek en volgden Hem (Mt. 4, 20); Levi (bij het tolhuis) stond op, liet alles achter en volgde Hem (Lc. 5, 28); Simon Petrus antwoordde: Heer, naar wie zouden wij anders gaan? Uw woorden zijn woorden van eeuwig leven (Joh. 6, 68); Paulus vraagt: Wat moet ik doen, Heer? (Hand. 22, 10).

Paus Johannes Paulus II schrijft in zijn eerste boodschap aan de jonge mensen bij gelegenheid van Roepingenzondag: “Sinds de tijd dat het evangelie voor het eerst werd verkondigd tot nu toe heeft een zeer groot aantal mannen en vrouwen persoonlijk antwoord gegeven op de roep van de Heer. Nu is het jouw tijd, het is aan jou: of ben je soms bang?”

d. In de reeks van boodschappen op Roepingenzondag is het paus Benedictus XVI die sterk de verbinding legt tussen roeping en de opbouw en zending van de Kerk. In zijn boodschap van 2008 maakt paus Benedictus duidelijk dat geloof en roeping gaven zijn van de Heer. Het zijn initiatieven van Godswegen. Van de kant van de Kerk is het nodig om onophoudelijk te bidden en te antwoorden op het initiatief van de Heer.

e. Paus Franciscus schreef dit jaar (2018) zijn boodschap bij gelegenheid van de Roepingenzondag in het kader van de bisschoppensynode. Het gaat er om de oproep van de Heer te horen (luisteren), te onderscheiden en te beleven.

Kijkend naar de tientallen boodschappen die bij gelegenheid van Roepingenzondag zijn verschenen komt het gewijde ambt van diaken niet ter sprake, maar wel steeds de drieslag van bijzondere roepingen tot het priesterschap, het religieuze leven, de roeping tot missionaris.

Wanneer het huwelijk wordt genoemd, dan klinkt vooral de uitnodiging om in de familie, in het gezin als kleinste cel van de Kerk en de samenleving ruimte te maken voor gebed, om te bidden voor roepingen.

6. De geloofsgemeenschap als omgeving van Gods roepstem te leren verstaan

Is onze geloofsgemeenschap werkelijk de omgeving om Gods roepstem te verstaan? Is ons antwoord een kwestie van beter horen of komt er meer bij kijken?

Hebben we als gelovigen, als leerlingen van de Heer en als leden van zijn lichaam de Kerk ten diepste de overtuiging dat God ons bekwaam heeft gemaakt om door Hem te worden aangesproken uit liefde? Dat is belangrijk, omdat je anders zou kunnen denken dat roepingen niet meer van deze tijd zijn. Soms hoor je oudere priesters of religieuzen zeggen: als een jong iemand bij me zou komen zou ik het hem of haar niet meer aanraden.

Vinden jongeren nog jongeren in de Kerk en hebben ze de kans om als opvolgende generatie hun geloof beschikbaar te stellen voor de verspreiding van het evangelie? Is het een kwestie van beter horen of van je alleen maar voegen?

- Roeping en geloof: beter kijken

Op de eerste plaats, om antwoord te geven op de vraag of de geloofsgemeenschap de omgeving is om de roepstem te verstaan, is het belangrijk te zien dat er een relatie is tussen roeping en geloof. Een tandarts die tanden trekt uit roeping heeft niet per se de context van de betrekking van God en de mens voor ogen. Geloven we dat Gods liefde naar ieder van ons uitgaat elke dag en kunnen we daardoor ons bidden om roepingen verwarmen en versterken? Dus eerst zou ik zeggen: beter kijken. Kijk naar Christus en de Kerk. Christus is de Heer van de Kerk en Hij roept, opdat wij trouw aan zijn zending blijven roepen. Dus: beter horen, maar ook beter kijken.

- Roeping en gebed: beter bidden

We bidden op Roepingenzondag en in gebedsgroepen en tijdens aanbiddingsuren wordt aan de Heer gevraagd om nieuwe roepingen. We moeten het bidden om arbeiders voor de oogst niet beperken tot één dag en ook niet pas beginnen als er een nieuwe pastoor nodig is in de parochie. We moeten evenmin stoppen met bidden om roepingen als er veel roepingen zijn. Beter horen, beter kijken en beter bidden.

- Roeping en gemeenschap: je meer binden

De Heer roept ons tot gemeenschap met Hem en het is de gemeenschap van de Kerk, waarin we elkaar kunnen zien en herkennen als leden van de Kerk: als geroepen. We moeten ons dus meer binden aan Christus en aan elkaar.

- De roeping en navolging van Christus: beter buigen

Dat is: ons meer bewegen in de richting van Christus. Of beter: leren buigen om te erkennen dat het initiatief van de Heer komt: Heer, wat kan ik voor U doen? Beter buigen.

- Roeping en menselijke zwakheid: meer vertrouwen

Het is niks voor mij, denken mensen soms, wel voor anderen maar mij moeten ze niet vragen. Er zijn veel mensen blijvend onder de indruk van hun eigen zwakheid. Maar paus Franciscus zegt: de Heer roept, laat je door Hem omvormen op de weg van het evangelie. Meer vertrouwen dus⁴¹.

- Roeping en menselijke vrijheid: beter kiezen

We kunnen niemand dwingen tot een roepingsverhaal of om een bestemming verplicht aan te nemen. De Heer laat ons vrij. Maar in die vrijheid moet je wel zien waar het op aankomt. We stellen veel uit, jongen mensen blijven zich oriënteren op belangrijke keuzes. Is de vrijheid onbegrensd, of misschien te groot geworden? Beter kiezen, zien waar het op aankomt.

- En tenslotte de roeping tot heiligheid: meer toeleeg

Heiligheid kun je niet uitbesteden, want de roeping tot heiligheid is ons gegeven met het doopsel om te leven als nieuwe mens in Christus' Naam. Het hangt op de eerste plaats van Gods genade af en dan vervolgens van ons serieuze antwoord⁴². Meer toeleeg op de roeping tot heiligheid.

In de Efeziërs brief staat: "Ik, de gevangene van de Heer, vraag u met aandrang: leidt een leven dat beantwoordt aan de roeping die u van God ontvangen hebt" (Ef. 4, 1).

Beseffen dat de Kerk het lichaam van Christus is (1 Kor. 12), het geestelijke bouwwerk met de levende stenen (1 Petr. 2, 4-5), Christus de wijnstok en wij

41 Paus Franciscus, *Boodschap Roepingenzondag 2018*.

42 Paus Franciscus, *Apostolische exhortatie 'Gaudete et exsultate'*, Nederlandse vertaling: SRKK, *Kerkelijke Documentatie* (2018) 44-133.

de ranken (Joh. 15). Uiteindelijk beseffen wat mijn aandeel is in de zending van de Kerk. Zo is de geloofsgemeenschap in staat om Gods roepstem te laten verstaan.

Maar dan moet er méér gebeuren dan beter horen en méér dan we tot nu toe hebben gedaan. Maar: als wij roepen, doet God de rest. Dat vertrouwen mag in onze gemeenschappen niet ontbreken. Dank u wel.

DECREET

SAMENVOEGING VAN DE PAROCHIE ST. JAN DE DOPER EN DE PAROCHIE ST. JOSEPH, BEIDE TE WATERINGEN, EN OPRICHTING VAN ÉÉN NIEUWE PAROCHIE “SINT ELISABETH”

Gelet op hetgeen

is bepaald in canon 515 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.) en met inachtneming en van toepassing verklaring van canon 121 (C.I.C.).

Overwegende dat

in het kader van de clustervorming de parochies St. Jan de Doper en St. Joseph, beide te Wateringen, met elkaar in gesprek zijn over verdergaande vormen van samenwerking;

inmiddels het moment aangebroken is waarop de fusie tussen voornoemde parochies daadwerkelijk gerealiseerd kan worden;

bij dit alles de parochianen steeds betrokken zijn geweest.

Gehoord hebbende

de Priesterraad in vergadering bijeen d.d. 20 november 2018.

Kondigt bij deze af

dat met ingang van 1 januari 2019 ik de parochies St. Jan de Doper en St. Joseph, beide te Wateringen, samenvoeg en in hetzelfde territorium één nieuwe parochie opricht die hierbij de naam of de titel “Sint Elisabeth” krijgt;

dat als de parochiekerk de kerk St. Jan de Doper wordt aangewezen;

dat overeenkomstig Canon 121 (C.I.C.) de nieuwe parochie met ingang van 1 januari 2019 alle zaken- en vermogensrechten eigen aan de twee fuserende parochies verkrijgt, en zij alle verplichtingen op zich neemt, die op dezen rusten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten en fundaties, hypotheeken, geldleningen

e.d., zoals deze overeenkomstig Canon 1283 (C.I.C.) zijn vastgesteld op een inventarislijst, en overigens ook die daarbij niet genoemd zijn doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen;

dat het bestuur van de parochie ervoor zal zorgen dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar canoniek en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat een en ander zal worden vastgelegd in een notariële akte;

dat met ingang van 1 januari 2019 de hoogerwaarde heer J.C.M. Steenvoorden wordt benoemd tot pastoor/moderator, de weleerwaarde heer I.M. Kwee tot parochievicaris, de weleerwaarde heer M.Th.J. Straathof tot parochievicaris, de weleerwaarde heer G.Th.J. Lansbergen tot priester-assistent, de eerwaarde heer R.H. Dits tot diaken, de eerwaarde heer C.W. Burgering tot diaken en verleen ik de kerkelijke zending aan mevr. EM. Geelen als pastoraal werkster. Aan hen vertrouw ik de pastorale zorg toe in de nieuwe parochie “Sint Elisabeth”;

dat eveneens met ingang van 1 januari 2019 tot leden van het bestuur van de parochie “Sint Elisabeth” worden benoemd de heer J.N.H. Raaphorst (vicevoorzitter), de heer A.M.J.W. van Zeijl (secretaris), de heer B.E.J. Klein Schiphorst (penningmeester), de heer A.H.M. Wouters (lid), mevr. C.J. Lupker (lid), de heer T.H. van Luijk (lid), mevr. E.M.M. Zwinkels-van Marrewijk (lid), mevr. E. van der Knaap (lid), de heer N.T. Duynisveld (lid), de heer A.P.M. Vollerling (lid) en de heer C.T.J. van Steekelenburg (lid). Hun benoeming is conform het “Algemeen Reglement voor het Bestuur van een Parochie”, voor een eerste termijn van vier jaar, eindigend op 1 juni 2023. Het bestuur zal zelf voor een rooster van aftreden zorg dragen;

dat allen die tot 1 januari 2019 behoorden tot de parochies St. Jan de Doper en St. Joseph vanaf die datum behoren tot de nieuwe parochie “Sint Elisabeth”. De grenzen van de parochie zullen in een later stadium worden vastgesteld, doch komen overeen met de buitenste begrenzing van de oude parochies;

dat dit besluit op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt dient te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 24 december 2018.

Rotterdam, 21 december 2018

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Drs A.M.C.B. de Jong
kanselier ad hoc

Decreetnummer DBR 2018/003

BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN

Derde kwartaal 2018

Benoeming

H.E.J. Grottaers, benoeming tot pastor in de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o. (0,5 fte), 01-07-2018

A.T.M. van Berkel, benoeming tot diaken in de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer, 01-09-2018

S. Lokken, benoeming tot kandidaat-diaken in de parochie H. Familie te Oud-Beijerland (0.5 fte) en de parochie HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Spijkenisse (0.5 fte), 01-09-2018

H.A. van Zoelen, benoeming tot kandidaat-diaken in de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag, 01-09-2018

Th.A.M. Blokland, benoeming tot priester-assistent in de parochie Sint Maarten te Sassenheim e.o., 03-09-2018

Eervol ontslag/ontheffing kerkelijke zending

Mw. drs. M.J.C. Wijsman-Strijbosch, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o., 01-07-2018

Mw. drs. W.E.M. Hoogendoorn, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorgster in Haaglanden Medisch Centrum te Den Haag (met pensioen), 23-08-2018

A.T.M. van Berkel, eervol ontslag als diaken van de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag, 01-09-2018

Mw. I.A.M. van der Aart, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de Federatie Vlietstreek te Leidschendam, Rijswijk en Voorburg (vervroegd met pensioen), 01-09-2018

Mw. drs. D.W.M. Bühler, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster in de parochie HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Spijkenisse e.o., 01-09-2018

Th.A.M. Blokland, eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de parochie Sint Maarten te Sassenheim e.o., 02-09-2018

B. Wehlin o.f.m., eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger binnen de zorgorganisatie Marente, 14-09-2018

Vierde kwartaal 2018

Benoeming

H.A. van Zoelen, benoeming tot diaken in de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag, 10-11-2018

S. Lokken, benoeming tot diaken in de parochies HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Spijkenisse, Brielle, Hellevoetsluis, Rhoon, Hoogvliet en Rozenburg (0.5 fte) en in de parochie Heilige Familie te Oud-Beijerland, Achthuizen, Middelharnis, Puttershoek en Oude-Tonge (0.5 fte), 10-11-2018

G.Th.J. Lansbergen, benoeming tot priester-assistent van de parochiefederatie St. Franciscus tussen duin en tuin voor 0.4 fte en onbepaalde tijd, 01-12-2018

Goedkeuring en zending

Drs. A.J. Halin, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o., 01-10-2018

J. Tran MA, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie H. Theresia van Avila te Dordrecht e.o., 01-10-2018

Eervol ontslag/ontheffing kerkelijke zending

Drs. A.J. Halin, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochiefederatie Maria Magdalena te Rotterdam, 01-10-2018

H.J.M. Borghols, eervol ontslag en ontslag uit de gewone ambtsbediening als pastoor van de parochie HH. Michaël en Clemens te Rotterdam (met emeritaat), 01-10-2018

Mw. B.C.M. Janssens-van der Boog, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorgster in verzorgings- en verpleeghuis Sammersbrug te Den Haag (vervroegd met pensioen), 01-10-2018

Mw. J.M. Kurstjens-van der Lee MA, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster in de parochie Sint Christoffel te Rotterdam, Capelle a/d IJssel, Krimpen a/d IJssel, Lekkerkerk en Nieuwerkerk a/d IJssel, 01-11-2018

A.A. van Kooten, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger in het St. Antonius ziekenhuis te Woerden en het verpleeghuis Careyn Weddesteyn te Woerden (met pensioen + AOW), 04-11-2018

G.Th.J. Lansbergen, eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de parochiefederatie St. Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o., 01-12-2018

J.T. Wübbels m.h.m., eervol ontslag als pastoor van de Portugeestalige parochie O.L. Vrouw van de Vrede te Rotterdam, 01-12-2018

Overig

Chr.N. Bergs, per 1 juli 2018 eervol ontslag als voorzitter en lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris

Mgr. dr. H.A. Verbakel, per 1 juli 2018 benoemd tot voorzitter en lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris

M.Th.J. Straathof, per 1 juli 2018 benoemd tot lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris

M. Hoogenbosch (bestuurslid), per 1 juli 2018 opnieuw voor vier jaar benoemd in de Kerkelijke Instelling Laetare

Mevr. C. Waaijer, per 1 juli 2018 benoemd voor een tweede termijn tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Sint Agatha

Th.W.J. Tetteroo, per 1 juli 2018 benoemd voor een tweede termijn tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Sint Agatha

J.J. van Vliet, per 1 juli 2018 benoemd voor een tweede termijn tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Sint Agatha

J.J.M. Dobbe, per 1 juli 2018 benoemd voor een tweede termijn tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Sint Agatha

V.B.M. Willems, per 1 juli 2018 benoemd voor een tweede termijn tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Sint Agatha

C.AL.M. Suijker, per 9 juli 2018 benoemd voor een nieuwe termijn van vier jaar als lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie (BBC), tevens penningmeester

J.F.A. ten Berge, per 9 juli 2018 benoemd voor een nieuwe termijn van vier jaar als lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie (BBC) (tevens beheerder van het Heiligdom te Brielle)

J.P.H.M. Wierz, per 1 oktober 2018 eervol ontslag als lid van het curatorium van Vronesteyn

Mr F.G.H. Snippers, per 25 november 2018 herbenoemd als lid van het diocesaan bureau voor geschillen voor een periode van vijf jaar

Mevr. L. Hendriks (secretaris), per 1 december 2018 opnieuw voor vier jaar benoemd in de Kerkelijke Instelling Laetare

J. Hendriks (voorzitter), per 1 december 2018 opnieuw voor vier jaar benoemd in de Kerkelijke Instelling Laetare

J. Bakker (bestuurslid), per 1 december 2018 opnieuw voor vier jaar benoemd in de Kerkelijke Instelling Laetare

De heer drs. J.J.H.A. Klein Breteler, per 4 december 2018 eervol ontslag van de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) van het bisdom Rotterdam

De heer dr. S.R.A. van Eijck, per 4 december 2018 eervol ontslag van de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) van het bisdom Rotterdam

W.P.J. Bakker, per 19 december 2018 benoemd tot q.q. lid van het bestuur van de R.-K. Begraafplaats St. Agatha

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD

van het bisdom Rotterdam, 25 september 2018 (2018-3)

Inhoudelijk gesprek: berichtgeving seksueel misbruik in de R.-K. Kerk

De berichtgeving ter zake misbruik in Pennsylvania is in Nederland gepresenteerd als nieuws. De Nederlandse Bisschoppenconferentie heeft naar aanleiding van de berichtgeving een verklaring opgesteld over de Nederlandse situatie: het onderzoek naar seksueel misbruik en wat er is gedaan aan preventie. De berichtgeving over seksueel misbruik raakt veel parochianen en ook anderen. De leden van de Priesterraad spreken over hun ervaringen in de parochies. Er is veel over gesproken en in enkele parochies zijn ook bijeenkomsten gehouden specifiek om erover te praten.

De berichtgeving werkt als het ware verlamvend. Het is onvoorstelbaar dat wereldwijd misbruik voorkomt in de Kerk. Als een lidmaat lijdt, lijdt het hele lichaam. Het is noodzakelijk om te focussen op het goede en het slechte een plaats te geven. Enerzijds zijn er gevoelens van schaamte, anderzijds voelt kritiek als onterecht, omdat er in Nederland onderzoek is gedaan door de heer Deetman en is gewerkt aan erkenning, herstel en genoegdoening en ook preventiebeleid is uitgewerkt. Het is belangrijk om aandacht te besteden aan het onderwerp. We zullen er nog regelmatig op aangesproken worden en we moeten het onder ogen zien. De Kerk is het werk van God, maar ook het werk van mensen. Daar moeten we mee omgaan. Het is pijnlijk dat er wereldwijd soms onhandig met seksueel misbruik wordt omgegaan. Mgr. Van den Hende benadrukt het belang van het handhaven van de preventieve maatregelen, opdat seksueel misbruik niet meer voorkomt. Deze maatregelen zijn ook besproken in een aparte bijeenkomst met migrantengemeenschappen. Het is belangrijk om het onderwerp te blijven benoemen.

Inhoudelijk gesprek: de organisatie van de parochie centraal en decentraal

Pastoor D. van Klaveren leidt het onderwerp in 'Hoe kun je lokaal verbinding leggen tussen beheer en pastoraat'. Naar aanleiding daarvan wordt gesproken over onder meer de rol van de beheercommissie. De beheercommissie houdt zich bezig met de uitvoering, met aansturing vanuit het parochiebestuur, met name de penningmeester. De pastoraatgroepen houden zich in de locaties

alleen bezig met ‘niet-zakelijke’ onderwerpen. Daar is altijd een pastorale beroepskracht bij betrokken voor de verbinding met het pastorale team. Door fusie van pastoraatgroepen komt men meer los van de eigen locatie en kan beter gekeken worden naar wat goed is voor het totaal van de parochie. Leden van pastoraatgroepen worden door de bisschop benoemd. Leden van de beheercommissie worden benoemd door het parochiebestuur. Dat is een groot verschil. De penningmeester heeft contact met alle budgethouders. De portefeuillehouder gebouwen heeft contact met de lokale verantwoordelijken van de gebouwen, enzovoort. Zo zijn er allerlei dwarsverbanden, ook tussen locatieraad en pastoraatgroep. Het is wenselijk dat er overleg is tussen pastoraatgroep en beheercommissie/locatieraad met het oog op lokaal commitment. Benoemingstermijnen zijn belangrijk voor zowel de pastoraatgroep als de beheercommissie. Het is belangrijk dat de geluiden uit de gemeenschap het pastorale team bereiken. Er is denkkraft nodig, die de input uit de gemeenschap aanschakelt. Maar je hebt lokaal ook mensen nodig die taken oppakken en uitvoeren. Mgr. Van den Hende zegt dat beheer (in relatie tot het parochiebestuur) en pastoraat (in relatie tot het pastorale team) onderscheiden zijn, al moet gezocht worden naar verbinding. Het is goed erover na te denken hoe dat in de toekomst ingericht kan worden. Het onderwerp kan met het oog daarop bij gelegenheid worden hernomen.

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD

van het bisdom Rotterdam, 20 november 2018 (2018-4)

Inhoudelijk gesprek: het gebedsleven van de priester en de diaken

Mgr. Van den Hende leidt het agendapunt in. Dit agendapunt wordt besproken in het kader van het Jaar van het Gebed, waarin veel activiteiten worden ontwikkeld, zowel door het bisdom als de parochies. Het is daarnaast goed om na te denken over het eigen gebedsleven: heeft het gebed een plaats in je leven of ben je als pastorale beroepskracht een professionele bidder, bijvoorbeeld bij uitvaarten? De retraite kan een impuls geven aan het gebedsleven. De laatste jaren is deze priesterretraite niet doorgegaan wegens gebrek aan belangstelling. Is een impuls voor het gebedsleven zinvol en zo ja, wat moet er dan worden gedaan?

Een van de leden van de Priesterraad geeft aan dat hij jarenlang in een gemeenschap heeft geleefd, waardoor er gezamenlijke gebedsmomenten mogelijk waren. Als je alleen woont, is dat lastiger te organiseren. Het is mogelijk om als pastoraal team de gebedstijden met elkaar vorm te geven. Als je dat ritme eenmaal te pakken hebt, dan gaat het ook op eigen kracht wel door. Op Vronesteyn krijgt het gebedsleven gemakkelijker vorm door samen te bidden in de kapel. Een van de leden van de Priesterraad geeft aan dat er een half uur voor de teamvergadering aanbidding is. Dat wordt ervaren als een goede voorbereiding. In een andere parochie begint de teamvergadering altijd met middaggebed. Er wordt uitgewisseld over bezinning, het getijdengebed, de persoonlijke en gezamenlijke retraite. De priesterretraite is een 'eis' van de codex. Het is goed daaraan invulling te geven. Er zou over gesproken kunnen worden in het functioneringsgesprek en in de Voortgezette Pastorale Vorming. Geconstateerd wordt dat er een vruchtbaar klimaat aan het ontstaan is. Het privé houden van je gebedsleven kon ook verhullen dat het ontbreekt. Dat is nu anders. Je moet naar het gebed verlangen. Het gebedsleven is een persoonlijke en ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het is belangrijk om attent te zijn op momenten van gebed.

Inhoudelijk gesprek: voortgang van diaconie als belangrijke pijler van het apostolaat

Alle parochies hadden vroeger een actieve MOV-groep. Diaconie dichtbij is bij uitstek iets dat je met anderen samen doet. De sociale cohesie is aan het verkrummen. Elke parochie moet werken aan verbondenheid vanuit een innerlijke motivatie. Mgr. Van den Hende geeft aan dat met het loslaten van de oude structuren, met name de religieuzen die actief waren in de diaconie, ook verbindingen zijn losgelaten. De eucharistie moet bron en inspiratie zijn van activiteiten en handelen. Vanuit deelname aan de eucharistie kan ook de diaconie weer een grotere plek krijgen. Er wordt uitgewisseld over de diaconie in de parochies en dat bijvoorbeeld in de vormselvoorbereiding wordt gesproken over de werken van barmhartigheid. Aan de ouders wordt dan de vraag gesteld wat zij doen en wat zij delen met hun kind. Het is noodzakelijk om te werken aan bewustwording. Vicaris-generaal Visser thematiseert de rol van de diaken. Er moet aandacht zijn voor de roeping tot het diaconaat. Dan kan de diaken ook de gelovigen opwekken tot diaconale spiritualiteit. Samenvattend worden de volgende aspecten genoemd: geloofsopvoeding en diaconie, de diaken en zijn rol, bedevaarten, samenwerking met andere kerkgenootschappen, oog hebben voor de goede werken door katholieken elders in de samenleving en proactief inzetten op bepaalde gebieden. Dat alles biedt impulsen als het goed wordt opgepakt en wordt gewerkt aan verbinding tussen wat je gelooft en wat je doet.

NECROLOGIE

Cornelis Antonius Paardekooper

Op zaterdag 21 juli 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de zeereerwaarde heer Cornelis Antonius Paardekooper priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 24 mei 1928 te Zoeterwoude en priester gewijd op 4 juni 1955.

Pastoor Paardekooper werd na zijn wijding achtereenvolgens tot kapelaan benoemd in de parochies O.L. Vrouw Hemelvaart te Middelharnis (1955), H. Pastoor van Ars te Delft (1957), H. Hart van Jezus te 's-Gravenhage (1963) en Allerheiligst Sacrament te Delft (1970). In 1974 volgde zijn benoeming tot deken van het dekenaat Alphen aan den Rijn en werd hij benoemd tot pastor van de parochie H. Willibrord te Bodegraven. In 1975 werd zijn benoeming tot pastor omgezet in die van pastoor van de parochie H. Willibrord te Bodegraven. In 1987 werd hij na twaalf en een half jaar eervol ontheven van zijn taak als deken van het dekenaat Alphen aan den Rijn. Op 24 mei 2003 werd hem bij het bereiken van de leeftijd van 75 jaar eervol ontslag verleend van zijn opdracht als pastoor van de parochie H. Willibrordus te Bodegraven en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Pastoor Paardekooper heeft zich drieënzestig jaar als priester ingezet eerst nog voor het bisdom Haarlem-Amsterdam en sinds 1956 als priester van het nieuwe bisdom Rotterdam.

Pastoor Paardekooper was vol overgave een man van de Kerk en leefde vanuit de sacramenten die de Kerk de gelovigen aanbiedt. Als priester is hij tot het einde toe trouw gebleven aan de onvervangbare taak die hij daarin had.

Caspar Wilhelmus Maria Schmidt

Op zaterdag 22 september 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de eerwaarde heer Caspar Wilhelmus Maria Schmidt, diaken van het bisdom Rotterdam, geboren op 1 september 1928 te Leiden en diaken gewijd op 18 november 1984.

Diaken Schmidt werd na zijn wijding benoemd in de parochie St. Lodewijk te Leiden. In februari 1985 werd hij benoemd, met als opdracht een verdere oriëntatie in de pastoraal, in de parochie St. Petrus te Leiden met het oog op zijn inzet voor Huize Roomburgh. In 1987 werd hij opnieuw benoemd in de parochie St. Lodewijk te Leiden en werd zijn benoeming voor huize Roomburgh te Leiden bevestigd. In 1990 werd deze benoeming aangevuld met een pastorale opdracht voor Huize Rustenborch te Oegstgeest en St. Elisabeth gasthuishof te Leiden. In 1994 werd hem eervol ontslag verleend van zijn werkzaamheden voor de parochie H. Lodewijk te Leiden. Aan zijn werkzaamheden als diaken in verschillende verzorgingshuizen werd in 1995 het verpleeghuis Wijckerslooth te Oegstgeest toegevoegd.

Op 1 september 2003 werd hem bij gelegenheid van zijn 75e verjaardag eervol ontslag verleend uit al zijn pastorale benoemingen en tevens uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Diaken Schmidt heeft zich vierendertig jaar als diaken ingezet voor het bisdom Rotterdam.

Diaken Cas Schmidt was een bescheiden mens, vriendelijk en zorgzaam in de omgang. Hij heeft zijn diaconaat gestalte gegeven in trouw aan de Kerk, in doorleefde verbondenheid met Christus Dienaar.

Willem van der Meer

Op 19 oktober 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de zeereerwaarde heer Willem van der Meer, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 27 februari 1948 te Den Haag en priester gewijd op 24 mei 1997.

Na zijn wijding tot diaken op 21 december 1996 werd Willem van der Meer benoemd in de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer. Op 24 mei 1997 tot priester gewijd, werd hij per 1 augustus benoemd tot parochie vicaris van de parochies HH. Antonius en Bonifatius en O.L. Vrouw, beide te Dordrecht. Per 1 juli 1999 volgde zijn benoeming tot parochie vicaris van de parochiefederatie Levend Water te Reeuwijk, Boskoop en Waddinxveen. Met ingang van 1 april 2008 werd hij benoemd tot pastoor van de samenwerkende parochies op Goeree-

Overflakkee; een benoeming die in het kader van Samenwerking Geboden 2 op 1 januari 2010 werd omgezet in een benoeming als pastoor voor de nieuw gevormde parochie H. Familie, omvattende de geloofsgemeenschappen van Goeree-Overflakkee en de Hoeksche Waard. Van deze taak werd hem op 1 augustus 2017 op eigen verzoek eervol ontslag verleend en daarmee tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Pastoor Willem van der Meer heeft zich eenentwintig jaar als priester ingezet voor het bisdom Rotterdam.

Zijn lichamelijke conditie noopte pastoor Van der Meer ertoe de bisschop in 2017 te vragen om ontheffing van zijn kerkelijke zending. Hij mocht slechts kort van zijn emeritaat en zijn nieuwe woonplek in Den Haag genieten. Desondanks keek pastoor Van der Meer met dankbaarheid terug op de jaren dat hij priester mocht zijn. Bij het ontvangen van de ziekenzalving legde hij met vertrouwen zijn leven in Gods hand.

Jacobus Antonius Zaal

Op zaterdag 17 november 2018 is in Benidorm-Spanje overleden, de zeereerwaarde heer Jacobus Antonius Zaal, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 19 augustus 1932 te Roelofarendsveen en priester gewijd op 23 mei 1959.

Koos Zaal werd na zijn wijding achtereenvolgens tot kapelaan benoemd in de parochie H. Martinus te Hillegom (1959), de parochie H. Familie te Rotterdam (1961) en de parochie H. Egbertus te Hoek van Holland (1965). Op 19 augustus 1969 werd hij met instemming van de bisschop van Rotterdam benoemd tot aalmoezenier bij de Koninklijke Luchtmacht en kreeg hij eervol ontslag uit zijn parochiële benoeming. Op 1 september 1987 ging hij met pensioen bij de Koninklijke Luchtmacht. Vanaf november 1987 woonde hij om gezondheidsredenen in Benidorm Spanje. Daar zette hij zich naar vermogen als priester in.

Pastor Zaal heeft zich negenenvijftig jaar als priester van het bisdom Rotterdam ingezet.

Philippus Nicolaas Hendrikus van Ruijven

Op 26 november 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de eerwaarde heer Philippus Nicolaas Hendrikus van Ruijven, diaken van het bisdom Rotterdam, geboren op 21 juli 1934 te Rijswijk en diaken gewijd op 27 november 1982.

Flip van Ruijven werd na zijn wijding tot diaken benoemd in de parochies H. Jeroen en H. Gerardus Majella te 's-Gravenhage. Op 1 maart 1999 volgde zijn benoeming ten dienste van de Vincentius Vereniging 's-Gravenhage. Die benoeming werd in oktober 2003 omgezet tot een benoeming voor de stichting Leergeld. Uit deze functie werd hem in oktober 2006 eervol ontslag verleend en daarmee tevens eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Ook na zijn emeritaat bleef hij als diaken assistenties verlenen, zowel in 's-Gravenhage als in Rotterdam.

Nicolaas Johannes Petrus Blaauwhof

Op 23 november 2018 is, voorzien van het H. Sacrament der zieken overleden, de zeereerwaarde heer Nicolaas Johannes Petrus Blaauwhof, priester van het bisdom Rotterdam, lid in de Orde van Oranje Nassau, drager van de Erasmus penning van de gemeente Rotterdam, geboren op 4 mei 1931 te Zoetermeer en priester gewijd op 31 mei 1958.

Pastoor Blaauwhof werd na zijn wijding achtereenvolgens tot kapelaan benoemd in de parochies H. Laurentius te Stompwijk (1958), O.L. Vrouw Hemelvaart en H. Joseph te Leiden (1959) en H.H. Antonius en Cornelius te Den Hoorn (1965). In 1960 werd hij tevens benoemd tot geestelijk adviseur van de Nederlandse Katholieke Bond van Kapperspersoneel St. Cosmas, afdeling Leiden. In 1972 werd hij benoemd tot pastor in de parochie H. Familie te Den Haag en in 1974 tot pastor in de parochie O.L. Vrouw Visitatie te Schiedam. Op 1 november 1977 werd hij benoemd tot pastor-deservitor van de parochie H. Paulus te Rotterdam-Schiebroek en op 31 mei 1983 werd hij van die parochie tot pastoor benoemd. Met ingang van 1 januari 2003 werd deze benoeming in het kader van de beleidsnota Samenwerking Geboden 2 omgezet in een

benoeming tot lid van het pastoraal team van de nieuwe parochie De Vier Evangelisten te Rotterdam. Op 4 mei 2006 werd hem wegens het bereiken van zijn canonieke leeftijd eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat.

Pastoor Blaauwhof heeft zich zestig jaar als priester ingezet voor het bisdom Rotterdam.

Pastoor Blaauwhof was met hart en ziel priester en een man van groot geloof. Hij heeft op meerdere plaatsen veel mensen gediend en uiteindelijk in Schiebroek als herder zijn kudde gevonden. Hij was toegewijd en volhardend en heeft er zorg voor gedragen dat de kerk van Schiebroek werd verrijkt met kleurrijke vensters op geloof en stad.

Johannes Jacobus Cornelis van Swieten

Op donderdag 27 december 2018 is op 84-jarige leeftijd plotseling overleden de zeereerwaarde heer drs. Johannes Jacobus Cornelis van Swieten, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 26 juli 1934 te Rijswijk en priester gewijd op 11 maart 1961.

Jan van Swieten legde in september 1958 zijn plechtige professie af als Minderbroeder Franciscan en heeft in die Orde verschillende functies bekleed. In februari 1989 werd hij met instemming van zijn provinciaal benoemd tot pastoor van de parochie HH. Martelaren van Gorcum te Brielle en tevens tot custos van het bedevaartsoord van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle. Met ingang van 19 april 1990 werd hij geïncardineerd in het bisdom Rotterdam en behoorde hij tot de clerus van ons bisdom.

Van november 1991 tot februari 1994 was hij deken van het dekenaat Zuid-Hollandse Eilanden en in 1994 werd hij voor één jaar benoemd tot deken van het dekenaat Alkemade en Zoeterwoude. Op 17 februari 1994 volgde zijn benoeming tot pastoor van de parochie O.L. Vrouw Presentatie te Roelofarendsveen. Op 1 maart 1998 werd hem uit deze functie, op eigen verzoek en om gezondheidsredenen eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met pre-emeritaat. Zijn emeritaat volgde op 26 juli 1999.

Pastoor Van Swieten heeft zich jarenlang als priester voor het bisdom Rotterdam ingezet.

Jan van Swieten was een vriendelijk, eenvoudig en bescheiden man met een sobere levensstijl. Hij was een man van de heilige Schrift en wist velen voor Gods Woord te begeistere.

Een bijzonder woord van dank geldt de heer en mevrouw Teepe, die pastor Van Swieten jarenlang met zorg en liefde hebben omringd.

INHOUDSOPGAVE

Jaargang 63 januari-juni 2018 Nummer 3-4

BRIEF van paus Franciscus aan het Volk van God, 20 augustus 2018.....	101
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de Werelddag van de Armen, 18 november 2018.....	107
MODEL PRIVACYREGLEMENT EN PRIVACYVERKLARING VOOR PCI'S EN ARMENBESTUREN, 6 juli 2018.....	115
VERKLARING NEDERLANDSE BISSCHOPPENCONFERENTIE OVER MAATREGELEN SEKSUEEL MISBRUIK, 10 september 2018	116
NEDERLANDSE BISSCHOPPEN VERWELKOMEN DRS. HARRIE SMEETS ALS NIEUWE BISSCHOP VAN ROERMOND, 10 oktober 2018	124
GEDRAGSCODE PASTORAAT NU OOK BESCHIKBAAR IN HET ENGELS, 14 december 2018.....	125
BISSCHOPPENCONFERENTIE VRAAGT PAROCHIES TE COLLECTEREN VOOR SULAWESI, 10 oktober 2018 en 21 december 2018	126
MGR. DR. JAN HENDRIKS BISSCHOP-COADIUTOR VOOR HET BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM, 23 december 2018	128
30 JAAR VRONESTEYN (1988 - 2018) IN HET JAAR VAN GEBED, 1 oktober 2018	129
BRIEF Aanvraagmogelijkheid gratis VOG verruimd en verlengd tot 1 juli 2019, 15 november 2018	131
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle, 7 juli 2018	134
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de tv-mis, H. Jacobus de Meerdere kerk in Den Haag, 29 juli 2018	140
GELOOFSGESPREK met Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende voorafgaand aan de mediaviering op tv, 29 juli 2018	142
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij het betrekken van de kerk O.L.Vrouw van de Rozenkrans en H. Albertus (Blijdorp) door de Paróquia Nossa Senhora da Paz (migrantenparochie voor Portugees spreken), 23 september 2018.....	146

HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de afsluiting van het bedevaartseizoen te Brielle, 13 oktober 2018.....	148
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de eucharistieviering met de diakenwijding van Steef Lokken en Henk van Zoelen, 10 november 2018.....	151
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Richard Steenvoorde o.p. en diakenwijding van Stefan Mangnus o.p., 17 november 2018.....	155
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de afsluiting van het Jaar van Gebed op het hoogfeest van Christus Koning, 25 november 2018.....	159
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de bisschopswijding van Mgr. Harrie Smeets, 8 december 2018	163
LEZING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de dies van 30 jaar Vronesteyn, maandag 1 oktober 2018.....	168
VOORDRACHT van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende op de landelijke impulsdag ‘Beter horen’, 7 november 2018.....	183
DECREET Samenvoeging van de parochie St. Jan de Doper en de Parochie St. Joseph, beide te Wateringen, en oprichting van één nieuwe parochie “Sint Elisabeth”, 21 december 2018.....	198
BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN	201
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 25 september 2018 (2018-3)	205
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 20 november 2018 (2018-4).....	207
NECROLOGIE	209